

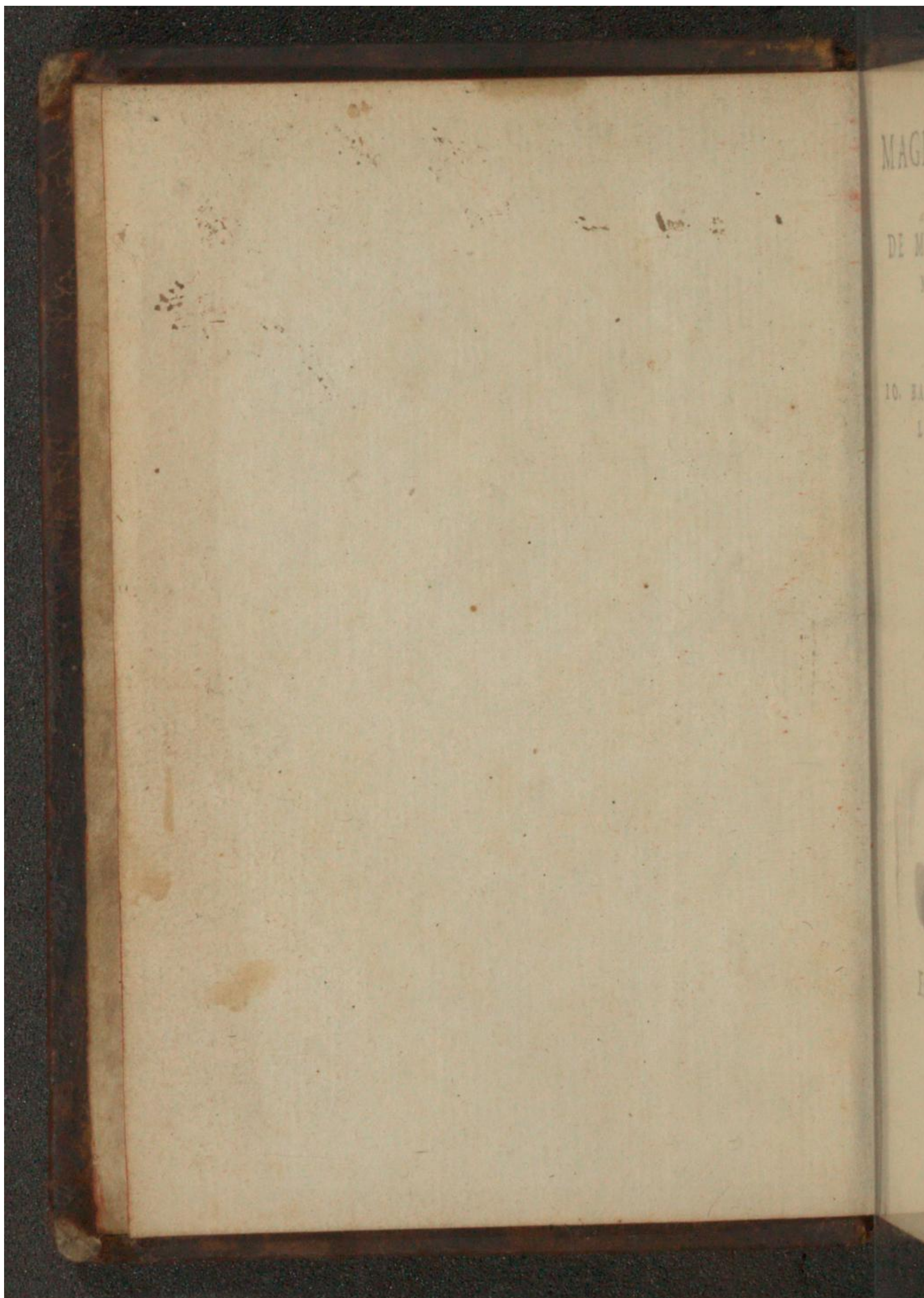

MAGIÆ NATVRALIS,

SIVE

DE MIRACVLIS RERVM NATVRALIVM

LIBRI IIII.

IO. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANO AVCTORE.

ANTVERPIAE,
Ex officina Christophori Plantini,
M. D. LXIIII.
Priuilegio Regis.

TENOR PRIVILEGII.

Regali Priuilegio concessum est Christophoro Plantino, vt possit imprimere, & distrahere Librum, qui inscribitur *Magiæ Naturalis*, siue, *De Miraculis rerum Naturalium Libri* IIII. *Ioan. Baptista Porta Neapolitano Auctore*. Datum Bruxellæ, 25. Octob. 1559,

Subsignatum Ph. de Lens.

PHILIPPO REGI SERENISSIMO ET CATHOLICO, IOAN. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANVS S. D.

EO SEMPER *ingenio fui,* Inuictissime Rex, *vt si quid vsquã vel magnũ, vel admirabile esset in quo animi vires frangerentur, & vilescerent, eo me oblectarem, ei'que totum addicere vellem.* Diu *mecũ ab ineunte pueritia indefesso quodam studio cogitaui, quænam esset scientia, neque animo hoc meo indigna, neque non illustris &* Regia. Tandem *comperi nullũ esse maius sapientis opus, quàm mirabilia operæ efficere, quo quidem non animus solùm intelligendo enutritur, sed corporis quoque sensus omnes affectibus alliciuntur & recreantur.* Hæc *sublimis scientia in rerum, caussarum'que cognitione versatur, & dum naturæ arcana persequitur, & inuestigat, non vulgaria solùm opera, vt in plerisque apparet, sed omni abdicata superstitione* Naturæ *monstra quædam, & miracula parit, & ita reliquas omnes excellit (diuinam tamen* Philosophiam *mitto) vt illi ceteræ artes, atque scientiæ tanquam reginæ famulari videantur.* Iure *ergo vt longè difficillimam, ita quoque excelsam, regiam'que præ ceteris statuo.* Cicero *enim inquit :* Neminem *apud* Persas *regno potiri soli-*

tum, qui prius Magiam non percepisset. Plato verò sic in Alcibiade ait: Imbuuntur Persarum Regum filij, vt ad mundanæ Reipublicæ exemplar, et ipsi suam Rempublicam administrare, distribuere'que condiscant. Quid commemorem toto ferè orbe clarissimos, Pytagoram, Democritum, Empedoclem, atque Platonem, cuius illi sic desiderio flagrauerũt, vt ad hanc discendam orbem nauigationibus peragrauerint, exiliis potiùs, quàm nauigationibus susceptis, hanc deinde reuersi prædicauerint, hanc in arcanis habuerint. Quid Reges Magos narrem ad adorandũ Christum venientes, ceteros'que multos in hac arte præclaros, quorum nominibus antiquorum monumenta completa sunt? In quibus quanto labore, quantis'que vigiliis versatus sim, non quærendo, sed periclitando, non sine familiaris rei iactura, vt te aliquo digno munere aliquando venerari possem, tum ex antiquorum fontibus hauserim multa, tum ex ingenij nostri riuulis nonnulla ipse adiecerim, profectò cogitabis. Hos igitur de naturali Magia libros (quanquam tibi non respondeant, non enim tanti sum, sat tamen erit voluisse) vti tuis auspiciis inceptos, tibi vni Rex PHILIPPE dedico, tum vt hæc nostra antiquis Regibus exculta scientia à tuo nomine, atque à tuo fauore splendorem, & ornamentum accipiat, tum vt ab iis, qui humiliore ingenio, tardo'que sunt, meis studiis iniquiores erunt, per te fortissimum præsidium, & patrocinium consequantur. Vale.

PRAE-

PRAEFATIO AVCTORIS

AD LECTORES.

EN PRAECOX *opus, Lectores candidi, cui si ornamenti id addidissem, quod sanè animo cōstitueram, fortassè pleniori obsequio abditarū naturæ rerū, litterarum'que præauidos demererer.* Hæc *enim dum experiri cœperūt, non nulli ex aliorum laboribus gloriam aucupantes, cùm tali sibi asscriberent munus, diuersi vndique scripta cudebant: & tam maleuolorum potuit liuor, vt cùm auidius inuestigarentur, mutilata inordinata'que in hominum lucem citiùs prodirent, quàm putaramus, vti studiosus quisque animaduertere poterit: sic multa de philosophorum famigerato pharmaco illo, non iniucunda, inutilia'que omittuntur, pensi'que maioris, quæ cùm longū expostulassent tempus, inuia erant.* Multa'que *præterea acri censorum virga nimis seuerè examinata delentur, lacerantur, & tolluntur, non sine meo dolore, quæ potiùs admiranda, & philosopho ingenioso dignissima, quàm profani erant operis: vnde cùm illud non possim, quod velim, id necessè est velim, quod possum.*

Mihi cùm ab ineunte ætate hæc audiendi, cognoscendi'que innatum fuerit desiderium, adeò creuit, vbi ætas inualuit, vt accuratius pertinaci studio perdius,

atque pernox, ſi qua extarent noſtrorum maiorũ monumenta reuoluerim, & ſi verbum protulerint, denotarim: nec minus aures adhibuimus ſedulas, ſi qui hæc percallerent, vel ea cognoſci aliquo modo poſſent, & lecta, audita'que diuturna experientia explorabam, ne intentatũ aliquod remaneret, cùm ſæpe Ciceronis ſentẽtiæ meminiſſem, qui ſic inquit: Par eſt eos, qui generi humano res vtiliſſimas, & perpenſas, exploratas'que tradere concupierint, cuncta tentare. & nunquid ea experientiæ reſponderent, denotabam: animo potiùs vera, quàm falſa reperiendi: cùm planè perſpicerem nõ vana eos lucri ſpe, aut inanis gloriæ affectatione ea futuræ poſteritati ſcriptis mandaſſe, quæ perpetuò eſſent duratura, ſed vt vera eruerent naturæ ſecreta, patefacerent'que, haud ſine minimo ſcribendi, inueniendi'que labore, & vbi veritati retuliſſe conſona reperiebamus, non ſanè id mihi tam erat carum, quàm quod eandem curam animos illi anxiſſe, ac ſollicitauiſſe comperierim. At poſt longum naturalium rerum periculũ, crebra eſt animaduerſione perſpectum, clare'que nouimus in ſcribendo potiùs, quàm explorando auidiores eos exitiſſe, cùm à veritate multa longè aliena ſcribant, ex aliis alio commutuante, ac ſi ardua eſſet eorum operatio.

Narrat Cato hederaceum vaſculum ſuapte natura vinum propalare, an habeat immixtam aquam, cùm vinum id, quod aquam habere putas, eodem mittas: ſi enim

enim dilutum fuerit vinum, effluere, & remanere aquam, cùm vinum hederacea materia non contineat: & antiquitùs vasa fingi solita, quæ dilutum vinum explorarent, ad detegendas vindemiatorum fraudes excogitata. Transscribũt ab eo Plinius, & omnes ferè: neque est aliquis tam longa successionis serie, qui id experiatur, nam contrarium apparet, nec scimus qua ratione, aut experientia fuerint ducti. Ridet Galenus omnes protulisse, quod tritum ocymum celerrimè scorpiones generet. Ipse enim inanibus experiẽs ollis, quotidie ad Solem concalefaciens ollas, maxima arte falsum deprehendit, & tamen leniter contusum lateribus humido loco, Soli expositum, eos procreat paruulos, qui tum in dies augescunt, nec ibi alios odore allectos accersiri. Quis credat insignes in nostra lingua auctores Plinium, & Albertum sæpissimè falli? quorum alter nobilis, rusticus alter mendax dicatur, cùm ille aliorum testimonio fretus transcribat, hic suapte auctoritate mentiatur, nec in dicendo sibi satis constet, nec quæ dicat de his nouerit, & paginas sæpe repleat, cuiusmodi solent vetulæ effutire. Quid ceteros cõmemorem auctoritate clarissimos viros, qui si quæ protulerint, ea non præsenti solùm inspectione, res & simplicia nouerunt opus subingrediẽtia, sed alienis traditionibus connato, & importuno quodã adiiciẽdi studio edocuerint, sic successiuè errores propagantur, & in immẽsum postremò augescũt, vt ne vestigiũ quidem eorũ appareat,

& ægrè à primis cognoſcantur, atque vt non ſolùm difficilis experimēti, ſed ne ſine riſu quidem frequēti legi poſſint. Præterea multos omittimus, quos in præſentia recenſere opus eſſe non duximus, qui circa ſalem, fabam, & ænigmatū quibuſdam inuolucris, parabolis, & verborū commentis, data opera maximas tenebras offuderunt, dum mira ad poſteros noſcenda tranſmittunt, & montes pollicētur aureos: quis enim ſciet, vtrū talia nouerunt, vel aliud, & diuerſum ſæpenumerò ſcribant, quàm creditum ab eis ſit? vnde ingenia, quæ ſublimiora, & diſcendi cupidiora ſunt, longiſſima temporis intercapedine detinentur, & tandem eorum animaduertentes inſcitiam, quòd ſe illa aſſequi poſſe diffidant, ſeſe'que operam, & oleū contriuiſſe intelligant, deſperatione actos, contritos ſerò pœnitet: alij deinde alieno periculo ſapientes facti, priùs hæc odiſſe diſcant, quàm noſſe. Multi quoque dū mira narrant, ne verbū quidem proferunt vnū, vnde aliquid occurſet lucis, vel ingenioſi habeant, vnde inueſtigent: ſed vti habent (credo) ex aliis, ita exhibuêre, cauti, ne vno detecti verbo, ſuā imperitiā prodant. Quod ſi me tali via vſurum exiſtimetis, multa profectò repleuiſſem volumina, & in infinitū excreſceret eorū numerus: quare hoc abſit, ſed quæ ex noſtris naturalibus ſcientiis elegimus, quantulacunque fuerint vobis dedimus, nec tam pro eis vtilia, quàm anſam maiora excogitādi, conficiendi'que præbeant: incomprehenſarum enim rerum infinita eſt

multitu=

multitudo, & in immenſum ſe porrigit, maior'que eſt, quàm ab omnibus cõſiderari poſſit. Ipſi enim omni ambitione omiſſa ambiguitate'que, ſine fuco, & fallaciis ea prodimus, quæ tacuerũt diu, vel ſcientis inuidia, vel noſcentis inſcitia, & quo tegebantur, dilacerauimus velum: vt quæ hactenus prodigioſæ naturæ gremio, & promptuariis teſtatiſſimorũ virorũ delituerãt, in lucem emergant, & quomodo explorari quæque poſſint: vbi non iactantiam, non verborũ inuolucra audietis, non aliorũ authoritati confiſus ſum, nec nobis eſt viſum honeſtè errare optimos ſequendo duces, ſed rudius & planius, vt potuimus, ſumus loquuti, ſimplicia circumlocutionibus, & diſtinctionibus nominauimus. ſine quo, multũ tenebrarũ effundi ſolet: legãt hæc omnes, quanquam me ſcio ex hoc, calumnia non cariturum, ſed doctiorum aures offenſurũ. ait enim Plato ad Dionyſiũ: Philoſophiam videntur ridiculam facere, qui agreſtibus & prophanis viris hæc tradere conãtur. Sed reiiciatur hæc ambitio, profligetur hæc inuidia, generoſi enim animi non ſunt, & vincat poſteros iuuandi voluntas: ſcio enim eis profutura, nec parum fructus ſtudiis allatura. Transfert Cicero à Platone, nobis ſolùm non eſſe natos, ortus'que noſtri partem patriam, partem parentes, partem amicos vindicare. Id tamen non inficior, obticuiſſe me, aliqua tranſpoſuiſſe, verborum'que anfractu celaſſe, non ſic tamen, vt ingenioſus quiſque non detegat, & percipiat: nec abs re id me potius feciſſe

cenſeatis, ne prophana turba, necdũ philoſophiæ ſacris initiata aſſequi ea poſſit, ne'ue ad eorum manus dilata vileſcat, id præcipuè in noxiis, quæ'que maioris fuerint ponderis. Vos autem, qui theſaurũ præ manibus habetis, addite, demite, et quod facile vobis fuerit, germanũ ſenſum eruite, et ſi experimẽta occurrũt, aut vilia, aut nota, ſine nauſea prætermittãtur, vobis enim nõ ſcripſimus, ſed aliis, vt quæſitũ quisque hauriat ſibi cibum. ACCIPITE *igitur, ſtudioſi* Lectores, *labores longos non ſine ſtudio, vigiliis, ſumtibus, & incommodis plurimis, quo elargiũtur animo, et intellectus, animi'q. ambiguitatẽ omnem, atque inuidiã tollite, quæ mentis aciẽ præſtringere ſolent, et veritatẽ impedire, recto'que iudicio res perpendite, dum ea periclitamini, quæ ſcripſimus: nam veritatẽ comperientes, meis fortaſſe ſtudiis æquiores fueritis. Quanquã me nõ lateat inſcios multos nõ defore, et omni ſeria re feriatos, qui hæc horreſcant, iis'que inuideãt, et hæc nõ ſolùm falſa, ſed ne poſſe quidem fieri temerè affirment, dum'que argumentis, et infinitis diſputationibus verum eruere nituntur, faciunt næ intelligẽdo, vt nihil intelligant, et eorũ prodatur inſcitia: iſti veluti prophani à* Magiæ *noſtræ liminibus arceri debent. Qui enim naturæ miraculis fidem non adhibent, iij modo quodã philoſophiã conantur abolere, quòd ſi aliqua prætermiſimus, et inconcinnè diximus, ſcio nil eſſe tam ornatum, quod expoliri non poſſit, nec tam plenum, quod incrementum recipere nequeat.*

IOAN-

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER I.

Quid ſit Magia Naturalis.

CAP. I.

AGIAM à *Perſide nomen, & originem duxiſſe, Porphirius & Apuleius inter Platonicos aſtruunt non obſcuri: quanquam Suidas à Maguſeis traxiſſe putet, illos'que Magos appellitant, quos Latini Sapientes, Græcè Philoſophos ab vno Pythagora, Indi Gymnoſophiſtas Græcè, Aegyptij Sacerdotes, Cabaliſtæ Prophetas, Babilonij, necnon Aſsyrij Chaldæos, Celtæ Galli Druydas, & Bardos, qui & Semnothei appellabantur: & tandem Magia diuerſas apud gentes diuerſis ſcatet nominibus. Pleroſque in ea fulſiſſe viros rerum natura callentiſſimos reperimus, qualis fuerat Zoroaſter Oromaſi filius apud Perſas, Numa Pompilius apud Romanos, Theſpion apud Gymnoſophiſtas, Hermes apud Aegyptios, Buddà apud Babylonios, Zamolxis apud Thracas, Abbaris verò apud Hyperboreos. Ipſam bipartitã faciunt, infamem alteram, ac immundorum ſpirituum incantationibus concinnatam, & nephariæ curioſitatis eſſè afformatam, quam reconditioris literaturæ Græci*

γοητείαν

γοητείαν vel Theurgian vocant, cui omnes aduersantur, vt quæ præstigia, & phantasmata porrigat, quorum mox vestigium non remaneat. Naturalem alteram, quisque veneratur, & colit, vt nil altius, nil'ue bonarum literarum candidatis plausibilius: nec aliud esse putent, quàm naturalis Philosophiæ consummationem, summam'que scientiam. Hæc plurimæ compos potestatis, abditis scatet mysteriis, ac delitescentium rerum contemplationem, qualitatem, proprietatem, ac totius naturæ cognitionem elargitur, vt apex, & fastigium totius Philosophiæ. Docet'que rerum adminiculo, & earum mutua, ac oportuna applicatione opera efficere, quæ vulgus putat miracula, omnem admirationem, humanum'que captum excedentia. Ideò maximè in India, & Aethiopia vigebat, vbi animantium, herbarum, lapidum, ceterorum'que ad id spectātiū multa suppetebat facultas. Vnde qui visuri acceditis, nil aliud Magiæ Naturalis opera credatis, quàm naturæ opera: ars autem illius est ministra, ac naturæ sedulò famulatur. Sicubi enim aliquid naturali cognationi deesse noscit, per vapores, numeros, qualitates oportunis illud instaurat temporibus. Vt in agricultura ipsa Natura herbas, plantulas, & segetes parit: ars autem præparat. Vnde rectè Plotinus Magum naturæ ministrum, non artificem vocat. Quali autem fungatur officio, & literatura minister hic, in sequenti demonstrare intendimus.

De Magi inſtitutione, & qualem oporteat eſſe Magiæ naturalis profeſſorem.

CAP. II.

NVNC *peruulgare fas eſt, quæ meminiſſe, & nouiſſe toto hoc opere* Magum *oporteat, vt omniquaque inſtructus, latentes, & mirabiles* Naturæ *effectus pertingere auſpicetur.* Iam *ipſam actiuam, & naturalis* Philoſophiæ *abſolutam portionem deſcripſimus.* Iure *quidem primùm qui tanta debet maieſtate pollere, exactum, & conſummatum in* Philoſophia, *rerum'que* Naturæ *diſertiſſimum optarem. cauſſas enim, principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earum dotes depromit, mutuum elementorum nexum, combinationem, vnde mixtorum ſcaturigo, & interitus, meteoriam, maris æſtus, cæcos motus terram concutientes, animantium, quadrupedum videlicet, aëriuagorum, aquatilium, & omnium vita fruentium, & metallorum naturas, loca, & nomina, in quibus oportet multùm verſatum eſſe, vti legẽtibus liquidum fiet. nam nominum diuerſitate, ſimilitudine, & ambiguitate, diu in aliquibus operibus, vehementer'que laborauimus.* Neque *enim id artifici inconuenientius eſſet, quàm inſtrumenta ignorare, quibus operatur.* Medicinæ *quoque haud ignarum, hæc enim huic arti multum congener, & ſimillima eſt, eam'que ſub hanc ſpeciem irrepſiſſe, & hominum mentes ſic allectaſſe aiunt; & præſidia multa præſtat; docet enim mixtiones,*

nes,

nes, temperies, & compari modo, ad ea peragenda componere, & applicare. Inde profluit ſtirpium notitia, vt herbæ diligenter inſpiciantur aduenæ, indigenæ'que, neceſſaria admodum, vt hinc omne dependeat. Mathematicas nouiſſe diſciplinas oportet. nam ſidereo calore, multiuagis cælorum flexibus, & habitudinibus, quas docet Aſtrologia, multa ſunt, quæ operandi, patiendi'que vim protrahunt, rerum'que occultæ manant proprietates, & virtutes. Magia Opticam continet facultatem ad oculos pertinentem, quomodo ſubinde oculos fallat, viſiones in aquis, procul, in ſpeculis, in orbem conglobatis, concauis, extenſis, diuerſe'que efformatis, è quibus pars magna naturalis Magiæ dependet. Omnibus perpenſis, has ipſa aſſeclas, & adiutrices artes ſibi adſciuit: qui'que has ignorauerit, penitus hinc ſecludendus eſt, nec Magum eſſe quempiam exiſtimandum, niſi diſciplinis his inſigniatur. Sit Magus naturæ dono artifex, & ſciens valde: nam ſine artificio ſciens, aut ignarus artifex, ſi quid naturale fortè non habeat, adeò coniuncta ſunt, vt fruſtra terat operam, nec optato potiatur. Sunt autem quædam ita Naturæ muneribus in iis rebus habiles, & ſcientes, vt à Deo ficti eſſe videantur. Neque hæc ita dico, vt ars aliquid limare non poſſit, & quæ bona ſint meliora fieri non poſſe, & quæ non optima aliquo modo acui & corrigi poſſe. Lynceis oculis perpendens, quæ ſe ſibi demonſtrant, vt re inſpecta ſedulò operetur, hoc dicere

volui,

volui, vt si inscius fallitur, nobis vitio ne vertat, sed suam culpet inscitiam. hæc non tradentis, sed professoris imbecillitas est. Nam si hæc in manibus alicuius minus ingeniosi versabuntur: derogatur scientiæ fides, fit'que, vt fortuita videantur, quæ verissima, ac necessariis eueniunt caussis. Sic debita actiua passiuis addens mira produces: & si mirabiliora quæsieris, haberi'que vis, eorum sufficientis caussæ cognitionem tollito. Nam qui caussas nouerit, nimium auctoritati derogat, illud enim mirũ: cuius caussa latet spectantem, eatenus rari, insueti'que illud retinẽs, quatenus caussæ abditæ sunt. Quidam lucernam extinxit, ac rursus muro, vel lapidi admouens, accendebat, ceu rem mirandam, & tunc illud mirum videri desiit (inquit Galenus) cùm sulphure contactum reperiêre. Et Ephesius inquit: Miraculum inde soluitur, vnde videtur esse miraculum. Sit quoque diues: difficulter enim operamur, si opes non suppetunt. oportet enim ditari, vt philosophemur, non autem philosophari, vt ditemur. Sumtibus ne parcat, sed perquirendo prodigus, dum'que attentius, examinatius'que perquirit, patiens reuocare ne grauetur, nec laboribus parcat: otiosis enim, & ignaris Naturæ secreta non panduntur. Vnde rectè Epicharmus dictitabat: Deos mortalibus omnia laboris precio vendere. Et si descriptioni non respondit effectus, aliquid defecisse scito, non enim rudibus, & tironibus, sed ingeniosis, & artificibus breuiter perscripsimus.

Antiquorum opiniones circa mirabiliũ operationum cauſſas.

CAP. III.

QVOS *ſæpe intuemur* Naturæ *effectus, in cauſſarum dignotione ſic accendit priſcorum philoſophorum animos, vt in eo non parum inſudarint, & hallucinati ſint, ac varij varias dixerint opiniones, quas antequã vlterius progrediamur, referre cenſuimus.* Principiò, *vt ab vltimis opiniones repetam,* Aegyptij *omnes, quos primùm liquet cælorũ effectus ſcrutari, & metiri auſos, poſtquam perpetuæ ſerenitatis obſequio, in camporum patentium æquoribus habitantes, cùm è terra nihil emineret, quod contemplationi cæli officere poſſit, æterna ſemper clara, perſpicua'que ſidera deprehendentes, omnem curam in ſiderum cognitione influxuum poſuerũt: cum'que otioſos valde perterreret cauſſarum aucupium, cælo, & ſideribus aſcripſere cuncta, vt inde duceret vnumquodque fatum, cæli'que influxum in exortus hora, & interitus, ſtellarum reciprocationibus effectus producebant miros. vnde certis ſub horis, ſtatis tẽporibus, et aſpectibus omnia parari, colligi'que cæpêre: nec vltra progreſſi ſuam tuentur opinionem. Alij deinde* Philoſophi *ab elemẽtis omnia progredi, ea'que ſtatuerunt principia, & cauſſas: vti* Hippaſus Metapontinus, *et* Heraclides Ponticus *ignem:* Diogenes Appolloniates, *&* Anaximenes *aërem:* Thales Mileſius *aquam:* Heſiodus *terram:* Hippon *verò &*

Critias

Critias horum vapores. Alij qualitatibus aſcripsêre: vti Parmenides *frigido, & calido: magna'que medicorum pars per frigidum, humidum, calidum, & ſiccum: quando ſimul conferuntur ex eorum victoria, has mirabilium radices ſtatuêre: quæ'que in medium protulêre experimẽta, iis componi, ac cauſſas reperiri poſſe credunt.* Addidit Empedocles Agrigentinus *elementis, vti non ſufficientibus concordiam, & litem, ex vna res gigni, & corrumpi ex altera.* Citticus Zeno *materiei Deum: quorum efficiendi vnum, patiendi alterũ fecit principium. Recentiorum verò philoſophorum ætas, inſpectare, id tueri non poſſe iudicauêre: nam contraria ſæpe qualitatibus operantur, ac vltra elementa, & qualitates, aliquid aliud eſſe coniectarunt.* Plato *enim, et* Ariſtoteles, *qui philoſophiæ culmẽ tetigêre, finem'que impoſuerunt, altius rimati, multa'que reperierunt ex elementorum qualitatibus, vti virtutes ſubſtantialibus formis connatas: ſic per ſe vnum, per accidens aliud, & multa, quæ in ſequentibus aperiuntur.*

Vnde rerum vires patentes, abditæ'que eueniant.

CAP. IIII.

IAM *antiquorum quiſque in patentibus, abditis'que rerum virtutibus eſt digladiatus: nec eos redarguere opus eſſe cenſui, cùm communi omnium præceptore, ac ſummo peripateticorum principe fuerint affatim confutata.* Nunc *autem, vt enucleatius pateſcant omnia,*

æquum eſt meminiſſe, à quibus vires nanciſcamur, non minimum in reperiendis nouis, componendis'que profuturum, vt ſeparare, & diſcernere diſcant, ne omnem veri ſeriem conturbent. Cùm ex eodem mixto plures *fluitent effectus varij admodum & diuerſi: ex vno autem peroriri principio eſt omnibus in confeſſo, cuiuſmodi multa in proceſſu leguntur exẽpla. iam'que vnde proficiſcantur apertè dicturis paullò altius exordiendum eſt.* Cuiuſcunque Naturalis *ſubſtantiæ (nam ſubſtantiam voco id, quod eſt ex vtraque compactũ) compoſitioni materia, forma'que vti principia eueniũt: nec qualitatum functiones eiicimus, quæ ex primordiis in elementis latitabant, ternum'que ſimul replent numerum.* Cùm *elementa ipſa in alicuius efformatione veniunt, retinet efformatum qualitates præexcellentes aliquas, è quibus quanquam cunctæ in effectuũ productione concurrant, à ſuperioribus totum perueniſſe creditur, cùm ſibi reliquorum vires aſſcribant: ſi enim æquè omnes decertarent, inconſpicua eſſet eorum virtus.* Nec *materia quodammodò viribus eſt viduata: non illa princeps, ſimplex'que eſt, qua de memoro, ſed quæ ex elementorum vi, ſubſtantiis'que enata eſt, è duobus maximè patibilibus, terra videlicet, & aqua: & quas aliquando ſolet* Ariſtoteles *ſecundarias qualitates, & corporeos effectus appellare: nos materiei functiones, ſiue vires, ſiue alio vocabulo gaudent, cognominemus: vti rarũ, denſum, aſperum, leue, durum,*

fiſſile,

fiſſile, materiei gremio penitus conſtituta, ab elementis tamen omnia veniunt. Rectius igitur cenſui ne confundantur qualitatũ effectus à temperatura, materiæ verò à conſiſtentia effluere. At formæ tanta vis ineſt, vt quos omnes intuemur effectus, ab ipſa primùm progigni nemini ſit non cognitum, diuinum'que habeat exordium, veluti ſuperior, & præſtantiſſima per ſe, ſine alterius adminiculo, eis vti inſtrumentis vtitur, vt citiùs & commodiùs actionem expediat. qui'que animum minimè addictum, aſſuetum'que ſpeculationibus habet à temperamento, materia'que omne effici poſſe putat, cum iis tanquam per inſtrumenta fiant. Opifex enim ſi in alicuius conſtructione ſimulacri aliquo vtitur ſtylo, vel ſcalpro, non vt agens vtitur, ſed ſuppeditando vt nauiùs expediat. Tres igitur cùm in vnoquoque ſint efficientes cauſſæ, non feriari, aut ceſſare putes, ſed fetificantes omnes, remiſſiùs vnam, validiùs reliquam: omnium verò maximè forma ipſa id efficit, reliquas corroborans. & ſi deficeret, irritas faceret, & fruſtrarentur: cùm non ſufficiant cæleſtibus muneribus capiendis. Et quanquam ſola exprimere eos non poſſit, quin reliquæ ſuos depromant, tamen nec confunduntur, nec diuerſæ fiunt, ſed ita inter ſe colligantur, vt mutuo indigeant opere. Qui rectè id rationis indagine cernere nouerit, obſcuritatis nihil habet, nec veri ſcientiam confundet. Vnde vis ea, quæ rei dicitur proprietas, non à temperamẽto, ſed ab ipſa euenit

forma, & vt omnium præstantissima, compari quoque euenit loco: à suprema igitur vertigine, proximè, huic ab intelligentiis illis, denique ab ipso Deo, sic quæ formæ eadem est, & proprietatum origo. Nam Deus, vt sentit Plato, cùm primitus cælos, sidera, ipsa'que rerũ primordia, ortus, & interitus vicissitudine marcescentia, suæ diuinitatis omnipotentia, apto modulamine condidisset, dein animantiũ, stirpium, & inanimatorum genera, ne illa eadem cum cælo conditione forent, cælorum, elementorum'que viribus accitis, per gradus assignauit, inferiora supernis ancillari fatali lege sanciuit, & formam vnicuique suam sidereo lapsu viribus cumulatam immisit: & ne continua rerum desisteret procreatio, singula semen proferre iussit, & formam præparatis fœnerari. sic ab ipso cælo deuenientes formas diuinas, & cælestes esse necessariò pronuntiabis, in qua formarum exemplar, & nobilissima consistit caussa, quam Plato idem philosophorum princeps mundi animam vocat, summus item Aristoteles vniuersalem naturam: Auicenna autem formarum datorem. Ipse non de re vti caduca, sed ex se eliciens, & immittens, primo intelligentiis, stellis'que impartitur, deinde elementa tanquam per instrumenta materiam disponẽtia aspectibus informat. Quis est ergo tam demens, tam male à Natura informatus, vt si hæc ab elementis, cælo, intelligentiis, & denique ab ipso Deo veniat, cælestem dicat, quòd naturã illam non sapiat, &

diuinam

diuinam quodammodo maieſtatem non redoleat, & quum tanta ſit cum eo affinitas, opera efficiat, quibus nil admirabilius, aut fingi, aut cogitari poſſit? Multa *faſtidientis lectionis argumenta relinquimus, ſiquidem ſingulatim vires vberius ſumus explanaturi.*

Quid Platonis anuli, & Homeri catena.

CAP. V.

HAEC *igitur rerum combinatio, hæc ſeries, &* ordo *diuinæ deſeruiens prouidentiæ, vt qua reguntur inferiora hæc omnia, ab ipſo* Deo *primitus ſeriatim procedant, & operandi virtutem ſuſcipiant.* Deus *enim (vt* Macrobius *ait) qui prima cauſſa, & rerum princeps, & origo, ſuæ maieſtatis fecunditate mentem creauit, hæc autem animam, quæ partim rationem, quam diuinis rebus, vtpote cælo, & ſempiternis ignibus impartitur: (ideò enim diuinis dicuntur animatæ mentibus) partim quoque, & ſentiendi, & creſcendi caducis rebus vim largitur: id* Maro *ſentiens mundi animam his mentem vocat:*

Spiritus intus alit, totam'que infuſa per artus:
Mẽs agitat molẽ, & magno ſe corpore miſcet.

Homo *igitur cùm medius in vtroque conſiſtat, & à cælo nobilitate recedens, & rationis particeps, qua meretur ceteris præſtare animalibus, & ſentiendi vim retinet: reliqua deinde animalia, vt ab eo degenerantia, duo tantùm retinet remanentia, ſentire, & creſcere.* Arbores *autem quia ſenſu, ratione'que carent,*

cùm creſcendi tantùm indigeant vſu, hoc potiri, ſolum'que creſcere, & hac parte viuere dicuntur. id deinde exprimit Poëta *paullò pôſt.*

Vnde hominũ, pecudũ'q. genꝰ, vitæ'q. volãtũ,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore
Pontus.

Cùm ergo ab ipſo Deo *mens, à mente anima proficiſcatur, & ipſa omnia quæ ſequuntur animet, vt conueniat cum bruto planta vegetatione, cum homine brutum ſenſu, hic autem reliquis intellectu, ſic vt à prima cauſſa, tanquam funiculus à cælo ad infima vſque hæc tenſus, mutua quadam colligantia, & continuitate, vt ſuperior virtus radios ſpargendo, ad hæc veniet, quod ſi extremum vnum tangatur, tremat, & reliquum moueat, iure hunc nexum anulos, vel catenam dixerimus, &* Platonis *anulis, &* Homeri *aureæ catenæ congruere videbitur, qui diuinarum omnium inuentionum fons, & origo, ſub figmenti nube id ſapientibus intelligi dedit.*

Εἰδ' ἄγε πειρήσασθε θεοὶ ἵνα εἴδετε πάντες,
Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι,
Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
Ζῆν ὕπατον μήστωρ.

Vt primò Deus *rerum opifex ipſius fecit prouidentia, vt inferiora hæc omnia neceſſaria quadam naturæ lege à ſuperioribus regantur.* Hæc *noſcens* Magus, *vt agricola vlmos vitibus, ſic ipſe cælo terram, vel vt*

apertius

apertius loquar, inferna hæc superiorum dotibus, mirificis'que virtutibus maritat, & inde arcana, naturæ gremio penitus latitantia, veluti minister in publicum promit: quæ'que assidua exploratione vera nouerit, vt omnes cunctorum artificis amore flagrantes, sui conentur omnipotentiam laudare, & venerari.

De elementis, eorum'que virtutibus.

CAP. VI.

HACTENVS *de substantialis formæ ortu, rerum'que serie.* Nunc *autem que occulta eueniunt proprietate, dissident simultate, & amicitiæ nexu conuinciuntur, & quo modo experienda per similitudinem, & reliqua docere conandum: sed ne ordinem conturbemus, à rerum elementis orsi, quæ primigenia rerum semina statuit* Natura, *ad cetera paullatim deueniemus, quæ nostro opere cognosci, & sciri necessaria videbuntur.* Rerum *hæc cunctarum semina elementa, simplicia corpora (nunc autem illegitima, spuria, & adulterina: nam aliis mixta vti magis & minus transmutantur) materiale principium naturalis sunt corporis, perpetua vicissitudine alterabilia, & vertibilia agitantur, atque intra ingentes cæli fornices ita sunt conglobata, vt totum hunc sublunarem repleant mundum.* Ignis *enim leuissimus, purissimus'que, vt visum effugiat, in altum se sustulit, & superiorem sibi adsciuit locum, quem æthera appellant.* Huic *proximum elementum spiritus, quem*

Aërem vocant, paulò igne ponderosior, immensa amplitudine circumfusus, per cuncta meabilis ad suam nos reddit qualitatem, nunc in nubes densatur, nunc cogitur in nebulas, & resoluitur. Succedit his aqua, inde vltimum ex defæcatis elementis abrasum, coalitum'que, quod terra dicitur, cunctis'que substernitur, vasta, impenetrabilis, & solidissima, vt nil tangi possit solidum, quod terræ sit expers, & nil vacuum sine igne. Ipsa medij spatio æquilibrata, obuallatur omnibus, immobilis sola residens, alia nanque rotata vertigine motu orbico circunferuntur: singula tamen vicina, veluti quibusdam vlnis complectuntur, & contrariis dissident qualitatibus. At natura sagax rato modulo, mira'que oportunitate hanc machinam architectata est. Cùm binæ essent in vnoquoque qualitates, in aliquibus iugabilis societas, in aliquibus verò discrepantia, talem singulis de duobus alteram dedit, vt cui adhæreat, agnatam sibi, & similem habeat qualitatem: vti aër, & ignis, alter enim calidus, & siccus, alter verò calidus, & humidus: siccum enim & humidum contraria sunt, conciliatione tamen socij caloris copulantur. Sic terra frigida, & sicca est, aqua autem frigida, & humida, quæ & si per siccum & humidum sunt aduersantia, connectuntur tamen frigiditatis societate, aliter enim difficilis esset eorum concordia: sic ignis paullatim in aërem vertitur, per calidum, hic in aquam per humidum, aqua in terram per

frigidum, & terra igni per ſiccum coniungitur, & ita prouidiſſimè gradiuntur: inde ordine præpoſtero, denuo tranſmutantur, & ex ſe inuicem fiunt, faciles tamen tranſitus, cùm communem nacta ſunt qualitatem: vt ignis, & aër per caliditatem: quæ'que autem ambabus ſunt oppoſita qualitatibus, vt ignis, et aqua, tardius difficilius'que vertuntur. Hæc igitur tanquam fundamenta ſtatuantur mixtorum omnium, è quibus multæ veniunt operationes.

De qualitatibus elementorum, & eorundem operationibus.

CAP. VII.

QVATVOR iam præfatis corporibus, quatuor inſunt qualitates elementariæ, quæ mutuò inter ſe commeant, è quibus omnia, quæ ortum, & interitum agnoſcunt, gignuntur, & perimuntur: ſcilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas. & principes dicuntur, cùm ab elementis elabantur primò, & ex iis ſecundarij emanent effectus, quarum duæ effectrices ſunt, caliditas, & frigiditas: quæ plus ad agendum, quàm patiendum natæ ſunt, patiuntur aliæ humiditas, & ſiccitas, non quòd prorſus oriantur, ſed quia ab aliis conſeruentur, & inducantur. Secundariæ dicuntur, quaſi primis inſeruientes: & ſecundò operari dicuntur, vt emollire, maturare, reſoluere, tenuiorem reddere, vti cùm calidum in mixtum aliquod agens, educit impurum, & dum ſuæ actioni idoneum

reddere tentat, vt ſimplicius fiat, euadit tenue: ſic frigidum conſeruat, conſtringit, & congelat: ſiccum inſpiſſat, & exaſperat: nam dum exedit in illius ſuperficie humidum, quæ conſumere non valet, indurat: vnde ſuperficiei ſcabrities inducitur, nam vacuitate depreſſa, & eleuata duritie, partium fit aſperitas, & prominentia euenit. Sic humidum auget, corrumpit, & plerunque per ſe vnum facit, per accidens aliud: vt ex maturatione, conſtrictione, expulſione, & iis ſimilibus lac, vrinam, menſtruum, ſudorem euocat: quæ tertiæ à Medicis *dicuntur qualitates, ſic ſecundis inſeruientes, vt illæ primis, & quandoque in aliquibus operantur membris, vt caput corroborare, renibus conſulere: quas & nonnulli quartas vocant.* Hinc *multa eueniunt experimenta, vt paſſim in opere conſpicitur: ad explendam tamen hiſtoriam earum ab re non fuit commonuiſſe, ne aliquid deſiderari poſſit, vt inſtructus artifex ritè noſcat vires, & operandi ſemitam.*

Abſtruſæ rerum proprietates variæ, quæ ab ipſa eueniunt Forma.

CAP. VIII.

MVLTAE *ſunt rerum* ἰδιοσυγκρισίαι, *id eſt occultæ proprietates, vires'que: non ex elementorum qualitatibus, ſed à forma ipſa, vti diximus, & cùm ab ea eueniant, materia exigua maximum demonſtrat effectum, quod materiei contrarium eſt: vt enim promtiùs agat, maiorem expoſcit materiem.* occultæ *ſunt,*

quia

quia certis demonstrationibus sciri non possunt. Ideò antiqui sapientes illi terminum quendam constituendum esse decreuerunt, vltra quem rationibus progredi non possent, cùm multa sint in Naturæ penetralibus occulta, plena energia, quorũ caussas indagare nec potest, nec capit humanæ coniectura mentis: Naturæ enim obscuritate, et abdita maiestate latent, potius'que hæc admirari quàm sciri voluit. Vnde ait Theophrastus: Qui de omnibus rationem quæritat, simul cum ratione scientiam tollit. & Alexander multa dicit esse, quorum nulla ratio reddi potest, modum penitus humani ingenij excedentia, Deo duntaxat cognita immortali, qui omniũ parens rerum atque auctor est: quæ cùm elementorum naturam, & vires superent, demonstrationibus arctari minimè possunt: sic quæ à veteribus philosophis reperta potius admirati relinquere, quàm rationem afferre conati sunt. Nec solùm mirati animalia quæque creasse, & variis differre figuris, & magnitudinibus, sed secundùm speciei quoque varietatem vnicuique proprietatem quandam, & peculiarem tribuisse, qua ceteris moribus & operationibus distent, exempla proponemus eorum multa, quæ fortasse lectoribus voluptuosa, & non iniucunda erunt. Veluti cùm ferox Taurus fico arbori alligatur mitescit, domatur'q.: & illitis rosaceo naribus, rotata vertigine concidit, vt Zoroaster ait, qui ex delectis veterum placitis Geoponica scripsit: & tenerescit Gallus, qui ex eadem

arbore

arbore pependerit. Vultures et Scarabeos roſarum odore extingui, tradit Ariſtoteles: Si capræ barbã, quam aruncum vocant, è grege manibus apprehenderis trahens, totus ſubſiſtitur grex, pabulo'que relicto obſtupēt omnes, nec prius admirari deſinunt, quàm rei gnarus ille reliquerit, vt Ariſtoteles ait, decepti multi de eringio herba protulêre, aruncum enim κρύγκον *Græci dicunt, & vocabuli conformitas erroris cauſſa fuit, cùm experientiæ non reſpondeat. Hyæna ſi hominem, canem'ue ſoporantem adſpexerit, ſuũ iuxta illud protendit corpus, ſi'que dormientis corpus ſuperarit, delirũ efficit, & ne ſibi obſiſtat, manus erodit: ſi proceritate ſuperabitur, celerem arripit fugam: vti Neſtor in ſua tradit Panacea. Si quoque ſæuiens hyæna occurrit, caue ne illam à dextra excipias: ſtuporem enim inducit maximum, cui obſiſtendi nõ amplius facultas dabitur, nec tibi ipſi poteris auxiliari, ſi è læua inuaſeris, ſtupore obreptam enecabis: eius vmbra canes elingues reddit, & obmuteſcere facit, quod ſentiens inſecuta aduerſo ſideris lumine currit, & infeſtantum ora canũ verberat vmbra. Febricitans leo vorata ſimia liberatur. Capræ, hirci'que culturæ veneno ſunt: nonnullas enim ſatas oleas, vites'que corrumpunt, vt ſterileſcãt, ſic non iniuria factum, vt Libero patri vitis repertori hircus immolaretur, et Mineruæ capra vt capite pœnas daret. Olea virginea manu decerpta, & plantata vberiores præbet fructus: ſi à meretrice ſterileſcit. Serpens vel*

vipera

vipera calamo percussa torpet, si denuò percusseris, sese recolligens aufugit. Apuleius sic ait: Serpens cauernam subiens, si sinistra manu fuerit detracta, paruo extrahitur negocio, si verò dextra extrahi nequit. Vipera, ramulo fagi in eam coniecto, obstupet. Formicæ, ne condita frumenti aceruа foras pullulent, medullam extrahunt. Struthiocamelus occultiore vi ferrum concoquit, & in alimoniam cõuertit. Gallinacei, circulo è sermentis collo ipsorũ addito, non canunt. Sic marina stella tam concoquendi vi prædita est, vt cochleas integras, & stellas deuoret, & comminuat. ἐχενηΐς à Latinis Remora, & Remilago, paruus admodum pisciculus gubernaculo adhærens, velificantes naues, & secundo vento concitatas, robusto freno remoratur. is, ruant venti, sæuiant procellæ, vires omnes compescit, immobiles reddit, ac si anchoris, firmis'que vinculis alligaretur. Torpedo tantam vim stupefaciendi habet, vt è longinquo capta, fuscina, hamo, seta, arundine contingẽdo, piscatoris artus obtorpescant, piscibus'que quibuslibet, quos cupit, & veloces, stupore eos afficiens, vescitur: capiti tamen admota, dolores lenit, & compescit: frequenti vsu, Platonis, Aristotelis, Galeni, & Aeliani testimonio comprobatum. Marinus lepus spectantes omnes nauseabundos facit, vt facilè vomituriãt, prægnantibus noxam abortiendo defert. Pastinacæ radio nil in mari execrabilius, vt si in viridem, & vegetem arborem defigas, statim enecet: dentes excutit, &

eorum

eorum dolores lenit. Laurus & ficus è cælo non tanguntur, nec vituli marini tergus, nec hyænæ pellis, nec alba vitis: quare nautæ iis vela muniũt, ne fulmine icta deflagrent, & decidãt, hoc Octauius se muniebat Augustus: lauro Tiberius Cæsar, quam pro corona gestabat, ne tonitru afflarentur: non enim solùm fulminis impetum euadunt, sed aduersam fulminis ictum retorquentem naturam habent, & Tarcon albis vitibus domum sepserat. Corpus, quod fulmine icitur, incorruptum permanet, vnde cadauera ipsa siderata, veteres vrere non curabant, nec terra obruebant, cùm corruptionem non sentiant: sed putredine immunia durent. Sic obiurgatione vates dignos existimamus: qui cælestis aurigationis rectorem Phaëthontem de cælo tactum in vallibus computruisse cecinerunt. Rupicis auiculæ conspectu regius sanatur morbus. Tanta est lysimachiæ vis, vt discordantibus iumentis iugo imposita, asperitatem cohibeat. Buglosson herba in vinum coniecta, animi voluptatem auget, vt Euphrosianum dicant, Ocymum, vti Theophrastus prodidit, maledictis, & conuitiis lacessitum, dum seueris, vberius & celerius nascitur. Vnde ex eodem fonte manasse puto id, quod prouerbij loco apud nos iactatur, Ocymum serito, & fortasse Persius huc alluserit senariolo:

Cum bene discincto cantauerit ocyma vernę.

Nec *minus* Rutam *iniuriis siquis prosequitur, prodesse certissimum est: immo melius furtiua prouenit: vt*

veteres crediderunt. Idem euenit apio, quanto magis pedibus proculcatur. Adamas Indicus, duris quibuſlibet reſiſtit, dum hircino ſanguine proluitur, molleſcit, & frangitur. Rhabarbarum ex humoribus ſolam purgat bilem, Epithymum atram, Agaricum pituitam. Nec minus admirationis habent: quæ ex medelis animalium medicorum cura ſunt reperta: vti canis vomitione ex herbis quibuſdam aluum purgant, & Ibis Aegyptia curat. Capræ in Creta venenatis infixæ ſagittis: & ſauciæ herbam quærunt, quam Dictamum vocant, eam'que guſtantes, ſagittas è corpore eiiciūt. Marinæ aues exulceratis roſtris, cunila medentur. Teſtudo ſerpente depaſto infirmata, eius venenum origani eſu aufert: & contra eum dimicatura hoc ſe munit. Cùm mandragoræ mala vrſi guſtauerunt, eunt obuiam, ne malum in perniciem conualeſcat, & moriātur, formicas comedendo. Et ceruus vbi venenata aduertit pabula, ſibi cinara medetur herba. Elephas chameleonte iam depaſto, qui frondibus decolor immoratur, ſuo veneno occurrit, oleaſtrum deſumens. Pantheræ veneno deuorato carnibus inſperſo à venatoribus, ne extinguantur, humanum ſtercus inueniūt, quo ſibi medentur. Palumbes, graculi, & merulæ laurifolio. Columbi & gallinacei helxine paſti, annuum faſtidium deducunt. Chelidoniam viſui ſaluberrimam hirundines monſtrauerunt, vexatis pullorum oculis illa medentes. Sic putreſcēte terra animalia quædam in alienigenam

deficiunt naturam. Eruca ascitis alis in papilionem desciscit. Erucæ in fico enatæ, in cantharides mutantur. Hydrus iam lacubus, vel stagnãtibus aquis exhaustis, in serpentem degenerat. Alia in temporibus eueniunt: vti accipiter, vpupa, erytachus, & phænicurus in æstate mutantur sæpe. Ficedula, & atricapilla, quæ Græcis Melancoryphos mutuò commeant, vt quæ fuerit ficedula autumno, vindemiarum calce in atricapillam vertatur. Sic triticum in lolium, & ex lolio rursus in triticum, & ex semine in auenam mutatur. Ocymi semen si frequenter seratur, Martialis affirmat, modò in serpillum, modò in sisymbrium mutari. Galeni quoque patris testimonio, cùm triticum & hordeum diligenter selecta, quo certò cognosceret, seminaret: in tritico lolium, in hordeo parum inuenit. & multa quoque refert, hæc tamen sufficiant enarrasse.

De Sympathia, & Antipathia, & vt per eas rerum virtutes experiri, & reperiri possint.

CAP. IX.

Ex proprietatibus quoque occultis animantibus, vegetabilibus, & speciebus omnibus inest (vt ita dicã) compassio quædã, quam Græci συμπάθειαν & ἀντιπάθειαν, nos tritius consensum, dissensum'que dicimus: quædam enim mutuo connubio sibi associantur, & tanquam fœdere deuinciuntur, aliqua verò sibi ipsis infesta, & simultate dissentiunt, cæcis'que laborant discordiis: vel horribile aliquod, & destructiuum habent, quod ra-

tionibus vllis & probabilibus, nec quæri, nec arctari poſſunt: nec prudentis erit huiuſmodi cauſſarum aucupio probare, niſi quòd ſpectaculo eo fuerit Natura ipſa delectata, nec aliquid placuit eſſe ſine pari, & nil eſſe in Naturæ occultis, quod arcana quadam proprietate non vigeat, & peculiari: quorum admiratione ductus Empedocles, omnia per litem, & concordiam fieri, & diſſipari affirmauit, ac illa rerum omnium ſemina eſſe, & reperiri in elemẽtis, per qualitates ſibi inuicem diſſidentes & conſentientes, quas diximus: ac denique in ipſo cælo, vti Iupiter, & Venus Planetas omnes diligunt præter Martem, & Saturnum: Venus amica eſt Marti, cui Planetæ ceteri aduerſantur. Eſt & alia amicitia, inimicitia'que, per oppoſitiones domorum, & exaltationes. Flagrant enim odio ſigna, & amicitiæ nexu conuinciuntur, vt canit Manilius:

Quin etiam propriis inter ſe legibus aſtra
Conueniũt, & certa gerunt commercia rerum,
In'que vicem prȩſtãt viſus, atq. auribus hærẽt,
Aut odiũ, fœdus'ue gerũt, cõuerſa'q. quædam
In ſemet proprio ducuntur plena furore. *&c.*

Et latius patent in Aſtrologorum libris, ſed magis in animantibus perſpicuæ. Vti homines, & ſerpẽtes adeò irreconciliabili diſſident ſimultate, vt ſtatim viſo ſerpente, homo expaueſcat, & feminæ vterum gerenti occurrens, partum abortu vitiet. Nec minus ieiuni hominis ſaliua ſcorpiones interimit. Crocodilus Niliacus,

et panthera ſeua homini ſunt: hic illum deuorat, ſed ab hyæna maximè terretur. Ichneumon crocodilo exitialis: illi enim eſt hoſtis à Natura datus: apricanti enim inſidiatur: nam hic rictu immenſo dum os gerit patulum, in illius perniciem inhians, in oris hiatum ille intrat, & per latum guttur in aluum delabitur, & exeſis viſceribus, è mortui ventre progreditur: diſſidet tamen cum phalange, & cum aſpide belligerans, ſæpe interit. Homini ſic lupi viſus eſt noxius, vt quem priorem contemplatus fuerit, vocem adimat, & anticipatus obtutu nocentis, licèt clamare deſideret, vocis tamen miniſterio careat: ſi ſe præuiſum ſenſerit, cõticeſſit, & ferocitate torpeſcente, grauem virium iacturam facit. vnde natum prouerbiũ: Lupus eſt in fabula, à Platone in Politiis traditum. Et lupus, ſi equum mordicus læſerit, equus eximia pernicitate curſus pollebit, & ſi luporum veſtigia conculcet caſu, obſtupeſcit, & crura torpore hebeſcunt, vt Pamphilus ait: Habet & cum oue internecinũ bellum, & ſic eum formidat, vt occiſæ ouis à lupo pelles, & vellera neta, ſi ex his veſtes conficiantur, longè, quàm ceteræ ſint ad procreandos pediculos aptæ: & carnes, quæ lupinos ſenſere morſus, tenereſcunt, & ſuauiores fiunt. Cauda, caput'que lupi, ſi in præſepe pendulũ fuerit, mærore oues afficiet, vt relicto paſcendi ſtudio, præſidium implorent. Lupo canis inimicus, homini amicus, & equus, cui gryphes, & vrſi aduerſantur. Araneus cum bufone, & ſerpentibus diſſidet,

det, vt conspecto hoste, filo se libret, & aculeum fronti infigat, & mortem deferat. Leo ferarum generosissimus, animalibus cũctis tremẽdus, expauescit, eum'que terret galli gallinacei cantus, albi præcipuè, & crista. Simius testudinem horret, statim'que visa fugit, et vociferat. Elephas animaliũ terrestriũ maximus, magnitudine stupẽda, subrumi suis grunnitum maximè perhorrescit: vt Zoroaster in Geoponicis ait. Est & cum dracone continua dimicatio. Gallinaceus pullus ipsum non curat, & tantam eius molem in ludicra vertit: milui tamen vmbram timet, eum'que expulit. Elephas quoque, nec minus arietem timet. dum enim feritate effertur, ariete viso mansuescit, ac conflaccessit impetus: quibus Romani machinamẽtis Pyrrhi Epirotarum Regis elephantos in fugam verterũt, ampla'que victoria sunt potiti. Salo asinum odit; & cum eo prælium est illi: nam fruticetis, vel vepribus scabendi caussa sese atterens, vt quas adhuc tenellas frondes deuoret, nidos dissipat: vt oua deiiciat, & pulli è nido decidant, metu: at ipsa rostro vlcera fodiens & lancinans, narium mollia pungit. Accipiter columbino generi hostis infestus, hoc tuetur tinnunculus, cuius conspectũ, vocem'que formidat accipiter, nec eas hoc latet, quòd vbicunque residet tinnunculus protectoris fiducia è loco non facessunt. Cornix, & noctua perpetuum gerunt bellum, inuicem fetibus insidiantes, oua'que absumũt, & exedunt, noctu hæc, interdiu altera, tunc cùm sit

luce potentior. Cum noctua auiculæ omnes, dum circumuolant, & percutiunt. Cornici inimicus est mustela. Miluus coruo inimicus, qui volatu præstantior, & vnguibus validior, prædã eripit. hic quoque vulpi. sic anas gauiæ, harpa araneæ, et stellioni, pipo ardeolæ, æsalo, & coruus vulturi, florus equo, coluta asino: dormiens enim in præsepio, narem subiens asini, impedit esum ardeola cum aquila, alauda cum vulpe, aquila cum dracone, trochilo & oleribus, & cum ea cybidus nocturnus accipiter belligeratur, inuicem se confodiũt, vt simul emoriantur. Et aquatilia odio flagrant, vt mugil, & lupus, vt sæpe mugili à lupo cauda abscindatur: sic conger, et muræna caudas sibi mutuò prærodũt. Locustæ polypos horrent, vt brachiis vinciãtur, & emoriantur. Est & vermiculus in mari æstrum nuncupatus, scorpioni similis, aranei magnitudine, thynnis, & xiphiæ sub pinna affigit sese aculeo, vt interdũ in nauigia insiliant dolore nimio. Serpit & hæc simultas inter plantas: vti quercus, & olea, & tam pertinaciter odio dissident, vt si quercus in olieto nata fuerit, fugiat, introrsum commeet, & exarescat: vel olea in quérceto radices maximè noxias relinquit, vt eas enecet. si eandem iuxta iuglandem nucem seueris, harum alteram necesse est, aut emori, aut infirmam semper esse. Et nucis vmbra satis omnibus inimica, et quæcũque attigerit, veneno inuadit illito, nocet & stillicidij ratione, cùm humor è frondibus diffunditur. Pernicialia

sunt

sunt brassicæ, & vitis odia, ac spectanda earum dimicatio: vitis enim cùm intortis clauiculis omnia complecti soleat, solam refugit brassicam: nam propè sentiẽs, in aduersam partem se torquet, vt si quis eam admoneret hostem esse in propinquo, dum'que coquitur brassica, vinum vel si paucissimum instilles, nec coquitur, nec ipsius color constat. Ipsum'que olus, quo vitis fugatur, aduersum cyclamino, & origano perarescit, vt vnũ vireat, alterum pereat necesse est: iuxta'que consociatæ sæpe aridæ spectantur. Sic quoque vitis laurũ odit, quia odore deteriorem facit. Nam eam olfacere, & allicere dicũt, quamobrem cùm germen eò accesserit, retrograditur, inimicum fugiens odorem. Mira quoque arundinis, & filicis discordia, & peruicacia, vt altera alteram necet: nam filicis radix contusa è cannis spicula, corpori infixa, deiicit: & si quis arundinem penitus non nasci volet, filice vomeri imposito exaretur locus, sic filices arundine sectas, minimè renasci cognoscet. Cucumeres oleum mirè oderunt, vt contra ipsum refugiant, & si pendent, velut hamus plicentur: quod vna nocte deprehenditur: nec id satis omnibus gratũ, emoritur enim stirps, quæ fuerit eo perũcta, vnde oleosæ arbores ceterarum insitiones & consortium respuunt, pinguem resinam, & picem collacrymantes, vel quippiam oleaginum plorantes. Vnde quercus pyra afferre, platanus poma, punica mala myrtus dicuntur. In picea verò, & pinu insitus termes non comprehendit. Oro-

banche eruũ necat amplexu,& fenum Græcum radici adnaſcens,et fabas maximè iuxta naſcẽs inaneſcit, & necãtur,& iuxta eas maximè naſci amat. Lappa *lenti aduerſatur:* Aegylops,& *æra,tritico,& hordeo. Cicer herbas omnes enecat,& ſeipſum,& tribulum celerrimè. Cytiſus vicina omnia ſtrangulat,eo valẽtior auro eſt,nam Cytiſum ipſum interimit. Serpentes fraxini vmbram fugiunt,quanquam in longum porrectũ, vt ſi locum in agro circundes igne, ſerpentes citiùs in flammam, quàm ad arboris vmbram confugiant. Rhododaphne foliis, & floribus iumentis omnibus pernicioſa eſt,homini verò contra ſerpentes præſidium. Veratrũ, & cicuta homini peſtifera: illo coturnices, hac ſturnos veſci conſtat: quod eleganter expreſſit* Lucretius:

Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, hominum'que eſt acre venenum.

Et alibi:

Prætereà nobis veratrum eſt acre venenum,
At capris adipes, & coturnicibus auget.

Ferulæ aſinis gratiſſimo ſunt pabulo, ceteris verò iumentis præſentaneo veneno, vnde id animal Libero *patri immolatur, cui & ferula. Merum cicutæ venenũ, platano radicibus infuſo gaudium. Scorpio ſi repit per aconitum, ſtupet,& torpeſcit. Eſt quoque herba nomine* Ceraſtis*, cuius ſi quis ſemen manibus, digitiſ'ue tractauerit,impunè ſcorpium conterat. Feles cohortales gallinas, & aues non inuadunt, quarum ſub alis*

agreſtis

agreſtis rutæ ſurculis adhæreat. Muſtela cum ſerpente dimicatura, hoc ſe cibo priùs munit, & loricat. Leo ilicis frondes calcans, vel ſupergreſſus obſtupet. Lupus ſcyllæ bulbos euentu contingens, reſolutus fatiſcit, ideò vulpes latebris ſuis ſcyllas opponunt. Platani folia veſpertiliones abigunt, ideò contra eos ciconiæ ad nidos afferunt. Apium ſilfas, & blactas, hirundines contra eas nidis inſpargendo ſe muniunt: ac reliqua pellendo noxia animalia, palumbes apponunt laurum, accipitres ſilueſtrem lactucam, quam inde hieraciam vocant, harpæ aues hederam, corui aron, vpupæ adiantũ, cornices ſupinã verbenacã, turdus myrtũ, perdix arundinẽ, ardeola careon, aquila callitrichum, galerita gramen. Vnde Græcum adagium.

Ἐν κορύδου κόττη σκολιῇ κέκρυπται ἀγρώστις.

Graminis intorti luſtro Galerita recumbit.

Et cygni parituri viticem quoque in nidos afferunt. Si hæc mutua contagione infeſta narrauimus, quid mirabilius, ſi multa, & amico cõſortio, & naturali affectu beneuolentiæ deuincta conſpiciamus? miro Naturæ arcano, nec niſi aliis fœderis nexu coaleſcunt. Si ſerpens homini inimicus, lacerta homini amica, cuius cõſpectu lætatur, contemplatur, vt ſaliuam elambat, quid homini amicius quàm canis? & inter aquatilia delphinus? vt φιλάνθρωπος dicatur: & venereos quoque & amaſios conſtat: vt Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſæculis antè apud Naupactum (vti Theophraſtus tradit)

tradit) amatores flagrantiſſimos fuiſſe, & pueros liberali forma in nauiculis fortè cōſpectos, aut in vadis littorum miris, & humanis modis exarſiſſe. Vulpes cum ſerpente amicè degit. Amant pauones columbas, merulæ turdos, turtures, & pſittaci ſimul.

Vnde Ouidius:

Et niger à viridi turtur amatur aue.

Cornices ardeolas, & inuicem ſibi auxiliantur contra vulpium genus communibus inimicitiis. Sic galgulus & lædus, iunco & alauda. Sic harpæ & miluus contra triorchem communem hoſtem. Nec minus inter piſces, qui gregatim degunt. Eſt'que inter balænam, & piſciculum quendam magnitudine & gobij forma tantus amor, vt lubens antegradiatur, viam'que dirigat, ipſa ſequatur, & in eo ſalutis, vitæ'que ſpem habeat, & quieſcente quieſcat, & progrediente progrediatur: nec appareat, cur velit ei inſeruire. Sic inter plantas amant vites vlmum, & populum, quòd nimis propemodum in eis luxurient, vt ipſis nuptæ maritæ'que per earum ramos ſcandentes, adeò capreolis, & ſequacibus loris amplexentur, vt auelli, diuelli'que nequeant, & lætiſſimæ multum afferant fructum, quod in aliis non ſic euenit. Palmæ vehemētiori ſe proſequuntur amore, vt altera alteram deſideret, & adeò cupidinis tabe depereunt, & libidinis titillantur pruritu, vt pronæ comas ſimul inclinēt, vel complicentur, ſi propius hærēt, at funis nexu religatæ, tanquam mutuo per eam con-

tactu

tactu complexentur, & Veneris munere fungantur, vt capitum vmbracula hilariter erigant. huic veſaniæ hoc afferunt agricolæ remedium, & inſanus amor diſcutitur, & fructuoſam reddunt. Narrat & ardentius amoris deſiderium Leontius, veterum verbis fortaſſe fiſus, quod ſic conſociari cupit, ſic Veneris eſt animus, vt nec deſiderio ſtimulata cupiditate priùs quieſcat, quàm ipſam adamatus mas conſoletur, ſiquidem pronam conſpicere cuique licet, ſuis incumbere comis, impatientem'que ſuum grauari ſtabilimentum, & quaſi viduam infructuoſam degere: & niſi ſubuentum ſit, emori, quæ res non latet agricolam, quòd amoribus afflictetur: nec ille remedij inops, vt in quem maritandi cupidine deflagret, penitus cognoſcat, cùm plures conſociatæ ambiant, eas contingens denuò afflictæ amanti affert, cùm autem manus tanquã oſculo affricare ſenſerit, vti deſiderio ſatiato denunciet, blandioribus comis demulcens, nutat: vnde maris flores trunco erutos, amaſiæ capiti circumponit, ſic amãtis munere iam onuſta, dat ſobolem, & hoc amoris pignore exhilarata, fecundabitur. Nec fructus in femina palma perdurare poteſt, niſi florem maris cum puluere ſuper eam concuſſerit. Amor eſt quoque magnus inter oleam, & myrtum: & vt refert Androcius myrti brachia, virgulta'que per oleam prorepunt, & commiſcentur, & radices mutuò complicantur, nec alia præter ipſam iuxta eam ſeritur, ſic & fico, ceteris inimica. Nec minus

myrtus, cum punico mutua consuetudine supra modum oblectatur, quòd si consortio fruuntur, fertiliores euadunt, & quanquam radices aliquo distent interuallo, complexu tamen exhilarantur, sed coniugio lætantur magis, vt insita myrto punica maiora largiatur poma, Didymus. *Et magna est cum arundine asparagi consociatio, vnde corruda optimè in arundinetis seritur, & lætior prosiliet. Sola amygdala minus ferax, associata verò, celeriùs dat fructum. Multæ quoque arbores sterilescunt, si in propinquo palum, vel mascula non adfuerit, vt inito quodam fœdere pariant. Oleæ sterilitatem tollit oleastri talea. Vnde carmen.*

Fecundat sterilis pingues oleaster oliuas,
Et quæ non nouit, munera ferre docet.

Inter allia, rosas, & lilia arcanum est commercium, vt propiùs nascentia simul gratificentur, & lilij, rosæque flores suauiores oleant. Lætiora omnia prouenient, cui scylla fuerit adsita, et olera omnia in vniuersum iuuantur, si iuxta ea eruca conseratur. ex Frontonis *dictis. Cucumeres aquas diligũt, vt oleum oderant, vt eis imminentes, vel modicè distantes, adrepãt. Ruta nusquã lætior prosiliet, quàm sub ficus vmbra, vel si eius corticis inseratur. Cattus radicis odore plus impensè delectatur, quòd illius oculi corroborentur. Vnde nomen gattaria inditum, vt maximè perfodiant, & caput sæpius reuolutent. sic & nepta. atque hæc sufficiant, longiori enim oratione aures detinuimus.*

Quod

Quod particulari indiuiduo maximè inſint è cælo dotes.

CAP. X.

HAVDQVAQVAM *dotibus indiuidua carent luculentis, & mirificis: ſed magnam in operationibus retinent poteſtatem, & maiorem: quàm ab ipſa habeant ſpecie, cæleſti ſtellarum ſitu, occulta'que proprietate.* Inquit Albertus: *Omne indiuiduum, quod ſub ſtato naſcitur horoſcopo, cæleſti'que influentia, congruam haurit proprietatem, & mirabilem operandi, patiendi'ue energiam, nō ſpecificam, ſed propriam & peculiarem.* Vnde *varij indiuiduis aſſcribuntur effectus, et inclinationes, vario ab influxu, cæleſti'que habitudine, quæ omnia nouiſſe* Magum *oportet, vt multis oſtenſis operandi viis, eligat commodiorem, ſuo'que inſeruiat vſui, ſi inops aliquando eorum fuerit.* Noſtrum *enim tunc abſoluimus penſum, cùm indagandi componendi'que methodum tradidimus, ne quid noſtris in hiſtoriis deſiderari poſſit.* Sed redeat, *vnde oratio fluxit.* Refert *quoque* Albertus, *gemellos extitiſſe, alteri quorum latus erat, tactu cuius clauſtra & portæ paterent omnes, alter è diuerſo rependēs claudebat, quæ aperiebantur.* Alij *cati, muris, aliorumq́ue animalium ſic perhorreſcunt aſpectum, vt non poſſint non ægrè ferre, & in animi deliquium cadere.* Sic *aliquibus ſtrumas ſanandi, & diuerſa curandi vlcera eſt impreſſa cælitus poteſtas. & quod chirurgū fatigauit*

mul=

multum, pharmaco curari non valuit, nec vlla profuit medicina, solo saliuæ tactu sanatur. Nec *minus considerari debent, quæ non generi toto, sed quæ solis conueniunt indiuiduis, & insunt. vti meretricibus audacia, ganeonibus petulãtia, furibus timiditas, & huiusmodi passiones multæ, quæ passim litterarũ monumẽtis memoriæ produntur.*

De rerum viribus, quæ animalibus in vita tantùm insunt.

CAP. XI.

PERPENDERE *ac intueri par est functiones præinsignes aliquas, immò maiorem eorũ partem, quæ in vita tantùm operantur, post autem interitum hebetantur, & euanescunt, & rarò aliquibus inseruiũt. Luporum oculi vocem, catoblepa verò et basiliscus confestim adimunt vitam, moratur echeneis nauigiorum impetus, strutiochamelus ferrum concoquit, non iam emortui id operantur, quòd nil penitus liquidò agunt: emoritur enim & deperit virtus illa, vita iam euanescente, immò si partes ex eis eligendæ sint, è viuis sunt petendæ.* Ideò *in* Naturalis *Magiæ præceptis non temere sancitum puto, si quæ ex animalibus consequi possunt, iis iam viuis demere, fuerit'que præstantius, si id fieri potest, in vita supersint, animanti enim iam expirante debilitatur, ac elanguescit virtus illa.* Anima *enim (inquit* Albertus*) his cõfert multùm, quæ in animalibus gignuntur: interitus enim, aut corruptio peruertit*

uertit ea, & præcipuè ſi naturalis, cum corruptis humoribus emoriuntur: viua longè ſecus operari ſunt ſolita, vires'que luculentiores habēt. Obſeruatur id multùm Medicorum *aſtipulatu, ceterorum'que qui huiuſmodi ſtudio nauant operam. Si extrahentur poſthac è ranis linguæ, è peſtinacis radij, lapides ex animalium capitibus, aut oculo, vt aliquid opportunè operentur, non enim è mortuis illis, ſed adhuc vita fruentibus, viua'que in aquam proiiciantur, & viuant, vt non inſita eius virtus depereat, & flacceſcat, ſed virtutis exuperantia, ad agendum promtiora euadant, nec aliter in omnibus id imitemini: quod verbis parcentes, breuiter enarraturi ſumus.*

Quòd poſt mortem vires aliquæ corporibus quoque inhæreant.

CAP. XII.

NEC *minus in rebus vita carentibus perſpicere licet: remanent enim proprietates aliquæ ſic conſociatæ, vt operari non deſinant, immò & valentius multò.* Lupi *ſic ouibus ſunt exitio, vt odium poſt interitum ſeruent, nam ſi lupina pelle tympanum accommodabis, inter cetera ex ouibus pulſatum audies, ſilentibus ſonoris omnibus, & obmuteſcere ea faciet: ex vrſi vel lupi corio confectum, & pulſatum longè equos abigit & fugat.* Et *ſi ex omnibus eorum inteſtinis chordæ in lyris tendantur, obſtrepent, nec temperamentum vnquam efficiēt.* Diſſidet *hyæna cum panthera: vnde qui hyænæ*

corio

corio ſe loricat iam mortuæ, fugiunt quæque, nec congredi quidem ſuſtinent. & ſi eorum pelles è regione aduerſantes ſuſpendes, pantherarũ pellis pili defluũt. Leonis pellis ceterorum animalium pelles abſumit, & erodit: lupinæ verò quoque agnorũ, & reliquorũ alituum pennæ aquilinis permixtæ, in tabẽ reſoluuntur, & per ſe decidunt. Aduerſantur ſibi florus & ægithus, & tã eſt eorum pertinax odium, vt mortuorũ ſanguis ſimul commiſceri non poſſe dicatur. Amant ſic columbæ tinnunculum, vt referat Columella, ſi quis tinnunculi pullos in fictilibus ollis defoderit, & ſtipantia opercula ſuperpoſuerit, & gypſo oblinita vaſa, in colũbarij quatuor angulis ſuſpendantur: auibus amorẽ loci conciliare, quæ deſiderio captæ nunquam mutent ſedem, ſic poſt mortem amicum amant. Nec herbæ, ſimpliciaque cetera operari deſinunt, quia iam detruncata, aut ſicca depereant, ſed iam validæ eis quoque vires præualent. Tu autem conſidera, & æqua mente librato, ne te in operando decipiant: qui mirabilia operari affectas.

De mutua rerum communicantia, & quòd aliqua tota ſubſtantia, & partibus operentur.

CAP. XIII.

INſunt præterea naturalibus rebus aliquæ communicationes, quæ mutuò agunt operantur'que: quarum exempla in reliquis obſeruato, & iis vtitor. Impudentiſſimæ meretrici, non audacia ſolùm, ſed virtus

etiam

etiam ineſt, vt quæ tetigerit, vel ſecum habuerit, vim habeant audaciam inducendi, & impudentem reddendi: vnde, qui illius ſæpius ſe contemplatus erit ſpeculo, vel induerit exuuias, ei redditur, & in impudentia, & in libidine ſimilis. Nec *ſolùm ferrum à magnene contactum trahitur, ſed cetera allicit ferrea, ac vti dicemus, anulus vnus quem rapiet magnes, multos attrahit, vt tanquam catena pendere videatur, & mutuò illius transferatur virtus. Sic lugubres panni, vel quibus in funeribus fuerint vſi, & lugubrem, & moribundum reddunt hominem. Idem'que in ceteris obſeruare licet. Animaduerſione quoque dignum puto, rerum virtutes aliquibus ſubſtantia tota, aliquibus verò & partibus immorari. Retinet, vt diximus, echeneis nauem, non iam partibus præcipuè ſuis, ſed totæ ſui ſubſtantia, exempla'que plurima paſſim leguntur. Multa ſecundùm partes operantur aliquas, oculis ſcilicet regulus, catoblepa, & lupus. Fugiunt veſpertilionis alas formicæ, non tamen cor, vel caput: fugiunt'que vpupæ cor, non tamen caput, vel alas: id in reliquis animaduertes.* Nũc *quomodò per rerum ſimilitudinem operari oportet, clarè doceamus.*

De rerum ſimilitudine, & quî per eam virtutes operari, inueſtigari'q. debeant.

CAP. XIIII.

QVAE *ex totius ſubſtantiæ proprietate iam euenire diximus, ſi conferantur, aut affinitate genuina deuinciri,*

ciri, aut diſſidio prœliari vidimus. Nunc autem, quæ ſimilitudine quadam operantur, dicemus. nec eſt principium magis in dicendis profuturum, nec radix, vnde ſecretorum & mirabilium operationes expullulent magis. Perinde maximã, & talem adhibeas diligentiam, qualem accuratiſſimè veteres adhibuiſſe in eorum ſcriptis reperimus: vt hinc pars maior eorum ſecretorum conſtet. Vnde vt in compoſitione & noſcere, & aſſimilare diſcas. Vniuerſas rerum ſpecies, & qualitates ad ſe aliqua ſecundùm totum eorum poſſe inclinare, trahere, & allicere, & ad ſuum conuertere ſimile videmus, & ſi ex actione præcellentes fuerint, id faciliùs eueniet: vti ignis ad ignem mouet, ad aquam aqua. Et aſſeuerat Auicenna, quòd ſi quid diu in ſale ſteterit, ſalſilaginem totum recipiet, & ſi quid in fœtido, fœtidũ. & ſi cum audace & timido, audax & timidus fiet. cum hominibus ſi quod animal cõuerſari ſolitum, humanum, & cicur euadit. Huiuſmodi multa aſtruunt Medicorum dogmata: vti corporum partes aliquæ ſimilibus gaudent: vt cerebrum cerebro, dentes dentibus, pulmo pulmone, iecur iecore. Hominis, vel gallinæ cerebrũ memoriæ, & ingenio confert, eiuſdem'que calua recens epulis immixta iuuat epilepſiam. Muſtelæ oculus dexter in anulo poſitus, liberat à faſcinatione, quæ per oculos fit, vt dicemus. Et qui lupi, vel hominis oculum ſecum detulerit, ægrè non videbitur. Si eorum linguas, minus inuidorum nocent linguæ, vel verba. Gallinæ

ventriculum ante cœnam ſi comederis, etſi ægerrimè concoques, ventriculum tamen confirmat. Cor ſimiæ cordis prohibet pulſum: & audaciam, quæ in corde reſidet, adauget. Lupi virga aſſa, & inciſa, ſi editur, Venerem excitat, ſi langueſcunt vires. Leporis vterus ad fœcunditatem valet. Si vulturis corium dextri calcanei dextro podagrici pedi imponas, vel læuum læuo, articulorum lenit dolores. & tandem membrum quodlibet membro ſimili prodeſt. pleraque ex Medicorum ſcholis condiſces: non eſt enim noſtri conſilij omnium meminiſſe, quorum iam ipſi meminêre. Colligendũ prætereà, multumque aduertendũ, quibus inſit rebus qualitas, vel proprietatis alicuius exceſſus, & non communis, vel affectio, vel huiuſcemodi perturbationes, & num ille exceſſus caſu, natura, vel arte inſitus ſit: vt calorificus, frigoricus, amor, audacia, ſterilitas, fecunditas, triſtitia, loquacitas, vel aliud, quod facere volumus, ex his operentur, & quàm minimè impunè puto: vt ſi mulierem ſterilem reddere deſtinaueris, ſterile conſiderato animal, quodque excellenti paſſione illa ſuperet, omnia, quibus talia operandi detur facultas, vt leuiore efficias opere: vti mula: cuius ſudor, vrina, cor, matrix, vulua, & maris teſticuli, ventri impoſiti, ſi hauſti, vel condimento aliquo eſi ſunt, vel ſuffitu, per infundibulum hianti ore rapti, prohibeant concipere mulierem, concipiendique ſpem adimant. Sic ſalix inter plantas ſi elixa bibitur, quia frugiperda. Sic homo, vel indiui-

duum aliquod, quod nunquam fuerit infirmum, ægritudinibus confert omnibus. Si audacem, vel impudentem aliquem reducere curaueris, fac illum ſecum afferre leonis pellem, oculos, vel galli: animoſius, & inuictus perget inter inimicos, & eis timorem inducet. Si amorem inducere, vel allicere quæris, animalia quære, quæ cupidinis maxime retinent deſiderium, et diligunt: vti paſſeres, columbæ, turtures, & hirũdines. & hora, qua præcipuè his vacant, arte, vel euentu. & operæprecium fuerit, ſi partes accipies, vbi maximè vigent: vti cerebrum, cor, teſticulos, vuluam, matricem, ſperma, menſtruum, vel ſecundinam. & ſi mulieribus paras inſidias teſticulos, vel ſperma. ſi viro mẽſtruum, vuluam, vel matricem. Si loquacem aliquem optabis, dant linguas, modum'que optato potiendi, ranæ aquaticæ, ſilueſtres anates, anſeres. & ſi quæ ſunt animalia, quibus loquacitatis notam impingunt, obſtrepera, & loquacitate non incelebria, quorum linguas, ſi pectori, vel capiti dormientis mulieris ſuppoſueris, quia loquaciora noctu ſunt, cordis ſecreta propalat. Plera'que, quæ potiùs luxuriantis, quàm proficientis eſſent lectionis. Quonam modo ritè miniſtrentur, inferiùs docebimus, cùm de iis profuſiùs agemus. Nunc autem de cælorum operationibus proferamus aliqua.

A cælo & ſideribus vim naſci, multa'que inde euenire.

CAP. XV.

NON

NON dubium reor inferna hæc supernis illis ancillari, & ab etherea natura illa, vim quandam illabi, vt quæ mutationi obnoxia sint, rata lege, & continua serie corrumpantur, atque gignantur. Vnde non temere Aegyptios puto cælorum influxibus ascripsisse cuncta, cùm hæc omnia illis subiecta cernerent. Affirmat hoc Ptolemæus, qui cælestes influxus ad normam expangere, & inde multa præsagire est ausus: & verbosa ait probatione non indigere. Nec minus & siderum omnium verbere, animantia, germina'que omnia crescere, decrescere'que: ex aliquibus crebriùs, manifestius'que, aliis verò incertiùs, et interuallis rariùs. Aristoteles dum superiorem lationē cunctorū caussam, & principiū esset contemplatus, quæ si desisteret, hæc illico deperirent: Necessitate, inquit, fuit hic mundus superioribus lationibus contiguus, vt vniuersa inde ipsius virtus gubernaretur: tantā'que à Sole vim diffundi nouit, quòd denuò concinnè protulit: In obliquo circulo fluxuosus solis meatus progenies, & interitus caducorum omniū est, et accessu, recessu'que temporū interualla caussari. Plato cælestes quosdam circuitus caussam esse fecunditatis, sterilitatis'que ait. Ipse Sol tēporum rector, vitæ'que regimen est. Vnde Iamblicus Aegyptiorū doctrina fretus inquit: Quidquid boni adest, id solari potestate adesse certum est, & si quid ab aliis habemus, ab ipso tamen absoluitur. Vocat eum Heraclitus fontem cælestis lucis: Orpheus vitæ lumen: Plato

cælestem ignem, sempiternum animal, astrum animatum, maximum, & diurnum: Physici cor cæli vocant. Affert'que Plotinus ab antiquis Solem Dei loco esse veneratum. Nec minus Luna sua, Solis'que virtute operatur, cùm nobis affinior & peculiarior sit. Albumasar per Solem & Lunam omnibus vim infundi, insinuari'que dixit. Doctissimus Hermes post Deum, Solem, & Lunam viuentium omnium vitam esse. Hæc terris citima, ceteros vicinitate exuperans, humidorum domina, & conciliatrix est, & cum ea tantam habent affinitatem, vt animata, inanimata'que sui incrementa, & damna sentiant. maria, flumina, & laticum fluctus crescunt, & deficiũt: nunc properè fluctuant, nunc tardo feruntur cursu. Maris æstus reciprocando perpetua agitatur vicissitudine, nec id nisi Lunæ motui asscripsere cuncti, vt nunc auido haustu absorbeat, nunc verò intumescens decedendo refluat: nec apparet vnde aliter euenire possit. Munificentiùs prouocat animalia, tanquam ei mancipantia: nam orbem replens (vt ait Lucillius) alit ostrea, echinos, spondylos, conchylia, cancros, ceteraque. quia noctu tepido fulgore mitificat, gibbosa autem, vel in cornua vtrinque falcata, inanit, & exhausta reddit. Idem etiam, quod modò retulimus, sidus, sentiunt cucumeres, cucurbitæ, pepones, qui'que plurimum humoris abundant aquei, vt adolescẽte gliscant, et senescente decrescant. vt refert Athenæus maxima perspici posse Soli auersa, & aduersa eorum incrementa,

crementa, et decrementa. Nec plantarum germina cæli ſtatum reſpuūt: quod norunt agricolæ, cùm ſæpius exploratum habeant in inſitione: nam creſcens lignū non fructus incraſſat, ſilens verò fructus, ligno languido & macreſcente. Vnde agriculturæ peritiores, & anni circuitum, & menſtruum Lunæ curſum plantis ſic neceſſarium iudicauêre, vt pars hæc agriculturæ apprimè neceſſaria ſit exiſtimata. Luna quoque dū per Zodiaci ſigna peragrat terrea, plantatæ arbores fortes radices, & ſubterraneas partes iniiciunt: ſi per aërea migrans commorabitur, arbos diffundet ramos, foliis luxurians, & magis ſurſum, quàm deorſum concreſcens. Immò quod certius reperiri poterit ſignum, quàm quod in punico màlo cernere eſt, vt quot diebus ab interlunio diſceſſerit Luna, tot annis ſobolem det? Et fertur allium, & ſi Luna ſub terris poſita ſeratur, & item ſub terris latente vellatur, odoris fœditate cariturum. Cedua omnia, vti trabes, ligna'que, dum nouum ſortitur Lunæ lumen, humore ſcatent plurimo, & quaſi per humoris conceptionem emollita vermiculantur, & marceſcunt. Vnde iubet Deomecritus, nec Victruuio diſplicet, ſtatuta ratione innocentiùs in decremento cædi, vt materies tempeſtiuè cæſa, carie non deficiens, diuturnitatem recipiat. Quin ætates variando, varios demonſtrat effectus, nam à Solis coitu vſque dum cornicularis, & diuidua fuerit, humectat, & calefacit, humectans magis, ſigno, quòd humida omnia gliſcant, & humificam

virtutem ab ea recipiant. dum verò prætumida, & in orbem ſinuata fuerit, æquè calidum, humidum'que habet: ſentiunt id arbores & mineralia. Decreſcens verò vſque dum medio orbe cæſa, calida humida'que, plus tamen caliditatis, cùm plus habeant lucis: vnde contingit piſces per aquarum ſuperficiem commeare: in eo tamen occultus tepor, quia humecta diffundit, & humore aucto, putredo prouenit, vnde in tabem ea reſoluit. Vbi verò denuò cum Sole fiet ſynodus, & lumine orba apparere deſierit, calida, & præſtantiorem tunc cæli ſtatum Chaldæi aſtruunt ſapientes. Sic lunarem quoque eſſe herbam, rotundis foliis, circinatis, & cæruleis tradunt, quæ Lunæ dies nouit: Nam creſcens vnum in die producit folium, & decreſcens, deponit. Latiùs & crebriùs apud nos id perſpicere licet in manſuetis animalibus, & plantis, cõtinuo'que id experimur viſu. Sentit formica minimum animal ſiderum vices, vt interlunio ceſſet, & quieſcat, plenilunio in noctibus operetur. Murium fibræ Lunari numero reſpondent, vt tumido orbe creſcant, cauo autem decreſcant. Capilli reſecti, & vngues tonſi poſt interlunium celeriùs, ante verò ſeriùs renaſcuntur. Aelurorum pupillæ eaſdem Lunæ vices nouère, vt nunc ampliores, nunc arctiores cernantur: quòd qui huius rei periculum facere quæſierit, in eodem ſit lumine: maius enim eximiè arctat, minùs verò laxiores facit. Scarabæus ſiderum ætates, & tempora manifeſtat, ex ſtercore pilu-

lam

tam in orbẽ conglobat, humo'que effoſſa ſcrobe vigintiocto diebus obruit, tantiſper condens, dum ambiat ſigniferum Luna: & ad interlunium reuertatur; tunc orbem aperiẽs, nouam dat ſobolem. Cepa (quod multò mirandum eſt magis) inter olera omnia ſola ſiderum viciſſitudines aduerſas nouit, & contrarias habet augendi, minuendi'que vices, reuiuiſcit enim, & congerminat, decedente Luna, contrà autem decreſcit adoleſcente: quam ob cauſſam Aegyptij ſacerdotes eam non comedunt, vti apud Plutarchum IIII. in Heſiodum cõmentario legi. Tithymali genus vnum, quod vocãt, Helioſcopiũ, quaſi Solſequiũ comam ad Solis normã circumagit, vt expergiſcatur, & occupet crepuſculis ſopitum, deſiderio quodam excitum, & vt eius ortũ mâne ſpectet, noctu verò florem comprimat. Sunt & ſolares herbæ multæ, vti heliotropion: iubare enim exorto interdiu ſemper prono vertice ſpectat, vt nuſquam videatur eius intorſiſſe folliculũ, fœdere amoris quodam, ſeſe'que eòdem inclinat, quò ſidus defertur: ſic maluæ flores, & cichorium. Lupinus quoque abeuntem Solem intuetur, vt caulem nuſquã intorqueat, quotidie agricolis horam nubilo etiam obumbrãte, vti horarũ index demonſtrat, eis'que eſt confecti ſideris ſignũ: & in Euphrate ait Theophraſtus: Loti florem nõ ſolùm aperiri, & claudi, ſed etiam caulem aliàs abſcondere, aliàs patefacere à Solis occaſu, ad mediam noctẽ. Sic olea, ſalix, tilia, vlmus, & populus alba Solſtitium demonſtrant,

frondes obuertunt, alba'que lanugine caneſcẽtem dorſum oſtendunt. Irium, & arentis herba pulegij, tametſi radice careant, ligno ſuſpenſa, & affixa florent, & æquidium oſtendũt. Selenites perinde ac ſi Lunæ iubar diceres, lapis eſt, quem alij aphroſelinum vocant. Is Lunæ imaginem continet, eam'que reddit in ſingulos dies augeſcentem, & decreſcentem. Et lapis alius eſt nubeculam continens, quæ Solis inſtar, emergens, demergens'que circumuoluitur. Congratulatur cynocephalus Lunæ in exortu, quòd ſtans, manus in cælum tollit, & regium inſigne in capite geſtat: talem'que habet cum Luna conſenſum, vt in eius congreſſu, ex quo affici ſolet, cùm inter menſtrua, non pernox, & blando colore illuſtrans omnia, ſed opaca, ſilens'que eſt, mas cynocephalus quoquàm non intueatur, nec comedat, ſed in terram demiſſo vultu Lunæ, raptu indignè lugens, mæreat: femina verò illuni nocte non contenta, nuſquam oculos contorquens, eadem cum mare patitur, & è genitali ſanguinem mittit. Ideò ad hæc vſque tempora cynocephali in ſacris nutriuntur, vt ex ipſis tempus coniunctionis Solis, & Lunæ ſciri poſſit. ex Oro in hieroglyphicis. Arcturus exoriens imbres et pluuias facit. Sirij exortum canes norunt, quia in rabiem aguntur. Viperæ & ſerpentes furunt, ſtagna mouentur, in cellis vina fluctuant, & maximi ſentiuntur in terra effectus. Ocymum ſub eius ortu palleſcit, & coriandrum ſucceſſit, à Theophraſto traditum. & caniculæ ortum

quotannis

quotannis obſeruabant diligenter, & ab ea coniecturam capiebant, vti ſcribit Ponticus Heraclides, *ſalubris'ne, an peſtilens annus futurus eſſet: nam ſi obſcurior, & quaſi caliginoſa fuerit, pingue & concretum eſſe cælum, vt eius qualitas grauis & peſtilens futura ſit. Si clara & pellucida apparuerit ſtella, cælũ ſignificat eſſe tenue, ac purum, & propterea ſalubre. quam ſic metuebant veteres, vt ei canem ſacrificare inſtituerint.* Columella.

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur, & extis.

Et *Ouidius:*

Pro cane ſidereo, canis hic imponitur aræ.

Præſentit eam fera, quam Oringem *appellat* Aegyptus: *nam* Solis *radios tunc contuens caniculam adorat. Moleſtas dicit* Hippocrates *purgationes ante, & poſt eam, nec ſecandas venas: pleraſque demonſtrat* Galenus *operationes in diebus decretoriis obſeruandas, & neceſſarias admodum: nec minus in ſerendis ſegetibus, iactis ſeminibus, & plantarum propagationibus. Nec te magnorum ſiderum configurationes lateant: è ſignis diſceſſus, vt aqueæ, igneæ'que impreſſiones in aëre videantur. Quod ſi hæc æquo animo conſpexeris, quis non omnium inferiorum cauſſas ſidera ipſa eſſe coniicet? quibus iam ignoratis maxima ſecretarũ operationum ſcientia perire deprehenditur.*

Simplicia omnia statis exerceri temporibus, & pariter parari debent.

CAP. XVI.

PROPTEREA *nos statis omnia parare debere temporibus, nec prætereundum id esse censuimus: nam vti cælum varias reddit anni constitutiones, ita & plantas variat: ad incrementũ autem alimentum'que plurimùm cæli temperies, vti dixit* Theophrastus, *& in totum anni conditio iuuat.* Vnde *non ab re est, quod prouerbio dicunt:* Annum *producere fructum, non aruum.* Ita *vt operationes retineant nostra simplicia validiores, scito aliqua multùm retineri, aliqua verò breui tẽporis processu vim expirari, vti omnibus conspicere licet, & cautum est medicorum regulis, quæ multis seruentur annis, quæ'ue inutilia sint habenda.* Sic *sæpe, quæ ab antiquis traduntur irrita, & vana reputantur experimenta, cùm fortasse incidant in manus aliqua vetustate collapsa & consumta, præcipuè quæ in gemmis & in lapidibus.* In*sunt prætereà in herbarum radicibus, foliis, floribus'que potiores virtutes, si stato decerpantur tempore.* Nam *radices omnes autumno sunt euellendæ, tunc cùm humore & virtute scatent plurima, aliter enim exarescendo euanescunt, & tunc decidua sunt folia, vis ipsis occulitur, verno tempore flores, cùm illo enascantur tempore, & vim retineant magnam, æstatis tempore folia: sic in ceteris obseruandum iubemus, cui similis est* Dioscoridis

senten=

ſententia. Verùm, inquit, in primis curam impendere oportet, vt ſuis temporibus ſingula, & demetãtur, & recondantur: certè enim pro horum ratione, aut valent viribus, aut euaneſcũt, nullo'que munere funguntur. Serena igitur cæli conſtitutione demetenda ſunt, ſic ſi nõn ſuo tempore, & oportunè colliguntur, minùs viribus valent, aut ſi per imbecillitatem intabuerint.

Quòd Regiones, & loca maximè ſunt conſideranda, vbi naſcantnr ſimplicia.

CAP. XVII.

NEC eis rarò errare contingit in plantis, metallicis, & iis ſimilibus, qui loci ſitu ſpreto, ea propinant, quæ in vſum & manus veniunt. Si quis verò id integrè aſſequi velit, non parùm conducit, ſi cæli ſtatus & loca ſpectẽtur propria: vti enim locus diuerſas ſortitur temperaturas, ita & diuerſitatem in plantis operari poteſt, & tantam aliquando in plantarum virtutibus mutationem cauſſatur, vt non ſolùm huius diſciplĩnæ rudimẽtis initiati ſæpenumero fallantur, ſed in earũ virtutibus inquirendis, & Medici, & qui non parùm Philoſophiæ ſtudiis nauant operam. Huius rei meminit Plato: Muniuit Natura naturans loca terræ virtutibus diuerſis, vt in eis ſigillarentur virtutes diuerſæ: vt in plantis, & rebus aliis, quales merentur ſecundùm genus eorum. Cui conſimilis & Porphirij ſẽtẽtia: Quod eſt, ait, locus generationis principium, ſicut & pater. Clarum eſt & Dioſcoridis auctoritate: quòd magni

quidem

quidem refert, si loca, in quibus prodeunt cliuosa, & ventis exposita sint, & proflata, frigidáque, & aquis carentia: in his enim locis vires eorum longè validiores intelliguntur. contrà, quæ in campestribus riguis & opacis, ceterisque locis à vento silentibus enascuntur, plerumque degenerant, & minus viribus valent. Et Achaiæ apud Cabyniam maximè, ita refert Theophrastus: *Vitis quoddam genus habetur, cuius vinum abortum facit, & vbi canes vuas comederint, eas quoque abortu periclitari necesse est, & in gustu, nec vua sensum alium, quàm ceteræ vuæ faciunt, nec vinum à ceteris vinis distare percipitur.* Nec solùm *plantarum naturas regio ipsa permutat, sed hominum mores & formas.* Quis *non cernit* Asianos, Lybicos *imbelles, & timidos?* Contrà Europæos *animo & corpore prorsus varios, audaces, bellicosos, magnanimos, & solertes?* Scytas *effeminatos, eunuchos, & ad concumbendum impotẽtes: formam autem aliis crassam, carnosam, aliis verò gracilem?* Nec *in his tantùm regionibus solùm variatur, sed in eorum quoque partibus: vt* Hippocrates *refert in libro de aëre, aquis, & locis: &* Platoni, *&* Galeno *quoque placitum video.* Vnde *si per regiones multùm à primis distare videntur, neque pares retinent vires, eò deferantur loci, & vnde maximè vim illam sortiri videntur.* Neque *enim æquè efficiunt, quæ ad* Septentrionem, *vel ad* Austrum *vergunt, vel quæ* Solem *exorientem, occidentemúe spectant.* Incolunt

montes,

montes, pinus, abies, & terebynthus: fluuios, platanus, populus, salix: siluas, ilices, fraxini, aceres, & coryli, quæ'ue stagnantes aquas, fluentes, palustres locos, vmbrosos specus, fontium & parietum aspergines, & saxa manantia. quibus non inficior alios scaturiri locos, virtute non tamen pari, in vno enim intensiùs, in alio remissiùs operantur, secundùm Naturæ dispositionem, quæ hîc vel alibi nasci amat. Cicutæ succus Athenis venenum, pœna Atheniensum publica inuisus: quem quũ Socrates præsumsisset, præsentanea de medio morte sublatus est. hic autem impunè magis sumitur, & à bestiis mãducatur. Et in Perside ferũt lethalem nasci arborem, cuius sunt poma præsentis veneni, vt illico vescentes interimant: quapropter in suppliciis tantùm iis vtebantur. Regibus tamen in Aegyptum translata, & Persiana iam exuta perfidia, cibis idonea, & salubria defert poma. Columellæ de hac extant versus:

Stipantur calathi, & pomis, quę Barbara Persis
Miserat (vt fama est) patriis armata venenis:
At nunc expositi paruo discrimine lethi,
Ambrosios præbent succos, oblita nocendi.

Locorum & fontiũ proprietates aliquę, quæ operi nostro conferre possiunt.

CAP. XVIII.

NEC minus locorum diuersitas in variis rerum effectibus operatur: Locus enim quoque terrarum, aquarum'que

rum'que miracula retinet multa, quæ rectè ſcire et noſcere Magũ oportet, nam ſæpenumero videmus aliqua ſitus ratione ſolùm operari, & miracula afferre ob cæli inclinationem, & Solis impetum longiùs, & propiùs accedendo, recedendo'que. Si enim terra vna ab altera non differret, non ſolùm in Syria, et Arabia in harundinibus, iuncis, herbis'que eſſent odores, & thuriferæ arbores, neque piperis baccas, neque myrrhæ glebulas darent, ſed in omnibus terræ locis generis eiuſdem omnia procrearentur. Ex fontibus quoque proprietates hauriuntur aliquæ, quæ non aliter poſſent fieri, niſi cùm terrenus humor proprietatibus ſaporum in radicibus infuſus, enutrit materiam, per quam egrediens ad cacumen profundat proprium loci, & ſui generis fructus ſaporem. Zama Afrorum eſt ciuitas, ab ea paſſuum millia viginti eſt oppidum Iſmuc, & cùm Africa parẽs & nutrix ſit beſtiarum, & maximæ ſerpentiũm, in eius agris oppidi nulla naſcitur, & ſi allata ibi ponatur, ſtatim moritur, & terra illa aliò tranſlata idem efficit. In Tarquinenſi lacu magno Italiæ nemora circunferuntur, nunc figuram triquetram edentia, nunc rotundam ventis impellentibus, quadratam verò nunquam. In agro Ciſpadano, in tractu eo, qui Monſterax dicitur tritici ſpecies, quam ſiliginem vocant, tertia ſatione in frumentũ vertitur. Iuxta Harpaſam Aſiæ oppidum cautes eſt horrenda, quæ vno digito mouetur, et eadem ſi toto corpore impellatur, reſiſtit. Sunt quoque

& ter=

& terræ, quæ maximis ſcatent ignibus: vti in Sicilia Aetna mons ſæpe flagrat, & in Phaſelide mons Chimæra, & tradit Cteſias ignem eius aqua accendi, extingui verò terra: et in Megalopolitano agro, et in ſubiectis. Arciæ aruis ſi deſiderit carbo, terra ardet. Sic in Lycia Epheſti montes tæda tacti flagrant, vt lapides et arenæ in aquis ardeant, vnde ſi quis baculo ſulcos traxerit, igniũ riuos ſequi narratur. Nec de aquis minora narrantur: dum enim per ſubterraneas partes procedunt, per alumen, bitumen, ſulphur, & cetera metalla tranſeunt, nunc internas percurrendo partes, illico corpus contabeſcit, & necatur: nunc verò interiora corporis vitia mederi ſolet. Sunt & genera aquarum multa, nec paucas habent proprietates. Eſt enim in Sicilia Himera flumen, quod in duas diuiditur partes: ea enim, quæ cõtra Aetnam profluit, infinita eſt dulcedine, quæ verò per ſal currit, ſalſum habet ſaporem. Eſt & inter Mazaca, & Tuaua Cappadociæ vrbes lacus quidam, in quem ſi harundinem immiſeris, vel lignum, paullatim lapideſcit, nec mutatur, quod aquis extat. In Hierapoli vrbe trans Mæandrum fluuiũ aqua, quæ in Tophum lapideſcit, ita, vt qui aquæductus deriuãt, integra ſtruãt ex illis ſepta. Sunt Bœotiæ flumina Cephyſos & Melas, et cùm pecora ſuis temporibus ad conceptionem partus per id tempus ex eo continuè bibunt, inde quamuis ſit alba, procreant alijs locis leucophea, alijs pulla, alijs verò corecino colore. Sic ex Peneo Theſſalico,

& ex

& ex Astace Pontico fluminibus bibendo nigrescunt oues. sunt & genera aquæ mortifera, quæ per maleficiũ terræ succum, vim recipiunt in se venenatam: vti Terracinæ fons, qui Neptunius vocabatur, ex qua qui biberant, vita priuabãtur, quapropter antiquos eum obstruxisse fertur. Et Cychros in Thracia lacus, ex quo non solùm qui biberint, sed qui se lauerint, moriuntur. Stillantes sunt è saxo frigidissimi humores in Arcadia Nonacris nominata regione, quæ aqua Stygos Hydo nominatur: quam neque argentum, neque æneum vas potest sustinere, sed dissilit & dissipatur, nec illam aliud continere potest, nisi mulina vngula, quæ memoratur ab Antipatro in prouinciam, vbi erat Alexander per Iollam filium perlata, et ab eo aqua illa Regem esse necatũ. In agro Phalisco via Campana in Corneto campo est lacus, in quo fons oritur, vbi anguium, lacertarum, reliquorum'que serpẽtium ossa iacentia apparẽt, quæ si extrahere volueris, nil reperies. Item sunt non nullæ acidæ fontium venæ: vti Lyncesto, & in Italia virena Campania Theano, aliis'que pluribus locis, quæ virtutem habent, vt calculos in vesicis potionibus discutiãt. Fons est vnus Paphagoniæ, ex quo etiam sine vino potantes fiunt temulenti. In insula autem Chio fons, è quo qui biberint, impudenter fiunt insipientes, & saxei redduntur sensus. Susis autem fonticulus est, è quo qui biberint, amittant dẽtes. Nili aqua adeò est fecunda, vt ex ea animentur glebæ. In Aethio-

pia fons ſcaturit, qui circa meridiem adeò friget, vt ſit inhabilis potui, vbi autem media acceſſerit nox, ſic feruet, vt tangi non ſuſtineat. multi prætereà ſunt, quorum meminit Ouidius.

Medio tua corniger Hammon
Vnde die gelida eſt, ortu'que obitu'q. caleſcit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cū Luna receſſit in orbes,
Flumē habētCicones, quod potū ſaxea reddit.
Viſcera quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, & hinc Sybaris veſtris cōterminꝰ oris,
Electro ſimiles faciunt, auro'que capillos.
Quod'que magis mirum eſt, ſunt qui non corpora tantùm,
Verùm animos etiā valeant mutare, liquores.
Cui non audita eſt obſcenæ Salmacis vnda?
Aethiopes'q. lacꝰ? quos ſi quis faucibꝰ hauſit,
Aut furit, aut patitur mirū grauitate ſoporem.
Clitorio quicunque ſitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudet'q. meris abſtemius vndis.
Hinc fluit effectu diſpar Lynceſtius amnis,
Quem quicūq. parū moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat: q̃ ſi mera vina bibiſſet.
Eſt lacus Arcadiæ, Pheneum dixêre priores,
Ambiguis ſuſpectus aquis, quas nocte timeto.
Nocte nocent potæ: ſine noxa luce bibuntur.

Aliæ ſunt quoque locorum & fontium proprietates,

quas qui quærit, libros legat, quos ſcripſit Theophraſtꝰ, Timæus, Poſſidonius, Hegeſias, Herodotus, Ariſtides, Motrodorus, qui vigilantia, & infinito ſtudio locorum proprietates exquiſiuerunt, & eas ſcriptis declarauerũt. Inde à Plinio, Solino, multiſ'que hiſtoriis narrata.

Vt miſceri, & componi ſimplicia debeant, mixturas ſubingredientia noſtras.

CAP. XIX.

IAM *compoſitiones ſimplicium, vel mixturas neceſſarium tradere iudicauimus, vt poſtquàm latentes Naturæ effectus ſtudioſi inueſtigare dedicerint, & omnia ſeligere, in lucem vt mira illa depromant, & componendi methodum diſcant: quam et medicis obſeruatam ſummoperè video. Quia ſæpè vnico non indigemus effectu, ſed duplici, & triplici, ſic & ſimplicium mixtura vtendum eſt, vt quæſitos depromant effectus. & ad hoc eam inuentam iudico. vel enim ſæpiùs euenit, vt remiſſè operentur aliquãdo: nos verò, vt promptiùs agant, citius'que actionem expediant, multiplici præſidio corroborare ſolemus: & contrà, ſi intenſè nimis effectum depromant, eorum vires hebetare, et extinguere. Sæpiſſimè autem euenit, vt cùm ſtatutũ membrum ferire volumus, caput videlicet, cor, vel veſicam, aſſociemus aliqua, vt illud directè vulnerent, et omnibus prouideant: vnde euenit, vt contraria quoque permiſceantur. Incœptum igitur ſermonem exequamur. Cùm aliquod opus aggrederis, illud primùm con=*

ſiderato,

siderato, quod maximè intendimus, & ad quod simplex illud, vel mixturam dirigimus, compositionis basim vel fundamentum substituamus, à qua compositum dicatur: & tantæ sit quantitatis, quantæ materialis formæ actiones esse debent. Nam vt agant, debitam exposcũt, determinatam'que quantitatem, alia autem vti adiuuantia, & primi condimenta addantur, nec absque iis sic faciliter, nec tardiùs, citius'que operẽtur. Sic commiscetur odoriferum fœtido, amarum dulci, saporis vel odoris gratia, nam si amara, fœtida'que fuerit exhibenda mixtura, ab aliquibus reiicitur, quibus dirigitur, & animales spiritus eam fugiunt, et abhorrent, vt eo absorpto, virtutis læsio sequatur. Sic tenuibus & mollibus partibus crassæ & duræ, iucunditatis gratia, permiscentur. Euenit aliquando vt tam exigua sit pars, vt antequam corpus calefaciat, à corporis absumatur calore: tunc aliquam addimus molem: nam operationem non impediens, conueniens pabulum præbet calori, ne citiùs, quàm fuerit opus, cõsumatur materia, sit'que operationi idonea. Si exempli gratia consopitas aues captare tentamus, commodum hoc nobis præstat nux methellæ, talium compos virium, vt somnos conciliet, stupidos reddat, & cerebri grauitate somno dentur: eam mixtionis basim reliquis substernimus. vt viuidiùs inde operetur, opiũ, & meri fæces adiungimus. Si dura sint, & fluere volumus, vt eò aptiùs legumina, vel alia saturentur, vt dicemus in præparationibus,

eis quoque aues inescabimus: mādragoræ itaque succo, vel cicutæ, vel bouis felle dissoluantur: ne'ue fœtida, vel amara videantur, mel, caseum, vel farinam immiscemus, vt esculentior fiat res, eò madeant legumina, eis'que comessanda exhibeantur: nam cùm cibum gustauerint, ad terram consopitæ procumbunt, nec volare audent, apte'que manibus capi possunt. id in ceteris obseruandum iubeo.

Quomodò mixturæ pondus inuestigari debeat.

CAP. XX.

EST quoque animaduertendum maximè, vt recta mixturæ dosis percipiatur, ponderum'que proportio reperiatur: quòd operationum bonitas rerum omnium, non nisi in optima proportione, ac recta harmonia: nec præbebūt mixturæ, quos pollicētur effectus, nisi omnibus sint numeris absolutæ. vnde tam in eorum mixtionibus, quàm per se priscos illos semper vti consueuisse comperimus, nil nisi eorum delectu, & pondere. & sic experientia comprobata nobis conscripta. Igitur maximam tu, qui his operam impēdis, primùm simplicis medicinæ pondus reperias, quantùm res ferat, secundùm quæsitæ rei proportionis imaginationē: & tecum finge medicamen illud ex quibuslibet componentium, respiciendo qua se habeat ad totū proportione, in toto enim ea esse debet, & quæ in partibus reperitur, & si plus suæ dosis positum esse reperies, habitis componētibus, à

toto id abſtrahatur. Sic iam ſcito, pondere, pro fundamento illud ſtatuatur, & tantùm aliis ponderibus ſubſiſtat, & ab eo remoueatur, quantùm inde aliis ſecum mixtis completæ ſuæ æquiualeat doſi, cùm plures res medicamentum ſubingredi oporteat, & ea ex operātis coniectura percipiātur. Sic de compoſita mixtura nunquam illud des, quod doſim excedat, etiam ſi ſimplex eſſet in virtute. Sed computatis gradibus omnibus, non in quantitate maior vel virtute eſſe debet, vt diuerſam habeat qualitatem, virtutem'que: nam eam non addimus, vt doſim augeamus, ſed vt faciliùs opus expediat. Eſt id quoque præcipuè animaduerſione dignum, ſic in mixturis, & medicaminibus ponderum proportionem variare debere, vti & regiones, & climata diuerſa ſiunt: nam & operando diuerſam nanciſcuntur virtutem: ibi enim viuidiùs, hîc autem vegetiùs operātur, vti monuimus. Tu æqua mente librato, & ſecundùm ſimplicium operationem, ponderum ratio mutetur, demendo, adiungendo, & tui ingenij ſollertia accommodando: vt illud operentur, quod quærimus. Id autem in noſtro opere, ratione optima, vſi fuimus in experimentorum deſcriptione, per partes pondera deſcribendo, nec temerè, & vt faciliùs percipiantur: quia fortaſſe diuerſa ponderum nomina, quæ ab aliis obſeruari vidimus, artificem ab operatione impedirent: atque vt quiſque quæſita & optata quantitate vtatur. iiſdem'que vidimus Cornelium Celſum vſum fuiſſe:

ſic enim accommodatiùs omnibus ſatisfactum eſt.

De ſimplicium præparationibus.

CAP. XXI.

COMPONERE *tam, & pondus inueſtigare docuimus: ſupereſt præparationes ſimplicium quaſdam enarrare, quæ operi accommodatæ, & neceſſariæ viſæ ſunt maximè, longè'que reliquis maioris artificij. nec tam in ſimplicibus operationes conſiſtunt, quàm in eorum præparationibus, ſine quibus parũ, aut nihil operabuntur. Simplicia igitur, plurima quidem artificiis præparari ſolent, vt vſui aptiora, commodiora'que ſint. Quæ ſunt præcipuè nobis vſu frequentiores, ſunt hæc: Maturatio, Putrefactio, Maceratio, Elixatio, Combuſtio, in Calcem redactio, Incineratio, Diſtillatio, Arefactio, & iis conſimiles. Tunc enim aliquid maceramus, quum humore aliquo immergimus, vt tam interius, quàm exterius res madeſcat & maceretur, vti diximus: & ſubtilior pars in expreſſione eliciatur, & terreſtris relinquatur: vt quæſitum humorem in meditullio recipiat. Elixamus autem tũc, cùm ſuccus ex aliquo non poſſit reuocari: nam elixando à centro ad circumferentiam extrahimus. vbi maceratione, vel infuſione non inuenit: ipſa tamen tenues reſoluit vapores. Sic aduſtione, torrefactione, & in calcem redactione vtimur, vt partes penitus humore priuemus omni: quod euenit, cùm in calcem reducimus, vt faciliùs reſoluantur, vel in liquorem vertantur, aliis'que rebus*

immiſcean-

immiſceantur. Sic torrefacimus, cùm res conteri nequeunt, vt in puluerem vertantur: id animaduertendo, ne res comburatur, & combuſta quæſitas amittat vires, & aſſetur, vt tenuitatem recipiat. Res, vel ſimplicia diſtillantur, & vt potentioris virtutis eliciatur aqua, quò faciliùs res, & commodiùs operetur: & quia tenuiores medicamenti partes requirimus, craſſioribus reiectis, quæ noſtro officiunt inſtituto: & ſic de aliis operationibus intelligendum eſt. Hæc noſtro operi oportuna, & neceſſaria eſſe cenſui. Si quis autem id fuſiùs exoptabit, medicorum libros conſulat. Sed nunc ab his promoueamus ſtylum.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS, LIBER II.

PROOEMIVM.

HACTENVS in cauſſis, earũ'que actionibus, quod primo volumine pręcepiſſe videmur, latiùs euagati ſumus, quàm par fuerat. Nunc autem, quas polliciti ſumus ſæpe operationes, aggredi non intempeſtiuum videtur. Sed mõſtrificas primùm plantarũ trãſmutationes doceamus: multa etenim

retinet agricultura inter cetera experimenta huiuſmodi,nec iniucũda viſu. Sed antè quàm de eis conficiendis diſſeram,præfari aliqua in totum neceſſe habeo. Plures demonſtrat natura vias, quibus facilè votum aſſequimur, cùm certò ſciamus facilè plantas in alienigenam tranſire naturam, variis'que obnoxias eſſe permutationibus. Ab hoc igitur auſpicato principio, viuunt aliquæ cultæ plantæ, coli'que iubent, alię autem negligunt, reſpuunt'que: quibus ſi his detrahes, iis adhibes, deteriores fiunt, & in peius ruunt. Abies cultu deterior fit, immiteſcit'que, pinaſter, & celaſtrus degenerant, & immiteſcunt vrbanæ neglectæ: miteſcunt autem ſilueſtres cultu, vti vitis neglecta degenerat in labruſcam, & ſiſymbrium, niſi cultura coërceatur, figura, in nepetam deſciſcit. Sic ſi eam ſtercorabis, quæ amputationem quærit, & fimi aſpernatrix fuerit: illam autem decacuminabis, quæ fimum quæritat. Præterea operæprecium fuerit, ſi eorũ noſces ortum, vti è Theophraſto, aliis'que condiſces. hæc ſemine apta eſt exoriri, illa ſponte, alia radice, auulſione, ramo, ſurculo, trunco, & ligno minutatim concîſo: nam albæ populi cortex contuſus, ſtercoratis ſulcis ſubactus, edules dat toto anno fungos: earum quoque ortum

docet

docet in Georgicis Virgilius Maro. Si tu autem earum, quæ radice naſci cõpertæ fuerint, vel ſpontaneæ, ſemel plantabis, quæ autem ſemine radicibus depoſueris, quæ talea, tu ſurculo ſeres: inſuetos largietur fructus, eos'que contra Naturæ ritum eueniſſe cernes. Iam ſcimus ficus ſatione talia fieri, ſi ſemen ficario ſeres, aliquam efficere diuerſitatem ſcito, cùm genuina non ſit eius ſatio: vnde nigrę ficus ſemina ſata, ficus præbebunt albas, & albæ nigras: vel nullũ penitus genus procreatur, niſi caprificus, aut ſilueſtris ficus. Et ex nigra vua candidam prodire dicunt, quam capuciam vocant. Et populus alba in nigram commeat, vel bonæ frugis arbor nunquam perfectè reddetur. Dulcis amygdala, ſi fructu ſeratur, fit amara, dura, & ſapore degenerat. Et è ſemine dulcis punici acida proueniũt, cùm ex virga prodeat, & germen citet, & ex acinis illius glaucis vilia exeũt. Eſt & in Creta Cepæ genus quoddam, vt ait Theophraſtus, quod ſemine ſatum in radicem craſſatur, depoſitum verò cauleſcit, & in ſemen totum funditur ſine capite, ſapore'que dulce eſt: Id enim è cõtrario, quaſi ceteris habet. Omnes nãque depoſitæ, meliùs, celerius'que perficiuntur. Si rapæ deponuntur raræ, effeminantur: ſi autem denſæ ponantur,

maſculeſcere eas omnes aiunt. Et ex rubro lauri & myrti fructu, nigrũ fieri conſtat. Nec incongruum fuerit, cæli clementiam, temporum'que viciſſitudines conſiderare, vt in ſuis inter eas commutentur temporibus, & ocyùs, & tardiùs ſerantur. Vetus enim ſemen in quibuſdam valet, vt naturam commutẽt. Cucurbitæ, atque cucumeris ſemina, ſi recentiora fuerint, maturiùs gignuntur. ex veteri autem ſemine celeriùs proueniunt apium, & naſturtium: & ex ſemine braſſicæ, cùm inueteraſcit, naſci aiunt rapam, & contrà, è raparum ſemine braſſicam. Tiphę ſemen in triticum mutari ſolere, ſi piſtõ ſeratur, id autem non protinus, ſed anno tertio. Si ergo irrigaueris, quę irrigationem negligunt, diuerſitatem efficiũt. Mala punica, acida fieri creduntur, ſi aſſiduè irrigaueris: ſiccitas enim in his ſuauitatem pręſtat, & copiã. Sic mutatis quoque in omnibus alimentis, Theophraſtus ait, arborũ quoque genera permutari, & immutatum quoque ſemen terrę commiſſum, tam plantam, quàm fructus permutare poteſt. ratio eſt: quale nanque principium ſit, tale illud quoque ſequi, quod ab eo ipſo principio prodit, neceſſe eſt: ſic præcoces, ſerotinos, maiores, mõſtruoſos ſeriatim docebimus. ſat mihi nunc ſit modũ demonſtraſſe.

FLO-

Flores, & fructus, quomodò præcoces, vel ſerotinos producamus.

CAP. I.

Ars naturæ æmula, et imitatrix, dum eam ſequitur, ſublimiora facit. vnde Magus, vt ſecunda Natura, illius habitu indutus, oculorum argumentis, & animi coniectura perſcrutans, quod abdita maieſtate re ipſa efficit, multiformi ambage, obſcuris'que tegens inuolucris, & hominum paratu multa quia noſcit prouenire, & quòd faueat natura, inſolitos partus, & inconueniens producens germen, qua ſine penitus negaret. Sic vi opus impedit, retrocedere facit, & quæ ſerò operatura, maturè cogit producere, ſuo iuſſu parere, & virtute ipſa, qua cælitus pollet: noſcens quoque temporum diuerſitate, & ex irrequieto cæleſtis caloris circuitu, flores, fructus variari, ac naſcentia omnia, quæ in mundo viſuntur, vt ſi cordi fuerit ea immorari, & feſtinantiùs adducere, vt cariora ſint, id mētitis temporum interſtitiis exequatur, & in ver, hiemem, & æſtatem permutare. Affert prætereà non parum commodi inſitio ipſa, nobis'que multum in his ſuffragatur. Vnde ſi libet

Flores, & fructus temporiùs adducere:

elige florem, quem mauis, nam quod vni, omnibus

conuenit: ſi roſa, tempore anticipato circiter Octobrem, *calcem inter fictilia vaſa ſerito in terram, cribro ſuccretam, & ſtercore admixto, liquidiorem factam, bis in die calida fouebis aqua: & ſi aër vento exagitatus, vel immoderata pluuia erit, in contectam inferes domum, nec noctu ſub dio relinque. vbi verò gelicidia, et hiberni imbres ceſſauêre, & aëris euocatur mollities,* Soli *expone, ſi diei permittit apricitas. hoc dum tempus expoſtularit, & primùm ver affulſerit, & calyce germinare incipiēte, calidiori aqua infundatur: iugi enim et lēta ſcaturigine gaudet. ſic prima erumpet, quæ erat inter vernos flores nouiſſima.* Conſiderandū *prætereà, intempeſtiuam fieri germinationem, placida hieme, auſtro'ue ſequente, non horrida, & niuali, vti è* Theophraſto *elicitur, cùm vis generandi, humor'que fecundus aggregatur, aliàs per ſe, aliàs ex parte reſidua humoris progreſſi, quo fructus prodierant.* Nec *diſſimili ordine habebimus*

Cucumeres, & cucurbitas valde prȩmaturas:

V*ere nondum ineunte, ſemen implantabis, vt in antelatis liquet, ex* Quinctiliorum *placitis: & poſtquàm conualeſcere cœperit, & frigora ceſſabunt, in locum ſubactum, & crebris irrigationibus excultum, ſcrobibus effoſſis, vas frange, ac labro tenus abde, donec ſummæ terræ coæquetur, & ſi luxuriantia adhuc virgulta ſuſtuleris, longè celeriùs fructus edent: non enim ſatis tutò in hortis, & ſub dialibus locis relinques, ob*

temporis

temporis ſæuitiem, commodiùs autem cubicularibus rhedis conſitæ, incumbente frigore, in occultis, & ſpecularibus munitis locis immorentur, & ſic hiemis rigorem arcebis. Simili ferè modo cucumeres Tiberio Cæſari præbebantur ſingulis diebus, mirè ab eo expetiti. Nec alia putanda eſt cauſſa, ſi Inarimes, & Puteolorum tellus celeriùs, quàm ceteri accedentes agri fructus præcoces producant. Subterraneo enim calore & ignibus, quibus vniuerſum ſcatet ſolum, arbores fouet, vt citiùs concoquant. Id in ceteris faciendum iubeo, ne largiùs euagemur. Leuiori verò, & diuerſo quoque artificio

Vuas vere producere

poſſumus. Si verno tempore, vt apparet, Ceraſum arborem ſua gerere mala conſpicimus, nos tunc vuas optamus, ſic non deerit copia, vti è Tarentini & Pamphili elicitur dictis: Quando ab iis gummi effluere deſiit, ne putreſcat, & vermiculetur, emuſcari iube lanuginem quandam, qnæ obuallat arborem: officiet enim inſitis multùm. Sit inſitio, quam emphyliſmon vocant: ſic enim faciliùs coaleſcit: Arboris inde cortex relaxetur, & tenuis, & validus cuneus inter lignum, & librum adigatur, ſed ſenſim leui manus libramento, ne corticis faſcia lædatur, cuneo ſubducto, ſurculus præacutus nigræ, & feracis vitis immergatur, & ligetur: ſic vere, conſueto ceraſorum tempore fenerabit vuas, cùm cogatur ſubiecti trunci alimoniam ſurripere. Idem quoque

quoque

quoque pyro, & malo facies, si diuersis libet temporibus. Sic autumnales ficus vernas faciemus, & biferas, & sæpe vuas autumno edimus. SIC perpetuò fructus habemus, vt docuit Didymus, si malum in citrium inseratur, cùm perpetuæ fecunditatis toto anno sit arbor: poma semper habens subnascentibus aliis, & tempestiuiùs, & tardiùs habebis. Notato id quoque, hæc illis tantùm euenire arboribus, quæ humidæ, et fertilissimæ sunt, siccis verò, minus'ue fertilibus nullis euenire. Sunt & medelæ multæ, quæ his suppeditant: vtpote

Fructus & flores maturiores omnes habiturus, maximè rosam, post vindemiam plantabis, seres, putabis, & singulis mensibus, sine temporis intercapedine rosæ euadent floriferæ, vt docuit Didymus. LILIA, vt vicissim flores pariant, serãtur bulbi, alij duodecim, alij decem, octo, vel quatuor digitorum altitudine. CINARAE quoque sæpe plantentur, & sæpe fructus depromẽt. FICVS præcoces, & maturiores habebimus, si columbaceum stercus, oleum, & piper indideris, & linieris. Et confert ad hoc caprificatio: nam putrescentibus granis, ficarij quidam culices generantur, ac in ipsis alimento fraudati, ad cognata volant, & crebro morsu, auido'que aperientes earum ora, solem secum inducunt, aperta'que fenestra, cereales auras immittunt, & lacteum humorem absumentes, maturitati præparant. Vel truncus fici scarificandus, quo lacte turget, nam vno humore affluente, reliquus

gnus agiliter concoquitur. S I *ficetis quoque circa arborum radices obruantur arietina cornua : & ſi iuxta ſcylla ſeratur, ociùs dabunt fructus. Ceraſa præcocia facit calx radicibus admota. Sed adeò mẽs naturalia exactiùs perſcrutari auſa eſt : adeò indagine experientiæ ſollertiore* Naturæ *penetralia aperire non diffitetur, vt audeat non ſolùm ocyùs, ſed*

Apium hortenſe ocyſſimè producere,

cuius ortus inter ſata non eſt contumacior : quinquageſimo enim die, vel quadrageſimo ſolet erumpere, vti Theophraſtus, *ceteri' que aſſerũt, qui hoc poſteris legendum reliquêre, noſtrates petroſelinum vocitant, hic ſedulus operator eſto: nam tantillum erroris committens, optato defraudaberis: Sint ſemina hornotina, ac æſtate ingruente, aceto immerge, ſine immorari aliquantiſper tepente loco, ſubinde ſemina in ſolutam terram conuolue, cui combuſtorum fabalium cinerem admiſce : vbi verò leui imbre ardentis aquæ(quam vocãt) irroraueris, & crebris irrigationibus: panno operi, ne calor euaneſcat: ſic pauculo temporis curriculo, paucis elapſis horis terram diſcutiet, amoue pannum, irriga, & caulis elongabitur. maximam' que ſpectãtibus admirationem ingeret.* Nec *diſſimiliter*

De cucumeribus idem

eueniet, ſi eorum ſemina, vel peponum, quos melones vocant, recentia, æſtiuo tempore humano cruore immerſeris, non infirmi, ſed ſani, adulti, & fului viri:

retinet

retinet enim in ſe calidiorem, efficaciorem'que vim: crebrò permuta, ne tabeſcat, ſed immarcidus madeat, oportet: morẽtur per hebdomadam, ſic inſolata ſemina ſcrobiculis effoſſis, in fecundam, & pulueratam̃ terram pangantur: & caue ne inuerſa: nec obfuerit, ſi viua calx ſubſternatur: ſubinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus euolet, eum ſerpere ſpectabis, ſi propiùs non admiſeris, cui caducus hæreat, & in immenſam monſtrificè creſcet magnitudinem: quanquàm breui tẽporis proceſſu, vitam aſcititiam expirabit. Quæ ſic enim præcoces pariunt, imbecilliora aliis ſunt, vt differre non valeãt illuc, facto humoris impetu. Iam diximus, quomodò præcoces fructus, & præcociſſimos efficiamus: nũc ſupereſt, vt ſerotinos doceamus, quos efficere à contrariis diſce: vt quæ priùs calefaciebas, nunc refrigera. Sed vberioris doctrinæ gratia, exẽpla ſubnectam aliqua. Si velimus

Cucumeres, & fructus oẽs ſerotinos efficere:

ſcimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere, ac frigora pertimeſcere: vnde ſemina in æſtate plantabis lætamine circumaggerata, ſic frigori maximè obſtabunt, nec ab eo necabuntur. ALITER *quoque vegetes perdurare valent: apud puteum ſerantur, & tam tempeſtiuos in puteos dimitte, ac ſuprà rectè operi, ne Sol, venti'que noxam exiccando deſerant: iuuant & aquæ ſurgẽtes vapores, vt diu viridi maneant habitu.* VEL *ſtercoroſo loco, & aprico, vbi ſemina poſiturus eris, ſi*

rubos,

rubos,aut ferulas habemus poſt autumni æquinoctiũ, his iuxta terram reciſis,excauatis,& ligneo ſtylo inter medullas lætamen immittimus,ac cucumeris ſemen addimus: hinc naſci apparet fructus , qui poſſit & inter frigora non necari. SIC quæ edimus æſtate fragra,ſi hiemali vel verno optamus tempore,cùm candicãt, nec exacto purpuræ colore rutilant , cum foliis in arundines immittimus,pingui oppletas ore lætamine , & obruimus,ſi tẽpore quoque rubeſcant,cupimus, Soli oſtendimus. CITRIA ſi toto vis habere anno, eum ſeruabis morem,qui in Aſſyria peculiaris, multis'que etiã locis frequens eſt. Quum legẽdi tempus aderit,partem à genitali reſcindas ſtirpe,& luxuriem ferro corriges, partem relinques,qua parte ſtrinxeris genuina arboris feracitate,alia ſubſtituet, eis'que adultis,poterunt & priora illa decerpi,atque noua fetura inuitari. AT ſi quam voles ficum ſerotinam facere,cùm erunt iam minuti groſſuli,eos decutito: ſic alterum edens fructum, in hiemem differt ſeram maturitatem, dum modò tempus ſuffecturum partui ſuperſit,& generare aliàs poſſit. VVAS poſſumus quoque non diſſimiliter,et roſas ſerotinas habere ad hunc modũ à Florentino edoctum: Si tunc ceraſo vuæ ſurculum inſeruiſti,nunc roſam malorũ cortici inoculari permitte:peregrino enim in cortice concreſcens & adoleſcens , quo dabat arbor fructus tempore,dehiſcet roſa, mira odoris iucunditate & pulcritudine redolẽs,omnibus contẽplari et ſpectari ſinit.

CERASA si tardiora quærimus in vindemiis, horum surculum in cerasum inserimus mala producẽtem, quæ ab ingrato, insigni'que amarore, amarendulas dicimus: si hoc ter, quater denuò effeceris, fructus dabit serotinos: & si nimio tunc accremẽto respuuntur, priores oblita succos, nunc acidulo sapore iucundiora euadent: sic diuersi flores, diuersi'que fructus diuersis quoque temporibus impartimur: iis pro voto vtaris.

Fructus è diuersis compositus quomodò fiat.

CAP. II.

IN monstrificis Naturæ compositionibus, ac transmutationibus, haudquaquam alia, quàm insitione ducitur via meliori, hanc satis laudauimus, longè secùs laudaturi posthac, mutuo postquàm diuersorum complexu indissolubilem vnum efficiat nexum, mirãdi'que præbeat rationem: & si insitiones laboriosas, ac impossibiles aliquis existimabit (scio enim multos non defore, qui hæc irrideant, & inculcent) sit effectus laboris leuamen, & ferè impossibiles insitiones sollerti emendabis cura, nec te ab eo rudis agricolæ, & inscij artificis dimoueant dicta in eo, quod demonstratur experientia: & animo obuolue, quæ à priscis memoriæ prodita sunt: vti ficum platano inseri, & moro. Morum castaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba nasci mora. Castaneas nuci, et quercui. Punicam variis gaudere adulteriis, & omnibus immisceri lætatur. Cerasum persico,

& terebintho. Ceraſo terebinthum, & perſicum. Cotonea oxyacãthæ. Vitem in oleam fructus dare, et elæoſtaphylos appellari, quos oliuam Latinè dicimus: quam Florentinus vndecimo Georgicorum libro ſe apud Marium Maximum vidiſſe perhibet, fructum guſtaſſe, et æſtimaſſe quòd verè aſcinum et olei baccam ſimul guſtaret. Myrtum ſalici inſertam, & punica quoque retuliſſe mala ferunt, & ceteris (ne longiori narratione legentes fatigemus) quas intueri par eſt, longè tamen noſtris difficiliores: & tandem omne genus ſurculi omnibus arboribus inſeri poſſe autumat Columella, & docet. Hinc omnis fructuum compoſitio, hinc omnis eorum adoptatio, hinc inſueti largiuntur fructus & frondes. Vnde in Georgicis Poëta.

Mirata'que nouas frondes, & non ſua poma.

Et adeò valet, quòd nouũ reperit adulterij genus. vti è nuciperſico, et perſico mixtura, progenies maioribus noſtris inuiſa, inaudita, nec prorſus excogitata: vt

E perſico, & nuciperſico malũ componere:

hoc per inſitionem efficies, quam emplaſtrationem vocant agricolæ, vt ſi è perſico, & nuciperſico ramos abſtuleris nouellos feraces, et qui adoleſcendi, magnũ'que germinandi præſagium dabunt, ipſis duobus digitis circumſignatis, gemmæ vt in medio collocentur, ſic cortices acuto ſcalpro à ligno leniter, ne lædantur, euellas: has per medium ſindito, vt ſimul compactæ ritè coaleſcant, & cicatricis locus non appareat, ſed gemma vna

videatur, alterutrum insere ex ea arboris parte, quæ maximè nitida, ac præcipuè hilaris conspicitur, reliquis amputatis, ne alimentum surripiant, vt omne insito seruiat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac circũcidito eiusdem gemmæ quantitates, ac ita gemmam aptato, vt circuncisæ parti par sit: circa eam vincito, ne lædas: ac luto munire plagam oportet, supra aliquid imponendo, ne pluuia dilabatur, sic germinabit, & sobolem dabit mediam retinens ab vtroque genitore naturam, quam nunquam arbores peperêre: erit enim malum persicum, & nucipersicum æmula facie representans. S I C *mala punica ex vno dulcia, ex alio latere acida videntur.* E T *mala pyris odoratis comprehendi iubet* Diophanes, *& ea mirapidia nominari.* E T *mala cotoneis obseruantur, & pulcerrima eueniunt mala, apud* Athenienses *melimela vocata: vt* Diophanes *quoque scriptum reliquit:* Et *inuicem diuersis generibus commixta, citromala limonibus, & medica mala cum acidis, sic semi acida, & semi dulcia.* Persicum *ex sanguineo, & albo, sic mellita mala, & reliqua multifario prouentu euenisse constat.* Neque *id vllam nobis admirationem ingerere debet: cùm vinum omne viuo sit sociabile: præcipuè, quæ in genere conueniunt, cùm in vnicam coalescant naturam, & vtrique sine alterius admixtione alimentum, famuletur, ita vt fructus nascatur varius, & in vno conueniant, vt fluuij duo simul congruẽtes, habẽtes vterque*

fontem,

fontem, quo emanant. Exoritur quoque insitionis diligentia malum, quod foris persicum æmulabitur, intus verò dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare possumus

Amygdalopersicum:

E Persico arbore decerpas surculũ, quem si dulci amygdalæ inserueris, inde enatum germen, denuò inserueris alteri, id'que ter, quater effeceris, malũ dabit intus dulcem nucleum continens: pleraque poterit ingeniosus artifex componere: mihi viam ostendisse sufficiat. Et aliter, vt

Vitis botryones albos afferat, et nigros acinos.

Quanquàm prælato possimus exemplo vuas producere, quales proposuimus: quò tamen pleniori doctrina literarũ præauidis satisfaciam, alia apponemus. Palmes idem, vt vuam candidam simul, & nigram afferat, et in eadem vua, acina alia nigra, alia candida, & ea æquè diuisa appareant: Malleolos tres, quatuor, vel plures diuersorum generum, et colorum sumito, facile'que auctiles, quos æqualiter compositos, atque arctissimè colligatos, in tubulum, vel arietinum cornu inserito, vt ab vtraque parte superemineant: subter sarmenta resoluito, ac in scrobem stercorata terra obruito, dum germina agant, rigato: at biennio, vel triennio exacto, cùm vna compages ex illis coagmẽtata fuerit, tubulum frange, si cornu iam emarcuit: vbi maximè cohæserũt, serra præcidito, ac pulueratam terram supra exagge-

rato, vt tribus suprà digitis truncum operiat, & cùm coles germinauerit, vnum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus, sarmenta succum ministrare nequeant: tunc ex compositarum virgarum coïtu, arbor vna exurgit, versicolores vuas præbens. ALITER *ex* Didymi *doctrina, & leuiùs satisfaciendum sic putauimus: Sint sarmenta, vt nigrum alterũ, candicans verò alterum: & cùm putantur, per medium sunt findēda, præcauendo, ne quidquam de medulla excidat, & sic inter se iunges diuisa, vt vtriusque oculos æquando coïncidant, vt duo ferè vnum fiant: inde arctiùs ligabis, & glutinosa terra adlinire curabis, ternis'que diebus crebra succedat sibi irrigatio, donec ex vtroque vnicum erumpat germen, vuas'que producat, in quibus diuersi generis & coloris sint acini. Quòd si ex arbore præcisi malleoli non sic faciliùs coalescant, vel si alia fuerit planta, quæ nequeat in alieno hospitari trunco, cautiùs ad hunc modum operaberis insitionem, nuper animaduersam in vicinis arboribus.* Ex *arbore, à qua petimus surculum, ad plantam eam, quam inserere volumus, ramulum traducimus, eius'que ramo præciso, & discisso implicatur, & ramuli locus, qui ex vtraque parte contingit, qua subintrat fissuram, falce deraditur, & extenuatur, & ex ea parte, qua cælum visurus est, cum cortice corticem exæquatam habeat: eius autem ramuli, quem inseret, cacumen, vt directum sit, ad cælum currat, elapso anno, cùm comprehendit,*

hendit,

hendit: vnde propagatum est, ab altero præcidit, et sic ramulus delibratus alieno cortice induitur, obligatur'que vt limbi respondeant. SIC *punica & cydoniæ mala diuersè colorata prodeunt, & multa, quæ superuacuum duximus enarrare. Sed virgas, quia duræ sunt, malleo præmolliunt, sic enim contusæ, faciliùs coalescunt. Paratu alio nunc*

Ficus quomodo æquè alba, & nigra fiat,

diuersum tradamus modum ab alio, quem Leontius tradidit: ex iis commodiorem elige, quem à monedula aue veteres didicère: cùm ipsa semina in hiulcas arborum rimas conderet, inde enata, non solùm arbos in arborem, sed discolores baccæ visæ sunt, atque eius rei caussam præbuisse. Vnde ficaria grana albæ, nigræ'ue ficus linteo, vel papyro strictè religato, inde scribito, & cùm tempus expostularit, transferas, & ficus enascentur bicolores, vt pomum parte altera nigrescat, altera verò candicet. Quæ narrauimus, semel laboriosa existimauimus: elapso enim tempore possumus sarmētis pluribus sobolem propagare, aliâs inserendo, vt genus efficiamus raro defecturum. Iam per se quisque multa componere poterit: compositionum enim genera sunt innumerabilia, quæ & comprehendi, & scribi si possent, superuacuum tamen esset recensere.

Quomodò fructus exos, & enucleatus euadat.

CAP. III.

VETVS est Philosophorum dictum: præcipuè qui selecta agriculturæ præcepta tradidere, si inserendis surculis, vel viuis radicibus medullam auriscalpio, vel osseo abstuleris cultro, fructum exossem, ac sine ligneis nucleorum putaminibus proditurum, siquidem altrix ipsa, ac parens est osseæ substantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni: Omnis enim, aiunt, arbos, cui aliquatenus demta est, viuit: sed omninò si medulla subtrahatur, non solùm non enucleatos fructus protuberare, sed vita viduari, ac exarescere penitus necesse est. ratione hac suffulti, cùm pars illa humidissima, maximè que vitalis sit: alimentum enim, quod à solo ministratur, transcurrit, dum ad omnes peruenerit partes: naturali enim spiritu omne alimentum viuentis, quasi quedam anima, per trunci medullam, ve luti per siphonem hauritur: id monstrat, materies expers medullæ recuruatur, & in orbem redigitur, vsquequò omninò resiccetur: id'que prisci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophrasti veritatis, & experientiæ commonent placita, multum erit vsui, nec parum commoditatis affert, vt si voles sit, vt Democritus docet:

Vua vinaceis vacua:

Sarmentum, vel flagellum obruendum ex æquo diducito, lapillo'que disiuneabis à summo capite, hinc inde medullam omnem osseo stylo erodendo in parte illa, vel quam abscondet terra: vel quantum fieri poßit altè

exca-

excauato: subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo vnam defodito scrobem, & deponito, illud'que fixo ligetur calamo, ne poßit intorqueri, sic compages vna, vt priùs coagmentatur, & præstabilius fuerit, si quantum sarmentum erit excauatum, intus scyllæ bulbum demerseris: veluti enim glutino quodã adiungit. humore humectat, & calore fouet, vt insitio quædam vel idem etiamnum eueniet, si inserendo surculo vniuersa medulla subtrahatur. SIC etiam efficies, si cerasus mala sine oßibus producat velis: tenellum adhuc caudicem rescindas, & medullam auferas, seiunctas partes astringe, & luto, & fimo oblinito, dum coalescant, & habebis. & si hoc longis euenire temporum curriculis tædet, vbi germen annotinum apparuerit, ipsam aliis nouellis insere surculis, vel suis alias. *Producere quoque nos*

Persicum sine osse

possumus: & nouo insitionis modo: Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfestante: sin minùs, aquationibus adiuua, vt lignum turgescat, & sibi, & aduenis surculis succum porrigat superfluentem. Sit salix brachij craßitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligni trunci inducimus: foramen luto diligenter operimur, ac vinculis astringimus: anno subinda elapso, vbi iam cohæserũt, vt è dua-

bus arboribus vna fiat, quantùm mox prominet ſupra terebrationem & compagem, reſecamus, ne eò feratur alimentum: & ab inſitionis coalitu ſuccus auocetur, et arbos alia grauata ſtirpe, adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite ſalicis in terram demerſo, in arcus ſimilitudinem flectatur, & coalitis, perſicum ſucciditur, transfertur, & in terra exaggeratur: ſic perſicus ſalici nupta, & maritata, mira iucunditate ſine oſſibus fructus pariet. Sic de pruno, ziziphis, tuberibus, & reliquis pomis. ALITER *ex Africano habebimus: ſi arboris truncum infernè perforabimus, cunea, vel ſaligno paxillo adacto, medulla ſic exciſa, vt exareſcat. Diſſimili aliquantulùm modo idem de*

Cucurbita ſine ſemine

eueniet. vti ex Quinctiliorum dictis elicitur: ſi virgultum cucurbitarum, peponum, cucumerum, vbi increuerit, & elongabitur, vti vitis propagetur, defoſſa terra inhumetur, vt ſolũ caput erectũ ſuperemineat, cũ'que adoleuerit, rurſus, iterum, & tertiò efficito, aquam ſuper diſperges, atque hoc blandimẽto vbi omnes radices inieciſſe cognoueris, et impetraſſe, ſuper terram extantes propagines incuruatas per medium ſecato, poſtremus verò caulis ſine inteſtinis ſeminibus fructus dabit, chartilaginibus ſolùm inuolutis. SIC *quoque enaſcentur abſque ſeminibus, ſi tribus diebus, vel pluſculis, ſeſamino oleo maceraueris, antè quàm ſeminabis.* Ex *iis quoque docetur, quî naſci poſſit*

Nux tenella, & sine putamine,

vt Africanus ait: Perfectæ iam nucis vtrinque frangantur carinæ, vt integer nucleus quadripartitò distinctus, & lignea intercursante membrana distrahatur, illæsa carne, sic vellere, papyro, vel vitigineis foliis obuolue, ne à formicis nudus erodatur, & tenellos dabit fructus. V E L *loco, quo iuglandem plantare destinaueris, scrobem defodito, & pulueratã imponito terrã, ac ferulæ semen pãgito: cùm enata increuerit, aperi, et in eius medullã nudæ nucis nucleũ cælato, et sic habebis longo tempore præoptatos fructus.* S I C *possumus &* Tarentinam *efficere, alij* Moluscam *vocãt: nam &* Tarentinam *dicũt, quæ est molli, & fragili putamine, vt manibus attrectata, facilè frangatur:* Hanc *lixiuio per annũ sæpe irriga, cinerem radicibus iniice: vt prodidit* Damegeron. E T *arborem quoque penitùs perforans, duras, et masculas nuces friabiles facies.* S I C *de auellana nuce, et amygdala: antè quàm florẽ produxerit, ablaqueatis radicibus, per dies aliquot calida infundetur aqua, & teneras dabunt nuces, vt* Africanus *ait: fit priori modo, vt nudum nucleum, & friabilem testam afferat, vt non putamine, sed veriùs integatur cute, adeò tenella, vt simul mandatur, & tandem de fructibus omnibus, qui testa integuntur.* P*ossumus idem in* Myrtũ vertere, vt baccas sine nucleolis ꝑducat: *Duobus palmis in gyrum ab ea fodies, ac crebrò tepentis aquæ irrigabis imbre: quod* Theophrastus *narrat*

fortuitò

fortuitò deprehensum: cùm enim neglecta myrtus iuxta balneum nasceretur, sine nucleo fructus dabat, & ab hac semina ferentes, petebant: sic Athenis genus huiusmodi esse incœperat. Sic quoque de verna retulit euenire malo. NEC *Africani dictum prætereundum puto, vt sine granis punicum facias: id'que euenit, si conspicuam medullæ partem, vt in vite, exerueris, & fissum lignum plantabis, & post tempus supereminentem plantæ partem, secabis, quæsitum dabit fructum.*

Fructus dulciores, odoratiores, & maiores qui'nam fiant.

CAP. IIII.

NON *nullæ sunt arbores, quæ caudicis fissione, mutilatione'que aliqua, subito aëris, aduenæ'que caloris intrusu pereunt, corruptione enim ad ima descendente, contabescunt, & exarescunt illico: sunt præterea multæ, quæ non solùm plagam, sed caudicis fissionem, terebrationem'que sustinent, & ex pauciferis, multiferæ redduntur. vti punica, amygdala, malus, quibus maximè vtimur, vulneratæ enim meliorem, suauiorem'que deferunt fructum: alimentum enim quantum sufficit, capiunt, inde'que noxium desudant humorē, (vt in animalibus sæpenumero perspicere licet) & reliquū facilius cōcoquunt, dulciores reddūt, & speciosiores proferūt fructus: cùm enim tenui viuant cōpage, discissas, ac disiectas partes facilè cōprimūt, & coagmentant. Hinc multa subiere experimenta. Sic vt*

Amygdalæ,& citria dulcïora fiant,

quanquam amara Amygdala ſalubrior credatur, ſpernitur tamen, & deculcatur: at eandem, ſi amareſcentem vis reddere dulciorem, ex Africano: Radice *quatuor digitis vndique circumfoſſa, imam arboris partem terebrato, ſic continuò defluet pituita, ſiue inconcoctus humor, quo turget, & dulciorem reddit, & citius poma matura defert.* SIC *citrium eſculentum habebimus. ſi inteſtina aciditate mādi non poſſit:* Radix *obliquo terebretur foramine, dum noxium plorabit humorem, cum iam collacrymauit aliquantò, & formata ſunt poma: luto vel argilla plagam obtura.*

VEL *craſſiorem palmitem cædes, & in palmi altitudinem excauabis, mel ſuper inſtillabis, et ſtramine, cratibus, imbrice, ceteris'que id genus integes, dum* Soles *& aquas arcebis. cùm planta vniuerſum mel hauſerit, aliud rurſus infundes, & radicibus lotium adfundes: ſuboleſcentes, & extuberantes gemmas, niſi qua parte mella propinaueris, expangito, & eradito, ceteris verò parcito, & dulcia ſic habebimus citreta:* Et *etiam poſſunt ipſa, vt ait* Paxamus, &

Punica dulceſcere,

ſi acida fuerint, ſic emendando: Circa *arborem in gyrum ſcrobem efficies, mox apertas radices ſuillo ſtercore, humano, & veteri rigabis vrina: vel antequàm flores pepererit ablaqueatis radicibus feruētem aquam impones, & acidulo ſapore placebunt ori.* Ex Anatolio

mala

mala ſic dulciorem efficiunt fructum, ſi vrina aſsiduè, caprino ſtercore, & vini ueteris fæce radices plantæ rigaueris. S I C *pyrum dulcem & vberiorem facies, è* Diophanis *cura, ſi truncum ad ipſam terram perforabis, & cuneum ex quercu, vel fago adiges, & ita obrues. At ſi libeat*

Fructus flores ſuauiores & odoratiores

reddere, ſic poſſumus, vti melopepones, cucumeres, cinaræ, medica, citria, pyra, vt odoratiora euadant ex Florentino: ſi qui flores, ſiue fructus ſint figuræ coloris'que iucunditate, guſtui & odori non reſpõdent, & ſi vis non minus ſaporis odoris'ue iucunditate, quàm formæ lenocinio placeant: nam diximus quomodò fieri poſsint quando adulti ſunt, nunc verò antè quàm ſerantur: Semina *vel grana triduo mulſo, lacte ouillo, vel aqua, vbi ſacharon eliquaueris, quod veteres præſtare exiſtimàrunt, ſunt maceranda, & inſolata ponenda, & maiorem fructus cõtrahent ſuauitatem.* S I *odoratiores quæris:* Semina *nardino oleo, ſucco vel ſtillatitio roſarum liquore, aqua deſolutis in ea moſcho & zibeto appellatis: vbi aliquantulum madefeceris, iam ſiccata ſerito, et ſeuaueolentes fructus mira quidem illius odoris fragrantia delibuti orientur, cuius ſemina combiberint.* Sed *ſi ſeminum cacumina confringes, paululo ibi morentur tempore.* A T *ſi vinum vel vuã odoratam facere iubes, aut vnguentariam, quæ multùm redoleat, id'que inuenimus* Paximum *tradidiſſe:* Sar-

men-

mentum obruendum ſcindimus, ac odoriferum omne coniicimus, vel vnguentum, quod volumus vuam olere, & aliquantulùm maceretur eiuſdem odoris aqua, & vuam dabit abſorpto humore olentem. ET ſic odoratus flos, Indicus vulgò dictus, forma, colore'que inſigni, & omnes qui hac labe polluuntur. IDEM præſtabit, ſi vnicuique ſurculo inſerendo moſchum, vel aliud condatur, eiuſdem'que odoris redolētes dabit fructus ſæpè: ſic moſchatula viſuntur pyra. SI roſam illam, quam à foliorum multitudine, centifoliam vocant, & candidam vis odoratiſſimam efficere, roſæ inſere, quam à miro moſchati odoris effluuio, moſchatam dicunt: ſæpè inſitiones reïterando, non & minus forma quàm odore oblectabit. SI lactucam quoque quærimus odoratiorem: ſemen vnà cum citrij ſemine ſeratur. SI Lauri Baccas, ait Varro, excauabimus, vbi cinaræ ſemen condimus, & pangimus, maximè laurino redolentes odore, & laureatas reddimus cinaras. Iam ſuaues & oderatos fructus dedimus: Nunc reſtat

Fructus omnes augere.

Vnde ſi eos voles, & maximè punica fieri maiora: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo ſequaci flexu imponatur annexus, ne'ue dimoueatur, arctè ligetur: ollam in terram coniicies, & obteres circa ramum, ne extrinſecus afflet ſpiritus: ſic cōpletis fructibus, elapſo tēpore, miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus quàm in arbore vnquam

pepende-

pependerint, nimia corticis craſſitie: humorem enim, quem Sol & aër ab eo ſurripiunt, ſeruat olla, & coërcet, ſurgentes'que vapores fructus incraſſant, & augeſcunt. PVNICI *quoque acinos ſic augere poſſumus, vt nimio videantur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum ſerito, corni'que truncum terebrato, ac per foramen, vt antè diximus, immittito punicam, vbi autem trimatum expleuerit, è radicibus ſeparabis, inde cornum iuxta coalitum reſecabis, ne aduenæ arbori ſuccum adimat, & euocare poſſit, aut ne cui magis, quàm inſito ſeruiat: ſic enim fructum præbebit, cuius acini, corni fructus æmulabuntur, ſapore'que inſignes, vt ſpecioſiores videri nequeant.* CITRIA *ſi maiora voles, ramorum ſiluam decutito, & reſecato, aliquibus parcito, quò illi pauciores relinquantur, hòc mala proueniant ampliora. Si vis autem cucurbitam craſſiorem facere: ſemina è ventre legas, & inuerſo cacumine ſeras: ſi exilem, ex earũ ceruice: ſi latas, ex fundo. quod iis docet Columella verſibus,*

Nam ſi tibi cordi
Longior eſt, gracili capitis, quę vertice pẽdet,
Et tenui collo ſemen lege: ſiue globoſi
Corporis, atque vtero nimium, quę vaſta tumeſcit,
Vẽtre legas medio, ſobolẽ dabit illa capacẽ.

Ex Quinctiliorum placitis, inaquoſos reddes ſic cucumeres: vbi ſcrobem foderis, in quam cucumeres plantaturus,

taturus, dimidium eius altitudinis paleïs, aut ſarmentis exple, & aggeſta terra plantato, nec irrigato. SIC nimium caulis proceritate, & foliorum amplitudine excreſcunt apium, eruca, porrum, & iis ſimilia, ex Sotionis ſententia, ſi ſingulis caprini fimi baccis incluſa ſemina ſerantur: Vel quantum tribus digitis apprehendere poſſumus, papyro obuoluamus, ac breui ſcrobe & ſtercorata terra obruamus. Nec iniucundum videre

Lactucam ſeminibus multis conſitam naſci

erit: ſi lactucæ folia, quæ iuxta radices ſunt, euellimus, ſingulis'que gradibus ſemen condimus, ocymi ſcilicet, erucæ, naſturtij, & ſimilium, admixta'que fimo obruimus: enaſcetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thyrſus. IDEM ſic efficies: Caprini vel ouilli ſtercoris exinanita faba, lactucæ ocymi, & huiuſmodi ſemina vnà condito, ac pingui fimo fabam illam oblinitam defoſſa aliquantulùm profunda ſcrobe demergas, & lætamine ſuperiniecto, crebra irrigatione fecundabis: ſic lactuca, & ſimul omnes proſiliunt, vnicuique ſeruato ſapore: cura vt excreſcant. Didymus. SI ſingulis fabis ſingula quoque claudantur ſemina, & papyro vel linteolo obuoluta ſerantur, idem præſtabũt. Et ſeſſilem efficiemus è Florentini doctrina, ſi radice ablaqueata, vbi aliquid excreuerit, bubulo fimo circumaggeremus, & rigemus, & cùm caulem erigit, præcidamus, ſupra mox lapidem, teſtam, vel ſuperpondium accommodemus, ne ſurſum aucta feratur, ſed in latitudine, &

foliis eam habebis in vnum conglobatis. SI *delicatioris quoque saporis eam quærimus, docet Aristoxenus Cyrenæus voluptuarius philosophus apud Athenæum, ac deliciarum desiderio supra omnes: qui cùm gulæ magis indulgeret, vesperi mulso nascentes horto, lactucas rigabat, eo'que multum satiabat potu.* APIVM *si crispis foliis fieri malueris, eius semen pila saligno palo pinsitum & expoliatum linteolo ligatum obruito.* IDEM *sic præstare possumus, si qualitercunque satum, vbi fuerit enatum, incrementum eius peruoluto cylindro, coërceat.* PORRI *si caput radio, vel acuta arundine punxeris, et cucumerum semen, vel raparum in eorum medio indideris, immissum semen vnitur, & porrum intumescere facit.* Eueniet

Cinaræ, vt ne spinis horreant,

vt Varro docet, si pangenda semina lapidis attritu retundantur cacumina: VEL *si lactucam scindamus in partes, & singulis singula condantur, sic non hispidæ nascentur cinaræ.* PERSICVS *magna quoque poma dabit, per triduum, si florenti ternos sextarios caprini lactis ingesseris.*

Vt crescentes fructus, figuras omnes, vel impressiones sumant.

CAP. V.

MVLTA *fortuitus commonstrat casus (vti citria sæpè videmus ramorũ, foraminum, cælatarum'que rerum occursu, variis scatere imaginibus, impressionibus,*

bus, & sigillis) quæ ab ingenio pollentibus, non paruo augentur labore, facto'que frequenter periculo, accommodantur vsui. vnde carmen:

Ipsa nouas artes, varia experientia rerum,
Et labor ostendit miseris, vsus'que magister.

Et cùm plerosque caussa lateat, miraculi plurimum considerantibus ingerunt, vt præter Naturæ *normam euenisse censeantur: nam si testacea vasa crescentibus pomis accommodaueris, validè adolescentes typos replent, & formam induent, quam voles: & si qui fuerint pinsiti colores, locis'que debitis coaceruati, fructus vti naturales inficiunt.* V*nde sæpe visitur hominis caput in crysomelis candidis dentibus, purpurascentibus genis, nigrescentibus oculis, vt omni virore omisso, humanum imitentur caput.* Sed *conficiendi hinc patet Africani*

Modus:

Si humanum caput, equinum, aliorum'ue animalium mētiri affectas, magnitudine perfecti fructus argilla, gypso molli, ac siccescente formabis, & styli acie findito, vt archetypum eiicias, vt iterum possint aptè coniungi. si lignea erit persona, sit intùs excauata, si ex argilla, vbi torrueris, & fructus validi sint incrementi, fictilibus typis (aperto loco, quo petiolus intromittatur)claudātur, ac forti ligētur vimine, ne pomi auctu aperiantur, id'que ab ipsis eorū incunabulis, & in eam adolescere, vbi impetraueris, & ad debitam fructus

fuerit restitutus magnitudinem, figuras & effigies dabit, quas effingere placuit. valet'que id maximè in cucurbitis, pyris, strutheis, vt placebat Democrito, *citreis punicis, & malis insanis.* Ex Quinctiliorum *placitis scriptum video: Si arundine in longum fissa excauabimus internodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo crescens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimium protensi. Quod si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in vitilem vaginam postquàm defloruerit, conieceris, reuolutã ostendet anguis figuram. Possumus quoque & hoc modo*

Lineamenta malis imprimere:

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua redacto, supra cidonij mali, vel punici cortices, notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint crassitiem, atque decerpseris, graphidis vestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. SI *quis verò in ficum alicuius rei effigiem delineare voluerit, osseo, vel ligneo stylo in ficulnum oculum, vel primum ficus rudimentum scribat, cum'que creuerit, pomum dabit iisdem imaginibus insignitum.* Vel ALITER *ex* De*mocrito: Si in oculum inscribis, quem infoliaturus es, & ficus euenient scriptæ.* Inde *quoque didicimus, quî nam fiat,*

Amy-

Amygdala, vt inſcripta naſcatur:

Amygdalam biduo vel triduo macerato, vel rhodaceni oſſiculum, vt Democritus *monumentis mandauit, inde leuiter teſtam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quidquid libuerit, aliquantulùm profundè ſcribito, inde claudatur papyro, vel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito, ſtercore fecundato, & adulta inſcriptos dabit fructus* Africani *: quod idem in reliquis eueniet pomis.* Nunc autem *ſupereſſe video*

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ ſæpè mulierculis ab impoſtoribus, & circulatoribus venditur : Bryonie *radicem habeto ingentem, acuta'que ſcalpri acie feminam, vel virum effingito, adiectis genitalibus, cùm abſolutam noueris, inguina, vel pilorum loca ſtylo perforato, ibi milium, vel aliud condito, quo radiculas proiiciens, pilos imitetur, breui'que effoſſa ſcrobe, tam diu ibi ſinito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.*

Vt flores inuicem, & fructus à diuerſis coloribus deſciſcant.

CAP. VI.

IN *promiſcuo florum, & colorum coitu, & metamorphoſi, adeò verſiculores iucundis oblectant coloribus, vt nil delectabilius oculis occurſet noſtris. nunc quæ ſaturata rutilat purpura, in cæruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum langueſcunt, viride, phœniceum,*

ac diuerſorum colorum commixtu delectent, in quorum contemplatione mentis acies, amœno demulcetur fructu, rerum'que obruta magnitudine miratur, vt percipiendæ excellentiæ multò inferior cõſpiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, vnus quanquam effectus, multæ tamen viæ: vti inſitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multis'que prætereà, nec prorſus excogitatis, ſuperauximus. Et inſitione primùm doceamus, quomodò

Roſa, & iaſmes flaueſcant:

Quia geniſtæ flos inter ceteros maximè flauus enitet, nos eum roſa & iaſmino æmulari quærimus, & ſociatio, cùm non ſit iugabilis per ſurculum, vel infoliationem, ideò roſam iuxta geniſtàm ſerimus, eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in ſinu parentis, quàm nouercæ adoleſcunt, ac terebramus plantam, cum'que plagam purgauimus, roſam vndique abraſam inſerimus, luto circunlinimus, & ligamus: mox vbi creſcentis trunci vi fuerit coërcita, à radice ſeparabimus, & ſupra inſitionem truncum reſcindimus, ſic roſa non illepida venuſtate deflaueſcet: ſic iaſmes apud nos adeò eleganti, lucenti'que colore lucet, vt oculorum aciem perſtringat. Sic vndique diuerſis quibuslibet coloribus delectat, quibus ſcilicet adoptabitur. Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cæruleũ cõmeat.

Quem multi ab odoris garyophillorum iucunditate,

garyo=

garyophyllum nominant: vtrum tam celebris flos, qui odore, colore, pulcritudine rosa nō sit inferior, antiquis fuerit agnitus, vel silentio inuolutus determinare inconsentaneum videtur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile videri poterit, voti sic fies compos. Intubum, vel cyanum, sed melius intubum erraticum antiquum, crassum, & pollicarem excedens latitudinem, radicem tenus secamus, ac per medium findimus, vt in excentrismo, & sobolem floris radice vulsam infigimus, vimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis visitur. SIC, si Anchusæ radici album aliquem infiges, florem purpureum habebis, inde in puniceum vergentem. FLOS idem, rosa'ue si sulphuris imminet, suffimentis diuersis videbitur, coloribus tinctus. Nunc perscrutemur, an fieri possit

Rosa aliter viridis, lutea, & cærulea.

Id sic exequemur: Foris caudicem vti rosæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, si viridem ærugine, si cæruleum indico, vel lapide sic dicto, si flauum croco, priùs tamen in pollinem redactis: præcaue tamen ne auripigmenti, vel alterius rei huiusmodi quidquam immisceas: enecat enim virus plantam, mox stercora, & liga, & colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus ALITER & rigatu idem efficere, versicolorem: Si

cadis, vel fictilibus vaſis flores plantabis fecunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris, noctu locis condito à frigoribus tutis: vbi verò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari ſine. Aquam colorabis non noxiis, ſed conferentibus. vt ſi cæruleam: Rubi mora, qui per dumos repit, colligantur, quæ ſatis fore credideris, matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in vmbra ſiccentur, iis aquam inficito: ſi flauam: mora ſint immatura, & de aliis idem facies: quæ irrigamus, ſic tingens & penetrans, vt tinctus naſcatur flos: SI diſcolores eoſdem optamus fieri, diuerſis aquis, diuerſis pariter, & temporibus irrigato. Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par eſt eum referre. ET IDEM poſſumus efficere, vt in fructibus docuimus: Diuerſorum gemmas circuncidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticem inſerere, illam findendo, & præparatum emplaſtrum aptare, vt delibratæ parti conueniat. Sic quoque vt

Lilia rubeſcant

docebimus, vti prior docuit Florentinus: Si bulbos diligenter aperimus, ibi'que affatim cinnaberis infundatur, vel aliud, maxime'que eo ſatietur intinctus: ſedulus tamen eſto, ne bulbos ſaucies, & pingui, & ſtercorato ſolo operire, ſic purpureſcentia dabunt lilia. VEL ſic purpurea, & florida formabimus lilieta ex Anatolij, & maiorum lectione: Iulio menſe, cùm probè

deflorue=

defloruerint, cauliculos decem, vel duodecim in scopas colligatos, vnà colligito, fumo suspendantur, sic è caulibus nudos nodulos remittent, bulborum similitudine, Februario mense cùm pangendi tempus aderit, cauliculos ipsos nigri vini fæce macerato, cùm purpureum colorem intinxerint, scrobiculis serito, largiùs singulis eadem fæce affusa, & cùm dehiscent, saturata florebũt purpura. Iam *flores inficiendi rationem docuimus. nunc de fructibus verba faciemus.* Et *primò vt docet* Florentinus

Poma, vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali vel pyri surculum rubro inseramus moro, inde enata rubra dabunt poma. SIC *Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse cõstat.* SI *autem aliquantulùm rubicundiora optas, ex* Democrito *discito, qui circa plantas rosas serit.* IDEM *aliter docet:* O*brutum persici os post dies septem detegitur sponte, cinnabari infundatur, rursus'que obruatur, & rubra habebis persica.* Et *si aliter colorare quæsieris, alium colorem infundere libeat: sic cetera, quæ conspiciuntur.* ET *mora ipsa si alba reddere optabis, in albam inserantur populum, vel inoculentur, & albescentia dabunt poma: vt tradit* Beritius. SIC *muscatulam vuam nigram vertimus, si super nigram inserimus vitim: nec parùm color oblectabit.* SIC *appia mala possunt nigra verti, si hæc supra illud inserueris malum, quod à fuscedine pyrum dicimus.* ET *mala*

ipſa purpurare incipient, ait Beritius, *ſi vrina continuò rigetur.* ET *punica rubicundiora efficiemus, ſi aqua & lixiuio quotidie arbor ſaturetur, vt ſcriptum reliquit* Diophanes. PVNICI *candida grana ſic fient:* Si *cum argilla, & creta quartam gypſi partem permiſcebis, et eius radicibus adiunges, id'que triennio ſeruabis. poſſumus & alio*

Idem artificio producere,

nimis incommodè, ſed exponam: fortaſſis vſui fuerit legiſſe, vti ex Beritÿ *quoque ſcriptis legitur:* Ramos *malis oneratos iuxta radices fixo palo religant, & in propinquo vaſa aquæ plena, hinc inde dimouendo dum feruidus ſolis meridianus radius in aquam incidens, reflectatur, & calido vapore in mala reſiliens, purpureum conciliet colorem.*

Varij fructus, & vina medicata.

CAP. VII.

VETERES *illi ſummo ſtudio, diligentia'que ſunt enixi, quo'nam modo diuerſis antidotis vinum conderent, vſui'que, ſi opus foret, accommodarunt: neque hoc iniuria factum, vt nil commoditati præſtantius: et monſtrat, quod eorū pars maior multa memoriæ prodidit, & curioſiùs, quàm par fuerit, mirabilia dictu, operatu'que facilia: quorum commeminit* Theophraſtus *apud* Heraclem: Arcadiæ *fit vinum, quod epotum vires dementat, & mulieres infecundas reddit: & ſimile, quod in* Træcenſi *agro ab* Athenæo *comprobatur.*

Et

Et apud Thraſum vinum fit ſomniferum. Et aliud arte quadam conficitur, quod epotum vigilantiorem facit, variæ'que vinorum conditure, quas apud diligẽtes rei medicæ, & agriculturæ ſcriptores inuenies. nec ſcitu difficiles, nec iis arduum fore credo, qui ſimplicium vires nouerint, & coniectura conſequuntur: ea denique operantur, quæ ex loci eueniunt proprietate, & vtillimum fore puto, vt iis adhibeantur, qui medicamẽta timent, & horreſcunt, vt priùs iucundè abſorbeant, quàm odiſſe velint. Sit'que primò

Vitis Theriaca:

pangendum ſarmentum, vt docet Florentinus primo, & ſecundo Georgicorum ſuorum, radice tenus quatuor digitorum latitudine ſit ima parte fiſſum, ablatis medullis, ipſius vice veratrium inſeratur, adſtricto deligetur vimine, & terræ mandetur: vuas hoc modo dabit, quarum eſus aluũ præmollit, et euacuat. VEL, *ſi efficaciùs vis vacuent, eadem ſarmenta antidoto ſatiata ſcyllæ bulbo inſerendo terra recõdito, ſemper medicamentum infundendo aſſidua ſuffuſione, & ſucco ſatientur in bibendo, ne tam citò ſeneſcat vis.* SI *autem propomata ſponte vis naſci, vt Palladius docet:* E *vitibus ipſe ſarmenta ponas in vas aliquod ſemiplenum potionibus, vel conditis abſynthiatis, vel roſatis, vel violatis: inde terram ſimul reſoluas ad lixiuij modum, donec ſarmentorum oculi in germen nouæ frondis erumpant, tunc ſarmenta ea, quouis loco vitium*

cetera-

ceterarum more deponens , & tales dabit fructus. VINVM Phthorium, id eſt, quod partus enecet, & abortus faciat, ſic fiet: Scammonium , vel niger elleborus in vite inſeratur, terebra vitem pertundito, & vitigineos ramos, illos, quos voles, & fiet. VEL, circa ipſam agreſtis cucumis ſeratur, inde vim detrahens, & combibens: Vel ſi vino veratrum maceramus , idem præſtabit , & ſic diuerſarum mixturarum vires adſciſcit. Et

Ficus,

quarum eſus, aluum leuigat, habebis, ſi radicibus veratrum cum tithymalo tritum inieceris, vel inſeruerit, alia dabit poma. Nec ignorandum ſæpius tranſplantata, & inſita antidotum elangueſcere, tu denuò ſemper addito. MIRE aluum inaniunt cucurbitæ, & cucumeres, ſi eorũ ſemina antequã ſeras triduo , vel biduo dictorum ſucco maduerint , & enati cucumeres hoc præſtabunt . Sic habebimus

Pruna purgatoria, & ſomnifera.

Si ſomnum , & alui deiectionem moliri affectas, ſic fuerit præſtantius: Ramũ, vel totam plantam terebra, inde ſcammonio, vel opio impleas, papyro , vel corticibus rectè inuolutam relinquito , cum'que matura fuerint poma, ventris deiectionem, & ſomnum moliẽtur. VEL ſi citiùs idem affectabis : Caricas ficus , quas Iſchiadas Græci appellant , & paſſas vuas vino vel aqua per diem macera, dum tumeſcãt: vbi priùs ſcammonium,

monium, vel opium diſſolueris, & ſi amarorem quendam recipiunt, dulce aliquod admiſce, & inſolatis vtitor. Sed de vinis hactenus medicatis.

Florum & fructuum conditura.

CAP. VIII.

TANTA *eſt ſiderei caloris inconſtantiæ vis, vt omnia quæ ambit, & ſublunaris complectitur mundus, ad finem tendant, nec à motu deſiſtant: ſed non adeò hominum mentes caligant, hebeſcunt'que ſenſus, quin multa ferè innoxia euadant. & ſi gratæ fructus figuræ, iucundi ſaporis, inſignis'que coloris lenocinio venuſtauimus, ne tam celeriter eorum depereat gloria, cæli'que improbus variantis motus tabefaciat & examinet, ſic conſtantes reddes contra tenorem algoris, æſtus'ue: nec fies inglorius, ſi pro viribus ambientis aëris, & per cuncta meabilis ab iniuriis vindicabis, qui naturæ agnatione calidæ, quod in pomo reperit, allicit, vt ſe miſerum innata prius frigiditate laceſſitum, quàm naturalis abrepti caloris exinanitum ſentiat, eo'que flacceſſente, ſicceſcit.* Plurimum *quoquè ad hoc confert loci ſitus.* Feneſtras *ergo patentes,* Septentrioni *dirige: claudendæ enim ſunt, quæ ad* Auſtrum *vergunt.* Auſtri *enim afflatu rugis deturpantur, non tamen ſine foriculis, ne pertinaci vento cùm humorem amiſerint, vieta fiant, vel putrilaginis labe putreſcant poma.* Nunc *etiam tradamus modum in floribus, fructibus'que.* Et *primò ex* Anatolio, *& reliquis.* Et

Roſæ,

Roſæ, & Lilia vegeta ſeruentur:

Legantur roſæ, reliqui'que flores, non iam ſatiui, cùm iam patefacti perennant, ſed flore iam dehiſcente, caſuram in liquidam picem immerge, & arundine fiſſa condantur, ritè picentur, & ſub dio obruantur accliui loco, ne labens aqua pluuia noxam afferat. VEL *arundinem iam viridem findito, roſam, vel florem intus condito, & fiſſuram vt coëat curabis, ſic ouans habebis, quod optas.* LILIA *vt talia inueniãtur, qualia condantur, id facito. Cùm accluſa ſileant, decerpas, priùs quàm dehiſcentia ſe pandant, & arundinibus vel lagunculis opertis, & bene picato, ne expirent, recondantur: ſic cùm exegerit vſus, relaxato ſpiramento, detrahes, nam vegeta toto anno ſeruabis. Vel ſic* ALITER: *Vas fiat quernum, floribus reple, & roſis, quæ nondum oſcitent, bene operculato, & picato, ne intrò fortaſſe aqua permeet, putei, vel ciſternæ aquis immergas, vel currentibus, quò minùs putrefiant, ibi'que multùm durabunt virides, occluſi: cùm omnes dehiſcant velis, pediculum in malum figito, aut aceto immergito, Soli oſtendendo. Nunc modum tradamus, quomodò*

Poma in vigore diu maneant.

Præcocia, pyra, mala, cotonea, ſed muſtea ſpernenda, ficus, tuberes, & zizipha cum ſuis frondibus legito omnia immatura, non tamen percruda, caduca ſunt ſeparanda, vndique diligenter inſpiciendo ſint'ne integra,

tegra, nec manibus quaſſentur, inciſos eorum tenaces calida cures amburi pice, parum tangendo, nam faciliùs principium putrefactionis exhiberent: inde canabi ſtupa'ue inuoluendo, feruenti cera circumline, & circumlita melle demergantur, vt ſint omnia ſubmerſa, & ſeparata cuſtodi, ne ſimul commiſceas, ne ſe mutuò contingant: alterum enim ab altero corrumpitur operculo impoſito, operculatum'que vas pellicolato, & per annum viridia ſemper habebis: & ſic omne pomum in melle ſeruari poteſt, quod in vetuſtatem reponitur. AT virides ficus ſeruare docet Africanus: Ex viridibus cucurbitis è lateribus eximito partes, quæ ſplenis exiſtunt ſimiles, & excaua velut loculos et vaginas, inde in ſingulis, ſingulas ficus appones cum petiolis, vt durabiliùs integræ ſint allatæ, quippe quæ diutiùs durent integræ, inde obturato, & vmbroſo ſuſpendito loco, ne ignis, vel fumus inſpiret. VEL mala in vigore decerpta conditiua è Sotionis ſententia, ſi gypſo ſubacto illeueris, vel figulorum creta ſingula cruſtabis: vbi occalluerint, incolumia diu ſeruabis, cum'que vti libet, dulci aqua perluito. VAS quoque ſic immarceſſibile habebis: ſi ſingulis fictilia vaſcula penſilia appoſueris occluſa, in imo verò pertuſa, & impoſito ceſpite pluuiam arcebis muniens, ne trunco vel mutuò rumpantur, vel alio munimine ambito. SIC pinſito vitro ſi circumuoluantur & obſuantur, longo tempore conſeruãtur. Multa quoque in

picatis

picatis doleis muſto immerſis. SIC *myrteas virgas cum baccis, & ficulneos ramos in amurca ſeruabis. At ſi vis*

Poma in arbore diu immorari:

Ramulos intorqueri iube, ne matureſcẽs humor in ipſa dilabatur, & ea incolumia ſeruabuntur contra æſtiui caloris blandimenta: tali maximè pacto punica ſeruantur: ne hiantia diſpereant. Aliter *ſeruamus*

Sorba & pyra.

Paullò amœniùs lecta, ſed duriora, non decidua, fictilibus vaſis condito, & operculato, quæ picari pariter & gypſari facias, bipede effoſſa ſcrobe inuerſo ore obruito, ſuperinducta terra, ſpiſſius ſupra pedibus calcata, decliui loco, per quem perennis aqua decurrat. At

Vuas & punica

Seruare ſi volueris: ſint vuæ duracinæ, & illæſas legi iube, ne ſint acerbitate duræ, neque maturitate defluentes, tactu molli cum iucunditate calloſo, & ſi qua ſunt putrida, reſecari debent: ſic in feruentem aquam dimitte tempore exiguo, ne excoquantur, ſed temperamento quodam opus eſt: dein ſublata in vmbra ſuſpendantur. Neque *hoc prætermittendo, quod aduertit* Co*lumella, vt ſeruari omnis poſſit vua:* Decreſcente Luna *poſt horam quartam, cùm inſolata iam eſt, nec roſcidæ viti detrahatur, & ſeruetur.* Si *vis*

Vua in vite vt ſeruetur,

ex Beritij *præcepto:* Iuxta *vitis radices vmbroſo &*

accliui

accliui loco, vt facilè pluuiæ aqua dilabatur, scrobem ad erecti hominis altitudinem effodito, arenam pauimento consternas, vt siccitate meliùs conseruet, supra calamos & hastilia defigas, & sarmenta luxans illæsis botryonibus assiduè obtorqueto, & adnectantur, dependeant'que ex ridicis, ne pauimentum tangant & contignatione tegito, vt eò imber penetrare non possit, & reseruatur vsque ad ver, perpetuum annum clausa. Rebus his finem imponendo, remanet,

Arbores necare

si volumus, sic possumus: Corticem in orbem detrahamus, cortice enim spoliata interit omnis arbos, sed tardiùs & celeriùs: vti tilia, & robur ociùs, tardiùs autem infirmiores. Refert quoque quibus fiat anni temporibus, Martio & Februario statim emoriuntur, hieme autem robustis arboribus diuturnior est interitus. At subere corticẽ detrahere oportet, ne deterior fiat. SIC Pastinacæ marinæ radius omniũ caudici præfixus occidit. ET menstruatus pannus radicibus admotus, præsertim iuglandi nuci, vt placet Democrito. Platanus autem circumdolata, quæ in Antandro & Philippis euenerat, si reuixit, & cortex iterum circumtexit, fuit pro ostento habita. Aruspex enim tunc persuasit, vt sacrificarẽt custodirent'que arborem, vtpote factam ostento fausto. NVNC verbasci proprietatem quandam enarrare superest: Mâne cùm flores aperit, si planta leuiter concutitur, paullatim flores siccescentes

defluunt ad terram omnes, nec fuerit qui id inspiciet, quin magicis præcaminibus euenire credat, si quis decusserit, inania quædam obmurmuret verba. Ex *omnibus quæ adhuc narrauimus coaceruatis, vnã nouimus arborem, sæpe ioci gratia deliciarum horti arborem dictam: erat enim crassitudinis & proceritatis non ingratæ, apto vase cõsita, præpingui, riguo, & superfetante solo, vt tum plantæ vigore, tum humi vbertate, frugalitate'que insitis alimentum suppeditaret.* Erat *trifurca, in vno vuam vinaceis vacuam, discolorem, & medicatam gerebat, quarum altera soporem, altera alui deiectionem moliebatur.* A*ffert secundus ramus persicum, ex persico & nucipersico interuallis pluribus æquè distinctum, exossem, & ramulo nunc persicum, nunc nucipersicum protuberans, si aliquod pomum nucleum habebat, dulcem vti amigdala dabat, & nunc hominum, nunc animalium faciem ementiebatur, diuersa'que demonstrabat lineamenta.* D*at alter cerasia exossa, acida, dulcia'que dat mala aurea, cortex floribus, rosis'que consita, fructus debitam omnem superantes magnitudinem, dulciores, odoratiores, verno tempore efflorescentes, debitum vltra tempus fructus producentes: diutius'que immorabantur, continuæ fecunditatis orbem perpetuum annum ministrabant, per quosdam gradus poma sibi succedebant, fetura interpollabatur, brachia ponderibus inclinata procumbebant, & denique sic cælum fauebat,*

vt pulcriorem non conſpexerim. De huiuſmodi re iam ſatis: longiùs enim euagati ſumus, quàm par fuerat, quorum aliqua ex maiorum monumētis excerpſimus, tempori regioni'que accommodantes, quæ'que multis erant experimentis cognita, multis prætereà ingenioſis, & vtillimis auximus.

Diuerſa ignaria parandi ratio.

CAP. IX.

FORTVITO' eueniſſe narrat Vitruuius, quòd diuerſæ arbores, crebræ'que ventis, & tempeſtatibus exagitatæ attritu valido ramos terentes, colliſis inter ſe partibus, & rarefactis calorem euocarint, & ignem excitarint, vnde magna ſucceſcit flama, efferati, & agreſtes homines inde perterriti terga fugæ dedère, ſic iam ſopita flama, propiùs cùm acceſſiſſent, et magnam inde humanis corporibus perpendiſſent accedere commoditatem, ignem conſeruabant: ſic vrbanitatis, conſuetudinis, & ſermonis cauſſas præbuiſſe, inde paſtorū in ſolitudinibus, & militum in caſtris explorauit neceſſitas, diuerſa quomodò parari ignaria poſſint, cùm ſemper abſtruſum ignem ad excutiendum, ſilicis occaſio non detur, & docuerunt, quæ'nam ligna eſſent vſui accommodata: & quanquam terebrum & conceptaculum ex eodem fieri non nunquam eueniat, tamen ex vno, quod agat, atque efficiendi vim retineat, ex altero verò, quod patiatur, ex molli vno, forti altero faciundum cenſent. Exemplo

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt,

sunt, quæ maximè calida, vti laurus, rhamus, ilex, & tilia: Menester *verò morum addit: & conyciunt, quòd ascias ilicò retundent, & hebetent, ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu acriùs resistat, & pertinaciùs opus expediat, conceptaculum verò ex molli: vti hedera, ferula, siluestri vite, & similibus arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summum ea deteriora ad ignarium vsum veniunt, & reiiciuntur, quæ vmbrosis contectis'que locis assurgũt.* Et *sic commodiùs expedies: nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaueris, &, quod præstantius est, fune super eam celeriter & vehementer moto, & vbi fumum eleuabit, adiecto minuti sulphuris momento, fomitem admoueris, vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tussilaginis radices reperti: ociùs enim ignem concipiunt retinent'que.* Ex *ignariis olea vt inepta reiicitur, pinguiori materia, & immodico humore referta.* At *cùm hominum mens rarò in eisdem repertis subsistat, sed nouis reperiendis, altiùs viam inuestiget, eius industria repertus est*

Lapis, ignem humido quouis excitans.

Huiusmodi faciundi ratio hæc est: Magnetem lapidem *in ollam, vel aliud consimile vas coniice, viua calce immersum, melius'que fuerit, si colophoniam adieceris*

cum calce pari: cùm vas expleuerit, figulari creta circumlito spiramento, fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in vnam ollam coniiciatur, creta denuò illita imponatur fornaci, alternis eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit & torrefiat: cum opus fuerit, aqua vel saliua superinfusa flamam eleuabit: qua sopita, loco calido ad vsum recondito. Est quoque

Alia faciendi ratio:

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, nouæ calci addatur, ac omnia mortario conterantur vsque adeò tenuia, vt in auras euolare possint, simul stricto linteolo deligata conuoluantur testaceo vase clausa, superillita argilla, feruenti desiccentur sole, figulorum imponatur fornaci: cum'que figilinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt & redigantur, extracta ad vsum ministrantur. Sic

Aliter idem

hoc efficies: Sumatur magnetis lapidis prænarrata calx, salnitri sæpe purgati quadruplum, æquali pondere caphura, viui sulphuris ignem nondum experti, & terebinthinæ resinæ oleum, et vini fæcis concretæ, quas semper tartarum vocabimus posthac, hæc omnia mola, vel pila trita cribrentur: quæ infracta supersunt, denuo terantur cribentur'que: insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eam'que infundas, vt super-

emineat, vitreo vaſe condito & operculato, ne halitum expiret, fimo ſupponatur duobus vel tribus menſibus, denis viciſsim diebus innouando, donec mellis craſſamentum imitetur, nec vllum diuiſionis iudicium præbeat, flagranti inde carbone inferueſcat, dum humiditas omnis euolet, & penitus ſiccata in lapidem coëat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exemtam iterum terito compoſitionem, aqua vel humore aliquo leuiter ſuperinfuſo, flama erigetur, & inter omnes principem hæc ſibi vindicat locum. Quomodò quoque ſpeculi ignis accendi poſſit: aliaúe ratione, inferiùs dicetur, cũ de iis agetur.

Variæ ignium compoſitiones.

CAP. X.

NEC *ſpernenda, vti non neceſſaria, nec viſu exiſtit iniucunda artificioſa ignium compoſitio, nec multùm à ſuperioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris & idiotis tractentur, ſubtilitatis tamen plurimum habent, nec ea recenſere pigebit. Et primò*

Ignis mixtura, quæ ſub aqua ardeat,

quomodò autem fieri poſſit, latè patebit: multifaria eſt enim earum compoſitio, ea'que dicemus, quæ paratu facilia cùm ſint, citiùs opus expediunt. Puluis primò paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti, quaſi bumbo, nomen bombardarũ eſt inditum: hic mixtiones horum ſubintrat omnes: vt po-

te ba-

te baſis & fundamentũ: cui adiiciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, ſexta autem ſulphuris, ritè permiſceantur, ex omnibus reſiccatis periculum ſumunt, ſi valentiùs vritur quàm quæritur, colophoniæ & ſulphuris, ſi remiſsiùs, pulueris dicti pluſculum ſuggeratur, horum mixtura in ſtramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel loculis ex iis confectis ſtrictiùs quàm poſſit, inde funiculis & ligaminibus obuolutã feruenti immergunt pici, & reſiccari curant ac denuo ſtraminibus munientes, illinunt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi diſrumpi ſinat. vbi autem ritè fuerint inſolata, paruo foramine peruia, ignem immittũt, & ardere incipiente, paullo morantur tempore, tum proiiciunt in aquam, nec ſe ab ea extingui ſinit, nunc fundum, nunc aquæ ſuperficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec diſplicet, vt naphtam adiungant iis, quam petroleum vocant: rapaciſſimus enim ignis eſt, eo'que longè viſo diſsilire cogit, vt magnes ferrum, & comburitur. Multum'que bitumẽ hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati ſunt, nec balneorum ſemper ebullientium alia reddi poteſt ratio, niſi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depaſcuntur, quæ cõtinuæ ſit cauſſa ebullitionis. Bellica ſæpe inſtrumenta huiuſmodi compoſitionibus replentur, inde igneas quaſdam emittunt pilas eminus, & diſrumpuntur. quas ſic parant: Puluerem hunc obuoluunt ſtupa, ac mixtura, quam diximus, illinunt &

implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, & mixtura vicissim inspersis, igne'que admoto, in hostium congressibus, pilæ per aëra proiiciuntur accensæ. QVOD olei vicem expleat, & ardentiùs exuratur, immittunt aliqui suillum adipem, anserinum, sulphur ignem non expertũ, quod Græci vocant ἄπυρον, sulphureum oleum, & naphticum, salnitrum sæpe purgatum, ardentem aquam, terebinthinam resinam, liquidam picem, quam omnes Kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ouorum oleum, et aliquando vt molem his addat, & liquida inspisset omnia, lauri scrobem immiscent: iis vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per menses duos vel tres, alternis semper denis diebus innouando fimum, & remiscendo, exemtæ inde compositioni, si ignem adieceris, ardere non desinit, nisi tota fuerit absumta: aquæ enim adspersione nõ restinguitur, immo accẽditur: veruntamen luto, terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur, si cassidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris, igne candentes reddit, vt comburi cogantur, aut arma exuere. ALIVD trademus, quod valentioris est operationis, terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris, & caphuræ pares portiones, viui sulphuris sesquitertium, salnitri purgati duplum, ardentis verò aquæ triplum, & tantundem naphtici olei, sed salicis pollinis carbonum pusillum adiicias, hæc simul conficiantur, & in globulos effin-

gito,

gito, vel ollulas reple: sic exurit, vt extinguere sit vanum. Alia inter has reperitur

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest.

Maximè autem feruens in meridie, & id præcipuè illis regionibus, vbi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, nisi accendibilium rerum compositione, hanc tamen sedulò parabis, qualis est, quæ ex his constat: Caphura paretur, inde viui sulphuris, terebinthinæ resinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleum, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, salnitrũ, & omnium duplum ardentis aquæ arsenici, & tartari pusillum, hæc omnia bene tusa, & remixta, vitreo condas vase: quod per duos menses obrutum immorari oportet, fimum semper innouando, & remiscendo, eodem'que, vt docebimus, eliciatur aquã vase, hæc inspissetur, vel nostro puluere, vel stercore columbaceo, & tenuiter cribrato, vt strigmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combustibilia, et æstiuis Sole vtitor diebus. Hæc omnia Marco Graccho asscribuntur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum stercus. Refert Galenus in Mysia, que est Asiæ pars, sic domum conflagrasse: Erat proiectum columbaceum stercus, in propinquo fenestram tangebat, vt iam contingeret eius ligna, quæ nuper illita resina fuerant, cui iam putri, & excalefacto, & vaporem edenti, media æstate cùm Sol plurimus incidisset, accendit resinam, & fenestram, hinc fores aliæ resina quoque illitæ, ignem concipere,

& ad tectum vſque ſubmittere incipiunt: vbi autem à tecto ſemel eſt accenſa flama, celeriter in totam graſſata eſt domum, cùm maximam habeat inflamandi vim. Prætereà

Ignē, qui oleo extinguitur, & accēditur aqua,

fieri ſi opus ſit, ea ſunt conſideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea ſponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. vnde ſi cera, naphta, & ſulphure mixtum compoſueris, ignem'que concipiens, vbi oleum inieceris, vel cœnum, extinguitur: reuiuiſcit enim, & maiorem concipit ignem, infuſa aqua. Hac fiunt compoſitione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuioſis locis non extinguuntur. Narrat *Liuius, vetulas quaſdam in eorum ludis, accenſis facibus, ex his confectis,* Tyberim *tranaſſe, vt miraculum exſpectantibus, & cernentibus oſtentarent. Hinc pro itineribus fiunt*

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Quod è ſulphure euenit: difficiliter enim extinguitur, vbi flamam concipit: vnde faces cera, & ſulphure viciſſim oblinitis, & confectis, ventis & tempeſtatibus innoxiè feruntur. PRO *ducendis autem exercitibus, vel neceſſariis rebus aliis, vtuntur tali: Earum ellychnium ſalnitro ebulliunt, & aqua, & exſiccatum ſulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: conſtat enim ſulphure, inde caphuræ, & terebinthinæ reſinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas,*

las,eas componunt ſimul, in medio autem viuum ſulphur iniiciunt,& pertinaciùs omnibus reſiſtit. SI candelam aliquam niue circumtexeris,vt pueri ſolent,& incendes,in niue flama ardere videbitur. Sed vt facilè accendatur,

Aqua ardens

Effici ſic ritè poterit: Vetus, validum,& nigrum vinum habeas,inde intus viuam immitte calcem, tartarum,ſal,viuum'que ſulphur, vitreis chimiſtarum organis(vt docebimus)aquam exugito, hæc mirè ardet, nec ardere deſierit, niſi tota conſumetur,vel parum relinquat: ſi in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones,& flamam admoueas, illicò ignem arripit,ſi in murum proieceris, vel è feneſtra noctu,innumeris ſcintillis, & igniculis accenſum aërem videbis: ardet in manibus detenta, nec comburit multùm, id autem aduertito: ſi plureis diſtillabis,minùs ardere,id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minùs phlegmate redundet, vis, ſpongiam oleo madidam vaſis ori in diſtillatione accommodato,phlegma autem penetrare non ſinit. Si

Flamam eminus proiicere

Quæſieris, id commodè faciunt colophonia, thus, & ſuccinum præcipuè: nam ſi flamam concipit,in altum ſe tollit,eminus flamã emittens,ſi inter digitos candelam continebis: in palma autem pinſitũ puluerem, dum'que proiicis,euolet puluis per candelæ flamam. Si optabis ab

Igne

Igne tueri aliquid, ne comburatur.

Ea considerato, quæ summè frigida obstupent: & subtilia sunt, & ob substantiæ connexionem ab igne non vincuntur, vti amiantus lapis, quem plumeum alumē vocant, extincta calx, oui albumen, altheæ succus, hyoscyamus, psyllij semen: hæc cum succis permiscentur, dū linimenti speciem assequantur, inde manus oblinito, & illæsus, ignem detinebis: non sic tamen, vt omnino tutus, & intrepidus pertractare possis, vel per ignem ambulare, ex amianto lapide, mappæ texuntur, & si sordidatæ igni proiiciuntur, candori pristino restituuntur. Inde *autem si vis*

Ignitus totus videri:

Prædicta vbi te linueris mixtura, resiccari curato, & tritum subtilissimè sulphur inspergito, flamam admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus commodum fuerit sulphur, ardentis aquæ irroratus aspergine, quam diximus, ignem admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. Fit'que

Puluis pyrius in bellicis instrumentis mira operans.

Si quis in vulgarem puluerem duodecimam argenti viui partem, marchesitæ tantundem & colophoniæ, & rectè pertunderit, & permiscuerit: hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, vbi ignem admouerit, ingenti fragore dissilit machina, vt astantium multos interimat. CONTRA *autem, si in pyrium hūc pul-*

ue-

uerem combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, vulgaris feni seminis duplum, si optimè trita immisceantur, validissimam vim retorquet, vt nec flamam, nec strepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingeniosus excogitabit experimenta.

Quî fieri possit latex in tenebris refulgens.

CAP. XI.

TV, *qui præauidus ad lectionem rerum accedis, quas larga, eadem'que prodiga Natura humano vsui liberaliter feneratur, abditas, & delitescentes, eum'que curat tenebris innoxium reddere, quod non est profecto aspernabile, ex iis ingeniosè require, quæ præstare possunt: pleraque etenim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient: multa Aristoteles, multa'que passim experientia demonstrat: Ceu bestiolæ, ex insectorum genere, quas Græci* πυγολάμπιδας, *Latini nitedulas, siue cicindelas vocant. Sunt fungi, capita & squamæ piscium, vti recentis trichiæ, & vulgò harengi dicti. Sic miluus, siue miluago, quòd oculi noctu splendeant, lucerna dicitur. Pectinum vngues in tenebris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Est'que in Germaniæ saltu, in Hercinia apparens volucris, cuius lucent pennæ ignium modo, earum'que splendore viatores, per innumeras illas solitudines, itinerum dubios moderantur euentus. Sic de spondylis, plerisque ostracodermorum*

gene-

generibus, vel ſuper eos inſidente muſco. Aglaophotidis marinæ, & terreſtris meminit Aelianus, *tale nomen à ſplindore lucis inditum, alia'que maris alumna animalia. Sæpe manibus marinam aquam exagitatam, igneis ſcintillis coruſcantem vidimus.* Narrat Ioſephus *vallem, in qua eſt locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cuius valde miratus eſt* Democritus. *Iam quercus præaridi caudicis, ſitu'que marcidi, argenteo noctu ſplendore adſpectum mouēt, & vulnerāt. Carbunculus in tenebris rutilat, aërem circumſecus pro corporis modo illuminando: & multa ſunt quoque noctu lucibilia, grauiſsimorum auctorum teſtimonio cōprobata.* At *ſeries admonet, doceamus inde humorem extrahere, ex quo latiùs diffuſius'que proficiſcatur lumen, & emanet, vt noctu videri poſſit.* Iam *infra pateſcit*

Exemplum,

Nitedulæ igneo multum colore coruſcantes, inter omnia principatum obtinent. Nos *earum caudam à corpore reſcindimus: præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immiſceatur, prophyretico lapide conterendo, diebus quindecim, vel pluſculis ſub fumo vitro condimus: fuerit'que præſtantiùs, ne latera contingant, ſed pendeant: iam elapſis diebus, furno, vel calentis aquæ balneo vaſe impoſito, et accommodato, paullatim luculentum, & ſtillatitium laticem ſubiecta paropſide recipias,*

cipias, ac pellucido cryſtallino orbe condito: ſic conclauis medio, lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui eſt circa illam, vt maiuſculæ litteræ noctu poſſint conſpectari: dommodo à non magis ſplendido illuſtretur. ſic enim illius penitus exiguum lumen exoleſcit, vt interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multum diſſimilis eſt aqua, ex dictorum piſcium ſquamis ſedulò extracta, quã ſæpe ſeparari vidimus, nec à prima ferè dignoſcitur, eandem'que in reliquis parandi ratio iam patet, eis'que vtimur in dicendis.

Multa litterarum experimenta, varię'que ſcribendi latebræ.

CAP. XII.

DE clandeſtinis litterarum notis, quas vulgus zipheras vocat, duplicem ſtatuunt normam, viſibilium vnam, & per ſe dignum tractatu ſtudium habet, deliteſcentium verò alteram: iam poſcente hîc loco, aliqua commentari cenſuimus, & quæ hæc conſequuntur, Magnatum & Principum rebus conſulentes, dum abſentia curanti, & commenti illius gnaro conſcribũt. Nos paucula oculis ſubiiciemus exempla, non ea tantùm recenſendo, quàm quæ inde ſunt euentura, & ij noſcent, cui non nihil addentes, coniungentes, vndique artificio contexta, & velata detegunt, ne in manus indocti, & gregarij peruenientia vileſcant: tunc enim enim cariora, cùm arcana, & fido clauſa pectore diutiùs commorantur. Sed quæ iam ſæpius peruulgata in medium

medium afferenda duxerim, ad rem redeuntes dicamus: quo'nam fiant pacto

Litteræ in tenebris conſpicuæ,

ſi quis furtiuo ſcripto rei conſcio, nouo aſtu excogitata quæpiam nuntiare quæſierit, quæ tantùm nocte intẽpeſta conſpectari queant: prænarrato iam liquore, graphicè deſcribendo pagina ſaturetur, maxima adhibita ſedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. Si hoc minus fortaſſe tutum, magis'que fuerit cordi,

Litteras lumine interpoſitas legere:

Hæc eſt ſcribendi inopinabilis latebra, nec vti ceteræ leuiter igni detegitur: Si colore corporeo albo ſcriptitaueris, vti ceruſſa liquido immixta gummi, vel conſimili ſit chartæ concolor, ne'ue aliquid ſit diſcerniculi, vel coniectari poſſit, tunc oculo, & lumini interiecta ſideris, vel candelæ, vbi deſcriptæ fuerint litteræ, ocularibus radiis penetrari non ſinunt, ſic obſcuriuſculæ conſpiciuntur. Vel ſi velimus, vt

Litteræ in nigro exemplo candicent,

Eſt, & occultius mentis conceptum proferendi ratio: Luteum, oui'que albumen validè exagitatum, inſtar ſcriptorij atramenti liqueſcat, huiuſmodi litteras, vel lineamẽta protrahe, iam exſiccatis, colore atro papyrus ſuperlinatur, & inquinetur: vbi verò litteræ iã obrutæ liqueſcant velis, lato ferro, vel cultro leuiter eas erodẽdo, tenebricoſum dilacerãtes velum, vti nebulas diſcutientes ſupra modũ cãdore pandũtur inſigni. Sic'que ſi

Litte-

Litteræ deliteſcentes conſpiciantur, & conſpicuæ deliteſcant

optabis: potieris, ſi ſtillatio calcanthi liquore, vel ardenti aqua affuſa, donec ſolutũ fatiſcat: ac papyro litteras duxeris: iam enim ſicceſcentibus cælantur: porro combuſtam paleam ex aceto triturabis, & quæ ſumus ſcripturi, in priorum interſtitio verſuum latè deſcribito. Omphacitis inde galla albo vino decoquatur, ſpongiam madida, cùm cordi euenerit, leuiter expergifican do, & ſuper eas inducta atterendo; vernaculus nobis color ater obliteratus deliteſcit, priſtinus verò inuiſibilis refricatus nobis fiet conſpicuus. At

Litteræ intercutaneæ, & indelebiles in membro quouis

Appareant, ſi velis: ſic citò expedies: Cantharides naturalis diei curriculo valida aqua, vel tritiis auri ſeparationis madeant, inde graphio, vel apto ſtilo, ſumma cute brachij, vel alterius membri characteres effigiabis, læſa humore caro inflatas ſurgit in veſiculas, exulceratur: ſic acris veſtigia aquæ vi, albas cicatrices perpetuo emarginat æuo, & nunquam euaneſcentibus litteris membrum inſignitur. Vel

Litteras confeſtim loco quouis emergentes

nigras & coloratas efficies: ſi aceto, vel vrina, clanculũ in manibus, vel alibi litteras exarabis, cũ exiccatæ fuerint, nec veſtigia apparent, & vis eluceſcat: fuli-

gine, vel colore, quem vbertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valde, si easdem albas quæsieris charta, ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis polline insparso confricato, & detergito. At reddere

Litteras igne, vel aqua visibiles

sic possumus, & litteras in carminum intercapedinibus, & syllabarum coagmentis, & distantiis protrahere: Contineat epistola inane quippiam, vt inconditè putet positas, & interceptè, aut nihil omnino, aut ægerrimè sentient. Si citrij, medici mali, cepæ, & omnium ferè acrium succo descripseris, si igni inferuescit, eorum acrimonia deteguntur illico. MAIVS aliquantulum subtilitatis habet, si alumine aqua dissoluto scripseris, cum'que lectioni accedis, aquæ immergendo, latè euadent visibiles & elegantes. Si vero candicent velis, & lacteas: sic facies: Litargyris primò teritur, et fictile aquam continens, cum aceto coniicitur, decoquitur, & decoctum per colum traiicito, serua, inde limonis succo citrigeri generis litteras exarato: iam enim siccescentibus abduntur, si seruato liquore immerseris, lacteas & conspicuas videbis: Si mulierum vbera, vel manus ea madeant, prædicto insperso liquore lacte resudabunt, vtitor: si inops aliquando eorum fueris. Si quoque litteræ hirci adipe lapidi fuerint inscriptæ, lapidi'que occultæ prorsus, si lapis idem

aceto demergatur, prodeunt ilico, & quaſi ſculptæ foras eminentes extabunt. Si autem abſoluta aqua perſcribendo, litteras nigreſcere iubes, vt nauiùs expeditius'que itineribus accingamur: Gallas & calcanthum ſubtiliter pinſito, inde pulverem chartæ inſpergito, panno perfricato, recte'que expoliantur, & vt ſit chartæ concolor, & pertinaciùs inhæreat, contuſo iuniperi gummi. quod ſcriptoribus vernigo dicitur, addatur reliquis, cùm vſu euenerit, aqua vel ſaliua ſcribito, & nigreſcunt: iis'que ſimillimæ eueniunt techne, quas perlongum eſſet recenſere. At

Litteras ouo imprimere,

Africano ſic placuit: Alumen ex aceto ſubtiliter, multum'que terito, & cortici quidquid velis affigurabis, feruenti Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone, tribus vel quatuor diebus, reſiccatum coquito, cum'que fuerit toſtum, cortice enudabis, & duro albumini ſcriptas litteras reperies. INDE *occurrit alterum: Cera circumlinito ouo, ſtylo litteras exarando, fatiſcentes rimas humore reple, ac aceto macerari ſinito per diem, cùm ceram ſuſtuleris, decorticato, & peruium corticem, & ouo impreſſas leges litterarum figuras. Nunc lege, quæ improbo excogitatu neceſſitas explorauit, vt*

Litteræ conſtitutis diebus, deciduæ ſint, & euaneſcant.

Quantum humanum euolat ingenium, dum naturæ secreta pandit? Demersetur tenuis elimatus chalybs in separationis aquam, pondere iam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, vt nigrior fiat, et dolium cooperies: prophiritæ multũ teratur, scribe, & consenescentes decident. Hoc silentio prætereundum non putaui, quod maximè præcipuum & tanquam rei caput est, periculum frequenter facere: nam si diutiùs in charta commoratur, fortis aquæ plusculum suggeratur, & si fueris sedulus, subcrocea non remanebũt vestigia: hac indicij norma frui poteris. S I C *aliud consimile genus habebis, si sic mentiri satius fuerit: Chrysocolla, ammoniacus sal, & alumen æquali pondere certent inter se, tusa omnia fictili condantur, & fortè ex calce perato lixiuium, & faucibus excepturi vasis lineo panno obtento, colato: sic igitur parum ebulliat, atramento immisce, & vbi incolumes aliquantulum durabunt, iam flaccescente fiunt caducæ, ad vsum recondito. Sed lituras, maculas, vel*

Litteras penitus abstergere

si quæsieris: Calchanti & salnitri aqua calamo supra litteras delineato. V E L *è sale alchali & sulphure, paruis conglobatis orbiculis perfrica, sic erodet, vt nec vestigium remaneat. Litteras vero disco Lunæ obsessis nunciare, iam certiores facti conscribemus. Hæc enim raptim perscripsimus.*

De conuiuiis & epulis mirè apparatis.

CAP. XIII.

HAEC *silentio prætereunda cogitaueram, ganeonibus & bibacibus, coquis & popinariis relinquenda, vt à re ipsa plurimùm aliena, & inconuenientia, & defæcatoribus auribus non mittenda.* Sed *omnibus satisfaciendi gratia, apposuimus, aliquibus, hæc reliquis gratiora, & iis similia fuerint, nec gulæ & genio indulsisse vnquam pœniteat: sic summatim perscribentes, ne longiori narratione legentium animos detineamus, ad ea noster se conuertat sermo, vt conuiuia frugales'que cenæ lautiores apparatu videantur. Et primo*

Vini haustu nimio, ne inebrietur accumbēs.

Vel si cibo largius sumto corpori noxam sentiet, sic discutiet, vt Cato *docet: Initio, ac cenæ summo, crudæ brassicæ quatuor vel quinque cymata esto, & crapulā sedat, vini noxam restinguit, & reddet quasi nil ederis, biberis'ue: adeò inter sè perniciali diffident odio, vt satæ alteram altera discordante natura fugiat. Inde Androcydes sapientia clarus contra temulentiam valere iudicauit, & cōtra eā mandi præcepit.* Nec *omittam, quæ* Nestor *in* Alexicepo *suo dixerit: Brassicam enim Lycurgi lacrymam vocat, inquiens: Cùm Bacchus eum reueritus mare subiisset, Lycurgum vite vinctum lacrymā emisisse, & è lacryma natam esse dicit: & ob contrarietatem inter vinum & brassicam*

eſſe. Id'que euenire tradit Ariſtoteles, quòd ſuccum dulcem diſcutientem'que obtineat. Vnde Plutarchus in ſympoſiacis dulcia ait, ſi vino infundantur, ebrietatem diſcutere. Euenit aliquando à capitis diſtillatione columellam in guttur laxari, tunc crudæ braſſicæ ſuccus capiti impoſitus, vuam retrahit in ſublimem oris partem. Ineſt & crambæ vino obſiſtendi vis: nam ſi vineto obſeritur, dilutius proueniet vinum: inde apud Aegyptios & Sybaritas ſolenne erat ante omnia crambem ſumere coctam. Aliqui id amethyſtino vaſculo facere conſueuêre ante compotationem, quò impunè vino indulgere poſſent, ex Athenæo. At ſi ALITER vini noxam inhibere voles, maximè dilutiuſculi: nam citiùs crapulam ſenſerint, quàm qui meratiùs hauſerint. Si multum poturus eris: Africanus docet in cibatis præmittas tres vel quatuor amaras amygdalas exiccantes, & humiditates abſumentes, vinolentiam propulſabunt. Narrat Plutarchus Cheronæus apud Druſum Tiberij Cæsaris filium medicum: fuiſſe, qui cùm bina ſena'ue amara amigdala eſitaret, in comeſtura bibendo ſuperabat omnes: qui iam deprehenſus, ijs'que deinde priuatus decertare amplius, nec pauxillum valuit. NEC incaſſum pumicis farina, ſi potor in bibēdi certamine præſumat eam, affert Theophraſtus periclitari, niſi vniuerſo potu impleatur. Sic Eudemum in vigeſimas ſecundas vices duraſſè, demum balneum ingreſſum, nil reieciſſe, ac ita cenitaſſe: vt ſi nō bibiſſet,

vi absumente siccifica, & in cadum musti bullientem coniecta, statim in totum vini feruor sedatur. AD *aueruncandum quoque meri exitiũ, antiquitas in cõpotationibus corollis floreis redimita capita ferebat.*

Vnde Ouidius.

Ebrius in cinctis phylira conuiua capillis
Solet, & imprudens vtitur arte metri.

Et Valerius Martialis.

Pĩguescat nimio madidꝰ mihi Canꝰ amomo,
Lassenturque rosis tempora sutilibus.

Rationẽ'que dicunt, quod nimia frigiditate cranium frigescat. vt vinolentiã, & eius vim extinguat. Vnde Dionysium legimus discumbentibus hederеam instituisse coronam, quæ insita frigidifica vi, vini potentiam retunderet, nam ea cõtra crassantis ebrietatis impetum obsepit: calidum siquidem meri capitis poros patentiores reddit, frigidum enim sic contemperat, vt scandentes repercutiat vapores. EST *& altera priscorum patrum cura, vt crapulosa extinguãtur, vt lactucis cenæ fine vescerentur, cùm insitam frigiditatẽ habeant maximam, nũc autem initio ea vtimur cenæ ad conciliandam appetentiam. Vnde Martialis.*

Claudere quæ cenas lactuca solebat auorum:
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Dioscorides tanquã acrepulã nuncupare videtur, quòd ebrietatẽ prohibeat. Vini autẽ postquam meminimus, de eo enarrentur, quæ visa sunt, quomodò oporteat

Vinosos abstemios facere.

Multi enim sunt, cùm vinum liberaliùs hauriant, vt nil eis perniciosius sit, in morbos & denique in mortẽ incidant: at eos aspernari & abhorrescere si voles, & Clitorius fons longè abest: Anguillas tres, vel quatuor vino immersas sinito, dũ emoriãtur: ebrioso vinum admoueto, & pertædescet, semper'que oderit, nec amplius bibet, vel quam minimè modestius degens. Mullum quoque vino suffocatũ (Atheneus *memoriæ prodidit) si protinus à viro absumatur,* Veneris *impediendæ potestatem habere: si à muliere, nunquã eam concipere. Fortasse* ALIO *modo placebit, vt hæc ampliùs degustẽt, id'que docet* Iarcas, *vt in* Apollonij *vita demonstrat* Philostratus: *Obseruato, vbi noctua niduletur, illius oua præripias, elixata infanti in commessatione prebeto, semper inde vina perosuro.* SIC *è cæsa vite distillans aqua, multùm potata sobrium facit, vti* Democritus *docuit. Scire autem*

Vinum an habeat admixtam aquam,

ex Democrito *&* Florentino *condisces: Mala vel siluestria pyra vino immerge, si persluitantia supernatauerint: meri indicium, si merguntur, iam diluti. Ex* Sotionis *experimento: Paleam, arundinem, vel sarmentosum aliquod oleo illitum in dolium immittũt, extrahunt, & si aliquæ hærẽt guttæ, aquam habet.* IN *calcem fundito, si calces diffundet aquæ mixtione defraudatum, & conglutinans meracũ est.* SIC *in linteum*

ſi diffunditur: & præterea multa extant. Si verò mixtum diſplicuerit, ecce

A vino aquam ſegregandi modus:

Ciſsibium paratum habeas, id eſt vas ex hedera tornetur, vel aliter conficiatur, vinũ conijcies, & ſi qua mixta fuerit aqua, breui tẽpore foras extillabit, quod contrarium antiquos omnes, & recentiores ſenſiſſe video: cui tum ratio, tum experientia reclamat: nam cùm foraminulentum ſit lignum, multis'que interpateat rimulis, aqua humorum omnium ſubtiliſſima ex Ariſtotele foras effluet, quòd corpulento magis reſeratur. E S T *& alia ſegregandi ratio liciis vel penicillis ex goſſipio, vel lino dolio immerſis, vt ſuperemineant, ab eo aqua ſecernitur. Sic vino iniecta ſpongia & expreſſa, plus aquæ quàm vini eiiciet. Sic breui temporis proceſſu*

Vinum diuersè odoratum

reddes: Ardenti aqua immergantur ſimplicia, cuiuſmodi odoris quæſieris vinum: nam aquæ natura odorem illicò combibet, per colum traiicito, & defæcatum ſinito, vt conſidat, vino immiſce, ab eo enim ſapore non eſt diſſimilis, & nimium perolentia relinquet. Nunc *docetur,*

Aqua ſalſa quomodò reddatur potabilis.

Quod docet Ariſtoteles: Si enim vas cereum efformabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intrò delabitur, fiet potabilis. Sic crudo

fictili vase obstructo ore (quod enim intrò permeat, percolatũ est, quod salsedinẽ facit per commixtionem) secernitur. F I T *aliter vberiùs & celeriùs. Sabulonẽ fluminum in salsã aquam immittas, & paulisper immoraberis, & lineo panno subiecti vasis ori obtento, colatur, donec salsamentum amiserit omne, & dulcescet: multa vti vilia sileant. Nunc autem dicemus, vtrum potuerit videri*

Anser iam viuus excoctus:

Sæpe enim lautis opiparis'que mensis, magnatibus apponuntur, sic inualuit gulæ luxus. Cape cõficiendi normam: Sit anas, vel anser, vel aliud viuacius animal, sed in hoc anser omnibus antestat, capite collo'que relicto, toto sit implumis corpore, sit hinc, inde obuallatus igne, & circũ septus, nõ arctè, ne suffocetur fumo: né ne igne torreatur citiùs, nõ largè, ne impunis euadat: intus passim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui sal & mel adijcias, ibi'que lãces elixatis malis sint plenæ, & tessalatim disco cõcisis, ipse totus liquamine obductus & laridatus, vt esculẽtior sit, & faciliùs decoquatur, ignẽ admoue, festinare nolito, vbi calore efferuere cœperit, circumãbulãdo, & fugiẽdo, præsepit ignis & iter includit: sic improbus aquam absorbendo, cõpescitur: cor cetera'que mẽbra refrigerando, medicamenti vi laxat aluum, abstergit, & exinanitur: & vbi inferbuerit, interiora decoquet, spongia cõtinuò cerebrum, & cor humectato: vbi verò insania ferri &

cespi-

ceſpitare conſpexeris, deficit cordi humidum, remoue, conuiuis appone, euulſis ſemper partibus vociferātem, vt ferè priùs commeſſatus, quàm mortuus, videatur. Nec *viſu iniucunda*

Murena eodem tēpore frixa, elixa, toſta'que *erit: primo panni attritu eam excruciatā veru infigas, & elixas & frixas, quas vis partes ter, quater lineis obuoluas linteolis, inſperſo in vno pipere, in elixo petroſelino, croco, mēta, feniculo, & paſſo contuſis, aqua & ſale, vel iuſculo madeāt, frixas oleo, ad ignem volui iubebis, faſciculi aſpergine origani ſemper humectando, vbi pars iam fuerit torrefacta, remoue, & optimum erit obſonium, epulaturis præbeto.* At *verò*

Ouū vt hominis caput magnitudine ſuperet, *reddere tā ingens ſi vis, extat artificium, nec à naturali dignoſci poteſt:* Decem *vel plura boleta, & albumina inuicem ſeparabis, boleta leuiter commiſceto, & in veſicā immittito, rotundam'que ligando imitaberis figuram, in ollam aquæ plenam immittas, & cùm bullis intumeſcere cernis, vel cùm duritiem traxerint, exime, & albumina addito accommodando, vt in medio inſideant, & iterum coqui ſinas, ſic corticibus enudatum habebis, quas ſic effinges:* O*uorum cortices albas & elotas conteres, vt in tenuiſſimum puluiſculum volent, forti aceto, vel diſtillato emacerari ſinito, dum molleſcant: nam ſi ouum in aceto diutiùs fuerit appoſitū, cortex eius diſſoluitur, & tenereſcit, vt facilè per*

ſtrictū

ſtrictum os phialæ poſſit immitti, vbi fuerit intromiſſum, clara aqua in priſtinam reddit duritiem, vt demirari contingat. Cortices cum vnguēti formam præ ſe tulerint diſſolutæ, penicillo aliquo, ſuper excoctum ouum corticem inducas, & clara dureſcit aqua, tunc verum, & naturale habebis ouum. Si vis autem, vt

Piſces charta frigantur:

ex charta ſimplici frixorium vas efformato, ibi oleum & piſces ardentibus prunis, quibus flamæ deſint, imponantur, & citiùs, & commodiùs expediet. Nec ſuperpondij modo addere pigeat, quod fortaſſe ſciſſe non obfuerit. SI vis diſſecta caro iterum coaleſcat: Symphyti, quod vulgò conſolida maior dicitur, radices, quæ foris nigræ ſunt, intus candidæ, & glutinoſæ, vnà cum conciſis carnibus ipſis coquantur, & celerrimè coniungantur, vt inciſuræ non videantur. Nec inferior vis petrea ſymphyto ineſt, quòd ſummè glutinet, ſic quoque de holoſteo fertur. SI chalybis fruſtulum iniiciatur ignitum indeplumatum, & exinanitum pullum, & tegatur, ne calor euaneſcat, & ſi tetro inficit odore, eſui tamen bonum erit. SIC pipionem exoſſum reddes: Si exenteratum acri aceto per naturalem diem ſines bene lotum, & aromatibus repletum, elixabis, vel aſſabis, ſic eis caret, oſſa vt ſimul mandi poſſint. SIC oua viuæ calci obruta, aqua experſa decoquuntur. SI friabilem gallum, vel tenerum exoptabis: Iugulatus penſilis adhæreat ficus ramo, & maximam

acci=

accipiet teneritudinem, quod Ariſtionis coquus, dum Herculi immolatum gallum, qui fico pependerat, inter epulas attuliſſet, admiratus Ariſtio citam teneritatẽ, è durioribus periculum cepit, & verum reperit. L I R AE *chordæ minutatim conciſæ, nuper excoctæ carni reiectæ, vermiculari videbuntur.* E T *leporis excoctum, & congelatum ſanguinem in puluerem verſum, ſuper carnem inſpergendo, ſanguinoſa videbitur caro, vt nauſeabũdus eiicias, & multa, quæ guloſis relinquimus. Sat ſit tantum debacchatum eſſe.*

De Mechanicis quibuſdam experimentis,

CAP. XIIII.

Q V AE D A M *extant non ſpernẽdæ ſubtilitatis experimenta, ab omni mixturæ additamento ſecreta, quæ non iniucunda fore putauimus ingenioſis, & artificibus, vt omne liber hic ſuboleat. Extat & artificium, quod aliquibus*

Draco volans,

vel Cometæ ſidus dicitur, cuius talis ſit constructio: E *ſubtilioribus arundinum paxillis quadrangulum conſtituatur, vt longitudo latitudini hemioliæ ſit proportionis, diametri duo & ex oppoſitis partibus, vel angulis immittantur, quarum interſecatione funiculus illigetur, & eiuſdem quãtitatis, cum duobus aliis iungatur, è capitibus machinæ prouenientibus: ſic papyro, vel ſubtili lino obtegatur, ne quod graue in ea ſit: inde è turris, montis, vel altiorũ loci faſtigio, æqualibus*

&

& vniformibus ventis credenda, non validis, ne diſrumpatur machina, nec leuibus, ſi vndique ſilebit aura, nam eam non ſublimat, ventorũ'que ſegnities irritum faciat laborem: ipſa recto non incedat tramite, ſed obliquè, quod efficit funis tractus è capite vno, ex altero longa cauda, quam è reſtibus effinges æquidiſtantibus, & papyris paſſim religatis, ſic leui tractu immiſſa, artificis manibus committenda, qui nec ſegniter, nec oſcitanter, ſed validè impellat: & ſic volitans carbaſus aëra petit, vbi paullulum fuerit eleuatũ (hic enim ex domorum ãfractu diſruptus eſt ventus) vt vix manibus compeſci, vel retineri queat, Laternam aliqui ſuprà locant, vt cometa videatur. Sclopum alij charta, & pyrio puluere inuolutum, & cùm in aëre quieſcit, immittitur per reſtim accenſus funiculus, anulo, vel lubrico aliquo, ſtatim'que velũ petens, ignẽ ori admouet, maximo'que tonitru, in plures machina diſſilit partes, & ad terram procumbit, Aelurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immiſſas auſcultant voces. Hinc auſpicari poterit ingenioſus principia, quónã pacto, & homo volare poſſit, ingẽtibus alis cubito, & pectore deligatis, eas autem à pueritia paullatim iactare aſſueſcat, loco ſemper ſublimiori. Quod ſi quiſpiam id mirum putauerit, adiíciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum eſſe, atque feciſſe traditur: plerique enim nobilium Græcorum, & Fauorinus philoſophus memoriarum veterum ex=

equen=

equentissimus, affirmatissimè scripserunt, simulacrum columbæ è ligno ab Archita ratione quadam disciplina'que mechanica factum volasse, ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa, atque occulta concitum. Sic facere possumus, vt

Ouum in aëre ascendat:

Oui corticem vacuum rore complemus, & Maio mense eum accipimus: (alio enim tempore, vt æstate & autumno, verus ros non est, vt physicis constat rationibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo eleuabitur, & si difficilis aliquando fuerit ascensus, baculi, vel tabulæ adminiculo, dum ascendere incipiat faciliùs eleuabitur. Altera quoque remanet ludicra subtilitas, vt tres

Schedulæ non tactæ situm permutent:

Quod illud penitus ignorãti, fieri nõ potest, quin mirabile videatur: Tres fiunt schedulæ longiusculæ è papyro vel linteis, se'que mutuo æquali superent longitudine: nam capite vno æquatæ omnes, & æquè reuolutæ, deuoluũtur, diuersi'que situs reperiũtur, longior in medio, vel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobilis remanet, quod non est qui non putet, à dæmonibus factũ, sed aliundè nõ euenit, nisi quia in reuolutionis fine remanet procerior, & extrema à qua exoritur, in reuoluendo remanet. Quorundam fuit error, qui verborum vt euenire putabant, ac de interrogatis omnibus, tanquam de oraculo respon-

sa

ſa præbebant: nam ſi ſcitum permutabant, ritè auſpicari, effectus'que propitiari, ſin minus infortunari: nec voluere rationibus, & experientiis fidem permutare, cùm habitum in credẽdo effecerint. Eſt quoque artificium aliud, vt

Candela ardens ſub aqua deferatur,

tali'que paratur arte: Longum habeto vas, & capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens candela inſideat immobilis, & vniuerſo vaſe lumen fundum feriat, ſic totum aquis penitus immergas, nec ſubintrabit aqua, cũ aëre repleatur, & ſub aquis ardebit multùm, ſecundùm vaſis capacitatem. Nec ad*mirationis minus extat experimentum, cùm voles, vt*

Vas inuerſum aquam hauriat,

quod ſic efficies: Long*iſſimi colli paretur vas, & quò longiùs, eò mirabiliùs, vitreum verò, & pellucidum, vt aſcendentem inſpicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & vbi totum efferbuerit, vel igni fundum admoueto, illico, ne frigeſcat inuerſo ore, aquam tãgat, & intrò totam abſorbeat. Sic naturæ rerum exploratores* Solis *radiis aquam hauriri, & abſorberi aiunt, è terræ concauis locis in montibus, vnde fontanea efficitur ſcaturigo: nec leuia inſurgunt hinc artificia in ſpiritalibus mechanicis, vt tradit* Hieron, *ſed vti ab hoc propoſito aliena, aliò transferantur. Simile quoque à* Vi*ctruuio de ventorum ortu affertur, nũc verò in domeſticum peragrauit vſum. Sic enim*

Vas ventum proiiciens,

confici poteſt, ſi fiat æolipila ærea, vel rei alterius, ſit caua, & rotunda, & in ventre punctum habeat anguſtiſſimum, quo aqua infunditur, & ſi foris arduum fuerit, priori vtere experimento, ſi ad ignem accendens inferueſcit, cum'que nullum habeat ſpiramentum, maximum inde eiicit ſpiritum, ſed vapidæ craſſitudinis humectum. Nunc *ad alia tranſire liceat.* FVNIS *ſi manibus conuoluatur, vt ſe inuicem ſecent, leui brachij tractu rumpitur, & abſque eo difficilè.* SIC *pugno later erectus percuſſus aliquantulùm, vel marmor, in plures diſſilit partes, nec minus, ex fluminum volutationibus attriti, & rotundi lapides rumpuntur.* ET *leui ſecatur pomum ictu, ſi cultrum capite percuſſeris, illud'que parùm ſecet.* SI *in hordeo inueſtigaueris, ſilueſtris auenæ ariſtulam reperies nigram, & obtortam, locuſtæ pedibus ſimilem, ſi eam paginæ cum cera ligaueris, mollis'que aquæ aſpergine diſſeminaueris guttulas, vbi humidum ſenſerit, diſtorquebitur, vt liræ neruus, & erigitur charta, nec minùs nummus ſtyli acie volitabit.*

De mulierum coſmetica.

CAP. XV.

INTER *cetera circunferuntur, & expetuntur maximè experimenta, quæ muliebribus dehoneſtamentis, & ſpeciei conferũt, multum'que referre aiũt: nos, ne alibi quærantur, hîc ſcribere decreuimus.* Primo *autem*

Capillos tingere

docemus, flauos, nigros, aureos, cuius'que placuerit coloris: Flauos enim reddes multum mellis oleo, & vitellorum ouorum. Nec minus lixiuio è ſarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, raſura, & buxi frondibus, croco, & cumino, ſi ſæpiùs capillos laueris, maximè flaueſcent, auri'que colorẽ imitabũtur. Nigricabunt valde corticum ficus, gallæ, elates, rubi, cupreſſi, & ſimilium lixiuio. H o c *tamen commodè tinges modo barbam, & capillos, ſi cui caneſcunt: Argentea ſpuma, combuſtum æs, fortis lixiuij quadruplo permiſcetur, dum'que leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & reſiccatos calida perlues aqua.* S i c *nigreſcunt ſupercilia: Frigantur oleo gallæ, eas ſalis ammoniaci puſillo tritabis, inde aceto immiſcebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur ſupercilia, & per noctem immoraberis, inde ex aqua eleuabis. At quia ſæpe accidit, vel locus pilorum multitudine deturpetur, vel glaber fiat, talia accipias*

Pſilothra,

quibus perlitus locus glabreſcit illico, & diutiſſimè partes omnes pube immunes ſeruari poſsũt. Si vulgari decocto perunxeris, viuæ calcis, auripigmenti tertio, forti'que lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. Columella verò iubet ranam luridam in aquam coquere, vſque dum ad tertiam partem decoxeris, ea'que corpus vngere, ſi quod glabrum facere voles.

voles. Sunt & infinita, vti hederæ, & vitium lacryma, quæ veluti gummi eſt, & pſilothri effectum habent. Sed illud vt commodũ ſatiſfaciet. Et *ſi nunquam rediuiuos quæris, glabras ritè partes tali radicitùs erues illitu: Vti formicarum ouorum, hyoſcyami ſucci, cicutæ, & pſyllij ſeminis, veſpertilionis, & teſtudinis ſanguinis. Alij aurea bractea ignita locum impuberibus percurrunt, vt ne veſtigium remaneat, nec amplius lanuginoſum appareat. At*

Pilos citò naſci

ſi velis: combuſtarum apium cinis, cum ſoricis ſtercore, ſi roſaceo illeueris oleo, naſcentur, & in manus palma, quibus & addere ritè poteris auellanæ, caſtaneæ, dactylorum, & reliquorũ fabalium cinerem: ex omnibus enim renaſcendi vis deſtruitur, vel prodeunt molliores. Vnde Auguſtus ſolitus erat crura ſuburere nuce ardenti, quo mollior pilus ſurgeret. Si verò

Oculorum colorem permutare

pueris velis, ſic id aſſequeris: Putaminum corylinucis cinere, ex oleo ſinciput illinatur: Puerorum albos oculos denigrari contingit, operatione iterata. Pleraque extant experimenta, albos, & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores: ſed hæc miſſa faciant, cùm non tam leuiter egentes oculis periculũ capiant, nec experientiæ vti quæritur, reſpondeãt. Nũc

Genarum liuorem abſtergere

ſic poteris, præcipuè mulieribus, tẽpore quo menſtrua

patiuntur: Locus illinatur cerussa, fabarum puluere, aceto immixto: Vel ouorum boletis melle mixtis. Quædam sunt quoque

Smegmata mulierum,

quæ nitorem, & leuorem faciebus inducunt. Vti mica panis in caprinũ lac serum iniecta, extillata inde aqua faciem penicissabis, mirum admodum ad eam dealbandam, & nitorem cuti conciliandum valet: Nec minùs asininum candori confert, nam cutem erugat, polit, & molliculam facit. Ideò non temerè Pompeia Sabina Neronis vxor quingentas semper, secum asinas, ac balnearum solio lacte illo corpus totum macerabat. Vbi sic inalbueris,

Roseum faciei colorem conciliare

poteris sic leniter, & fucum facies, qui non detegitur, omnes'que artificiosa simulatione deludes: nam clara aqua puniceas reddes genas, diu, multum'que perdurante colore, eo'que rutilantior fuerit locus, quò magis aqua laueris, & panno perfricaueris: Ex Gardamomo, vel quæ pharmacopolæ paradisi grana dicunt, cubebis, garyophylis, brasili rasura, & ardenti aqua sæpiùs extillata (vbi aliquãtulùm fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies, qua sæpe facies madeat, dum operari incipit. Si diu vrticam ebullies aqua, sæpe'que corpus laueris coloratum, & roseo colore insignitum reddet, si id diu continuabis. SIC *autem gingiuas, & labia tinges, alumen, coccus, brasili rasura*

triuetur,

tritetur, aqua'ue perfusa omnia Soli exiccentur, iis madeat bombax, quo labia & gingiuas perfricabis. Si autem

Aquæ ad faciem magonizandam,

& accommodandam quæruntur, si fors fuerit res cordi, vt leuore splendeat, oui albumina coquantur & durescant, iis aquam extillabis, erit'que vsui apta, sic rosmarini, fabæ'que florum & limonũ succo. HAC *autem aqua omnium præstãtissima, sollerti'que cura excogitata: Talcum in minutissimum redigatur puluisculum, & ollæ indatur, & item coclearum multam immittes copiam, & operculato, ne fugiant: nam alimento fraudatæ, immissum vorant talcum, concoquunt, vbi omne vorasse noueris, cum testis tusas vitreo accommodabis organo, aquam extillabis & seruabis ad faciem: Fæces noctu subdialibus locis ter opponito, ac denuo vasi imponendo oleum accipies, quo nil præstantius ad capillos fuerit. Sed*

Furfures à facie abstergere

sic poterunt mulieres: Vaccinum, hircinum, & caprinum vel cum vitri puluere immisceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem venustat: Draconteæ autem succus maculas omnes emendat, præcipuè si eis os dehonestatur. Aliqua nunc apponemus

Dentifricia:

Quæ optima parabantur antiquitus, ex purpurarũ &

buccinarum teſtis crematis, nũc autem citò poteris: vti combuſti panis micis, pumicis polline, corallis rubeis, ſepiarum teſtis, ceruino cornu, & iis ſimilibus, quorum vnumquodque ritè expolit & abſtergit. Sic cocci granulis, ſi purpura perfricabis. Omnium tamen optimè ſulphuris oleo, nã expolit, leuigat, & maculas propulſat omnes. Fit quoque aluminis & ſalis aqua extillata. Poſſumus &

Mamillarum incrementum prohibere,

ſi volumus: Contũdatur cicuta, eius'que magmata cũ aceto virginum vberibus imponatur. & ſic coërcet, vt creſcere non patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquam ſolito lac deneget tempore. Molles autẽ & relaxatas ſic coërces: Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, maſtiche, thus, tuſa omnia calido aceto immiſceantur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorari oportet, & ſinito illic eſſe: ſi parũ fuerit efficax, opus innouato. Iuuãt & ad hoc meſpili oſſa immatura ſorba, ſilueſtria pruna, acacia, & malicorium, balauſtion. immaturæ nuces pineæ, ſilueſtria pyra & plantago, ſi aceto ebulliantur omnia, & mãmis apponantur, aut aliqua. Sic autem poteris

Ventris rugas à partu abſtergere:

Diu aqua immatura coquantur ſorba, oui'que immiſceas alborem, nec deſit aqua, cui arabum gummi ſit ſolutũ, tali linteum pannum madeat aqua, & ventri accommodetur: Vel combuſtum ceruinũ cornu, amian=

tus lapis, ammoniacus ſal, mirrha, olibanũ, maſtiche, in puluerem redacta omnia, cum melle permiſceãtur, & erugat omne. SED querens Naturæ oſtiũ reſtingere: ex partu enim relaxari ſolitũ eſt, quod & ſi viro diſplicuerit, ſic reſarcies: Omphacites gallas tritato tenuiſſimè, quibus garyophyllorum pulueris parum ad miſceatur, vino ebulliant, quo pannum madeat, et loco applicetur. VEL ſic meretricium & popularium reſtingues & coarctabis: Gallis, gummi, alumine, bolo, draconis ſanguine, acacia, plantagine, hippociſtide, balauſtis, lẽtiſco, ſimphyto maiori minori'que, cupreſſi nucibus, vuarum acinis, glandium coſtis, vel cauo illo, quo glans prorumpit, & dehiſcens nucleum oſtendit, maſtiche & lemnia terra. Si hæc omnia rubro vino vel aceto decocta ſint, & ſæpe madeat vulua, coarctatur & ſupprimitur valde. Vel hæc in puluerem redacta, intrò per arundinem traijciantur, vel ijs ſuffimẽta ſubſtituantur. AT ſi defloratam mulierem integræ virginitati reſtituere vis, tali pillulas conſtitues pacto: Alumen combuſtum, maſtiche, adiecto calcanthis & auripigmenti momento in tenuiſſimum redigãtur puluiſculum, vt ferè tactum effugiat: pluuiali aqua pillulas vbi coëgeris, digitis cõprimito, & tenuem reſiccari curato, ac naturalium oſtio hymenæi loco accommodetur, vbi priùs fuerit rupta, ſenis quibus'ue horis immutando, pluuiali vel ciſternina ſemper aqua fouẽdo, per naturalem id diem, & hinc inde veſiculas

inducunt, quæ contactæ ſanguinis inducunt profluuiū, vt ferè dignoſci nequeat. Hirudine *aliqui locum mordicùs capi curant, ſic cruſtulas inducunt, & fricatæ ſanguinem mouent, vbi priùs prælatis arctauerint. Si aliquando tale hoc placuerit ſpecimen, vt*

Facies fucata palleſcat,

& dignoſcere quæris magonizatam faciem, ſic fiat: Cro*cum dentibus commanducabis, & ore propiùs mulieri inter alloquendū appoſito, flatus deturpat faciem, & ſubcroceam reddit: ſi autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet.* Extat *& alia*.

Aqua faciem denigrans,

ſæpe'que mulieres fallit: Iu*glandis calloſo, herbido'que putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymiſtarum organis clariſſima eliciatur aqua, qua ſi facies vel manus maduerint, nigreſcunt paullatim, vt Aethiopes videantur. quòd ſi abiicere, & priſtinæ albedini reſtituere vis:* Acet*um, limonis ſuccum, & colophoniam extillabis, talis'que lotura nigrum illud abiicit et propulſat.*

De muliebribus quibuſdam remediis.

CAP. XVI.

QVAEDAM *prædictis ſuccedunt experimenta, expetibilia multùm, cùm ſæpe accidant & vſu veniāt, & ſi aliquibus inhoneſta & non ſcribenda videbuntur, latè quærat medicorum libros, vt nil aliud ferè tractēt, id autem vtilitatis hoc affert caput, quòd ſi ea*

dubia aliquibus videbuntur, hæc experientia ſelecta ſcripſimus. Primò autem

Venerëis in caſtris militare,

ſi quis vult fortiter, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem ſtimulant. Vnde Martialis.

Cùm ſit anus coniux, cùm ſint tibi mortua membra:
Nil aliud bulbis quàm ſatur eſſe potes.

Columella item in hortulo.

Quæ'que viros acuunt, armant'que puellas,
Iam Megaris veniant genitalia ſemina bulbi.

Sic eruca largè ſumta, cicer, cepæ, paſtinaca, aniſum, coriandrum, pinearũ nucum nuclei, inter hos ſatyrion largè mouet ſemen, & fortiùs venerea in re obſtat, & mulieribus libido acriùs excitatur, veneris'que vrticæ ſunt. Si'que nobis eſſet herba illa, quam Indus attulerat (cuius meminit Theophraſtus) vt non ſolùm edẽtibus, ſed tangentibus iam genitalibus adeò vis increſceret: vt valerent quoties coire vellent, et qui ea vſi fuerant, duodecies perfeciſſent, illum autem ad ſeptuageſimum coitum perueniſſe affirmat, vt tandem guttatim eſſet ſpermatis emiſſio, & in ſanguinem deueniret. Vnde ſi ex omnibus vel aliquibus Venerem vis ciere, tali remedio vtere: Satyrij ſumito radices, pineæ'que nucis nucleos, aniſum & erucam, & æquali certent pondere, ſcincorum medietas, moſchi parum, ſic electo & deſpumato melle conficiantur, nec remouendum

passerum cerebrum, ornoglossum, siluestris eruca, & ijs similia. Si quis autem certando vellet mulieris semen mouere, coli glandem, mosci, & vulgò dicti zibeti, castorei, cubebarũ, & olei bene aspergine irrigato, vel horum vnum: coeuntes enim largè mouent. Vterque autem sic delectabitur, longum piper, piretrum, galaga contundantur, pulueris pusillum cum melle conficiatur, eo'que vtantur. At

Veneris desideria obtundere

contrà sic poteris: Rutam *commanducato & caphurã, destruit enim statum quo erigitur virga: vt eunuchus vir euadat. Sic vitex inhibet Venerem, & si substernatur, bibatur vel manducetur, semen desiccat. Vnde matronæ in Thermophoris Atheniensium folijs ijs cubitus sibi substernebant, nec minus lactuca, quibus cõtinuò comeditur, coëundi adimit facultatem: ideò Pythagoras vocabat* εὐνοῦχον, *quod verborum inuolucris innuunt quoque Poëtæ: Callimachus cecinit Adonidem, cùm lactucam comedisset, ab apro interemtum, atque à Venere sub lactuca conditũ, quod holere tali (Athenæus ait) Venus elãguescat, & impotẽtes viri ad concũbendum fiant.* VALET *ad conceptionẽ leporis vterus, si mulier ederit, & ventri imposuerit: vbi verò conceperit, ab his omnibus cauere debet, nam conceptum destruere possunt: Vti mentha naturalium hostio post coitum apposita: genitale enim semen corrumpit, & lacti apposita, nec coalescere, nec cohibere facit:*

etiam

etiam adiecto coagulo. immo ſi mammis acceſſerit, nec denſari lac patitur. Crocum concipiendi vim maximè amolitur. Salicis decoctum ſi ieiunè bibatur, ſterilem reddit, cùm ocyſſimè ſalicta ſuum deperdat ſemen, vt in araneam priùs abeat, quàm maturitatem ſentiat. Vnde Homerus frugiperdam appellat

Κλήτροις ἄιγαιροι ϗ ἴτεα ὠλεσικάρποι.

Sic mulæ vngulæ fumigium, vrina, ſudor, aqua, qua ferrum extingunt fabri, hæc omnia poſt menſtruorum profluuium. Sed inter hæc ſaltatio præualet, & præcipuè obeſt eis, cùm ſe nimium motitarit, poſt cum viro congreſſum, nam cùm retinere nequeat genitale ſemẽ infuſum irritum foras prolabitur, & reſilit, quod fortaſſe erat coalitum: Vti pſaltria illa, quam narrat Hippocrates, quæ cùm ſemen nõ conceptura retinere nollet, ne conceptio ignobiliorem redderet, ad terrã diſſiliens, ac genitura exacta ad terram eius defluebat ſemen. Superſtitioſi alij ſeptenarij numeri virtuti fortaſſe pythagorizantes, & occultæ proprietati aſcripſerũt: cùm modò Hippocrates ſepties dixiſſet, id tamen falſum coarguitur, cum ocyùs, & tardiùs defluat: quòd ſi magis ſaltauerit, ſcito minùs concepturam. Sabinæ ſucco hauſto, ruta, ſcammonio peſſu(inſtar vuluæ)indito, ſuffitus opponacis, galbani, & viui ſulphuris. Inter hæc nigro (quem vocant)ſapone prolita gallinæ pẽna, vuluæ admota, nam illicò abortum parit. Hæc omnia ſunt maximè præcauenda, nam pregnantibus obeſſe ſolent.

De elichniis, eorum'que præstigiis, & quomodò homines equinis, aliorũ'ue animalium capitibus videantur.

CAP. XVII.

DIV *multum'que cogitaui, vtrùm antiquitùs arcana huiusmodi ignorarentur, an veritati responderent, quæ de eis dicuntur, & ab impostoribus promittuntur: nec parùm gauisus sum, cùm inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuêre curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidem adhibendo: nec parùm in his inueniendis desudauimus ad explẽdam nostram historiam, nec ab re fuerit eorum commeminisse, et in medium afferre, experientiæ accommodando: iis primò assuescat operator, ad alia paullatim deueniens: docentur'que primò, quomodò videri possit omne, &*

Coloratum cubiculum:

sed maximè id perpendendum duco, luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, superetur'que è lampade color emanans, & frustretur illusio, si die fuerit, claudantur fenestræ, ne aliquod lumen irrumpẽs præstigium destruat. VIRIDE *autem sic videbis: Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, vt pertranseuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimũ cõducit) oleo, vel omni quo viuit humido, immisceatur ærugo, vnà ritè terantur, vt humor fiat viridis, lichnus ex linteo, coloris eiusdem, vel è gossipio paretur vncto, lampade in illa peruratur, oppositum feriens lumen,*

viride

viride omne, & intuentium vultus ostentat.

NIGRVM autē omne si videre desiderabis: atramentum immisce omni, fuliginem vel simile: melius autem è sepiis immissum atramentum, nam lucernis admotum, si accenditur, atra lucet flama. Sic Anaxilaū lusisse fertur: sæpe enim ex atramēto sepiæ astantes Aethiopes reddebat & nigros. FLAVVM si teres omne, vti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices & oleo permiscebis, & accendes in eo funiculum, flaua lampade, croceum conspicies omne. VIRIDE partim, flauum partim, & nigrum si præoptabis, hæc insimul permisceto: vti quoque tradit Simeon Sethi, si quis thryallida, id est lucernæ stupam, in sepiæ atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumstantes videri, partim æreos, partim nigros, propter mixtarum rerum inspersionem. At

Domum argenteam & luminosam videre, si præoptabis, sic efficies: Nigris abscinde lacertis caudas, & stilla è fractura emanans lucida excipiatur, è multis tamen plures adunabis, & papyraceum licium vel sparteum inficies, & si poteris, oleo permisceto: sic argenteo colore omne videbis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc vt institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta, hanc sequentia seriem, ne cupidos legentium animos detineamus. Vt

Facies insignis videatur maciei & palloris, sic faciliter opus exequêris: Vitreo ampli oris cratêre,

vetus

vetus valde infundas vinum vel græcum, intus ſal inijce, quantum pugno quis capere poſſet, flagrantibus impone carbonibus ſine flamis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admoue, & ſuccendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales aſtãtium facies reddet, vt ſibi mutuò terrorem incutiant. Idem *in fucinis euenit vbi campanæ cõflantur, & metallica, tam enim opertũ omne diro viſitur colore, vt demirari contingat labia ſquallore perfuſa, punicea, in liuidum & nigrum commeantia:* ACCENSVM *quoque ſulphur aſtantium medio collocetur, & fortiùs operabitur idem.* Sic *quoque* Anaxilaum *philoſophum ludere ſolitum eſſe comperimus: ſulphur enim calici nouo immiſſum carbonibus ſubditis circumferens, conuiuis exardeſcentis repercuſſu pallorem dirum effundebat.* Id *mihi ſæpe caſu accidit, dum* Neapolitano *in agro* Leucogeis *collibus noctu deambularem: nam ſponte ardens ſulphur tales dabat vultus.* Si *quodammodo fieri poſſet, vt*

Aſtantes ſine capitibus videantur:

Auri pigmentum ſubtiliſſimè tritum noua olla ex oleo ſinas ebullire, nec ab re fuerit ſi ſulphur immiſceas operculo ollæ impoſito, ne croceus euolet vapor, id noua incendes lucerna, & aſtantes ſine capitibus & manibus videbũtur, oculos digitis cõprimendo dum candela accenditur, id'que pauliſper videbis vt fieri poterit. Si *vis autem, vt*

Equi-

Equina vel aſinina videantnr aſtantiũ capita, difficile aggrederis opus: vincat tamen operis ſedulitas rei difficultatẽ: Equo abſcinde caput vel aſino, non mortuo, ne languida ſit virtus, eiuſdẽ'que capacitatis fictilem fabricato ollam, oleo plenã, ſui'que pinguedine, vt ſupereminreat: os operculato, tenaci'que munias luto, ignẽ ſubde lentũ, vt planè bulliens tribus ſeruetur diebus oleũ, elixata'que caro in oleũ currat, vt nuda ſpectentur oſſa: pila tundito, puluis'que oleo permiſceatur, quibus aſtantiũ capita perungãtur: ſimiliter in lampadibus ſtupei funiculi in medio ſtatuantur, nec propè nec longè, vt res poſtulat, & mõſtruoſo ſpectaberis vultu. Ex iis multa diſcas componere: ſatis enim dixiſſe videor, ſi diligens fuerit intuitor. Ex humano capite recenter obtruncato electum oleum, animalibus faciem hominis inducit, ſic variis animalium capitibus monſtroſiora reddes corpora, ſi iis accenſis licyis illuſtretur domus, quod fido claude pectori: nam vti arcana ab antiquis cœlabãtur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis. ALITER tamen docet Anaxilaus, nec irritè: Equorum virus à coitu accipitur, nouis'que lampadibus ellychniis accenſum, hominum capita, equina viſui monſtrificè repræſentat: de aſinis ſic quoque proditur. SIC illud quod apriam vocant in ſuibus cùm ſubant: acceptum enim & accenſum idem præſtat. SIC animaliũ reliquorum auricularibus accẽſis ſordibus. SI illud perures, quod dicemus ſperma,

eo'que

eo'que ſpectatorum facies, perunxeris, eorundem animalium conſpicies capita, ſerua. Nec *diſsimili modo ſic*

Vuæ plenum domicilium videre

poteris, & omnes vuarum illuſione decipientur: Cùm *deflorescere iam incipiet vua, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemum cum frondibus immergas, firmetur, ne hinc inde conuellat ventus, feriat illud ſol, operculum gypſato, & pelliculato, relicto tamen foramine quo petiolus intromittatur, ita immorari ſinito: vbi perfectam receperit vua maturitatem, linteo exprimitur, expreſſus'que humor ſeruatur in oleo, ſolis diebus paucis, lucernis demum accenſum omnia vuis cernes plena, frondibus & arboribus circumuallari videberis, vbi fortaſſe arbores prorſus carent frondibus:* In *aliis verò fructibus vtitor, idem enim arbitror præſtari poſſe.*

De multis lampadum experientiis.

CAP. XVIII.

IAM *aliquas lampadum experientias ſupereſſe video, quas licèt viſu non tam iucundas & mirabiles vt res poſtularet, ne quid omiſiſſe videremur, recenſere cenſuimus.* Has *nec otioſum vel inutile fuerit primæ addere ſeriei.* Vt

Lampada quis accendens reformidet:

L*inteum fiat licium, cuius meditullio anguis ſenecta, ac leniter infractum ſal accommodetur, alicui ſuccendendum præbeto ex oleo: nam flamam ſentiens ſal diſsiliet,*

dissiliet, anguina pellis distorquetur, cùm coquitur, vt timorem incutiat pueris: sic canis & lupi, lupi & ouis corium obtortum simul oleo si accendes, commouentur, innatam etiamnum fugientia simultatem, ab Alberto traditum. Si vis vt

Lampade noctu ranæ taceant:

narrat Albertus *delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba confecto elychnio, ac accenso in lacuũ ripis, statim ranas omnes silere. Africanus autem naturaliùs & certiùs in Geoponicis græcis, omni id ait euenire lucerna: nam si accensum posueris in ipsam, obstreperæ omnes ranæ statim conticescunt.* Solent *impostores perforato pariete ranã immittere, inde charta cooperiũt, & in ea coruum depingunt, accensa extrà face, vel admoto igne, incalescens rana coaxat vt corui voces imitetur, sic depictum coruum crocitantem ostendunt.* Fit *quoque*

Licium, quod arcta imminente manu peruratur, laxa verò extinguatur:

E *caphura aquam exugito, vitreis chymistarum vasis & ritè luto fabricentur spiramenta, ne in spiritus euolet, tali aqua intus perũge manus, & super flamam arctans pugnum comburitur validè, si aperitur debilitatur lumen.* Fit *quoque hoc modo*

Lumen quo astra vagari videantur:

Sunt qui testudinem vel centauream perurunt, eiusque flamæ fumo spectant stellas sic vagantes, ac loco

dimoueri videantur vndique per cælum, id quod non ab eo ſolùm, ſed à rei omnis euenit fumo, craſſioris enim exiſtens diaphonitatis, mobilis'que imaginis forma à loco ipſo variari videbitur: ideo'que fallitur viſus, ac moueri putabit. Quòd ſi id mirabiliùs videri expetitur, ignem cælato, vt ſpectantem lateat, & pertranſeuntes radij refrangantur, hinc multa ingenioſius aucupari poterit oculos fallentia, quæ è libris opticorum excipiet. Simile aliud cape

Lumẽ, quo homines gigantũ forma ſpectẽtur:

Aliqui ſolani ſpeciem, quam alchachegni vocant Arabes, delphini pinguedime conficiunt, vnguento macerari colligi'que in paſtillos curant, & vaccini ſtercoris flama perurunt debili, atque è regione aduerſantes, maiori hominum forma viſuntur, quod maximè euenit, ſi ſpectantes decliui, ſpectati loco morentur altiori, vt pertingens radius hominis caput ſumma feriat tecti laquearia, eodem'que ſpectentur angulo, vt eiuſdem videatur altitudinis, quod adiuuatur medij craſſitie. Sic ſæpe noctu in crepuſculis dubio ſub Lunæ lumine, vel ſub nube latitãte, accidit in nemoribus, vbi ludi, & animalia cetera montium nemorum'que altitudinem ſuperantes videntur, vt phantaſmata putent. Et homines præambulantes viatoribus, luce ſub modica pedibus terram, capite aſtra pertingere videntur, montium maximè adſcenſu, & cùm propè ſint, miliario ferè diſtare credũtur, tandiu motum ſub pectore ſeruantes,

uantes, quandiu Sol adueniens illustrauerit omnia, nec distantia latet. Ne me die quodam itineris longinquitas detineret, maritimum iter inire decreueram, mâne autem erat, priùs quàm diluculasset, incerta lux fecit, vt mea statura, quæ hominis perfectam nō attingebat: nautæ gigantum staturæ similis videretur: eminentiori eram loco, & cymbæ gubernator se tam magnum portare onus inficiabatur, pectus'que cruce muniens clamantem me dereliquit, dum'que caussam excogitarem, iræ id mihi & voluptati fuit.

De arte qua venena præcaueri possint.

CAP. XIX.

NOSTRVM *igitur vt exequamur institutum opus, iam ea tradere remedia fuerit oportunum, quæ exitialibus medentur venenis, cùm ab iniquis sic fieri soleant, ineuitabilem aliquando inducant pernitiem. Hinc quisque præcaueri ab eis poterit, nam irritum semper eorum faciunt virus, nec effectus respondere sinunt: diutina enim experientia vera nouimus.* Eorum *nos aliqua pertractabimus, quæ quanquam haud vana, non tamen alquid operabuntur, nisi & docta artificum manu tractentur, nec paruam operantibus noxam inferre solent.* Natura *vti vniuersalia, sic particularia instituit venena.* Enecat Pardalianches *aconitum pardos & pantheras, & idem* Thelyphonon Theophrastus *vocat, quòd scorpiones stupidos reddat, eos'que obtorpescere faciat, supra radicē admo-*

tum, cynoctonō, & lycoctonon canibus & lupis carnibus obiectis insidiantur: Methellas nuces gustatu canes necare confestim est omnibus perspicuum. Sed hæc omittātur. Nos ad institutum opus accedentes, qui quærunt

Plagam breui tactu inducere

pessimam, sic faciunt: Rubetam illam accipiunt, quæ in vepribus viuit, ac veluti tuberculis dorsum exasperat, quam buffonem aliqui vocant: hæc nocentior, tanto'que erit magis lethifera, quanto in opacioribus & frigidioribus locis vitam degerit, siluis & arundinetis, multùm enim venenis ijs infamis est, eam oblongum in sacculum immittunt, & salem, qui magnitudinem indice nucis impleat, manibus hinc inde captās validè, exagitabit multū, dum emoriatur: inde salē exitiosum retinens buffonis virus seruant. VEL Rubetā in sale sepeliunt, ac per mensis dimidiū in fimo detinent, salē seruatū esculētis eliquant, qui id esitauerit, internas percurrens partes, lædet, & sanguinē inficiet, & is breui morietur interuallo. Vel humido loco ad dissoluendum tradunt, tali'que madēs linteus aqua, vel omne nudum carnem contingens, sæuissimam induit plagam. Hæc tamen talis erit veneni

Antidotus.

Sumito antè quàm florescat foliorū hyperici florentiū, quantum manibus capi possint, ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tum calentis aquæ balneo per diem immorari sinito, ac stramine prelo succum exprimito,

mito, expressum'que eodem seruato vase, & ingem operam impendas, & cùm flores depromserit & semē pepererit, tria hæc misceas: et vbi inferbuerit igni, scorpiones centum proijcito, viperam, & rubetum detracto capite & cruribus, id sub æstum caniculæ, igni detrahe, & operculatum vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito, cui deinde gentianæ radicis, dictami albi, vtriusque aristolochiæ, tormētillæ, & reubarbari pares addito portiones, sic boli armeni præparati, & smaragdi puluerati pusillum, vas tribus mēsibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ duplum, inde per colū traijcito, & in vas seruato stanno sublitum, eo cordis perungatur regio, hypocondria, pulsus omnes, & dorsum, & illicò ferarum omnium ictus facit irritos: vnde in ijs, & inferiùs scribēdis non aliud præsētius exhiberi poterit remedium. Sic quoque

Leprosum hominem reddere

possunt: Leprosi sanguis vel vrina capitur, in quibus si triticum diu steterit vt affatim saturetur, eo'que gallinæ vel colombæ obesæ, cui esui præbebūtur, lepra corripietur, & idem in morbis alijs contagiosis considerant. Vel ALITER: Cātharides capiunt amiāthum lapidem, & auripigmenti quintuplum: hæc thapsiæ radicis, vel syllæ succo conficiūtur, vt linimentum imitentur, & caligas vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, vlcerationem, & lepram inducunt ineuitabilem: proinde ab ijs maximè caueto, & si atrociùs

querunt, vt pertinaciùs operentur, humanum adiungunt ſudorem ex alis ruſi viri & cholerici, aconiti ſuccos buſonum virus, vel conſimile, breui lethiferam inducunt plagam. Si ferrum horum maduerit ſucco, virulentos & inſanabiles infigit ictus. Sed talis erit optima

Antidotus

ad elephantiaſin: Panis è clibano calidus infundatur endiuiæ, lupulorum, & abſinthij ſucco, aceti, & ſulphuris in aceto infuſi & exiccati tantundem, & in eo ſeſqui ſexta ſucci pars eupatorij, galegæ, id eſt rutæ caprariæ, viperæ carnium pares portiones, ariſtolochiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum ſexta, ſeminis eiuſdem dimidium, & theriacæ par pondus conijcito, hellebori, & ſcammonij pucillum: omnia remiſceto, & igni apponito dum euolet humidum, ad vſum reponitur, tribus ſemper diebus ſumatur. Si quid verò cuti remanſerit, hoc vtêris linimento. Viperarum adipem habeto, ſeui hircini dimidium, vrſi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tantundem, viui ſulphuris pars ſexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque dum ſtrigmentoſum fiat, inde cera linimentum effingito, & alternis diebus inungatur, dum puſtularum ſquamæ decidant. Sic optant homines

Dementes reddere, vt facilè alienentur,

faciliter efficiunt vino. quod ſic conſtat: Mandragoræ radi=

radices accipiunt, & in mustum adhuc feruens, & in bullas tumens dimittunt, operculum indatur, apto'que loco tribus seruetur mensibus, cùm eo indigueris, potui dabis qui id hauserit, vbi multum profundo fuerit demersus somno, mente capitur, vt per diem non parum deliret: at post somnum soluitur dementia, nec malum defert multum, multum'que fuerit voluptuosum videre: periclitamini. Sic de cameli spuma ab ebrio potata fertur. Ita tamen, vt dicemus, sæuiùs dementant: E menstruorum profluuio sanguinem capiunt feminarum, perniciosior est tamen biliosarum & sterilium, potiorem retinet in se vim, cùm siluestris cati cerebro remiscent, integram sinunt cum sua nocte diem, vitreis inde vasis, aquam eliciunt, & poculentis immiscent, & tandiu insaniet, quandiu perniciosum destruet virus, & abiget, quod in mense fiet: & si volunt, poterunt sopitam rabiem excitare. Vel sic: Muris cerebrum, cati, vrsi, canis spuma, & vespertilionis optimè cum myrrha aliquo remixta vase fimo obruunt, & exaggerant octo dierum spatio, per distillationem aquam extrahunt, qua potionata, memoria venefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit. At longa ægritudine, vti

Hectice corripiatur,

si volunt, aquam ex his præbent: Plumbum in tenuem vertunt puluerem, vel in calcem, & cum sale acetum peracre fundunt, aquam igne stillatim capiunt, cuius

in mense cyathum exhibent, id'que sexies innouant, et hectica eum inuadet tristis. Quòd si exitialem longo moliuntur tempore morbum, sic faciunt: Cerussam, æruginem, lithargyrium, & minium, singulorum pares portiones capiunt: squillæ succi, quantum satis sit ad ea cogenda, vitreo in vase ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahunt: deinde hominis sudorem remiscent, & esum morituro præbēt, sic diuturno languore, & in longam temporis intercapedinem exitiosam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi hæc est

Antidotus,

sic illicò morbus deprehenditur: Si in glycyrrhizæ decocto scammonij pusillum in puluerem redactum hauritur, liberat illicò ægrotum. Si venenum præcesserit, sic facito: Aquam vitreis chymistarum organis exugito, è columbaceo stercore, & ex corticibus ouorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo, ac lixiuij duplo è sarmentitio cinere confecto remisceto, & primo mense septem diebus cyathus sumatur, vndecim secundo, quatuordecim verò tertio, vsque ad sextum: et veneni extinguit vim. Maciē verò sic pelles: Aquam haurito ex herba personatia cū remixtione nucleorū pinearū diebus singulis ante prandium, donec sanitati fueris restitutus. Conantur quoque mirum in modum

Mortem fotu allicere, & aliter dolosè

cùm eis vti libuerit, quis credet, quod aiunt, humani

cruo=

cruoris fæces detracta aqua & arefactas cum ſtyrace commixtas, & cubiculo in aliquo ſuffumigatas lethalem afferre odorem? SIC verò tutus fies: Cepam habeto candidam, quam excaua, vt excipiendis pulueribus ſit apta, intus conijciuntur aloës partes duæ, tres verò agarici pulueris, claudito, & filo ligato ne dehiſcat, inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre cum mellis dimidio, aquæ ſeſcuplum, è rufi iuuenis ſtercore, & tantundem roſmarini coronarij, ollam operculo & luto ſtipato, clibano per diei quadrãtem calidis inferueſcat ignibus, & priùs quàm refrixerit, fimo quinque menſibus exaggerato, eximito demum, & per colum traijcito lineo panno, & ſeruato, ſi vini maluatici cyatho guttulas abſumes, tribus diebus liberat: ſi illicò ſuccurris, ſemel tantùm ſufficiet exhibita. ALIA autem ſic parant venena: Rubetum cum aſpide maximè virulento, vipereo'que ſcatente veneno plombeo condunt organo, quo aptiùs extrahi poſſit aqua, inde ambo acribus verberibus excruciantur, vt ita excandeſcant: intus euforbium & chriſtalli immittunt ſpumam in tenues pulueres, inde leues ſubijciunt prunas, paullatim aquam diſtillando detrahunt, plumbea ſeruant pyxide, cuius ſi quotidie exhibent guttulam, in menſe necat, ſenſum corpore tabeſcente, magis vel minus, vt illius erit natura qui venenũ hauſerit. Oportet autem aquæ dum eliciuntur cauere, pernicialem enim & ſtrangulantem halitum eructant, & reſpirando noxiùs ex=

trahitur aër, ille quibus succurres antidotis, quæ suprà diximus. DOLO *autem necandi experimenta multa sunt: vnde ignorantes sæpe necantur homines, vt autem ab ijs præcauere discant, apponemus aliqua:* Aeneo *vase intus stanno, vel plumbo non illito veterem condunt rubetam: execrabilis enim est virulentiæ, & cum eo simul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & eiusdem sanie inficitur, quæ ore vomitur, quo si naturæ hostium post coitum absterseris, breui interit ictu, cauetote quæ inimicis luxuriatis mulieribus.* Surdi *aspidis sputum illicò necat, & marini canis fel.* FIT *& alia necandi techna:* Argenteam *pateram accipiunt concauam, qua rubetam cooperias, inde lentum suprà admouent ignem, paullatim'que decoquunt: orti enim vapores & virus, quod eructat noxium, per argenti poros combibitur, si in ea poculum subministrant cautè lethalia sumentes pocula necabit.* EST *& apud eos cautior interficiendi modus:* Equorum *è cauda setæ minutissimæ inciduntur, rebus'que alijs permixtæ esui præbētur, quas dū degerere tentat, ventriculi, & intestinorum hærent plicaturis, & putrescunt, & cautè longo occidunt tempore.* Sic *gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cum eo conuersari solitum veneno alunt aliquo, dum paullatim in alimoniam conuertatur: vti de puella dicitur* Alexandro *missa, & de gallinis hyosciamo, & de coturnicibus veretro depastis, nec dignosci potest.* Hæc *narrasse sufficiant.*

ficiant. ID tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubetæ lapidem arte quadam electum, ſi quis cum veneno glutierit, innoxium ab eo ſeruat: circuit enim cum veneno, eius'que vires hebetat, inefficaces & irritas reddit. In capite ſenis & magni bufonis lapis eſt, cuius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur ardenti, & aliquando verberibus aëris paullatim excruciatur, dum'que ipſi feriando relaxant ſe, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medij foramine in ſubiectum vas dilabitur, alioqui ea eſt alijs inuidiſſima natura, vt lapidem, niſi tolleretur, reſorbeat, ſed os potiùs eſt quàm lapis, fuſcum, oblongum, & ex parte cauum. & probatur ſic: Bufoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & ſi poteſt attingit, & ſaltu eripere nititur, ſic ab eis experitur.

De ſoporiferis medicamentis.

CAP. XX.

NEC minus inter arcana reuoluuntur ſomnifera experimenta, maximé'que ſunt apud eos exiſtimationis, qui periclitandis experiendis'que rerum virtutibus operam impēdunt, leniēdo per ſomnos aliquorum dolores: nunc omnes ferè abutuntur, vt onuſti cibo vino'que profundiori ſomno ſopiātur: è quibus aliqua ingenioſis trademus, quæ veritati nobis propriora viſa ſunt, vt ea noſcere & componere diſcant. Principiò ea ſunt conſideranda, quæ ſomnos accerſunt, vti papa-

uer, hyoſcyamus, methilla nux, mandragora, & ijs ſimilia: & ſi poſſunt nidore abhorrere, ſtyrace, moſcho, alijs'que immiſceantur odoribus, ſi comeſſanda vel haurienda fuerint, liquida craſſa'que conficito, & quomodò poſſint fotu ſomnos conciliare, caput feriant, & tentent. Vnde quis

Somnos conciliare

ſi voluerit, ſic poterit. E' recenti opio, nudis'que alij capitibus aquam vitreis vrſis ſtillatim accipias, alijs permiſceantur, ac dormituro detur, quantum capiet nucis teſta: potionato enim illicò medicamento caput vaporibus oppletur, vt in ſoporē cadat: nec minus operabitur mandragoræ aqua, feruenti extracta aquæ balneo, nec potator nidore offendetur. ALIVD ad ſomnos violentius ex his fit: Opiū paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoſcyami ſemē, diſſoluantur lactucæ ſucco, præſtantiùs autem aqua ſub fimo obruta aliquantulum dimiſiſſe oportet: inde vaſis diſtillationis aptis accommodato. Vbi autem occipiet feruere, aquā elicito, fæces ſeruato, calidis'que cineribus exiccato, vt in tenuem vertas puluere cribro excutiente, dulci aqua deinde lixiuium acre conficito, inde omnis igne vapor euolet reſidens, cùm priùs reſeruata immiſceatur aqua, & eſui vel potui accommodetur, non eadem, ſed pauciori quantitate, quàm quæ ſuppoſita eſt abundè & ſumſiſſe, nec aliquibus exhibeatur, niſi magna neceſſitas vrget. VEL mandragoræ aqua, o-

pium,

pium, & papaueris semen cum allio, vel rebus caput ferientibus remisceantur: è quibus quod fabæ magnitudinē æquet, satis est sumpsisse. Fit quoque sic ex omnibus

Pomum somnificum.

quod constat ex his: Opio, mandragora, cicutæ succo, hyoscyami seminibus, vini fæcibus, quibus moschum adijciatur, vt odore electum olitorem feriat: in pilas conglobato, quantum pugno quis prehendat, hoc sæpius odorando, lumina somno demulcet ac ligat. Qui id autem statis efficere certant horis, frustrà conātur, variæ enim sunt hominum temperies: qui verò affectarit, similibus periculum captato, parem'que operam impendendo inops fruaris. Ad retundendam eorum sæuitiem satis est præsidij, si tale ex aceto dissoluto vel distillato tempora, nasum, & testiculos perunges, vt eorum vi somnos propellant ac soporantem excitent.

De mirabilibus quibusdam experimentis, quorū nec verę sciri caussæ possunt, nec semper experientiæ respondent.

CAP. XXI.

OPERAEPRECIVM *me facturū existimaui si multa, quæ supersunt experimenta, auditu mirabilia visu'que descripsero, eo'que fuerint mirabiliora, quò caussæ cognitio minimè haberi possit: vbi certò scio me in sciolorū ignominiā incidere, cùm ferè fieri non posse videantur, nec ita facilè respondeant experientiæ. Nos vti à veteribus accepimus, ita exponemus: multa*

enim

enim adijcimus, vt veritatis aliquantulum habeant. Sed ne quispiam fortasse minimè credendum nostris sermonibus arbitretur, optarim quidem (id quod istis præstabilius esset) laboris primum munus hoc subirent, tandiu periclitantes, dum experientiam nanciscantur: dispersa vndique dicta decerpant, vsui accommodent, ac exploratorum dictis sedulas adhibeant aures: maiora enim & creditu difficiliora reperirent, ac me vera retulisse cognoscerent. Vt ea autem appponamus: sic possumus

Mulieribus lotium compescere.

Extat enim in pastinacæ piscis cauda aculeus quidam, quo nil in mari execrabilius esse authores scribunt, mira operans multa: inter hæc id retinet, si mentem adhibes, mollis vbi terra vel horti fuerint, ac meiet vetula, illicò ibi aculeum defigens vt totum abscondas, tandiu ei lotium prohibebis, quandiu scrobe effossa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus, & extemplò meiet, sic vetulis sæpe iuuenes vrinam retinent, si alicuius vsum interdixerint. Si vis autem

Conuiuæ ne accumbentes edant,

sic fiet: & quanquam minus veritatis habeat, non tamen omittam: Acum habeas illam, qua mortui sæpe linteis obuoluti resarciuntur, ac sæpe eos perforauerint, clàm cenæ initio sub mensam figas: prohibet enim hæc conuiuarum esum, vt accumbentes potiùs cenæ tædeat, quàm edendi vel sedendi voluptas insit: detrahe vbi

eos aliquantulum irriſeris. NEC *tamen prætercam, quod Florentinus in ſuis Georgicis tradidit, nec omninò falſum experientia redarguit: ideò nec ſcribere ſpreui. Si vis vt ne edant mulieres:* Ocymum *cape, cùm id operari nobis ſit animaduerſum ſæpe, & tam mulieribus aduerſari, vt ſi quis ea ignorante, ſub obſonij patinam integram cum radicibus plantam ſuppoſuerit, obſonium mulier attingere non audet, vel ægrè, niſi ocymum fuerit ablatum.* Tunc

Piſtor panem in furnum non immittere

poteſt, & experiri ſi vis: Suſpenſi furis laqueũ habeto, vbi habueris in inſtrumẽti parte illa deligato, quæ furnũ ſubintrat: ſi piſtor in furnũ panẽ immittere quæſierit, hinc inde diſcurrens, verum nunquã reperiet iter: & ſi immiſerit, foras eijcietur pala, quod mirabile videbitnr valde, minùs verum. Sed *mirabilius fuerit*

Homines & mulieres ligare, vt ad concumbendum impotentes ſint:

ſed quid de Alberto dicetur? qui in libro de animalibus virgam ait lupi ſi viri vel mulieris nomine ligaueris, adeò ad veneris munus explendum imbelles fieri, vt ferè videantur eunuchi, donec ſolutus fuerit nodus, quod fortaſſe ridiculum haberetur, falſum quotidiana probaret experientia, & vulgò iactaretur: Sic autem ſolent aliquando pauliſper

Mulieres valdè lætari,

cum leporis adipe lampades accendantur, ac mulierum

medio

medio morentur aliquantulùm, nec enim lætantur, vt ſaltent: id tamen raró operatur. Si volumus

Furtum cognoſcere,

ſic poſſumus, & ſubreptam illicò rem recuperare: Eſt lapis, qui Aetites dicitur, & veluti prægnans eſt, nam cùm quatitur lapillus, in vtero ſonat, ſi quis ergo terit eum, & ſubcineritio pane decoctum, & conditum furi offerat, fur manſum deuorare non poteſt, quin etiam cogitur, aut ſuffocari, aut fur deprehendi, quippe cùm eo decoctum glutire nequit. Sed

Canes ne latrent

ſi vis: Nigri canis oculum viuenti iam ipſi detrahatur, ſi tecum detinueris eum, alijs adhærenti canibus, vel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabũt, nec foràs voces emittent: quod fortaſſe euenit odore oculi: Violentiùs operabuntur, & tutius deges, ſi oculis vel luporũ corde comitaberis. Sic quoque dicitur de hyænæ lingua in manu detenta, nec ſolùm illa canes elingues, ſed geſtantem ab eis incolumen reddit. Vbi autem libuerit

Grandines imminentes & tẽpeſtates abigere,

Philoſtratus ait: Si ſpeculum incumbenti mihi oſtenditur præterituram grandinem: Palladius autem pellem hyænæ, crocodili, aut vituli marini, ſi quis per poſſeſſionis ſpatia circumferat, aut villa, aut atrijs ſuſpendat, cùm malum imminere videris, non cadet grando. Si quoque paluſtrem teſtudinem dextra manu ſupinã tuleris, vineam perambulans, reuerſus' que eodem mo-

do illam in terram deposueris, & glebas dorsi eius obieceris curuaturæ, ne possit inuerti, sed supina permaneat, nubi obuiabit & grandinum minas cohibebit. Hæc autem ex veterũ monumentis excerpsimus: quantum enim indecora (bona eorum venia dixerim) & quæ fieri nequeũt, & risu digna fuerint, considerãdum ingeniosis relinquimus. Naturaliùs autem & aliquatenus impedire posset maximus campanarum pulsus, vel machinarum bellicarum strepitus: aërem enim diuerberantes & scindentes, fortasse consistentiam nubium illam dissiparent & abigerent: quod in pestibus putant faciendum multi, ne amplius nubium densitas immoretur. Democritus autem ait imbres & tonitrua derepente fieri, si caput & collum chamæleontis ligno vratur, quod appellatur robur, id'que ipsum vsu venire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis vratur. Putat autem Gellius talis ridiculæ vanitatis, potiùs talem Plinium ei impegisse notam, quàm à Democrito nobilissimo philosopho scriptam. At si vis

Homines longa saltatione torqueantur,

vel risu, ploratione, cantu, aliis'que affectibus, sic ritè poterit euenire, naturales'que magis habet caussas. Sed vt liquere possit experimenti ratio, priùs pauca dicẽda sunt. Est phalangi genus quoddam, quod à Tarento in Apuliæ partibus tantula dicitur, vniuersa enim regio sic eis laborat, vt perpauci sint, qui euadant: eorum morsus acerbior est quàm vespæ ictus, & homines qui

ab eis iciuntur, diuersis afflictantur casibus: multi enim perpetuò canunt, illacrymant, delirant: sed omnes ferè saltant. Messores enim dum operi accumbunt, ignari'que doli, sæpe acriter percutiuntur, musicis'que adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eis'que in sanitatem restituuntur: In quibusdam enim cauernulis vitam degunt, eas'que in segetibus condunt: sic facilè capies: Arundinum *folijs ore sibilum effingas, vt muscæ voces imiteris, vbi illud animal senserit, exit illicò: nam sæpe eis depascitur, vt aranei, qui amplissimas edificijs in nostris telas contexunt, & muscis pandunt. Captum in puluerem ritè vertas, illius pusillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, alijs remisceto pulueribus, ne sumentem offendat, venenum est enim: vbi illud absorpserit, ad tripudium saltationem'que concitabitur, præcipuè si sonis fuerit allectus.* Sed *vt*

Hernioso crepitent testiculi

si optabis: Vbi eum igni accedere conspicies, & calefacere, sambuci vel ficus igni viridia immittito ligna, vt comburantur: sic enim crepitum dabunt, vt secedere illic cogatur. An *id euenit, quam eructat, aura, illi vento simili, qui quoque eis officere solet?* At *exploraturus, an*

Mulier sit casta,

quod vulgò inter scriptores iactatur, sic fiat: Cùm *castitatem coniugis prodat hic magnes lapis: diu enim se-*

duli

duli diuturna exploratione conquisiuimus, & experientijs clarè nouimus, non eos temerè sic protulisse, vt quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ sæpè admirati sumus, sæpe'que irrisimus. Magnes hic lapis, si dormientis coniugis capiti supponatur, si casta est, dulcibus virum detinet complexibus, sin minus, tanquàm manu pulsa è cubili proijcitur. At postquam in huius mentionem lapidis incidimus, & si maximè fama notus est, quæ de eo nouimus experimenta non iniucunda, in medium afferre duximus: nec incongruum fuerit, si huic quoque seriei connectam. Magnetem à Magnesia putat Lucretius dici, Heracliū alij ab Heraclia ciuitate, vel ab Hercule, Sideritin verò, quòd ferrum trahat. nam Græcis σίδηρος ferrum vocatur: tanta enim auiditate ferrum allicit, vt demirari sæpiùs spectantes contingat, & ob id ab Anaxagora animatus dicitur: quòd si suprà, & lateribus accōmodabis in aëre, pendulū stabit, tametsi nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè visibili nexu colligatur. Hinc Dimocrates Architectus Alexandriæ Arsinoës templum concamerare inchoauerat, vt in eo simulacrum eius è ferro pendere in aëre videretur: aiunt'que Græci in Serapidis templi fornicibus Alexandriæ magnetem esse fixum, æneam'que pendulam statuam tenebat, vt quæ ferrum haberet in capite. Nec solùm ipse attrahit ferrū, sed vim infundit, vt tractū trahens videas, hoc autem aliud, & sic virtus illa pro

pagatur, vt ſæpe decem ſe mutuò contingentes anuli trahantur, vt anulorum catena videatur interdum, et pertinaciùs hærent, quàm vt auelli queant. Tanta ineſt trahẽdi vis, quod non ſolùm per contactum trahit: ſed minùs multùm: nam ſi æquilibro ferrum ſteterit: nec in reuolutionibus impedimentum habuerit, ac ſub ſolidam tabulam palmi craſſitudine moueatur lapis, moueri videbis ferrum, & lapidem inſequi: nec leues hinc eueniunt doli, vt ſæpe videant mulieres motum hinc inde ferulacem, vel cereum puerulum in phiala ab impoſtoribus, putantes dæmona eſſe, ac digito per circumſcriptum alphabetum de dubijs reſponſa præbentem. Vel ceream nauiculam amplo in cratere aquæ pleno remis agitantem, ac hydromantiæ ſpeciem inſimulant. Quàm mira in prodigioſæ Naturæ gremio latent? ineſt ei, & præſtantior virtus: nam ſi eo ferreus obelus perfricetur, & liberum emittis æquilibratum, quaſi ſentiens ad meridianum dirigitur, mundi verticem pertranſeuntem. Huius cõmoditate & vſu tam vaſta ſulcantur æquora, eò iter oſtendente: Siquidem maiores noſtri Solem interdiu, noctu ſidera obſeruantes nauigabant: non enim aliter medio oberrantes pelago mundi plagas conſpicere poterant. Multi rationem huiuſmodi virtutis reddere conantur, aiunt'que ferrum trahi, quod ordine ad cæleſtem vrſam magnes multo ſit ferro ſuperior. Vel eam ad terrã deſcẽdere nequeat grauitate, id'que alio impedimento negetur, tunc cir=

cula=

cularis motus violentiam fugiens, cùm nulla alia ratione aſſequi poſſit, quàm vt axis fiat mundi, tali enim modo nulla cæli manus, intorquetur, & ſic è lapidis parte contactum ferrum ad Boream dirigens, ſic quæ contrariæ in ſitu partes ſunt in lapide, ita ferrũ eo tactum ad Auſtrum dirigitur. Quocirca diligentiſſimum eſſe oportet: nam ſi veram experimento non noſcis lineam ab Auſtro ad Aquilonem, quò ab ea elongabitur, eò ad Occidentem, vel Orientem inflectetur. Videmus quoque ad ortum, Solis'que occaſum moueri, à loco tactum inter hos medio: Vnde ſi ferrum Borealem tetigerit partem, & ad Auſtralem admoueris partem, in Auſtrum abiges, & è contrario. Hinc dirimitur dubitatio, an ferrum magnete tactum, ſtellæ in extremitate vrſæ caudæ, an verò loco, quo tota innititur cæli vertigo, moueatur. Hinc fortaſſe euenit, quòd à ſcriptoribus narratur, vt ferrum Auſtrali parte fricatũ Borealem propellat, tanquàm ſi duo fluxerint lapides: Vti, Tehamedes, quem naſci vult Plinius in Aethiopia, in monte quodam non longè ab eo, à quo magnes dicitur, quod ferrum abigit: vt mira potius ſcribere curẽt, quàm vera, cùm præſenti nemo inſpectione viderit. Eſt quoque omnibus dubium, cur nauigantibus verum oſtẽdet cæli æquidium linea ad ortum directa, dirigat verò poſtea nauem, nõ illi, ſed ei per æquidiſtantem circulum. Ipſe allio perunctus maximas huiuſmodi deperdit facultates: quod præſtantiùs in nauigatoria pyxide con-

ſpicitur: vt nautæ, qui cepas ederint, ab eis obſeruatione depellantur: inebriari enim dicunt. Nos non iniucundum caſu inuenimus experimentum, vt arenam albam à nigra ſeparet, vel alio diſcrimine notabilem, & fortaſſe experimentum hoc antiquorum fuerit, quòd magnes, & ferrum, arenam, oleum, & omne traheret. Tandem eius commoditate per longinqua interualla alloquuntur ſimul, & ſimul nunciant.

Vtrùm mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata ſit, noſcēdi ratio.

CAP. XXII.

ALIQVA huius rei experimenta attulit priſca ætas illa, aliqua verò & poſterior, paratu facilia, miranda'que: vt homines viſis potius ſenſum negare, & ſe ſtultos fateri, quàm veritatē cōprobare audeāt, qui'que deſiderio huiuſmodi demulcentur, inueſtigationis oblectatione tenētur, & doctrinam hanc auidiſſimè ſitiunt, capiant conficiendi normam, videant'que

Experimentum:

gagatis lapidis (qui frequens eſt nobis, quo globulos effingimus in corollis precarijs, ad numerandas vel explendas preces) raſura, vel ipſe pila tūdatur, ac ſetaceo cribro tranſmiſſus, in tenuiſſimum redigatur puluiſculum, inde ex aqua vino'ue hauriatur, ſi cit illicò lotiū, & retinere nequit, corruptæ virginitatis indicium, eam'que defloruiſſe prodit: ſi viri non adhuc cōgreſſus, vel puerperium paſſa fuit, eam compeſcit, & arctius cohi-

cohibendi datur facultas. NEC minus inualidè id manifeſtat ſuccinum album, ſeu criſtallum, quod electrum vocant, ſi in puluerem redactum ieiunè ex vino ſorbeatur, & ad interiora feratur, nam ſi carnis ſenſerit maculam, mouet vrinam. Poſſumus ſic expeditiùs huius rei capere experimentum

Idem ſuffitu:

ſi portulacæ ſemen, vel perſonatæ folia, quam vocant noſtrates lapatium, ardentibus prunis inſperſa, ad ſuffimenta ſubſtituantur, & virginitatis fumus proditor ſurgat, tunc infundibulo alióue inſtrumēto patulo vuluæ ore ſurſum permeet, proijciet extemplò vrinam, & meiet, nec retinere valet ſi veneream paſſa eſt labem: Si veneris ignara, fumum irritè recipit, vrinam tenet, & virginitas deprehenditur. Si quis autem ioci gratia, non meiere ſolùm, ſed ſemen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agallocum, quod xilaloë dicunt, ſerretur, vel præcidatur, eius'que ſerraturam viuis carbonibus affatim inſpargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus ſubiens, effluet latè ſemen, nec iniucundum erit ſpecimen. At ſi aliter & mirabiliùs vltrò atque inuitò vis, vt

Mulier in ſomnis patrata narret facinora,

quod Democritum quoque ſenſiſſe video, magis'que in mulieribus quàm viris præualet, cùm ad loquelā promtiores, & loquaciores ſint: Nocte intempeſta, vbi profundo mulier fuerit demerſa ſomno, lacuſtris ranæ lin-

guas: sic etiamnum siluestris anatis, bubonis'que (quia noctu loquũtur) pectori, supra cordis palpitationẽ admoueto, immorari sinito, & quantũ poteris interrogato, nec iterare pertædescat, si illicò responsa non præbeat: Nã'que *erumpens tandem vox cordis secreta manifestat, interrogatis omnibus vera semper responsura: simulatis carminibus aliqui euenire tradunt, cum id omni abdicata superstitione operetur. Dij immortales vnde hoc euenit, vt sic efficacissimè operetur, vt in somnis ea liberè narret, quæ vigilantes incassùm conamur: quis hoc fieri posse credat! leniter tamen ad eam accedendo, loquitur blandè, in necessarijs vtitor.*

Quomodò discolores, & pulcri fetus gigni debeant.

CAP. XXIII.

MAGNVS *est animi effectus, vel vis imaginationis, maximus verò dum sui in excessum fertur, vt id assequi cogitatione minimè queas.* Gerentes *vterum mulieres, cùm auidissimè cupiunt, vehementer excogitant, spiritus immutant interiores, & in his excogitatæ rei pinguntur imagines, ij sanguinem mouent, vnde in mollissima fetus materia rei imagines exprimunt, sic partus in perpetuum maculis varijs'que notis inficiunt, nisi desiderio refricato quiescant.* Ideò *non impunè rerum exploratores exquisiuere, ita signari fetus, vti cogitat anima, & maximè in præcipuis actionibus, vt in maris congressu,*

spermatis eiectione, & aliis. Ideò homini cùm insit cogitationis velocitas, animi'que celeritas, & ingenii varietas, multiformes imprimit notas: plures iccirco in homine, quàm in ceteris animalibus differentiæ: aliis enim cùm immobiles sint animi, singulis in suo genere similia procreandi datur facultas. Hanc animi vim, vt cogitationis rectè nouit Iacob, vti sacræ testantur litteræ. Nam

Pecudes, vel equos discolores

progignere quærens, id effecit, quod imitari omnes iubeo, qui idem cupiunt: ipse virgulta, ac perticas populneas, amygdalinas, quæ'ue facilè corticibus spoliari possunt, edolatas corticibus interseptas, circulis redimitas & sinuatas, vti colubros albo nigróue interstinctas colore, in canalibus iuxta aquas, in pascuis, & præsepibus fixit, vbi grex ouilli pecoris stabulabatur, & coitũ ineundo, & oculos circumlustrando, nil nisi virgas aspicerent, vt quos dabant fetus, diuersè essent colorati, & passim candida vellera pullis infuscarentur maculis, non iniucundum visu. sic lanigera omnia animalia, vel vniuersum pecus. Præualet hoc in equis, id'que plurimum obseruant, qui huiusmodi curam habent, & ad coitũ equas admittunt, & equilia, vbi coitum explent, tapetis & pannis, variis depictis coloribus exornant, vnde discolores equos, scutulatos, spadices, diuerse'que coloratos efficiunt. Docet quoque Absyrtus: Equam colore aliquo contegas, qualem futuram pullationem re-

ferre vis, ſiquidem qualem veſtitu colorem ipſi mentiuntur, in talem enata progenies degenerabit: nam conſcendens equus in coitu, colorum ſpectaculo detinetur, qui oculis aduerſabitur, & talem dabit feturam, vt tergoris diuerſitas maculis euariet, totidem'que viſuntur colores, quot in exemplo fuère, plurimum'que emaculato blandiuntur colore. Sic etiamnum

Pauones, reliquiúe pulli albi

generantur: Si auiaria, vel caueas quibus concluduntur, eorum'que cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegantur, & exiguis cancellis præpediantur, quò minus ijs locis fugiant: rectè pauimēta ſunt euerrenda, ne niſi alba penitus conſpiciant: cùm coitum ineunt, excubant, oua'que fouent: ſic albicantem dabunt ſobolem: idem in alijs facito. Hinc ſollerti euenit excogitatu, quónam pacto

Mulieres pulcros pariant filios:

Prodidit Empedocles mulieris in conceptione viſionem fetum conformare: nam ſæpe imagines & ſtatuas adamarunt mulieres, quibus ſimiles fetus ediderunt, & ſæpe ſcriptis proditur mulieres nigros & villoſos peperiſſe filios: & cauſſam homines rimati, vbi multa diuexarunt ingenia, picturas in parietibus reperière ex aduerſo exiſtentes, quibus feminæ dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, ea'que cogitatione animus affectus, ſimiles feturas referebant. Vnde quod vſu venit, memoriæ mādandum iudico, & quod maxi-

maximè ſalutare remur eſſe, & ſæpe occurrens omnibus præcepi, vt in eorum conſpectu, Cupidinis, Adonis & Ganimedis effigies pendeant, vel materia parentum ſolida: inde venerem exercentes mulieres, animo verſent, & fortiſſima imaginatione animus rapiatur, & grauidæ diutius contemplentur, & partus inde genitus eum imitabitur, quem ipſæ coëuntes mente conceperint: nec parùm id profuturum ſcio. Cùm id ſæpius præcepiſſem, audiuit mulier, ſtatim'que candidum marmoreum puerum, bene'que formatum ante oculos ſibi propoſuit: talis enim exoptabat formæ puerum, coëundo & vterum gerendo, quam ſæpiſſimè animo eum deuoluebat, enatum'que poſtea fetum oſtendit mater obeſulum, nec à marmoreo ſimulacro diſſimilem, ita pallentem vt verum imitaretur marmor: & veritatis experientia patuit: aliquæ artificio ſunt laudatæ, ſucceſſus'que fauit. Ne ſint prætereà inordinati coitus, néue in latera, ſurſum'que fiant: pleriſque enim hoc in cauſſa fuit, vt diuerſa orirentur monſtra.

Monſtra quomodò gignantur, & de vi mira putrefactionis.

CAP. XXIIII.

N E C *ita facilior dabitur monſtra producendi modus, quàm è ſuprà dictis. Si quis autem id ſummoperè affectarit, multas patefaciemus talia producendi vias. Principiò putabat Democritus, ex plurimorum commixtione ſeminũ, cùm hoc antè, illud poſteà iactatum*

vteri

vteri partes subingreditur, & simul confunduntur, dissident'que membris, vt biceps homo, & multimembra gignantur animalia. Empedocles autem responsa omnia præoccupando vèrum concepisse visus est: Ipse enim ob seminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura distributionem, aut ob imprægnationem monstruosa ait animalia gigni. Straton autem ab adiectione, ablatione, transpositione, aut sufflatione id euenire tradit. At medici quidam id vuluæ adscripserunt, quæ sæpe flatu imbuta, subuertatur. Natura sagax in animalium efformatione membra primùm effingit, quæ in corpore principatum obtinent, posteà ex impendenti materie, nunc parciùs, nunc profusiùs operatur, vt se sibi suggerit: sic defectu coërcita, vel redundantia superata ab incœpto impenditur opere, vnde partus producit monstrifica labe affectos: vt in arte sæpiùs perspicitur: nunc mutilata, vt claudos, monoculos, nunc superflua, vt hermaphroditas, quaternis oculis, totidē brachijs, totidem'que pedibus: sic quæ fortuitò vel arte ordinātur, adiuuat ipsa, & inchoatis dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam monstra in lucem prodire desideras, vt exemplis condisces, multa horum trademus principia: cogitato & exoriri, quæ cōsequi possibilia fuerint: subscribet enim natura votis, opere'que delectaberis, ea'que euenient quæ nunquam putaueris, ansam'que præbent conficiendi, quæ vetitæ descriptionis, & potiùs

tiùs

tiùs admirandi, quàm profani sunt operis. Exuperantia primò, quo'nam fiat modo

Pullus gallinaceus quaternis alis enascatur, quaternis'que pedibus.

Quod docet Aristoteles: Oua illa seligito, quæ bina conperies retinere boleta, pellicula quadam non tenui intercursante, sed albumina continentur, quæ fecundiores sæpe gallinæ assolent parere, ex magnitudine cognosces, patet'que intuentibus soli exponendo, exuberante iam materia productum, ex plurium seminum commixtu, semen'que habeat pullorum, glocienti gallinæ iam excubāda supponas, vt suo insessu foueat ea, elapso iam debito tēpore tales excludet fetus pedibus alis'que quaternis, curabis vt commodè educentur. Si autem membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & animal omne quod ouo excluditur: si tale euenerit, non mediocris erit admirationis: sæpiùs enim monstra in prolificis animalibus & multiparis, quàm in minùs fecundis, & imperfectioribus, animalibus, in alijs verò facilitas generationis præualet: vnde in vilioribus animalibus faciliùs monstra prodeunt, quàm in nobilibus. Sic quoque aliter generare possumus

Animal è diuersis commixtum,

quod facilè eueniet, vti de fructibus docuimus: sed hoc pacto rem aggredieris: Animalia quære multipa-

ra,

ra, id est, quæ plures edãt vno nixu fetus, & quæ maximè salacia sint, & in quibus vincat coëundi volũtas, mares feminis obsequia sollicitent, commiscere inter se curabis, quibus par quoque sit corporis magnitudo, gestationis tempus æquum, vel sanè non longè diuersum: sic ex alienigenorum inter se animalium congressu, diuersa prodeũt semifera monstra, multiplici naturæ varietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ crocuta dici solet, producendi'que eius modum docet Aristoteles. Leæna cum pardis coit, vnde ignobiles generantur leones, non iubati & maculosi fetus, vt refert Philostratus. Cum pantheris quoque coëunt lupi, sic animal gignitur bigenere, quod Thoës dicitur, maculosa pelle pantheram refert, facie autem patrem, quod tradidit Oppianus, sic vulpe, lupo, & tygride, simia, leone, & similibus, vt crebrò græcè dici soleat, semper noui aliquid Africam afferre: ob aquæ enim inopiam egestatẽ'que siticulosis in regionibus, è longinquo coguntur bibendi gratia in vnum congregari, vi, aut voluptate ad commiscendum cogente, & inibi è varia seminum mixtura, varias subinde animalium nasci formas, nec tales fetus Africæ regionibus tam prodigiosi habentur, cùm familiaris sit incolis eorum partus. in nouis igitur procreandis exemplis vtitor. ITEM *in Aeliano legi, apud Sybarim pastorem fuisse nomine Crathin, qui cùm capellam omnium formosissimam deperire cœpisset, & libidinis æstro acriùs excruciaretur,*

ean=

eandẽ mirè inibat, ac vti amicam amplexabatur, non citra ſuauiationem crebram, idem'que capellarius amator, pabulum lætiùs amœniùs'que obijciebat, vt illi ſuauior fieret anima, inde ex concubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrem qui referebat, facie autem patrem. PVLLVS autem è diuerſis commixtus ſic eueniet: Marem palumbum cum gallina coire curabis, pullus'que emerget non iniucundus viſu. Sic quoque è perdicibus, gallinis, phaſianis eueniet, diuerſis'que accipitribus & pauonibus. Dabit mixtum fetum gallina, ſibi'que ſimilem admodum, ei'que, quo prolificum acceperit ſemen. At ſi defecerit matrix, ſic dabitur

Ouorum excubatio citra gallinam,

vt docet Democritus: Columbarum vel gallinarum ſtercore tuſo, atque in cerniculo ſubtiliter ſuccreto, obruantur oua, non irrita tamen, ne ſimul collidantur, ſubſtratis eorum pennis, & circumpoſitis cubilia extruantur: turbinatior ouorum pars ſurſum vergat, & vicenis quaternis'que horis, alternis vicibus innouato circumuoluendo, vt æquabiliter concaleſiant, ſic effetæ efficere ſunt ſolitæ, loco calido & tepente ſeruentur: vbi bis deni dies elapſi, & completi fetus, & pulli roſtralis oua percudere incœperint, auſculta num pipiãt, ſæpe enim propter eorum putaminum craſſitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiſcunt: teſta tollito, & gallinam inducito. ET ſi collibuerit, aliter potes:

Oua

Oua tepido demergas fimo, ſenis'que diebus recẽs ſubijcito, ne ſeneſcat, ſed tẽpore ſuo foueat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo ſemper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. S I *quis cognoſcere affectarit marem progigni an feminam, ſic cognoſcet:* Ariſtoteles *ait, & probat* Auicenna *ex orbiculari breui'que ouo mas, ex oblongis acutis'que femina progignitur: & ſuffragatur ratio: nam virtutis perfectio in maſculis ouis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longiùs abit materia, in quæ eſt vitalis calor.* Nec *inficior artificio ingenio'que enaſci poſſe*

Animal viſu & tactu inficiens,

ac ſi regulus vel catoblepa eſſet: caueto'que qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facilè euenturum iudico, ſi illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tabidi aëris matricem infecerit: Fecunda *mergito oua, vbi arſenicum, vel ſerpentum virus eliquaueris, venena'que cetera mala, per dies aliquos immorari ſinito: validiùs operatur intus, ſi ritè appoſueris, glocis ſubijcienda curato, manibus ne conquaſſes, ne inutile perdas, quod præualiturum ſperas.* Nec *dabitur occaſio maior monſtra producendi diuerſa, quàm ouis: & huiuſmodi ſæpe gallinæ partus inter cætera efficiũt, atque etiam ex ſe fiunt: Ideò* Leontius *ferri laminam aliquam, clauorum capita, lauri'que ramulos, vbi nidiculantur afferre iubet, ne prodigioſos & monſtruo-*

ſos

ſos edant partus. Fimo commodè vti poſſumus. eſt enim naturali calori ſimillimus, nec ſpernendam retinet putrefactionis vim, mirabilium rerum parens: tot'que genera ex putrefactione animalium proueniunt, quot ea, quæ putrefiunt: quod ſi quis rectè conſiderauerit, & mente pependerit, non minimum eliciet ſecretorum principium. Hæc tamẽ mirabilia viſa ſunt. Menſtruatæ enim mulieris

Capilli in ſerpentes,

& vermiculos vertuntur fimo obruti, & tempore iam modico. Nec minùs putrefactus è menſtruorum ſanguis rubetas ſiue ranas generare poteſt, facilè enim corrumpitur & conuertitur, & ſæpè mulieres ex eodem cum humano fetu bufones, lacertos, & iis ſimilia generant. Et Salernitanas mulieres legimus conceptionis principio, cùm fetus viuificari debent, tale animal apij & porrorum interficere ſolent ſucco. Cùm mulier quædam præter opinionem prægnans videretur, fetus loco, quatuor animalia ranis ſimillima peperit, & ſæpè tali cauſſa abortiunt, cuius monſtruoſæ conceptionis, non eſt alia (credo) putanda cauſſa. Ex corruptione quoque humani ſeminis, veluti vermes in inteſtinis. Alcippe elephãtem peperit, & ancilla inter initia belli Marſici ſerpentem generauit. NEC equorum minus è cauda ſetæ aquis iniectæ, animam recipere, & viuificari videntur. TVSVM ocymum inter lateres humido loco Soli expoſitum, ſcorpiones generat: quanquam Galenus ne-

get. Et combustæ anatis puluis, si humido inter patinas seruetur obrutus loco, ingentem & maximam mirè generat rubetã. Faciliùs autem rana procreari potest illicò, si earum cernatur ortus, non enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, scilicet ex coitu, in aquis suos natales habent, sed quæ per se nascuntur, & temporariæ dictæ sunt: & æstiuo tantùm imbre litorum & itinerum puluerulentis arenis generantur, earum'que breuis est vita, vel sæpè ventorum ara, altis montium iugis sæuientes, attollitur puluis, aquis'que mixtus, non solùm in ranas, sed in lapides cogitur, ranis enim aliquando pluisse auctor est Phylarchus, & Heraclides Lembus: circa Dardaniam & Pæoniam idem euenisse tradit, id'que tam copiosè, vt domus & viæ replerentur. Et Aelianus cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarum pars quæ ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum conformata, concretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodem corpore pars altera viuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in Aegypto quòd ex terra & imbre mures nascuntur, & in alijs locis ranæ, serpentes, & similia, vnde facilis est earum procreatio. Quidam enim cùm spuisset, ex sputo statim rana creata est, & Daumatus Hispanus, quoties libuerat, ranarum maximam ilicò producebat copiam. Sic verrinum & scrofarum ex coitu exceptum virus, & sanguinosum modo iam dicto, ineunte Sole capricorni prin-

principium, vt piscis exitu, eyciant, dum effatim lacte & micis saturẽtur, subantes: perceptum'que illud quod apriam vocant, quod idem est, quod equis hippomanes, vitreo sub fimo vase conditum, & operculatum, ne surgens calor euolet, aliquibus lateat diebus, præceptũ'que opus plumbea conditum pyxide erit vsui: qui id rectè nouerit componere, non vulgare cernet experimentum. Si quis verò curiosiùs, quàm par sit, noscere concupiscet, quam nouimus rationem experimento fimo & mirabilem admodum mandragorum producendi. Sic enim humanam feram ex ouo enatam feneratitia iam nomenclatura vulgò appellari cœpisse audio, si cui collibuerit, & is ad exemplar galli spermatis in ouo humanum & vitale asperserit virus, operculo coërcito, ne fetuosum calorem coërcitum suspiret, efferret semiferum animal, hinc humanam, hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat id Auicenna, sic occasio dabitur, alibi paullò vberiùs: sat sit normam & fieri posse demonstrasse. Pleraque & maiora iam omittuntur, apud inscios & plebeios fide penitus caritura. De partu menstruoso, de'que producendi per fimum vi, hæc dicta sufficiant.

De Lyra, & miris quibusdam eius proprietatibus.

CAP. XXV.

NON *nullas in se vires Lyra retinet proprietates, & animaduersiones, quas in medium afferre operæ pre-*

cium duximus: quanquàm non lateat gregarios & sciolos fidem non habituros. Etsi eorũ aliquis hæc nostra putet deliria, arcanarum tamen literarum cultoribus me summoperè placiturũ scio, qui'que naturæ miris peruestigandis, animũ penitus addictum habent, ignota non scribo. Rythmos & modulos in hominibus posse certum est, nec tam immite & efferatum esse cor, quin coaptis modulis, & cantilenis animum delinientibus remittatur, contrà indecentibus & inconcinnis angatur & restringatur. Carmen prodit Musæus dulcissimam rem mortalibus esse: & à Platonicis dictum animaduertitur, à musica mulceri omne quod viuit, plurimi'que visuntur effectus. Remugiunt in bello tympana, vt sint hortamenta, & torpentes suscitent, & ijs similia ab antiquis factitata reperiuntur. Timotheus musicus quoties libuerat, Phrygium modulabatur cantum & Alexandri animum sic accendebat, vt efferatus ad arma curreret, cum'que aliter voluisset, mutato animositatem exhauriens, segnem efficiebat animum, & remollitum ab armis ad epulas, & conuiuia trahebat: & Plutarchus ait: Cùm ipse audiuisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocatur Hermatij, adeò inflamatum se esse, vt simul cum armis exurgens manus iniecerit in proximè assidentes. Refert Cicero Pythagoram adolescentem quendam Tauromin̄itanũm, vino madidum, ac meretricio amore irretitum, cùm riualis comburere domum quæreret,

reret, qua detinebatur ſcortum, Phrygio modo concitatum, ſpondæo reſonante pacatum, & mitiorem reddidiſſe. Idem'que aiebat: Si tibiarum cantu impulſi adoleſcentes facinus aliquod aggrediũtur, tibicina ſpondæum canente diſtrahuntur, vt modorum grauitate eorum furens petulantia concedetur. Empedocles cùm eius hoſpitem, iurgijs, & conuitijs quidam laceſſitus inuaderet, canendi retorſit modum, furentis'que iram temperauit. Theophraſtus ad compeſcendas animi turbationes, muſicos fertur adhibuiſſe ſonos: Et Agamemnon è patria diſcedens, ad Troiam profecturus, de Clitæmneſtræ dubitans pudicitia, citharœdum reliquit, qui ſono illam adeò ad continentiam & pudicitiam incitabat, vt Aegiſtus non niſi occiſo citharœdo ea frui potuerit. Thracius Orpheus citharæ incentionibus efferatas gentes ſaxi inſtar nulla ratione molles inflexerit. Arion citharœdus rationis expertes delphinos ſibi conciliauit, vt demerſum ſoſpitem in litus duxerint. Teneros infantium ſenſus permulcet ſonus, & crepitaculis vagientes acquieſcunt, & ipſi conticeſcunt. Vnde Chryſippum proprium nutricibus fertur carmen aſcripſiſſe. Elephantes ait Strabo tympanis allici, ſerui ſonis detinẽtur, & modulato carmine capiuntur, cygni hyperborei cithara & cantu conuincuntur, auiculæ fiſtulis irretiuntur; & paſtoralis fiſtula paſtu progreſſis quietem imperat gregibus. Immo vulnera, & morbos, (quod multò mirabilius eſt) modulis prudens conſolata

eſt vetuſtas,vt ex hiſtorijs percipitur.Terpander,atque Arion Methimenæus Leſbios & Iones grauibus morbis curauêre. Aſclepiades medicus turba ſurdis medebatur,cantu'que populi ſeditiones compeſcuit, Hermenias Thebanus Boëthiorum pluribus coxendicum dolores melodijs abſterſit. Xenocrates organicis ſonis lymphaticos curauit.Thales Cretenſis cithara peſtilentiam fugauit,& ægrorum venas Herophilus muſicis penſiculabat numeris, ſic affectibus ſingulis ſingulas adhibuêre priſci melodias,vti Dorica prudentiam, caſtitatem,& doctrinam largitur. Phrygia pugnas excitat, furorem inflamat,quod efficit & tibia: ideò Ariſtoxinus in fabulis, quod Dorica efficere non valuit, ad Phrygiam deuenit harmoniam, quæ illis congruebat. Lydia intellectum acuit obtuſis, terreno'que grauatis deſiderio cæleſtem inducit appetentiam, ab Ariſtotele in Policitis traditum. Non'ne Lacedæmonibus fertur repudiatum pridem fuiſſe cromaticum genus,quod nimium audientes effeminaret? & ijs ſimilia, vnde non à ratione alienum reor,ſi ſimplici id accidat lyra, cithara'ue:quod verò arte ingenio'que confectis euenit,magis mirum,nemo eſt qui negare poſsit.Ideo

Lyra ſomnum concilians

proditur,& à multis quoque expertum eſt, dulci ſuam'que vt id eueniat harmoniat. fiat igitur ſic:E' lignis materiam parato mitioribus,vt ſuauiorem efficiat & remiſsiorem modulationem, vti abiete & hedera ex

vno

vno inferior, ex altero ſuperior compegitur pars, fides è tyris & ſerpentibus conficiendæ, ſed ex inteſtinis, vel membrana ſpinalem medullam contingente, quam erues flumine currenti, capite'que ſuſpenſo, reliquum marceſcat, ijs fidiculam accommoda, cytharam'ue, quæ vbi digitis pulſata intonuerit, blandum, mollem, nec inamœnum efficit ſonitum, gratum'que audientibus conciliat ſoporem, vt inuito claudent oculos, non miti ſomno. Quod mirum hoc videri non debet, ſi id quoque Pythagoricos effeciſſe fertur, vt cùm diuerſas reſoluere vellent in ſomno curas, quibuſdam cantilenis vterētur, vt leuis & quietus irreperet ſomnus, & experrecti ſtatim cubili exurgentes quibuſdam modulis alijs ſtuporem, ſomni'que confuſionem purgarent, ad ſubeundum munus aliquod. Aeolio euenire tradit, quòd animi tranquillet tempeſtates, ſomnum'que pacatis tribuat. Eſt & aliud mirabile valde, quod eius ſonitus fertur præſens atocium: dum enim per aures ad animum delabitur, vnde ab eius ſonitu expellantur, credentium arbitrio relinquatur: ne'ue hæc aliquibus offendiculo ſint, conſultius fuerit omittere. Hæc autem de vulgari accipies experimentum

Lyra, quæ pulſata alteram eiuſdem toni recubantem moueat.

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectum perueniat vnaquæque melos, ſi grauium vnam pulſabis digitis, altera reboat, & mouetur grauius in ea, ſic

acutarum, debita tamen approximatione: si id maximè non fuerit conspicuum, paleam suprà inducito, & moueri videbis. Suetonius autem Tranquillus *in libro ludicræ historiæ, neruos ait in finibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare.* Hinc *quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare: si æquè tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulsando, quousque quiescentis neruus moueatur, eiusdem toni signum: sic in cæteris. Si verò vt*

Lyræ surdus audeat sonum

vis, vel manibus aures obde ritè, ne sonum audias, tunc capulum lyræ, vel cytharæ mordicùs prehendito, pulset eam alter, & concinnum in cerebro dabit sonum, & fortaßè suauiorem: nec solùm capulum dentibus captans, sed longissimam hastam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur sonus, dici'que poterit non auditus sensu, sed gustu percipere. Remanet *hoc, quod haud quaquam inamœnum reor, vt*

Lyræ, citharæ, alia'que instrumenta vento pulsentur.

Hoc *sic perficies: vbi vasta fuerit ventorum procella, è regione aduersanti accommodabis instrumenta, vti citharas, tibias, sambucas, fistulas'ue: adueniens enim vẽtus impetu ruit, leuiter pulsat, & hiantes calamos percurrit: vnde ex omnium sonitu vicinis auribus suauissimum percipies concentum, & lætaberis.*

Inſomnia clara, & iucunda, & obſcura, meticuloſa'que inducere.

CAP. XXVI.

CIBVS ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporem ſoluitur, tabeſcit'que, quem caliditate iuncta in leue deſciſcere par eſt: cum'que natura in ſublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redundare, vbi natura cerebri perpetuo obrigans rigore, ad inſtar imbrium generationis, vt in maiori mundo ſæpè viſitur, fit humificus, & nebuleſcit ſic inteſtina reciprocatione denuò redditum incapeſcit: & ad cor defertur principis ſenſus domicilium: interim caput opplet, grauedinoſum reddit, vt profundo demergatur ſomno. Quòd ſi noctis conticinio magis ſoporari contingit, imagines deſcendendo aliorum occurſu, interpolentur: vt præpoſteræ monſtruoſæ'que videantur: Si matutino, vbi excrementum, fæculentus'que ſanguis, à puro, & frugi diſcretus & ipſe refrixit, & deferbuit, meracæ, abſolutæ'que viſiones demonſtrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, cum immoderato tumefacta potu, virtus ſopita langueat, & natura edulij vapores attollantur, & ex ijs, quæ corpore abundant, in ſomno exultari, & immoderatè iactari, vt diuerſa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flaua atra'que bile, frigido putrido'que humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari ſanguinis abundantiam habere: immo temperiei eiuſdem

præsagituram elici posse Hippocrati *&* Galeno *placet. Vnde cibis vescentes flatuosis, eorum vi salebrosæ imagines, monstruosæ'que, qui itidem attolluntur, si tenues modicæ'que exhalationis, gratis animum exhilarant simulacris, & incolumes videntur. Sic extrinsecus applicando simplicia, secum illius rei phantasmata infecta sensuum principi deferunt: arteriæ enim nostri corporis (inquit* Galenus*) ad se intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas, dum continuò dilatantur, sic ea somniemus, quæ præoptabimus. Vt non minus peruigiles, quàm soporantes lætemur: en*

Somnia grata excitandi ratio.

Cenæ summo, cùm cubitum pergimus, si leniter mandimus hippoglossum, melysophyllon, quam alij citraginem vocant, ijs'que simillima, consopiti varijs illudimur imaginibus, quibus lætiora non perciperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorem conuersam cernet, vmbrosis operculis opacatam, ac denique oculos circumlustrando, vernat vndique mundus, & arridet. Vel eleoselini succo, populnearum nouellarum frondium, acori vulgaris, solani hortensis, stramonij, aconito, maximè'que viridantium tempora perunxeris, collum vel iugulum, per quem venæ ascendunt soporariæ, loca vbi maximè venæ sunt conspicuæ, manibus, pedibus'que. Confert & iecur perungere, nā à ventriculo sursum euaporando, permeat sanguis ad

iecur,

iecur, à iecinore ad cor ſubit: ſic reciprocantes tinguntur vapores, eiuſdem'que coloris imagines referentes. At ſi quærimus

Somnia obſcura & tumultuoſa:

Fabas edimus, quia ſiccæ & flatuoſæ, & ideò à Pythagoricis abominantur, quòd talia pariant inſomnia. Pleroſque legiſſe memini, à fabis abſtineto, eius'que vſum interdixiſſe, & ferè legumina omnia, phaſeolos præcipuè, quos ſmilaces vocant hortenſes, lenticulas, craſſum & melancholicum humorem excitantes, allia, cepas, capitata porra, braſsicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia ſpirituoſa, vapurolēta'que ſunt, inflationem calidam, mordacem, & noxium humorem parientia, inſomnia ingerunt, in quibus phantaſmata deluxata, laceſsita, tortuoſa, turbida. Sic per aëra delatus, maria fluenta'que tranſnare videberis, ciuitates multas luſtrare, caſus, mortes, tempeſtatum ſæuitiam, nubilos dies videre, imbres decidere, Solis fulgorem infuſcari, cælum hiemare, ac non niſi meticuloſa omnia demonſtrari. Sic prædicta loca illiniēdo fuligine, vel omni aduſto, aceto'que (quod ideò addimus, vt penetrandi vim medicamentum adſciſcat) ignes, incendia, fulgura, coruſcationes, & omnia tenebris inuoluta. Nec ſilentio præterierim, poſtquàm in horum ſermonem incidimus, huic addere ſeriei, quæ fortaſſe iuuerit meminiſſe, vſui'que fuerit legiſſe. Si velimus

Idem suffitu edere, & aliter,

Sic sæpè factitare solemus: interfecti viri recenter viri calcaneum in puluerem redigimus, cui magnetis parum addimus, porrò simul commixta, si accensis carbonibus inieceris, vt locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes laruarum occursaculis deterrimis spectris, horribilibus'que afficies. S I C *quoque si dormientis capiti viuæ simiæ nuper extractum cor supposueris, non nisi feras in somnis cernet, & ab eis dilaniari, vt terriculamenta, & timorem incutiant magnum.* I D E M *præstabit onyches si collo ligaueris. Sed adeò dira cupido hominum mentes inuasit, vt quæ natura mortalium commoditati elargita est, abutantur, vt multis horum simul coaceruatis componant*

Limarum vnguenta.

Quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamẽ vi euenire patet intuenti: quæ'que ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo vase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione vltimum, nouissimum'que subsidet, inde condunt, continuo'que inseruiunt vsui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel A L I T E R *sic: Sium, acorum vulgare, pentaphylon, vespertilionis sanguinem, solanum somniferum & oleum, & si diuersa commiscent, ab ijs non parùm dissidebunt, simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas anteà perfricando, vt rubescant, &*

reuo=

reuocetur calor, rarum'que fiat, quod erat frigore concretum: Vt relaxetur caro, aperiantur pori, adipem adiungunt: vel oleum ipsius vicem subiens, vt succorum vis intrò descendat, & fiat potior vegetior'que: id esse in caussam non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur, conuiuia, sonos, tripudia, & formosorum iuuenum concubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis vis, impressionum habitus, vt ferè cerebri pars ea, quæ memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cum'que valdè sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impressiones capessunt, vt spiritus imitentur, nil noctu diu'que aliud cogitantes, & ad hoc adiuuantur, cùm non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis, & leguminibus. Dum hæc pensiculatiùs perquirendo operam nauarem: ancipiti enim immorabar iudicio, incidit mihi in manus vetula quædam, quas à strigis auis nocturnæ similitudine striges vocant, quæ'que noctu puerulorum sanguinem è cunis absorbent, spontè pollicita breuis mihi temporis spatio allaturam responsa: iubet omnes foras egredi, qui mecum erant acciti testes, spolijs nudata tota se vnguento quodam valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorum vi succorum cecidit, profundo'que occubit somno, foris ipsi patefacimus, multùm vapulat, tanta'que vis saporis fuit, vt sensum eriperet, ad locum foras reddimus, iam medelæ vires fatiscunt, flaccescunt'que, à somno seuocata,

multa

multa incipit fari deliria, se maria montes'que transmeasse, falsa'que depromens responsa, negamus, instat, liuorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Sed quid de eis sentiam? dabitur aliis narrandi locus, ad institutum nostra redeat oratio: satis enim prolixiusculi fuimus. Hoc *prætereà præmonendum censeo, ne facilè experientes dilabantur, non hæc æquè omnibus euentura: sed inter ceteros melancholicis, cùm natura præalgida, algiosa'que sint, eorum'que vaporatio multa nõ sit: rectè enim quæ vident percipiunt, & referre possunt.*

Quomodò amor cõciliari possit, de'que rebus amatorij medicamenti vim retinentibus.

CAP. XXVII.

NOSTRVM *fuit ab operis initio constitutum, omnia tantùm naturaliter operari, & præsertim, quæ magorum operibus impiorum euenient, ad eorũ scientiam penitus pessundandam: mortalium enim mentes his laqueis, & errorum inuolucris irretiunt, cùm hominum pars magna huic insistet, ac fallaci ipsius illecebra multos diuexari videam, admiratione animos capi, & ingenia ipsa ad perniciem elabi, quæ eleuata, ac discendi cupidiora sunt.* Nos *quæ ex ijs poterimus amorum illicia recensere non pigebit, à naturæ postliminio minimè discessuros: quæso legentes boni consulant.* Vt *igitur exordiamur, scitu iam dignum est, quod aliò non intenditur hominum mens, nisi vt hominum mulie-*

rum'ue

rum'ue animis amoris igniculos accendere, eos mitiores reddere, nostræ'que voluntati obtemperaturos nititur, cum'que rebus eueniat, in quibus efficiendi potestas latet: ijs vtamur, quorum aliqua à maioribus tradita, nobis experientia comprobata, multa'que recentiorum industria comparata sunt: & primùm Hippomanes, *antiquitùs ad sidera laudibus elatum, quanquam non defuerint, qui adstruxerint muliercularum figmenta, & deliras esse fabulas, demonstrationibus fortasse addicti, nec prodigiosis naturæ miraculis, additis'que caussis fidem adhibentes: quibus euidens experientia refragatur. Quod duplex statuunt, vnum virus, ex equarũ obscenis distillans, libidinis furore nimio stimulatarum: noster in* Georgicis Poëta *sic cecinit,*

Hinc demum (Hippomanes vero quod nomine dicunt
Pastores) lentum distillat ab inguine virus,
Hippomanes, quod sępè malę legêre nouercę,
Misceri'que herbas, & non innoxia verba.

Vnde apud Tibullum.

Hippomanes cupidę stillat ab inguine equę.

Nec instituto inefficax, eius'que vsum alibi tradidimus, & vires cùm poposcit locus: alterum autem caricæ est magnitudine, specie orbiculatum, latiusculum, colore iam nigricante, fronti nascẽtis pulli adhæret, statimq́ue feta partu edito, secundas deuorat, & laborum oblita

per-

perlambendo, & abstergendo eum conuellit, hippomanes appellatum: quod si quispræripuerit, ad vbera partum non admittit, odit, & alienum tanquam à se fugat, nunquam amatura: quod idem rectè sensit in Aeneide vates:

Quæritur, & nascētis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor.

Meritò ergo ex carne illa amorem creari, & illius esse irreticulum non absurdum putarunt, amatorium'que innasci veneficium. Et vt tradit Pausanias, nec Aelianus omittit, tantam in eo vim nouit Olympiæ Phormis Arcas, quod illo æri mixto, & effuso equam posuit, abscissa cauda, vbi Hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, vt ex ea equi eatenus fallerentur vt tantoperè ad illius conspectum furijs stimulari deberent: Sic enim eos alliciebat, tanta'que insania ducebantur, vt ruptis frenis, in ipsam violentiùs, quàm in pulcram equam & viuam insilirent. Neque enim quòd vngulæ, cùm æreæ statuæ hærent, lubrico lapsu elidantur, idcirco coitum desperant, immo ardentiùs multo hiante ore, imminēte'que adhinniunt, neque priusquàm flagris & magno ductorum robore abstrahantur, ab æreo simulacro depelli possunt. Vnde nomen veneno inditum ἱππόμανες, *quod equinæ cupidinis similitudine, hominibus amores inducit, & effrenatè furere in Venerem facit. Tradunt'que non minimæ auctoritatis viri, quod hoc cognitum penitus pastores habent, & si amatorias*

torias

torias alicui insidias parare velint, vt amoris flama conflagret, & cupidinis tabe amatæ mulieres torqueantur, & intereant, callidè equam, quæ ventrem gerat, parituram obseruant, statim'que à partu præreptum hippomanes habent, & in equæ vngulam optimè conditum seruant, vt egentes in pollinem ritè redactum insidijs esculentis, vel poculentis immisceant & animũ efferatum mitiorem reddunt, & fomitem amoris inducunt, ceu lasciui iuuenes veris assolent initio, continuò, paullatim'que concrescentem, & adeò ad amoris cupidinem inflamant, vt ad omnem hominum ætatem libidinis oculos adijciant. sic excremento aliquo coarctant, & in eum animum inclinant, cuius substantiam combiberint, & mutuum reciprocum'que reddit amorem. Erat & Echeneis veteribus veneficijs infamis. Sic hyænæ vulua sinistro lacerto religata, si quis mulierem inspiciat, amatorium esse tam præsens, vt illico sequatur: id verum ne fuerit an falsum, affirmare non ausim, ne quos reprehendimus, imitemur: difficilis enim hic esset & pænè impossibilis eorum captura. Docent & ALITER si libuerit huic simillimũ componere, vt multorum exemplis noscere discant. Animalia respiciendo, quæ maximè in amorẽ furiunt: vti passeres, & columbæ: sed commoditatis gratia in catulis exemplum detur: Ligetur catella semestris, vel annua, cùm ostendit se maritari velle catulo, veris principio: eo enim anni tempore conceptum sitiunt mari-

tum,cuius desiderio hiant : ita ligentur artè, ne conscendant,& aptè accommodentur, ætatem'que habeat coëundi,cibus posteà opiparè exhibeatur, vt spermatis vbertate luxuriæ desiderio conflagrent, cùm catulire desiderant feruenti'que fuerint animo,furientes & vociferantes,præcaue ne ad coitum admittas, vt violentiùs inferantur. Cùm cognoueris in summum luxuriæ gradum feminam peruenisse, vt genitalia pruriant, inflentur,turgeant'que,quod diei spatio eueniet, iugulant,ea'que deceperunt membra, vbi maximè huiusmodi desiderium insidet, & cùm carnem gustauerint proiecta amatoria libidine constrictiùs tenetur, vt vociferet & perbacchetur,poculis'que deuicta mens, libertate amissa,veneris insania exagitatur, vt extabescat corpus.Multa prætereà sunt,ex quibus pauca meminimus tanquam suffectura.Satis enim diximus,& si vera dixisse pertæsum est.

De Fascinatione,& quomodo per eam illaqueari possit,& fascinationis amuleta.

CAP. XXVIII.

IAM *de fascinatione est differendum, qui'que,effascinatores fuerint,nec silentio prætereundum : nam si nobis priscorum monumenta percurrere libeat, comperimus huiusmodi multa posteritati prodita iam esse, cùm noua recentioris æui euenta, antiquæ famæ non prorsus vanæ suffragentur. Nec historijs fidem derogare opus esse censui,si veras rei caussas validis rationibus*

nibus

nibus aptare nequimus: præterea cùm pleraque ſint peruestigationem penitus ſummouentia. Quod autem ipſe ex alijs operationibus ſenſerim, in medium explicandum duxi: multa apud Theocritum & Virgilium reperies, vnde

Neſcio quis teneros oculos mihi faſcinat agnos.

Iſigonus & Memphrodorus in Africa terra familias quaſdam produnt voce & lingua effaſcinantes, quæ ſi impenſiùs fortè, quàm liceat, admiratæ fuerint, vel laudauerint pulcras arbores, lætiores ſegetes, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu vel cultu opimas areſcere, & emoriantur repentè, hæc omnia nulli aliæ cauſſæ obnoxia: quod Solinus quoque ſcriptum reliquit. Idem Iſigonus Triballis, & Illirijs eiuſdem eſſe generis, qui pupillas binas in oculis habeant atque viſus exitialem effaſcinationem faciant, vt interimant quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis tam nocenti viſu ſunt: & impuberes maximè noxam ſentiant. Huiuſmodi feminas in Schytia eſſe, quæ vocantur Bithiæ, tradit Apollonides Philarchus in ponto Thibiorum genus alterum, multos'que alios eiuſdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiem eſſe: quorum meminit quoque Didymus. Nec diſſimilis generis Damon prodidit pharmacum in Aethiopia, cuius ſudor tabem contactis corporibus afferat, ac feminas quoque omnes viſu effaſcinare patet, quæ duplices pupillas ha-

beant. Cicero quoque de ijs scribit. sic Plutarchus & Philarchus effascinatrices gentes Paletheoberum pontum incolentes non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis, qui solido concretiori'que constant corpore pestilentes esse, & intuitu, solo'que habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem resoluant: nec solùm qui continuò, sed hospites, & qui eorum commercio alienissimi concutiuntur, tanta oculis vis: & fascinum quanquam per contactum, & miscellam ineatur, sæpè per oculos tamen perficitur: vti exterminatio quædam spiritus per oculos ad fascinati cor deueniens, totum'que inficiens. Sic enim euenit, vt adolescens subtili, claro, calido, dulci'que sanguine præditus, tales det spiritus, cùm à cordis calore à puriori sanguine exoriantur, quia leuissimi in altiori corporis parte perueniunt, & per oculos procidunt, & iaculantur, qui maximè foraminosi & venulenti sunt, omnium'que partium nitidissimi: & cum spiritu ipso vnà vis quædam ignea radijs emittitur, vt rubentes oculos, & lippos spectantes obuios, simili cogantur laborare morbo: mihi'que accidens detrimentum attulit: inficit enim aërem, qui infectus alium inficit, sic oculis proximus vnà secum vaporem corrupti sanguinis deferens, cuius contagione spectantis oculi rubore simili afficiuntur: Sic adimit lupus vocem, sic regulus vitam, qui adspectu venenum excitat, & radijs virulentos infigit ictus, cum speculo autem, reciproco iaculatu in

ſui auctorem retorquentur. Sic immundæ mulieris intuitum reformidat politum ſpeculum, vt affert Ariſtoteles, eius'que adſpectu ſordeſcit, & fulgor hebetatur: quod euenit, quia ſanguineus vapor in ſpeculi ſuperficiem propter terſitudinem in vnitatem coit, vt quadam eluuiecula operatur & clarè demonſtretur: immo ſi nouitium ægerrimè elues, quod ideò in panno vel ſaxo non euenit, quia in illo ſerpit, & in profundum deſcendit, in hoc verò ex partiũ inconcinnitate diſſipatur. At ſpeculum quia pertinax obſtat, quia terſum infractum reſeruat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit: tali fermè pacto ſi in clarum vitrum reſpires, facies ſaliuæ roris aſpergine rigatur, tenuis'que euolans pars in ſaliuam relabitur, ſic ex oculis radiorum profluuium, qui ſpirituum vehicula, ad occurſantis oculos perueniens tranſuerberat, & percuſſi hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, cùm è corde exoriantur: ſic ipſi in cordis marginibus coguntur in ſanguinem, peregrinus hic ſanguis ab effaſcinati natura viri diſcordans, reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus contagione ipſa permanente, quatenus vis tabidi ſanguinis in membris viget, & cùm ſanguinis affectio ſit, ex nunquam interpollari contuetur febri, quæ ſi in bili, vel pituita eſſet, per interualla fortaſſe ſedaretur. Vt autem diſtinctiùs pateſcant omnia, id primò ſciendum, duplicem apud auctores faſcinum reperiri. alterum amoris, inuidiæ, vel maleuolentiæ

alterum. Si verò pulcri deſiderio, formæ'que concinnitatis fuerit deſiderio irretitum, quanquam eminus iaculetur, per oculos venenum hauritur, & venuſtæ ſpectrum formæ amantis cordi reſidet, igniculos ſuccendit, vnde ſemper afflictari ſolet: & quia ibi molliſsimus amati ſanguis vagatur, vultus repræſentat, ſui'que ipſius ſanguine relucet, in ſe non quieſcit, & ſic ab eo trahitur, vt vulnerati ſanguis in vulnerantem labitur. rectè hoc ſic innuit Lucretius,

Id'que petit corpus, mẽs vnde eſt ſaucia amore.
Nanque omnes plerumque cadunt in vulnus: & illam
Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu:
Et ſi cominus eſt, os tũ ruber occupat humor.

Si verò inuidiæ, vel maleuolentiæ fuerit quem tale virus infecerit, effaſcinatio noxia admodum maxime'que in vetulis reperitur. Nec *valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus, animus'que affectus corporis vires firmat, & potiores reddit: nec ſolùm immutat corpus proprium, ſed alienum reddit, & tanto id, quanto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde cient.* Non'ne *auaritia, mæror, vel amor, colores, & habitus immutat?* Inuidia *non'ne corpus pallore inſigni, & extrema induit macie?* Non'ne *prægnantis auiditas inficit tenerum fetum rei agnatæ notæ? Sic vbi flagrantes inuidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocendi cupido acriùs micat ex oculis,*

&

& intestinus ardor proficiscitur ab eis, astantium corporibus maximè speciosis malum inferunt, & oculorum acies vti telum transuerberat, præcordia perurit, & maciei præbet caussam, si cholerici, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororum apertura, & humorum subtilitate facilè depascitur morbus. Nec solùm ex paßione tale fit corpus, sed venenum humano reperiri posse corpore facilè est, quod probat Auicenna: plerique tali sunt natura præditi: quod mirum videri non debet, si arte fieri posse sæpius visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina insignis speciei puella, serpentum veneno delibuta, & depasta, vt Aristoteles tradit: & Auicenna Rufi testimonio scribit. Galenus autem alteram fuisse, quæ Hyoscyamum impunè sumeret, alia verò aconitum, vt nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius vsu (vt ex antiquorum monumẽtis accepimus) vsque adeò innoxium præbuit se veneno Mithridates Ponti Rex, cùm vellet veneno sibi mortem consciscere, ne se Romanis dederet, nullam ex assumto veneno percepit noxam. Gallinæ, anguium, & lacertorum carnibus obesæ, vel tritico cum iure decocto, si accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluuium, multa'que præterea fiunt, quæ longum esset recensere. Sic plerique viri suapte natura sunt, qui tactu infirmitates aliquas curant, multi araneum & oleandrum comedentes, serpentum'que morsus floccifaciunt, nec tabem sentiunt, si similem sor-

tiuntur naturam, quorum obtutus, vel emanans ſpiratio non homines ſolùm, ſed plãtulas, herbas, cetera'que emaciat, vt exareſcant penitus: & ſæpè vbi huiuſmodi animalia reſident, arentes ſegetes veneni participes factæ exiccatæ cernuntur, non niſi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Non'ne *mulieres menſium tempore cucumeres, & pepones tactu viſu'que inficiũt vt marceſcant? non'ne pueri innocentiùs viris, quàm mulieribus tractantur? & plures feminas, quàm viros effaſcinatrices reperies complexionis ratione, fortiori enim lapſu à temperamento decedũt, plurimis'que noxÿs veſcuntur, vt ſingulis menſibus ſuperfluitatibus expleantur, & ſanguis ebulliat melancholicus, vnde vapores orti, ſurſum elati, per oculos prolabuntur, & aſtantibus venenum expirant, & tali corpus explent. At ſi formoſam deperis iuuenem, ei'que vis, vel mulierem viro faſcinum inducere, vt ſi fieri poſſit, in amorẽ coarctetur: hic patet*

Amatoriæ illaqueationis modus:

Sint oportet ſanguinei, ex parte quidam cholerici, oculos habeant amplos, nitentes, & glaucos, & multum conducit caſtè viuant, ne frequenti coitu humorũ ſuccus exhauriatur vnde frequentiſſimo intuitu, diutiſſima imaginatione, debita approximatione, cum conamine facto aciem aciei dirigant, radÿ radÿs, & lumina luminibus coniungantur, ſic ex intuitu yltrò citroq́ue facto naſcitur amor, & combibitur. Cur *autem*

tui faſcino detineatur non aliorum, ex ſuperiori, & ex hac videtur ratione: Euenit *enim ex faſcinantis intentione, qui quidem per ſpiritus, ſiue vapores tranſmittuntur ad maleficium, & ſpiritu illo affectus ei ſimilis efficitur: exiſtente enim maximè in paßione illa, & imaginatiua virtute circa rem valdè fixa, habitus diu permanens, ſpirituum habet obedientiam & ſanguinis: tunc exoptata re poteſt à virtutibus deuinciri, & inflamari. Quanquam animus (vt Auicennæ aſſcribitur: neque ab hac ſententia illius abhorret auctoritas) ſolo affectu, & imperio tales producere poteſt affectiones. Placet* Muſæo, *quod amoris fundamenta oculus inciat: & præcipuè ad amandum illices ſint, & ex adſpectu amorem naſci dicit* Diogenianus, *vbi incognitum amare non poſſe dicit: & tanquam prodigij loco* Iuuenalis *de amante refert.*

Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus viſam ad inſaniam compellit, amoris que allicitur per oculos rudimentum. Reliqua verò membra non verè dant cauſſam, ſed concitant, vt formæ lenocinio cernentem remorentur viſis rebus illectus, & immorantem obtutu feriant & ibi Cupidinem *excubantem aiunt ſua mittere tela, vt emiſſus ex oculis aculeus in aſtantis oculis confugiat, ac præcordia perurat. Apuleius:* I*ſti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapſi, acerrimum meis medullis commouent incendium. Iam non paruam tribuimus*

quærentibus radicem, ne penitus, malæ'que mentis compos extiteris, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirum fuerit, morbis perpensis, qui ex contagione eueniunt: vti pruritum, scabiem, lippitudinem, epidimiam, si tactu, visu, loquela, astantem inficiat, facile'que tabem contrahat: cur amatoria contagio, morborum omnium grauissima pestis non illico homines inuadat ac penitus consumat? Nec in alijs solùm, sed in ipsos quoque relabitur, immissum'que fascinum ipsi alliciunt. Veteribus quoque scriptis proditur de Eutelida, *qui refluxionibus, aquis, speculo vel fonte resilientibus in videntem imaginem retorquentibus, sibi fascini perniciem intulit author.*

Ευτελίδα ἄσαγ᾽ βασκαίνειν ἰδὼν ὀλόφισις αἴτης
Δινήεντι ποταμῷ αὐδ᾽ ἄντικα νοῦσος ἀδίκης.

Adeò sibi pulcer visus est, vt eodem quo alij ipse fascino deciderit, sic pristinum corporis habitum deperdit, peculiaris'que morbi pœnas dedit. Sic se proprio pueri vitiant fascinatu, parentes verò veneficis & fascinatoribus caussam ascribunt. Nunc autem morbi cape

Alexiteria remedia.

Multa enim sunt, quæ prudens instituit vetustas. Si amoris fascinũ amoliri conaberis, sic auerruncabis: visum abstrahas, ne tuis aciem oculis adigat, ne'ue lumina luminibus copulẽtur, vnde enim affici solet, inde caussam amoue, consuetudinem interpollatim remoue, otium repelle, grauis animum adhibe curis, sanguinem, sudorẽ,

&

& excrementa omnia largè eijcito, vt vnà noxia eijciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si inuidorum fuerit maleficium, illud sic nosces: Colorem *deperdet, difficulter oculos eleuat, semper inclinat, crebra iactat suspiria, cor angustijs cohibetur, nec signum conspicitur mali alicuius, lacrymas effundit salsas & amaras. Ad ipsum effascinandum, quia aër contagiosus, & contaminatus est, odorata suffimenta substituantur, vt aërem instaurent, nec minus aquis irrorando, cynnamonum garyophilos, ciperum, xilaloë, moschum, ambram.* Ideò *prisca æuum ad hunc nostrum se propagauit consuetudo, retinent'que hoc mulieres, si noxam pueros contraxisse vident: ad expiandos thure eos suffumigant, & circumuoluunt: claro seruentur aëre, ij pendeāt è collo lapides, carbūculus, hiacinthus, saphirus alissum in domo suspensum, rhamnum, & phu opiferū putat amuletum* Dioscorides. I*sopum & lilium odorato. Annulus deferatur, ex onagari vel vngularum asini domestici, satyrion, quæ orchis & femina dicitur.* Ru*tam sua dote probat Aristoteles.* H*æc omnia veneficiorum vires hebetant.* Q*uæ autem experientia comprobata, & ad veritatem propensiora visa sunt incerti generis experimenta, hoc scripsimus libro.*

FINIS SECVNDI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER III.

PROOEMIVM.

IAM ad ea videor acceſſiſſe experimenta (dum ad varios rerũ perſpiciendos ferimur effectus) quæ vulgus vocat chymica, nec parũ continent lucri, circa quod non olim magna mortaliũ pars hęret: ſed eiꝰ inextinguibili ſiti vniuerſus ęſtuat mũdus: vnde vt aliqua percenſeamus, coacti aggredimur. Eſt ſanè res non paruipendenda, ſed expetenda præcipuè, qui Philoſophiæ ſtudijs nauãt operam, ac naturæ perſcrutantur arcana: eueniẽt enim plura, quæ admirari poſſunt, & quæ noſtro vſui mirũ in modũ ſunt neceſſaria, dũ multas perſpicient tranſmutationes, & eas vidiſſe non parũ lætabuntur: non metallorum tamen eorũ, quæ maximo diſtent interuallo, ſed quæ cognata & vicina ſunt, accidentibusq́ue differunt aliquibus, quòd maximæ auctoritatis viros philoſophos fateri non puduit, vt in rebus alijs naturalibus quoque videmus, quas diximus.

mus. Nunc autem vana ſpe lucri, ac ſub eius continuæ voluptatis eſca, & illecebra tam rudes homines,& idiotæ accedunt, vt non ſine magno huius ſæculi opprobrio pertractentur, ac huius artis cultores inuiſos omnibus reddant.Dum enim ſophiſtico auro laborant pręparando,vti horum principia penitus ignorantes,vbi bona decoxerunt, in perniciem ruunt, & vana auri ſpe deludẽtur:vt rectè Demetrius Phalereus ait: Quod capere debuerant, non ceperunt:quod autem poſſidebant, amiſerũt: & metamorphoſin, quam in metallis exſpectant,in ſe ipſos experiuntur, tunc (cùm hoc vnicum ſolamen inueniant)cõmentitijs fraudibus alios fallere, ac ſibi comites nituntur efficere:ſic bonæ rei fidem in peiorẽ vſum conuertunt,ſeu altioribus ſæpè rebus contingere videmus.Et adeò artis vel lucri deſiderium libros auxit & mendacia, vt nil ferè aliud circunferatur, ac optimè Diocletiani iuſſu ſint omnes exuſti,& in cinerem verſi. Ipſe autem, qui aliquid videre affectas, id ſcito, in omnibus naturam imitari non poſſe, ritè metallorũ primordia pernoſcenda ſunt, & ſi ea transformari,vel penitus tingi quærũtur,in prima diſſoluito elementa,nec efficere ea coneris, quæ nec fieri poſſe cognoſcuntur. Aliqua hic nos

appo-

apponemus,quæ in his videre contingit, nec laboris minimnm in periclitandis, experiendiſque habuimus:horum exempla perdiſcito. Hîc montes nõ pollicemur aureos, nec quem homines rentur percelebrem philoſophorum lapidem illum,multis ſæculis iactatum,.& fortaſſe aliquibus compertum:nec poculentũ aurum,quo homines ab interitu immunes tueantur.neceſſe eſt enim mundo hoc vertibili, & alterabili permutationibus omnia eſſe obnoxia. Talia autem promittere, temerarium prorſus nec penſi habens quicquam fuerit:Vtilia tamẽ ad humani corporis tuendam valetudinem, atque prorogandam fieri poſſe non imus infitias.Quæ tradere intendimus hæc ſunt:

De extractionibus aquæ & olei, & operationibus quibuſdam,quę paſſim operibus ſubingrediuntur.

CAP. I.

PERATIONES *quaſdam præmittere viſum eſt, quæ obiter in opere legũtur, vt quæ docentur ordinatè procedãt, ne'ue alibi quærantur, & quanquam hæc aliquibus aliter operentur, nec fieri poſſe iudicent, opus tamen ſubintrant noſtrũ, & ijs nos efficere conſueuimus, quibus ignoratis non facilè votũ aſſe-*

assequeris. distillationis autē, vel apti distillationū vasis, quia toto hoc meminimus opere, ne ignoretur, locus hic dicendi oportunus videbitur. Recentiorū quorundā inuētum est, aquā ex omnibus haurire, vt purā habemus aquam sine terra(vt fieri tamen potest) vides enim distillatā aquam nullis redundare fæcibus, et præstantiùs à putrefactione liberātur multa, vel si aliquid imbibere indigemus. Vas primò parant fictile, melius autem vitreum concauū, turgescens; pilæ instar, vel potius turbinatum: vti pyrum, ac collū oblongū habeat, cui pileū vitreum accommodatur, vt subiectis prunis res in vapores soluatur tenues, & vacua omnia repleat, & in sublime feratur: vapida hæc crassitudo vbi pilei frigidum tetigerit, et vitrū occursabit, illius marginibus in rorē cogitur, inde per pilei fornices delabens, in aquā relabitur, & aperto quodā canali, quod ad illud pertinet, largis riuulis decurrit, subiectūque receptaculū stillatim eā recipit, hoc distillariū, vel alembic chymistæ vocāt. Multi ne fumi nidor potores offendat, in feruentis aquæ vas organū locant, & tenuior elicitur aqua, balneum'que dicunt. Tenuissimā quoque detrahes aquā, si vitrea hæc vasa in fictile aliquod concauū accōmodaueris, vt foras promineant colla: hinc calentis aquæ plenum subijciunt ahenum, vt surgentis vi fumi, nec aliò permeantis eliciatur è rebus ingeniosè aqua, quæ è potalibus præstantior fuerit. In vacuam ollam aliqui hoc ligant vas vitreū, vndique non contingens latera, et os obturant reli

cto

cto tantùm foramine, quo collum foras promineat, ſic incandeſcens olla, aëremque concaleſaciens in vaſe res contentas, in vapores ſoluit : ex ijs commodiorem elige modum, ac ſufficiat ſemel enarraſſe. Multa ſunt prætereà vaſa, quibus vtuntur, & pænè infinita. Rem autẽ, ſi inobediẽs & cõtumax fuerit diſtillationi, putrefacere et macerare ſolent, nunc equino fimo, qui eiuſdem ſemper ſit caloris, innouando diebus quinis, nunc ſoli opponunt ſpeculi concaui ope, et ſic etiã nos ſæpè aquã extraximus, nunc vinaceis tumulãdo, vel cineribus, et accẽſis carbonibus iuniperi, nã cùm denſum, & valde ſpiſſum ſit lignum, multum accenſum durat. Nunc autem ad operationes accedendũ, & primò extrahatur quomodò

Talci oleum,

quod apud multos arduum, nec ferè fieri poſſe indicent, ſic tamen parabis, vbi fuerit opus : In ſacculum immittito talcum cum litoralibus calculis, & qui in fluminibus paſſim conſpiciuntnr, multum exagitentur, dum in tenuiſſimum redigatur puluerem : vel id alia perficies induſtria, ſic enim omnibus fieri conſueuit : inde in crudam ollam accommodato, craſſitudinis & roboris nimij operculo inducto operi, & ferreis circulis munito, ac figularia creta vbi illeueris, Soli reſiccandum tradito, poſteà in fornace lapidum locato, vbi eluctantur flamæ, vel alibi, dummodò violentiſſimus ſit ignis : vbi fornax ardere deſierit, eximito, & vas frange, ſi in calcem iam redactum optimè noueris : ſin

minus

minus, iterum efficere ne pigeat, & parem operam impendas. cùm perfectè inalbuerit calx, prophyretico marmore terito, & in alium sacculum accommodato, vel in marmore humidissimo in loco, præalto puteo, vel cisterna, diu'que immorari sinito, & nimia humiditate stillatim effluere cernes, seruato: & in vitreum vas dictum inducito, quo vtuntur chymistæ, in oleorum & aquarum extractione, sic ignis vi optatum recipies liquorem: faciliùs enim & citiùs in aquam soluitur, si perfectiùs & diutiùs fuerit combustum, & in calcem versum: nam in calcem redactæ partes, magis'que per ignem subtiles, cum aquis commiscentur & in aquam conuertuntur. Si vis autem

Sulphuris oleum,

vel aquam, sic extrahes: Vas vitreum habeto oris ampli & concauum, in campanæ formam, vbi luto illeueris, pede ferreo suspẽdatur filo, inferiùs autem amplum receptaculum locato, vt è marginibus campanæ extillans oleum recipiat, cuius medio terreum, vel ferreum accommodetur vas sulphure conditum: ignem tunc succendito, & dum comburitur, aliud recentius superindatur. nã dum vritur consumeretur erigens se fumus, vasis'que feriens fundum, humectis exhalationibus corporescit, & reciprocans in oleum coalescit, ac inde dilabitur. Hoc dealbendis, & expergificandis dentibus optimum ostendimus. In igneis verò mixturis ALIVD est: ignem enim admittit, et detinere potest:

Viuum cape sulphur, non ignem expertum, ac iuniperi oleo portionibus æquis remisceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito: in necessarijs vtitor. At

Ouorum oleum

sic parabis: Supra ignem largo accommodato vase sartagine, vel alio in hoc boleta proijcies, spatha permiscendo semper, ac crebra diuerberatione ne crementur, vbi in puluerem versa, prelo exprimi curato, expressū'que oleum pyxide seruato. Vel ea elixãdo indurabis, & sic exprimatur liquor. In incensiuis autem mixturis

ALIVD *sic parabis: Ouorum multa remisceto vitella, cum sulphuris medietate viui, ac sartagine accommodentur igni, vbi eluuies, vel oleosum quoddam per eorum superficiem enatabit, seruato: illud enim quæsitum erit oleum. Terebinthinæ resinæ, & mellis oleum, vti cetera efficies: Eam vasi inijciendo, & lento igni accommodando: vehemens enim ascendere facit, & intus concipit ignem. Nunc autem laboriosam aggrediamur operationem, quónam modo exprimi possit*

Argenti viui aqua.

Sic tamen sedulò efficies: Fictile parato vas rotundo ventre, ac crasso, collo verò leniter turbinato, vt aptatæ capitis parti accommodari possit vitreum pileum, inde figulorum luto circumlinito spiramenta, ne viuum argentum in tenues auras euanescens respirare possit, aperto canali vas subijcito, vt liquorem suscipiat: sit vas posteà peruium è latere, quo viuum argentum intromitti

mitti

mitti poſſit, igne totum incandeſcat, & vbi incanduerit, infundibulo vel inſtrumento alio viuum argentum immittito, & extemplò cretam inducito, vt aptatæ parti par ſit: vbi enim valde intonuerit, & crepitum ediderit, cogitur in vaporem ſolui, ac paullatim craſſeſcens, in ſubiectam elabitur fideliam.

De ſublimatione, in calcem reductione, & reliquis in hoc neceſſarijs.

CAP. II.

*R*ELIQVVM *eſt quomodò ſublimare, & in calcem reducere oporteat, edocere, quæ res noſtris operationibus neceſſariæ paſſim conſpiciuntur, & præmiſſas quodammodo ſequuntur, quas breuiſſimè narrabimus.* Et *primò*

Sublimare quomodò debeamus:

Auripigmentum, vt huius ſimilitudine diſcas & alia. Quia videmus aliquando res prorſus corrumpi, denigrari, & fœdari, id'que ſecundùm diuerſitatem eorum euenit: fit enim aliquando propter partes eorum terreas, nos ſic defæcabimus: nec per aliud poteſt perueniri magiſterium, quàm per ſolam ſublimationem, cùm ſubtiles euolant partes, vnde peruium magis & perſpicuum videbitur, & per hoc ab aduſtione priuatur: Illud primò teratur, vt tenuius poterit, fictilem ollam intus vitream conijcias, & oleum infundatur, quod non minus dodrāte ſuperemineat, lignea rude miſcendo ſemper, ne fundo inhæreſcat, reſiccatum terito, ſimi-

lem'que impendas operam aceto & acri lixiuio, puluis demum cum tartaro, viua calce, æris'ue ramentis in vaſe claudatur vitreo oblõgo & cõcamerato non ad ſummum vſque labrũ replẽdum, ſed medio tenus, ritè venter foras luto muniatur, & in ſolem cõferto, ſinito'que in Sole eſſe vſque dum reſiccatum fuerit, & igni reſiſtere valeat, clibano accommodabis, os ne claudas, ne occluſo ſpiritu ſtranguletur, coërcitam'que ſuſpiret auram, leuis verberet ignis fundum vaſis, inde paullatim ſenis concreſcens horis, igne tandem cãdeat, eiusque vi petat fugitiua pars vaſis cameras, ibi'que in argentum album congeſtum inſideat: vas frange, detrahe, ad vſum recondito. Euenit idem in deſcenſu, nam in præceps faciliùs fertur. Si verò fuerint corpora & grauia, alijs adiungantur leuioribus, vt faciliùs adſcẽdat. Sublimandi modum præbuimus, quo in reliquis vtitor: non enim multum inter ſe euariant. Si verò vis

Argentum in calce vertere,

vel aliud, ſic fiat: Ex *argenti ramentis, & viuo argentor tiplicato malagma confice, inde communi ſale porphyretico marmore multum leuigabis, vbi ad perfectam vnionẽ perueniſſe ſcies, in obtorto vitreo vaſe locato, quòd facilior ſit adſcẽſus, igni appone, eius'que vigore viuum argentum per fiſtularum colla in receptaculum dilabatur, quod vaſis imo remanet fundo, dulci aqua confricato, nouã ſubinde affundens, dum nullum ſalſuginis veſtigium excernatur, & amarorem ami=*

ſerit

ſerit omnem, dulceſcente aqua iam calcem habebis. Eſt & parandi ALIA *ratio:* Argentum *forti aqua ſoluatur, vt aſſolent aurifabri, & fontis immiſceas aquam, quæ communem ſalem exederit, ſic argentum ad imas vaſis partes procumbere videbis, penicillis aquam exugito & calcem teſtaceo vaſe, flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulci'que aqua ſalſedinē amoueas, quod denuò ſemper exercebis, dum totum abijſſe cernes, & modus lauandi ſit, quem in priori reddidimus.* Sic *argentum in calcem & ceram vertes:* E*ius ramenta cum ſublimato viuo argento permixta vitreo apto condantur vaſe, & flagrantibus prunis exponantur, & vis ignis viuum argentum expellat, & in ima vaſis parte fixum argentum, vti ceram, reperies gemmis aptum, pyxidicula ſeruetur.* At

Plumbum & ſtannum

in calcem vertere ſi volumus: Stannum *vaſe liqueſcat aliquo, & in tenuiſſimum ſalem proijcito, corili caudice vertendo, vt adhærentes partes ſeparentur, & granulis milio proximis vertantur. vel eliquatum per arcta cribri foramina traijcito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuiſſimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam mergito, tātiſper mutata aqua, & colata, donec victo ſale dulceſcat, & ſalſilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum vel vitrariorum fornaci condes diebus tribus, & in calcem redactum reperies*

ries totum. Vel ALIO *modo, vt granulorum vicem expleat, & docet Geber: Aperto liquescat cratêre oris ampli, vnco ferro superficiem erodendo, vt cutim detrahat superficialem, excoriando semper, donec omne cinefactum, vel pulueratum habebis, ollæ imponitur, et fornaci inditur, & laxato obturamento visitur, dum in calcem vertatur candidam.* Vel ALITER: *Fictili cratêre amplo, luto'que munito colliquetur plumbum, ferrea spata versando per diei quadrãtem, nulla dum in puluerem vertatur interpollatione, quod in ollam iniice, ac forti reuerberationis igni per diem apponito, & candicans reperies, setaceo cribro transmissum seruetur. Remanet autem, vt doceamus &*

Aes coquere,

quod à multis traditur, stibium tamen nullibi, quod sciam traditum est, tali'que expedies pacto: Aes *fusoris in vase liquato, cum æquis stibij portionibus simul colliquatis, tantundem superaddito stibij, & super planum marmor proijcias, vt in eius superficie frigescat, vt aptiùs in lamellas ducatur, duos deinde excauabis lateres, vt intus commodè accommodari possint laminæ: vbi accommodasti, operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto stipetur, resiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibi'que per hebdomadam immorari sinito, vt perfectè comburatur, detrahe, & ad vsum accommodato. Possumus quoque*

Argentum viuum è plumbo extrahere,

Et in hunc modum: Tenuissima plumbi ramenta in ardentem aquã nullo phlegmate redũdãtem proijciantur, adiecto tartari & salis momẽto, vel quod medietatem æquet, & aqua super plumbum quadrante superemineat, os operculato, & per mẽsem sub fimo obruito, pòst detrahe, et vitreo in vase obtorto, ne multùm ascendendo laboret, ignis subijciatur, et aquam extillans viuum argentum in guttulas versum adscendere cõspicies: vbi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias.

SAL tartari sic fit: Eligenda est fæx à vino vetere, ea autem diligenter siccata, noua testa largo igni vratur, vsque dum penitus incendatur: experimentum legitimæ vstionis est, vt aërio nitore inalbescat, linguam'que tactu vrere videatur, id calida dissolues aqua & penicillo coletur, & noua olla lento igni euaporet tota, remanens in fundo est sal, quo in operibus vtimur. Vel

ALITER argentum viuum è plũbo vberiùs faciliori sic detrahes via: Sit fictilis ollæ fundum crebris foraminibus lacessitum, & exiguis, in aliam subintret ollam, ac tenaci luto cõmissuras stipabis, breui, eiusdẽ'que capacitatis effossa scrobe obruatur, sola vndique terra pedibus conculcata, superiorem vacuam medio tenus viua repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæsitum plumbum, & tenue tritum dissеminabis, viua calce reple totam denuò, vt in medio collocetur plumbum, & puerorum vrinam expergificabis, suprà sic operculo imposito, omni'que oblinito spiramẽto, ignẽ ad-

hibe vehemẽtem, & vndique tumulabis, & per diem immoretur: fortissimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in subiectum vas viuum decidit argentum, sexta illius respondens parti. Nec *dissimiliter nimium*

E stanno spiritum elicere

possumus, cùm volumus: Stanni enim elimata scobs cum salnitri æquali pondere, ollæ inditur, cui superiùs septem, vel multas pertusas accommodabis ollas, ac spiramẽta luto claudas & munias, supra vitreum vas inuerso ore accõmodabis, vel aperto canali cum subiecta paropside: inde ignem adhibe, & incandescentis rumorem audies, euolat in fumo spiritus, & ollarum cameris, & vasis vitrei fundo compactum reperies. Tem*poris ne nimium teras in elimando stanno, in liquatum stannum medietas viui mergatur argenti, & pila tundatur, & habes illicò & citiùs euolat spiritus, & fixum argentum viuum habes.* Organum *si terreum à latere perforabis, commodius, paullatim inijcies & obturabis.* Sic *quoque*

E stibio

possumus extrahere: Stibium, *quod seplasiarijs antimonium dicitur, tenuissimè manualibus molis subigitur & tritatur: inde noua olla carbonibus accensis condita rubescat tota, cui stibium, tartari duplum, salnitri quadruplum optimè tusa paullatim inijcies, cũ que tollitur fumus, operculo claude, ne surgens fumus euolet, tollito demum, & aliud proijcito, dum totus com=*

buratur

buratur puluis, igni posteà aliquantisper proroget moras, extracta refrigerari sinito, & super extantes tollito fæces, & in fundo insidens viuum argentum reperies, quod vocant chymistæ regulum, & plumbum præ se fert, facilè que in hoc transformatur. Si enim (Dioscorides ait) paullo magis concrematur, in plumbum vertitur.

Quomodò friabile adimitur, in corpus reducitur, & color in cutim trahitur.

CAP. III.

QVAEDAM quoque dicendis necessaria subiungere visa sunt: in metallis enim fucandis, & adulterandis sæpe accidunt: vt instructus operator ad ea accedat: Sic enim pulcriora & perfectiora spectabuntur. Primò autem

Friabile tollere

docebimus, vt fieri poterit, in calcem redigito, sub fimo condito, post hæc facito cùm incãduerit igni, restinguantur, vel liquata proijciantur, vbi ardens aqua sæpe purgata, terebinthina resina, ipsius oleo, cera, sepo: euphorbio, myrrha, factitia chrysocolla, qua vtũtur aurifabri, vt celeritatẽ dent fundẽdo, auri'que ferrumini: nã si inhabile metallum fuerit tundendo, quia vnctuosa sæpe corpora præmollire solent: si omnibus, vel aliquibus ijs liquore subacto in pastillos digerimus, & vbi metallum vi follium ignibus cedit, intus proijciemus. Vel hæc limi modo crassescant, & vti lutulenta

reddantur, metallum igni apponito, vt accensis carbonibus ignescat, & exemtum restinguatur, ac finito semissem horæ combibere. Vel canicula perungantur, illáque infundãtur, & suppriment fragilitatis multum, & huius adminiculo malleo cædunt, & sub eo extenduntur, vbi priùs tacti in partes dissiliunt multas. At si volueris

Metalla in corpus reducere,

quia in calcem versa, non denuò leui inunguntur artificio, consentaneum fore duximus edocere, cùm crebro in nostris operationibus vsu veniat. Hæc huiusmodi retinent vim: chrysocolla, tartarum, alumen, ouorum vitella, sal alchali, ammoniacum, salnitrum, & quem saponem vocant, omnibus ijs, vel eorum quibusdam globulos effingimus, ac fusorio in vase vbi calces liquescunt igni proijciuntur, & in pristinum reuertuntur statum: cùm hoc probè noueris extrahito. Id tamen animaduersione dignum est, si calx auri fuerit, cum ouorum vitellis & similibus: cum albumine & tartaro argentum: amurca verò olei maximè in hoc præualet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudẽtur, sed magis concinnum præbeant. Nunc verò reliquum dicturum video, quonam modo possit quis nobilius metallum

In cutim trahere,

quod idiotæ dicunt chymistæ: putant enim partes in meditullio positas se imposturis foras allicere, ac extrahere,

here, & internatas partes ex solis vilioribus constare. Sed à veritate discedunt, quia in superficie tantùm remissiores exest partes, & aliquantulum viuum argentum foras allicitur. Res enim corrodũt omnes, quæ medicamentum subintrant, duriores relinquuntur: expoliunt, & dealbant: antiquorum fortasse numismatum fide ducti, intus meracum æs, foras autem simplex argentum conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt malleis tusa, tum demum typis excusa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse iudico. Quæ tamen expoliunt hæc sunt: communis sal, alumen, calcanthum, sulphur viuum, & pro auro tantùm ærugo, & sal ammoniacus: Cùm opus obeundum est eorum partem in puluerem redigunt, & cum metallo vase aliquo intermittunt, fictili luto circumlito, & operculato, exili peruio spiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes: cùm pulueres perusti resident, quod fumo dignoscunt, laxato obturamento visunt, sed metallum igni accenditur donec ignescat, & ignitum ijs immergunt. Vel ALITER: Aceto accommodant dum strigmentosum fiat, & vbi circumlitum opus linteaminibus inuolueris, coniectum in fictile acetum continent, diu decoquetur, extractum in vrinam conijcies, sale, & aceto ebullire finito, donec nulla prorsus sordes emergat, & fœdæ medicaminum maculæ aboleantur: & si candidissimum non depre

hen=

henderis, idem munus rursus obeundum, dum perficitur. Vel sic ALITER *seriatim procedas: Opus cum sale, alumine, & tartaro ex aqua in olla sinas ebullire, quū tota superficies inalbuerit, finito paulisper: inde sulphuris, salnitri, salis, æquis portionibus ebulliant tribus horis, vt in eorum pendeat medio, nec vasis latera contingat, eximito: & cum arenula perfricabis, dum sulphuris virus euanuerit: demum vt prius ebullias denuò, & sic inalbescit, vt ab igne se tueatur, nec vti vitiosum improbabitur, vtile reperies, si ritè peregeris, & gaudebitis, nisi in vestram perniciē eritis abusuri.*

Quonam pacto ponderosius fiat metallum vnumquodque.

CAP. IIII.

SAEPE *apud chymistas, eos'que qui huiusmodi studio vacant, quæritur, quónam pacto fieri possit, vt in auri pondus argentum excrescat, & metallum vnumquodque suum debitum superet pondus. Nos qui prouinciam hanc assumsimus hîc ea docere, quæ magnis eorum conatibus & sumtibus efficiuntur, facilè & parcè faciant, capiant conficiendi normam, & hinc perspicuè hauriant, quidquid occulunt alij, suorum'que dogmatum mysteria fabularum inuolucris, & figurarum vmbraculis contegunt: eos tantùm rogatum velim, vt cùm necesse sit tantùm vtantur: ergo ita exordiamur. Sale aliqui, & antiquis testis argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, vt ibi*

bi ab humiditate vendicent aliqua, & denſentur partes, quæ pondus adducũt. At ſic expeditiùs IDEM *efficies: Argentum in ſubtiles lamellas ductum cinnabari, ac ſublimato viuo argento viciſſim inſpergunt in vaſe igni contumaci, & ſuprà luto, & vinculis munito ne vim ſuſpiret, carbonibus circumſeptum per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemtas laminas in cineritium alueolum igne candicans, & in colliquatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu, quod peſſum it, plumbum ad receptaculi oras expellunt, vt ſecum contrahat ſordes, & purgatum relinquat argentum: quæ ſolet probatio commentitia, vel capellaria omnibus nominari, quòd commentum omne purgetur. Quòd ſi ponderoſum non reperies, multùm denuò rem perage, dum auri expleat pondus. Poſſumus ſic &* ALITER *argentum augere Stillatitium, & forte acetũ in labellum infunditur, confractum ſtibium, ac lima quæſitum plumbum tundantur, & ſuccernantur, quidquid non tranſmeat, denuò in pilam repetitur & molitur, vt ſic tenuius cribretur, in diſtillatum acetum inijcies, & ſub fimo conditur, dum ſoluta conſpicias omnia, igni poſteà demittito vas, & opus intus extinguito ſæpe. vel ex ijs aquã extrahito, & idem præſtabit. Cum ſulphure, vt docet Geber, in calcem, & corpus reducendo multum acquiret ponderis. Si exoptabis*

Aurum excreſcere

pluri-

plurimum, & augeri: Si in vas fuerit efformatum, aliud'ue, si ponderi magnitudo non respondet: Aurum fluido argento manibus digitis'ue perfricabis, dum illud bibat, donec quæsitum expleat pondus superficiei cohærescens: dein validum parato lixiuium ex sulphure, & calce viuis, & cum auro in ollam patentioris oris conijce, leuibus subiectis prunis, tandiu indesinenter bulliat, dum suum iam colorem contraxisse perspexeris: sic eximito, & habebis. VEL *ex ouorum boletis, lithargyrio aureo aquam valido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem vnumquodque excrescere volueris, sic habes*

Aliud optimum:

si ritè peregeris aurum satis ponderosum reddes, nec cælaturæ formæ'que erit impedimẽto, sedulus tamen esto: Antiquorũ laterum ruberrimi salis nobis vbique venalis, ac flagrãtissimus calcanthi puluis paretur, apto'que inspargas vase: Argentum puluerabis, vel forti aqua, vel ex calce, vel leui artificio aliquo: inde aurum vicissim cum puluere inspargendo accommodabis, ac præpostere vas explebis, & obturabis, igni accommodato per tertiam diei partem, nec ignem follium vexes spiritu, detrahe, & solis pulueribus sine argẽti calce innouabis, & explebis. Si aurum colorem deperdet, sic resarcies: Salnitro, ammoniaco sale, calcantho, & laterculorum puluere, cum vrina strigmentum facias, aurum operi, & lento condes igni. EST *& laturæ ge=*

nus

nus aliud vti fieri conſueuit: Aceto ebullire curabis, ſale ammoniaco, ærugine, tartaro'que dum amiſſum recuperet colorem. Si fulgentiſſimum nitet, & remiſſius optas, remedio eſt, vt vrina madefactum in candẽtem laminam refrigerari ſinas. SIC calcanthum concremabis, vt flagrantiſſimum reddas: In vas coniectum, carbonibus obrutũ decoquatur, dũ in florentiſſimum & flagrantiſſimum colorem permutetur, eximito & recondito, nec in malum ſuſcipies vſum. Poſſumus æris ramentis ALITER opus explere argẽti vicem explens, nimium'que põderis ſuſcipiet. Et fit ALITER: Antiquos lateres ignitos in oleo reſtinguas, inde terito & cũ viuo argento remiſceto, marmore ſimul læuigato, ac vitreo in vaſe ad ignem imponito, eliciatur oleũ, cuius igniti operis extinctione augeſcit pondere. ALITER autem, & perfectius aurum augebitur: Si æris duplum cum argento colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac paruulas, parato intereà è fortis aquæ fæcibus puluerem ſalnitri ſcilicet, & calcanthi, ac forti in vaſe fuſorio lamella, pulus, inde augendum aurum accommodetur, & præpoſtero ordine vas explebis: poſtremò os luto munito, & igni lento committito per diei medietatem, detrahe ſemper idem innouando, dum ad ſtatum peruenerit pondus. Iam pondus augere docuimus, ne cælatura vel rei forma impedimentum accipiat. Nunc verò reſtat quomodò poſſit & ſine formæ quoque ac celaturæ damno

Argen=

Argentum, vel aurum diminui:

Forti aqua assolent multi, opus autem tuberculis, & depressionibus scabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris puluere asperges opus, & circum vndique candelam admoueto, vel sub opere incendes, paullatim exardescens consumitur, malleo decute in aduersam partem, & superficies cadet, quantitatis eiusdem, cuius volueris, vti sulphure vtêris.

De Aëre, & illius medicinis primi ordinis.

CAP. V.

NOS *ne scribendi seriem conturbemus, metallorum tincturas aliquas conscripturi sumus, postquam de eorum præparationibus satis dixisse visi sumus: & secundùm ordines tradere decreuimus, tum quia sic posceret ordo, tum quia id ab antiquis obseruatum philosophis comperio, & id ceteros consecutos vsu inualescente, vt sua quisque retineat experimenta, quæ quantulacunque sint, à nobis non omittentur, & eorum lectioni cupidus accedat, qua trahitur. Hîc ea docentur primò, quæ matallica colorant corpora, fucant, & adulterant, non perpetuò, sed paullatim euanescentia, nec examinibus omnibus exposita substinent ea, non concupiscenda, nec omnino posthabenda: quia perpauci non sunt libri, qui huiusmodi re scateant, & pleni sint, multa que circunferantur, ea nos tantùm conscribemus, quæ paratu facilia, ac perpulcra spectantur, vt splendore & formæ lenocinio optimatis censu=*

censuræ oculos subinde fallant, nec discernant vera, an falsa, eo tamen habeantur, quo fuerint precio. Sed optimi exposcunt artificis manus, qui verò tali defraudantur experimento, optimos saltem consulant, ne frustentur. Dealbant æs præcipuè arsenicum, argẽtum viuum, argenti spuma: quam Græci lithargyron vocant, pyritis, magnes, argentum viuum sublimatum, tartarum, sal ammoniacus communis, quem vocant Arabes alchali, salnitrum, & alumẽ. Si omnium, vel aliquorum dissoluto liquore æs igne inflamatum extinguatur, vel colliquatum mergatur: aut in tenues lamellas diductum, ijs in puluerem redactis fusorio in vase vicissim intermissum diutiùs igne detineatur, vt fluxum reddatur: vel fulso metallo insparsum cumulatius in frustum (in puluerem verò caueto, ne ignis vi absumatur, & metallum non inficiat) mirum semper suscipit inde cãdorẽ, vt mirũ videatur argẽtũ. Tu verò vt discas, et alia cõponẽdi occasio porrigatur, aliqua nũc apponemus

Exempla:

Facilior enim est ad intellectum per praxim via: ideò, quod sermo descripsit, operatio assignet: Incandescat olla fictilis viuis carbonibus exaggerata, plumbum intus conijcito, & cum igne diffusũm cernes, tertia arsenici pars, quod crystalli modo pellucet, inspargito, in puluerem redacta paullatim dũ vratur, ac olei instar per eius superficiem fluit, & partes aliquæ combustæ per fumum volent, sine quiescant dum extinctorũ carbonum

reliquiæ ſuperſint aliquæ, vas inde frange, & concretum oleum in eius ſuperficie inſidens, & cinerulum deradatur, tundito, & infuſum æs pondere triplicato, paullatim proijcito, ac dealbeſcet. nec obeſt ſi paullò plus impoſitum foret. At ſi argentoſum peroptas, vt eximium recipiat candorem, cum æris maſſula argentum illiquefacito, proijcito, & demum eximito, vt minus moræ in ignem proroget, alioqui euaneſcit, quod in ijs animaduerſione dignum eſt. Si enim in igne diutius manent, quàm fuerit opus, colorem expirant, & vt efflata elāqueſcunt, vt in priſtinum reuertantur ſtatum, quàm minus ergo poteris igne detineantur, ſic album & mentitum dabit argentum. ALITER ſi ex æris ramentis & viuo argento malagma conficies, vitreo vaſe indita, in igne euolet viuum argentum, æs album remanet, ſi opus fuerit iterabis. Si ſalem ammoniacum, & oui cortices ſimul tritabis, & ex ijs aquam elicies, extinctum in ea ignitum æs, miram ſuſcipit inde albedinem. Habebis ſic quoque

Aliud

cum Auripigmento, nec operando inefficax, & ſi tempore liuoris inficiunt notæ, abſtergere conabimur: Sit auripigmentum optimū, in ſquamas dehiſcens, fiſſile, aureo micans colore, ter, quater ſublimabis cum elimata æris ſcrobe, tartaro inſperſo, & cum eo pari pondere, vel deſcendere facies, vt perpetuò fulgeat, & ſplendidiſſimum perduret. Soluatur argentum forti aqua, quæ

quæ nullo phlegmate redũdet, ac efferueſcente vaſe ſiccetur, donec id ſepties, vel minus expleueris, ſimul permiſce, ac porphyrite lapide læuigato, leui imbre, vel guttatim inſpargendo tartari oleum, vel ammoniaci fixi ſalis: vbi verò feruidus Sol illuxerit, ei exponito, & ſiccetur, plus denuò ſuggeratur olei, & ſicceſcat tantiſper, donec argenti pondus expleat. Sic vitreo vaſe condito, & fimo ſupponito, quouſque ſoluatur, ſolutum coaguletur: & ſuper illud decem vel octo æris partes proijciantur, & peculioſè dealbat. EST aliud: Si ex ſtimmi viuum argentum extractum, plombi colore, quod omnes vocant regulum, ſuper æs proieceris, dealbat æs, & multum. Extractionis modus iam patuit. Nec prioribus

Diſsimile

habebimus experimentum, maximè que æs dealbeſcit: Arſenicum ſal, tartarum porphyretico teres lapide, ſæpius diſtillato aceto imbibẽdo: calenti Soli exponito, & exiccato, denuò madeat, & ſicceſcat denuò, inde vaſis ſolio inſternes, & ignis vis ſublimet, vaſis collo & cameris compactum inhæreſcat, quod bis ſenis eueniet horis: igne ſubinde factitium liqueſcat calcanthum: liqueſactionem enim non reſpuit, cui viui argenti medietas immergatur, lignea rude miſceto, & extractum porphyritis attritu valido, aceto ſuperinfuſo, excrucietur, nec auripigmentum deſit ſublimatum, vti diximus: deinde argentum forti aqua ſoluatur, & ca-

lidis cineribus euaporet, tertia relicta parte, humido in nocte seruetur loco, cui tantũdem ardentis aquæ adijcito, & sub fimo dissoluatur, tunc iam seruatas terito, ac tartari oleo triplum adiũgito, & sub Sole inarescat, vel furnulo lucernæ lumine, multoties ardẽti aqua innouato, & æquali pondere cum argenti aqua immisceatur, mixtura sub sole arefacta, calido condes loco, ne soluatur, cuius pars super æris viginti partes repurgati, vel triginta in calcem redacti, optimum dabit pseudogyron, quod dentium apprehensu cædit sine asperitate, & sub malleo tunditur. Sic verò aliter optimum

Idem

conficiemus ex aurichalco, auro simili, ei tamen inimico: nec enim valet illud conatibus imitari, vti rude putat vulgus: album autem facile sic reddes: Aurichalceas bracteas per diem in aceto ebullias, & cum argenti viui æquali portione, sale, & tartaro infusa aqua, fictili & noua olla sinas ebullire, lignea rude semper miscendo, vel ex creta excocta, non tamẽ ferrea, vel alterius metalli, quod proinde maximè præcauẽdum: inficit enim tunc mixturam, vt nimium illius contrahat, & tandiu coqui vult, donec candoris satis contraxisse videatur, & fragilitatis, detrahe viuum argentum, & refrigeratum ad vsum repone: Bracteolas autem in vas conijce igni contumax cum arsenico, & tartaro, vicissim inspersis, dum vas expleueris: os operculato, tenaci'que luto stipato, ne halitũ eructet: vbi enim hu-

iusmodi pulueris, vel tenue aliquod subintrat, vinculo suprà, & luto inhiberi oportet, ne surgens fumus euolet, & intactum relinquat metallum: obest enim multùm, vasis os inferiùs obuolue, vt minus euolans, effectus habeat acriores, per horam flagrãtibus prunis candens peruratur, inualescat ignis, sic deinde carbonibus tumulatum per tres alias horas conquiescere sinito, & exemtas mortario terito: friantur enim attritu facili, ac igni eliquatas super tres æris partes proijcito, & insignem recipient candorem. Magnetis quoque puluis dealbat æs. At si ALIVD quæris optimum: In vas conijcito factitij arsenici, & salnitri paria pondera, claudatur os vasis ne respiret, & vratur carbonibus succẽsis, & in puluerem vertatur: cuius medietas cum sublimati argenti viui pari portione misceatur, ac tartari pauculo in calcem redacto: vbi autem vi follium æs cedit liquefactum igni, proijcitur puluis, ac rude lignea mouetur, dum purgetur, si id factum noueris, reliquum proijcito puluerem, ac viuo argento sublimato, super æris quadruplum in melle refrigerari sinito, & dealbescet. Si verò quæris

Aes argenteum reddere,

vel cyprium, vti sæpe pueri, & circulatores assolent, vt illicò vasa argenti nitorem capiant, conficiendi hæc est ratio: Ammoniacus sal, alumen, & salnitrum pari pondere misceantur, & modica argenti scobe lima quæsita igni admoueto, vt inferuescant, & vbi fumare

mare deſierint, reſperſa puluere, vel ſaliua oris madefacta, vel paullatim adiecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorẽ imitari videbis. Nitidior autem ALIVS conficiendi hic eſt modus: Argenti puſillum forti aqua ſoluatur, tartari tantum mergito, & ammoniaci ſalis, dum ſtrigmenti craſſamentum imitetur, inde in orbiculos digere, & inareſcant: ſic eis æs, vel aliud conſimile genus digitorum tractatione crebra, ac ſaliuæ complexu frianti argenteum videbitur. Nec minus IDEM euenit argento viuo, mirè que dealbabitur. Seruentur hæc argentata, ne ab acribus noxam ſuſcipiant, veluti vrina, aceto, limonum ſucco, & ſimilibus, de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & deprehenduntur. SIC quoque ſi æs ſoluatur aqua forti, vel eius ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, ſic idem in auro & argento, & metalla diuerſimodè colorabimus & fricabimus. SIC tactu argentum poſſumus inficere, vt infectum reijciatur: Manibus ſublimatum argentum viuum pertractato, inde argentum, vel argentea numiſmata manibus verſans inficies, vt nil penitus valere videantur. Hoc prætereà indictum vno abibit, quod præcipuum in colorandis metallis eſt, vt ſint ea ſæpius defæcata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præſtantiora erunt: vti aceto æs extinctum, in calcem cum ſale redactum, vt defœdantes tollantur partes, quouſque eorum appareant notæ, & profundiùs fiat commixtio: ſit vaſis fun

dum

dum crebris foraminibus lacessitum, & per ea colliquatum metallum descendat, vt recrementa, & spurcitias suprà relinquat, nulla'que extet scoria, eo'que præstantiora fuerint, quo minus excrementi in eis fuerit, infra purum dilabatur, cuius tamen meminisse semper oportebit.

De ferro & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VI.

IAM de ferri medicinis aliquid commentari monet ordo: id enim sapientes Indi magnifecerunt, cùm in se boni retineat multum, & in nobilius facilè transmeet metallum, aliquibus verè, quod ægrè igni liquefcat, ob fixum sulphur, & maximas partes terreas difficulter tractetur, ceu inutile reijcitur, nos ad eius liquefactionem moliendã, & colorandã dicimus, cùm ab æris medicinis non parum distent: Primo scoriæ & rubiginis viru defæcabimus: terreũ enim magis ceteris est metallis. ideò quoties excoquitur, toties excrementitias ex se sordes gignit: Sæpe forti lixiuio, & aceto tenuissimas restingues laminas, vbi cõmunis sal, & alumen ebullierit, donec candicant, eius'que ramenta ex sale in mortario teres, mutato subinde sale, donec nullum nigredinis indiciũ præbeat, ac ferri recremẽtum eluatur, cuius laminas sic albabis: Ex argento viuo & plumbo malagma confice, terito, eius'que puluerem testaceo in vase cũ laminis interpones, claudatur, & luto muniatur, ne vllũ relinquatur spiramentũ, in igne

per diem perſeueret, vehemẽti demum liqueſcat: malagma enim & candorem, & facilem colliquationẽ molietur, denuò in lamellas duces & denuò incœptũ perages, dũ candoris ſatis contraxiſſe conſpicies. ſic quoque ſi per vaſis fundũ liqueſcẽs deſcẽdat cũ plombo, pyrite, arſenico, & omni, quod in ære diximus: ſi argẽti partẽ addideris, ei magis aſſimilatur: cõiũgitur enim facilè auro, & argẽto, nec per ſeparationis examẽ ſine magno labore, et induſtria ſeparari poteſt. Ex eo quoque

Ferrum auri colore tingere

ſic poſſumus: ex eo enim crocum elicitur. quòd croceo tinctu inficiat, ita nuncupatũ eſſe auguror: ferrum tamen hoc optimè præſtat: Ferreas laminas fictili in olla viuo intermiſſo ſulphure, & luto munita, igni concremabis, dein extrahe, & friabiles reperies, tertiò, & in vas patulioris ponito, vbi diſtillatum acre acetũ infundatur ſub caniculæ ſidus exponito, ſi ad ruborem nondum peruenerit, rurſus ſub ſole habendum: vel feruentis aquæ balneo, dum rubeſcat ſinito, penicillo exugatur, vel in vas aliud transfundatur, rurſus acetum addatur, & eadem ſequantur, dum ferrum ſoluatur totum: per vitreum vas euaporet humidum, & reſidens puluis ſuper argentum, vel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. At

Ferrum in æs commutare

ſi deſiderabis, vt nil ferri prorſus retineat: alumine & atramento ſutorio tingi poteſt. In Carpato enim monte

Panno=

Pannoniæ Smolinitio oppido fertur puteus esse, in quo aqua in tres canales hausta effunditur, ferrum illis impositum vertitur in æs, & si tenuia erunt frustula, in lutum transeunt, quod ignibus excoctum in purissimũ æs transit. Sed *sic faciliter cõmutatur:* Fu*sorium in vas ferrum conijcito, dum vehementi occanduerit igne, & fluxum fieri incipiet, viui sulphuris aspergine saturabis, paullatim remoue, & in virgas proijce. & teratur: facilè enim friatur, forti demum soluatur aqua, ex salnitro aluminéque confecta, calidis inferuescat cineribus, dum in vapores soluta euanescat, remanens puluis in corpus redigatur, & habebis.*

De plumbo, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VII.

ARDVVM *esset plumbum in nobilius metallum commutare: id tamen commoditatis habet, quod in rubeum facilè tingitur, vel aurum, at in verum aurum transmutari id penitus difficilè esset, cùm multùm ab auro nobilitate recedat.* Igitur, *vt ad tingendi normam accedamus, id de plumbo præcipiatur, vt priùs quàm aliquid cum eo aggrediare, lauetur optimè: multam enim terreæ partis exuberantiam habet, vbi optimè laueris, sic facilè*

Plumbum in aurum tingere

poteris: Com*bustum æs lapidea pila subtiliter pinsito, & tenuiter cribrato, identidem chrystallinum vitrum, inde plũbi bracteis, alternis his inspersis repleatur fi-*

ctile fusorium vas, vt vtrinque combustum æs cõtingat, adhibe paullatim ignem: inde follium flatu liquescat, vbi autem refrixerit, adhærentias separabis, & ter quater'que eandem operam impendas, & colorabitur: inde cadmiam terram tenuiter tusam, & rubeam habeas, ac passis vuis, aridis ficubus, & dactylis remistis in vase substernito, inde cyperi radicem, vel curcumam dictã adhibeto: & semicoloratas bracteas vicissim inspargito, ac operculo inhibeto, tenui tamen foramine peruio, tandiu lentũ adhibẽdo ignẽ, donec humiditatẽ exhalauerit, inde vi folliũ ignẽ vexãdo colliquetur, & in virgã proijciatur: nec auri patitur societatẽ.

CADMIA *autem terra sic purpurascet:* Ferri *ramẽtis, cùm lebete ignescunt, ammoniacum sal inspargito, remisceto, & in pilam proijce, & contere, deinde in ignem quater reuoca, & in vas demum proijcito, distillatum peracre acetum infundendo, per mensem fimo condito, acetum detrahe, & fæcibus ijs cadmiam terram sæpius imbibas, & rubescet: in alijs vtitor.*

ALIVS *extat tingendi modus:* Ferri, *quod diximus, crocum habeto, in pilam calcanthi par pondus inijcito, hæmatitis lapidis, & sulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmenti sesquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ sextum, omnia in minutissimas partes concidito, apto'que vase ignibus indito, dum euolet humiditas: vigorato posteà, & vis ea sublimet omnia, cuius pars vna super plumbi quatuor, in auri colorem conuertet.*

Tan=

Tantam verò plumbum cum ſtanno affinitatem habet, vt facilè poſſimus con-

Vertere plumbum in ſtannum.

quod ſimplici euenit lauacro, dum enim ſæpius lauabitur, vt pars illa aboleatur terrea, in ſtannum tranſmutari vidimus: argentum enim viuum illud, quo in puram reducebatur ſubſtantiam, & non fœdam, ſemper in plumbo remanet, vel eius pars, vnde facilè ſtridorem adducet, & in ſtannum conuertet.

De ſtanno, & eius medicinis primi ordinis. CAP. VIII.

EST *& plumbi ſpecies altera, & alba, quam ſtannum vocant, cùm ab eo parùm differat: vnde ſæpe in plumbum vertitur, & plumbum in ſtannum: perfectius tamen plumbo eſt metallum. Eſt & argenti æmulum, ſimul'que multum colore communicant, hærent'que: ſuapte natura ſtannum talem ſortitur colorem, vt alia maximè dealbet corpora, ſed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: qui'que artificio aliquo commiſcere callet, non minimum nanciſcitur opus.* Pro *viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præſtabitur, ſi quæ inficiunt, infirmitates aboleſcimus, ac funditus eruimus ſtridorem, videlicet ſurditatem, liuorem, & molliciem: non enim priùs ignitum liquatur, ſed igni adhæreſcens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio cõiunctæ, ſed vti aduen*

titijs

titijs illud ſpoliare poſſumus, & primò docebimus

Stanni ſtridorem tollere, & molliciem.

Non deſunt, qui id euenire tradant cineribus, calce, oleis, & diſtillatis aquis, ſi colliquatum extinguitur, nec minùs bullitionibus. at ſic perfectiùs, & commodiùs expedies: Igne ſtannum poſtquàm fuerit ſolutum, argentum viuum inijce, amoue, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgeſcat, & collum in longum porrigatur, atque curuetur, inferueſcat igni, eius'que vis argentum viuum ſublimet, & per vaſis collum ſuſpendatur, & deſcendat ſtillatim, vt prorſus abſumatur, remanet in fundo ſtannum, hoc identidem ter, quater'que efficito, dum penitus, vti glacies, nullum exhibeat ſtridorem. Sic verò ALITER rectiùs expedies: In calcem redigito, vti docuimus, vt fugitiuam illam, & non fixam argenti viui ſubſtantiam deleat, vel ſulphuris potiùs illius cauſſam: & ſi primam, & ſecundam poſt vicem non eueniet, viciſſim tertiò proſequere, in corpus cum debitis reducens, voti fies compos, & ſic dureſcit, vt priùs igne candens videatur, quàm ſoluatur: nam vehemens ignis viui argenti humidum conſumit, quod facilem præbet fuſionem, vt durius igne ſoluatur, & ſic omnia poſſumus corpora mollia indurare, vt igniantur, ſed manifeſtiùs in ſtanno, quàm in alijs metallis id experitur. Si vis autem

Stanno ſurditatem adimere.

Quia per ſe molle, eſt ſurdũ: cedit enim percutiẽti, metallis verò reliquis aſſociatum fit magis durum, & ſonorum. ſed hoc opus, hic labor erit: conſortiũ enim peruicax omniũ reſpuit, niſi plũbi, & omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio: Forti aqua ſolutũ fatiſcat, ſic argentũ ritè purgatũ plumbo, aliúdue vnà miſceatur aquæ, & leui igni vas inferueſcat, & vi redundantis caloris in vaporẽ ſoluta ad ſumma elata deuolet aqua, reſiccatã extrahito, & in aliud tranferatur vas, forti denuò infuſa tantiſper aqua, donec cõiuncta, ac per minima complexata videãtur: vel vtrunque in aquam ex calce redigatur, & permiſceatur: ſpirituum enim (vt aiunt) corporum'que fit mixtio. SI contingat ipſius lucem hebetari: Igne liquatum cyclamino demergatur: ſic dulce, ſonorũ fulgens, & optimum quod vocant, habebis album. Cummiſcere quoque poterit argẽto & alijs ſtannum, per viuũ argentum, quod aliquos ſenſiſſe video, & optimum parant pſeudargyron: In liquatum cum viuo argento ſtannum immiſcent argentum, & diutiùs igne detinent, detrahant, & ſic fragile in figulariæ cretæ pilam inuoluunt, & per diem ſub igne detinent, vel calidis cineribus. Facile quoque

Stannum in plumbum vertere

Quiſque poterit, ſi ſæpiùs in calcẽ reducet, & præcipuè, ſi conuenientem in reductione illi adhibuerit ignem: ſtridorem enim amittens, facile in plumbum vertitur.

De auro, & argento, eorum'que medicinis

dicinis primi ordinis.

CAP. IX.

Nemo eſt, qui auro ijs operetur, cùm nobiliſſimum ſit metallum, ſed omnibus illud imitari conantur, cùm rarò quoque antiquitus miſceretur. Vnde ſi de eo medicinas aliquas apponerem, non niſi dicta repeterem: argento tamen ſic illud imitari conabimur. Et

Argentum in aurum tingere

dabitur ſic facultas: Lixiuiū primò tale parabis acre: Calx immittatur in ollam, cuius fundum crebris foraminibus ſit ſolutum, tenuibus'que: peruium ſupra lignum, vel tegulam accommodabis: inde puluerem, & aquam paullatim infunde calidam, ac per arcta fundi foramina in ſubiectam fideliam mundam defluat, ac iterabis, vt acerrimum fiat, in hoc tritum immittas ſtibium, vt in tenues auras euolare poſſit, otioſo igni ebullire ſinas: nam vbi inferbuerit, purpuraſcet aqua, tunc per lineam laciniam, in purum vas exprimito, in reſidentes pulueres denuò lixiuium immittas, & in prunas ſufferuefacias tantiſper, donec non amplius cruentata videatur aqua, coloratum lixiuium conferuefacito ſubiectis ignibus, donec euanuerit aqua, reſidentem verò reſiccatum puluerem, cum tartari oleo deſiccato, & diſſoluto, & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fuſorio vaſe viciſſim inſpargito, carbonibus cælato tantiſper, & opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurum æmulari videbitur.

tur. AERE *combuſto, ſic aureum colorem effinges: ſi ex calcantho, ſalnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facies aquam, ac ſolutum fatiſcat in ea combuſtum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit.* Fit *quoque cyano ſæpiùs argentum inſpargendo, & ignibus committendo.*

De viuo argento, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. X.

*I*AM Hydrargyri *operationes aggredi non intempeſtiuum videtur, & illius congelationes minimas, quod incõgelabile putaueram, veras autem poſteriùs: nunc, quæ aliquibus factitari non inutiliter ſolent, cupientibus aperiemus, & primò*

Argenti viui congelatio cum odore *metallorum, & præcipuè plumbi, & nunc eo efficere libet: purgetur plumbum, & à ſcoriis ſeparetur, liquatum in foueam proiicito, vbi iam frigeſcere incipiet, ligni præfixa cuſpide, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pila tundito, & multoties reiterabis, vbi durum iam habes, ſæpius colliquato, & in claram aquam immerſo, tandiu opus iterabis, donec durum, & ſub malleo ductile habes, nec tamen inutile fore cenſeas.* Fit *& alia*

Argentĩ viui congelatio cum caſſide ferrea, *vel patina, proiiciendo cum eo aquam. qua fabri ignitum extinguunt ferrũ, ac illo duplum immittatur am-*

moniaci

moniaci salis, calcanthi, & æruginis: vehementi que igne sinat ebullire, ferrea semper spatula versando, & si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proijciatur, ne sinat ebullire: sic diei quadrante congelatũ habes, inde linteo fisco, vel corio strictè manibus congelatum exugito, vt èxudet quantulumcunque habet, expressum denuò congeletur, dum omne perficiatur, sic in prælotũ fictile dimittatur cum fontana aqua, detractis, quod pessum ierant sordibus, in eandem fideliam misceto, & confundito, donec lotum, & clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testæ duritiem crassescit. Illud autem

Argẽtum viuum congelatum in aurũ tingere *si vis, & pulcrè: Infractis particulatim partibus, cum* Cadmiæ *terræ pulueribus alternis fusorium vas, & testaceum compleas, quibus mixtura mediet, è scidijs, & passis vuis, & cyperi radice indica illa, quam officinæ curcumam dicunt, contusis, & inuolutis: expletum vas luto circumlinias, &* Soli *exiccabis, vel igni, vt* Solis *vicem penset, sic igni appones, vt ferueat horis sex, & incandescat, inde vi folium profletur, & maximè vexetur, vt fluxum faciat, & vbi fluxerit, frigescat carbonibus tumulatum, sic aurum coloratum, & splendidissimum reperies.* Et *aliter*

Argentum viuum cum æneis pilis *fixum reddere possumus, & congelare :* Aerea *duo hemisphæria fabricemus, vt se inuicem penetrent, ne expirare*

expirare poſſint : intus viuum argentum cum cryſtallini arſenici æquali portione , & tartari ritè contuſorum, & cribro ſuccretorum immittantur , luto foras commiſſuræ perlinantur, ne reſpirent: ſic reſicceſcant, & carbonibus exaggerabis, et obrues quarta diei parte, poſtremò incandeſcat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei vaſis concauo coalitum inhæreſcere videbis, malleo percuſſum decidet, liquato, & proijcito , & optimum dabit argenti colorem, difficile'que ab eo ſecernitur. Si æri immiſcere places, cum eliquato æris triplo immiſceas, & ſine argẽto optimũ oſtẽdet album, dulce, & molliabile. Vel ALITER: Fictili ollæ æneum operculũ imponatur, ac accenſo igne mirè viuum argentũ in operculo congeſtũ reperies, et mirabilius congelabitur: alij è ferro, chalybe, argento, ac denique auro cõficiũt, diuerſis'que vtũtur modis, in aliquibus vtile fuerit ſciſſe, nec meminiſſe obfuerit . Fit &

Argenti viui congelatio cum oleo

alia, & ſic factitatam à multis reperio, retinet tamen aliquid, & ingenioſa eſt valde: Ex argento, rubro arſenico, & aurichalco vas efformetur in ſcyphi ſpeciem, quod ritè operculum cooperiat, ne reſpiret, viuo argento reple, & iuncturæ luto muniantur aliquo, oui albumine, vel reſina pini, vt fit, & in ollam ſuſpendatur, lini oleo plenã, & naturalis diei medietate ſinas ebullire, extrahe, & exemtum corio, vel ſtramine exprimito, & ſi quid incongelatum fuerit, opus iterato, &

coagulari cogito. Si vas tardè coagularet, quātum ponderis amiſiſſe vides, ex aurichalco, & arſenico rependas, è pondere enim dignoſcere non poſſumus, & vetere. Iam poſcit ordo fixationes aliquas apponere, cùm ſemper coagulationibus ſubſequantur, quæ plus aliquando, minuſ'ue retinent partium. Vnde

Argenti viui coagulati fixatio

hæc ſic procedit, nec abſque ratione: Teſtaceum vas, quod igni reſiſtat, parato, cuius fundo ſambuci radicum raſuram ſubſternas, manibus calcando & accommodando, aliud deinde ſternito pauimentum è cryſtallino vitro, pila tuſo, & per incerniculum traiecto, & ſubtiliſſimo: inde piperis, zinziberis, & cinnamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentum viuum imponas, inde vas reple pulueribus eiſdem ordine præpoſtero, operculum imponito, ac luto munito, ſoli'que interdiu credendum, vt ad candorem reducatur. Sic vas inuertas, & leuibus ſubiectis prunis ſupra primum incandeſcat per horam, inferius poſteà & colliquetur, & purum reperies argentum, ſi quid remanet alienum, omne non cōgelatum euolat, & ex omnibus, quas videre cōtingit, & experiri, feliciſſima hæc ſucceſſit, omnibus vti poteris, vel in corpus illud fixat, quo fuerit congelatum. Eſt & ALIA argenti viui fixatio, non vtilitate inferior, & vti poteris, ſi palcuerit: Salnitrum, & tartarum triturentur, & in pollinem redigantur: igni intus admoto, flamam erigens, comburitur,

buritur, remanens in aquam vertatur, & leui flama euolet humidum, & ſal remanens cum chriſocollæ fa-ctitiæ combuſtæ (comburitur enim vt alumen) triplo permiſceatur, ſalis alchali duplo, hoc congelatum inuolue vaſe duro, ignis ſuprà admoueatur, inde circùm, tandem inferiùs ſenis quibusue horis, & partes retinent congelati aliquas.

De medicins ſecundi ordinis. CAP. XI.

DICEMVS *nũc medij ordinis medicinas, illæ enim nobis dicuntur, quæ ſuper diminuta aliqua proiectæ corpora, alterant ſic corpus, vt parũ ab omni abſint cõplemento, minimis'que diuerſificantur differentijs, nec vltimis expoſitæ obſtant examinibus, ſic primi ordinis medicinas ſuperãtes, vt à maioris ordinis medicinis ſuperantur, parum'que deficit, vt ad eas tranſeant. Sed quia difficillimæ ſunt, & difficulter reperiũtur, nos paucula probauimus, & appoſuimus.* Et primò

Argentum in aurum tingere

docetur, & tinctura tam completa, vt verè credatur aurum: Ex *argenti elimata ſcobe, cum argenti viui triplo igni malagmo confice, ac vitreo in vaſe carbonibus inferueſcat, dum illud argenti viui euolet, quo argentum ſuperatur, inde ſal ammoniacus, & viuum ſulphur æquali argenti pondere triturentur, ac vitreo in vaſe aliquo duas horas flagrãtibus prunis immoretur, dum eius vis ſalem ammoniacũ, ſulphur, inde viuũ argentum ſublimet, & vaſis collo inhæreat, vas frange,*

& argentum aureo colore inſignitum, ſui'que ponderis vel maioris ſeruato, talem'que illicò parato aquam: Romanum chalcãthum, cum duplo rubei, cyprij chalcanthi ſtillatitij, quod vocant coparoſã, & optima ſit, nam hinc omne dependet: ſic ſalnitri triplo, æruginis parte tertia, ac cinnabaris ſexta, & vitreis organis aquam ſtillatim exugito, cuius partes duæ cum ſeruato argento per naturalem diem lento igni bulliant, inde aucto diſtillationis igne, aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cum chryſocollæ calce teſtaceo in vaſe fuſorio accommodetur, ore operto, & luto obſtructo colliquationis ignem adhibeto, & habebis: luteſcit enim argentum; maximè colore nunquam cariturũ, vel eum permutaturũ, vt examinibus omnibus auri expoſitum, coloris parum, vel nil amittat. Sic ALITER colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiosè: Meminiſſe iam debes è ſtibio confecti æris vſti, id cum argenti medietate colliquatum, perfectum auri dabit colorem, vt videri poſſit. Si auro commiſces, meliorem dabit, vt aliquorum patiatur examen. ALITER quoque fit optimè: Si argenti viui congelationem, quam cum caſſide diximus, tertiæ argenti parti remiſcebis, argentum aureo colore inſignitũ reperies, cũ æquali auri portione colliquabis, in ollam impones, & per acre acetum fundas, ac per diei quadrantem ebullire ſinas, & colore augebitur magis, hoc autem extremo impones auri examini, ex communi ſcilicet ſale, & laterum puluere,

addito

addito tamen chalcantho, aurum'que sic purgatum accipies, & examinibus obstat omnibus, ac non solùm in secundum, sed in tertium migrat ordinem.

De medicinis tertij ordinis.

CAP. XII.

IAM tertij ordinis medicinas aggredi oportunum fuerit: siquidem scio multum animos ab huiusmodi lectione detinuisse, cùm à libri initio nil aliud concupierint, sic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ mysteria panduntur, apud eos tamen, qui nummos exoptant, si ferè aliquis est, qui eos non depereat. Et si alias ab antiquis tertij ordinis medicinas tradidimus, cùm nobis non sit eorum copia, in aliud tempus fortassè differre censuimus. Multi sunt, qui multa periclitauère experimenta: quorum ea, quæ lucrosiora & expeditiora sunt, trademus. Et ex ijs primò

Cinnabarim fixum reddere,

qui id facere quæsierit, ita faciundum esse censeo: Cinnabaris confractæ partes ad magnitudinem iuglādum vitreo in vase capacitatis eiusdē argenti pondere iam triplicato, vel maiori disseminatas cōdito, & vicissim insparsas, luto munias, & resiccari sinito, sin minus in Solem, vt repetas oportebit: inde cineribus immersum tandiu lento igni decoquas, quousque infractū plumbeo colore liuescit: quod si nec quidem, iugem operā impendas, dū ad id peruenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expositū, pertinacius

obſtabit, maioris ponderis & virtutis: & quo leuiori vtêris igne, tãto feliciùs res peragetur. SIC verò animatur argentum, & amiſſum reſarcietur: Sublimato viuo argento ex aceto diſtillato bulliat, inde viuum argentum remiſcebis, & vitreo recuruo vaſe viuum argentum in ignem inferuefacto deuolet, & in receptaculum dilabatur, & ſeruetur: ponderis (ſi ſapis) parum amiſiſſe comperies. ALITER ſic, & citius, & lucroſius facies: Infractas cinnabaris partes ad teſſararum magnitudinem in oblongũ linteũ ſacculum accommodabis, ollæ lateribus vndique diſtantem, inde lixiuium peracerrimum fundas ex alumine, tartari duplo, viuæ calcis quadruplo, & cineris roboris æquali portione confectum, vti fieri ſolet, vel ratione aliqua parandũ: per diem ebullire ſinas, exime, & ebulliat cum oleo, iugem operam impendas, & integram cum nocte diem ſinito quoque illic eſſe, & exemtas ex oleo cinnabaris partes, oui albumine ſubacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti ſcobis reuoluto, in fundo apti vaſis ſubſternito, ritè figularia creta munitum, vt diximus, ignẽ adhibe diebus tribus, & tam poſtremò augeſcat, vt igni cedat, & ferè liqueſcat, detrahe, & ex fæcibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducit. Si & ALITER fixum reddere poſſumus: Sic teſtaceo in vaſe rotundo vndique clauſo, vbi exili ſpiramento cinnabarim immiſeris, glutino ex oui albore parato illinas, ne vis ignis carbunculet, igni

accom=

accommodato, paullatim vigorando, vel lignorum serratura, quousque eundem contraxisse colorem cernes: ne festines, opus enim omne corrumpit, & sæpè à philosophis præceptū nosces: sed hoc ministerium quærit maius. Nec aliter inutiliter fixum redditur, vsto ære insparso fictili in olla, priùs tamē chalcātho disseminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vitrariorū fornaci relinquatur, detrahe, & argentū æs retinebit, si rectè hæc animaduertes, non parū nāciscēris lucri: omnibus enim antestat. qui tali parātur arte, facultate et fructu: nec pauca dixisse pœniteat. Id autē ingeniosorū reperit diligētia, vnius pharmacopolæ exemplo, qui cùm cinnabarim cōficere quæreret, in argētū casu optimè versum inuenit. Vtilius fixū redditur, si cinnabaris arte conficitur, sulphure non tā adustibili, ac maiori parte. ERIT quoque voluptuosum, si cui placuerit, è fixo cinnabari argenteā barbam elicere: Si vase eodem accommodabis, igne solùm inferiùs lentè admoto, argentum adhuc spirituosum, nec plumbum expertum, vti silua erectū cernes capellamentum, vt nil fuerit visu iucundius. Quæritur & apud chymistas, non cinnabarim solùm fixum reddere, sed

Aurum ex argento extrahere:

nec tam parum, quin sumtibus reficiens, multum non superlucreris. hæc est eius conficiendi norma: Tenuis elimata ferri scops in fusorium vas & durum igni tandiu incandescat, dum soluatur: inde factitiam chryso-

collam, qua auri ferrumini vtuntur aurifices, & rubeum arſenicum paullatim inſpargito, & poſtquàm inſparſeris, æquali argenti pondere iniecto, exquiſitè purgetur, vaſe è cineribus parato & forti, iã excluſis ſordibus omnibus auri in ſeparationis aquam immergito, & aurum deorſum vaſis fundo procumbit, colliges, nec veridicum magis è multis, & peculioſum & laborioſum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè miniſtrato, ne tempus & oleum teras.

De Phœbi & Pythonis pugna.

CAP. XIII.

REMOVEATVR *ſuo loco ingentis corporis Python, faciei horridæ, rutilis criſtulis, maximo'que veneno, latiori aculeorũ aceruo ſtipatus : ex omnibus acrior, quæ mater tellus producit, multum'que loci conducit ſitus: vt hinc omne dependat. Hic tabidi vi aëris, vipera virulentior, eminùs duros infigit ictus: cùm inimicum abſorbuerit, cæco demergatur antro, vbi primùm obmutuerit, ne ſurgentis vi vaporis, ſtrangulantem'que halitum eructans, aſtantes interimat. vnde conducit, veſicis caput obuelent, ſi fuerit quoque tutum, ſed tutius erit militantes relinquantur: ſic Phœbus ſuis paullatim confodiens ſagittis, ingentem ſternat Pythona, & ſic in fine percutiet, vt exhauſta ſit pharetra venenum'que effuſum, nec cæli deſit clementia, ſed longa imbrium procella ſæuientem compeſcat, humorem'que cupitum, ipſe hauriat, multa'que humidi-*

tate

tate intereuntem, detineat: ſic Phœbi Pythonis'que, per diei quadrantem immoretur bellũ, vel pluſculum, quod nil referre arbitror, dũmodo victoriam referat: ſic populatis viſceribus, proſtrato hoſte, exhauſto exinanito'que veneno, ira Phœbi ceſſet, & ſi amplius reuiuiſcit, aditus vitam repullulandi reſecetur, & tantum pugnet, dum pugnando occumbat: tunc Phœbus frondibus & corollis caput redimitum, ferat inſignis victoriæ præmium, nec laſciuum puerum iniurÿs laceſſat, & ſat feciſſe ſciet. Neque hoc tamen me clam eſt, perpaucos eſſe, quos æquus amabit Iupiter, eis'que propitiabitur: ſi ad clauſum ſenſum eruendum prouehit inueſtigatio, facilis tamen præ aliÿs, veris doctrinæ filiÿs patet: ſemel tantùm in ſeriÿs ludere placuit.

Coralliũ in formulas digerere & è multis fragmẽtis vnũ efformare. CAP. XIIII.

SAEPE *vſu venit, vt multa fingantur ex corallio geſtamina, & non nunquam ex aſſulis in plures formas digeſtum reddatur, vt vaſa efformentur, cetera'que concretitia, vt in teſtæ duritiem tranſeant, nec minimi cõſurgunt pretiÿ, ideo ritè rationẽ parãdi exhibeamus, cùm à multis huiuſmodi cõpoſitiones flagitentur, ſi optimè curabis, à marino parũ differre ſcito: Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel ſcidia pila tũdantur, vel mola, incerniculo ſuccreta, quæ'que non tanſmeant, denuò in pilam repetantur, dũ in tenuiſſimum redigantur puluerem, vt ægrè tangantur, & in au-*

ras euolẽt, quàm diligẽtissimè valebis, et docebimus: vt autẽ omni abstergatur spurcitia, feruẽti in aqua sal alchali demergatur, vt liquescat, & in humorẽ transeat, in amplum cratêra effusa aqua, vbi pulueres inieceris, diligẽter manibus exagitãtur, ac probè versẽtur: et vbi cõsidere desierint, excolato, & priore effusa, alia superinfundatur, manu'que expãsa denuò exagitentur, vsque dum sordes omnes abierint, inde copiosa aqua perfusa simplici tractẽtur tandiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem non resipiat: cùm hoc cognoueris, aëno transferas rebus vnà maximè tingentibus, vt proniores ad colorandũ reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis, minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus baphica, sandalum, brasile, eritrodani radices, & ijs similia, vel quæ huius vicem exhibeãt, largè effuso limonum succo, quem priùs parato, et purgato, vel penicillis, vel vitreis chymistarũ organis, coquito simul, dum aliquid habuerint humoris, sæpè rudicula vel cochleari vertẽdo, vt permisceantur, in vitreum deinde transferto vas, cum reliquo succo, vt ipsius acrimonia soluatur, longo collo, lato alueo, vt promineat foramen in medio, quod ferè pertingat mixturam, rectè permiscendo, vas fimo condito, ac innouato, dum dissoluantur, quod huiusmodi argumento percipere licet dum guttatim oleum rubicundissimum emergere conspicies in dies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur, seruato, & mixturam mani-

bus

bus tractabilem & mollem accipe, manus autem munire primò lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhærescens pertinaciter, vix conuellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramosissimũ effinge, primo'que ruderatu deformatũ calenti Soli expone, caueto, ne puluere, vento'que infestentur, vel superficiem deturpẽt, vel phialis fimo condito, seruato semper oleo perungendo, puniceũ enim illum colorẽ conciliat, ac paullatim lapidescens, in duritiẽ redit pristinam, & sonũ, nitorem induces expoliendo, vel leuiter læuigando, sic facilè peculiari, natiuæ'que constitutioni restituemus.

Margaritas itidem confractas in vnam conglobare. CAP. XV.

NEC *minus in margaritis adhibenda est diligentia, si maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, vti luxus, vel deliciarũ irritamenta, & collo magnitudine insignes, & semuncialis lapillorum orbiculi, vti crotala gestentur, & adeò adulteratæ concinnam formam mentiuntur, vt tales* Indicus *non mittat oceanus, nec quæ in conchis nascuntur proximis.* Vt *institutum autem opus exequamur, primò ne labe aliqua vel sordibus deturpentur, sic exluminatos reddes:* In *sacculo, cum smiri pumicis, sepiæ ossis pulueribus inijciantur, & ex aqua manibus tractentur, dum elotas & politas cognoueris, resiccato, & in pollinem redigito, vti diximus, & dissoluantur, vel limonum succo, vel huiusmodi vapore surgenti, pendentes è*

vitrei

vitrei vaſis collo per diem, vel forti aqua, non vulgari tractabiles fiant: melius ergo ſub fimo condito, quinis ſemper diebus innouando, dum ſolutas noueris, & pingue quoddã, vel oleum per humoris ſuperficiem enatare videbis, optimè excipiatur, vel ventris foramine, vel argẽto cochleari: inde remollitum puluerem manibus ſumptitabis, & tractando in orbes digere, vel vti pyra turbinata: ſi'que tua nõ reſpondet ars, ex argento parato typos, vel alio metallo auratos, & ſi pertuſas velis porci ſetas, vel argentea acu perforentur, ſeruata ſemper pinguedine, perungẽdo è filo pendẽtes, tereti vaſe vitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus, vt aſſentur, ne latera cõtingant, vt à venti, pulueris, aliorum'que iniurijs vindicemus, ne innubilẽtur, & varijs obnoxiũ maculis magaritum reddant, cũ duritiem contraxiſſe vides, ex milij vel hordei penſita farina piſtorio opere in paneficio ducta, circũlita, & condita furno coqui ſinito, vel palũbis margaritas commanducandas præbeto, quibus purgata ſint viſcera, & ventriculum, vel ieiuni ſint, vel ijs aluus ſit ſubducta, vbi deglutierint, ſinito aliquantiſper: tum è ventre trahito, vel filo ſuſpenſos, vel interficito: Vel lacte ficus ebulliant, et precioſum habebis margaritum. Si ALITER placuerit: Vbi ſucco, vel forti aqua ſunt diſſoluta, clara lauabis lympha, vel diſtillata, lotis'que manibus, ne tractãdo ſordeſcãt & palleãt, ſic lacteo fici ſucco, cochlearum aqua, feruenti balneo diſtillata, aut oui albore

gluti=

glutinabis, perforabis, & resiccare curabis, argẽtea lauando semper aqua, & commiscendo. AQVAM argenti sic parabis: Forti aqua solutũ fatiscat purgatum argentum, leuibus prunis euolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, dein sub dio noctu relinques, donec glaciet, & argentũ in crystallini lapilli speciẽ reperies, ritè ablues fontis aqua, vt lucidiores cõspiciãtur, quos vitreo cõdes vase, ac putri fimo soluere sinas, quo mergas factitios vniones, et immorari sinito, et lucidos argẽteo colore pellucẽti reperies. EST artificiũ, quo maculæ ab vnionibus abolẽtur, et inter multa facilè, & præstãtissimũ reperi: Maio mense in lactucis rorẽ accipias sparsum, quo vniones immergas per diem, & perlinito, & fulgidum euadet margaritum, non absque ratione inuentum reor: rore enim nascũtur. Nam certo anni tempore luxuriãte cõceptu sitiunt rorem, veluti maritũ, cuius desiderio hiãt, & cùm maximè lunares liquãtur aspargines, oscitatione quadam hauriunt humorem cupitum, sic concipiunt, grauidæ'que fiunt, ac de saginæ qualitate reddũt habitum vnionum, nam si purum fuerit, candicant lapilli, si turbidũ, pallore languent & rubescunt. ALII sunt adulteras & decerptorias ementientes sic: Piscium oculos emundatos acri aceto detinent, dum mollescunt: eos'que effingunt, ac durescere sinunt, sed pallore languent. Sic candore, liuore, magnitudine, pleniori orbe, & pondere vniones insignes habebis.

Cryſtalli

Cryſtalli, & vitri operationes, quibus in adulterandis gemmis vtimur. CAP. XVI.

IAM *ad precioſorū lapidum cōpoſitiones eſt accedēdū, de quibus priſca non parum laudatur ætas: nec fraus eſt (inquit Plinius) vitæ lucroſior. & ſic æris deſideriū luxuriæ facē excitauit, vt ſæpe horum cenſores optimi haud fuerint tuti. Vitro, aliqui cryſtallo, alijs'que rebus parāt, decēti quadam prærogatiua, vt naturales videantur. Nos, quibus imitari poſſint, recēſeamus. Nūc aliqua præmittamus, quæ ijs ſunt neceſſaria, & primò*

Cryſtallus, vt fuſilis fiat,

docebimus: nec parum aliquibus impedimentum erit liquefactionis mora, nec illud efformare poterimus, quod cordi fuerit: ſic tamen id aggredieris: Cryſtallum terito, & incerniculo in tenuiſſimum puluerem ſubcernito, cum tartari ſalis medietate ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validiſſimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liqueſcat, apto deinde vaſe colliquetur, ſed omnibus longè ſordibus: ſi enim fætulentus fortaſſe fuerit, arguitur, & dolus detegitur. ſed inoffenſa interniteat perſpicuitate. quòd ſi ſalis pluſculū ſuggeratur, celeriùs liquefit. Sal iam patuit. Aſſolent multi cryſtallum præparare ALITER, *vt faciliùs liquetur ſic, & operi aptior eſt: Ferrum cochleare capiunt magnum, luto muniūt, & in fractas cryſtalli partes igni committunt, dum illæ incandeſcant, inde tartari oleo reſtinguunt, id multoties innouāt, & æreo mor-*

tario terunt, vt faciliùs puluis colliquetur. Fit etiam-*num pro adulterandis gemmis*

Vitrum fictitium,

et illud ex oui albumine parant, quod alij ex arena fluuiorum quorundam, & herbarum cineribus conficiunt, sic efficies: Multa *ouorum albumina simul exagitabis, ijs vesicam impleas, inde in ollam aquæ plenam feruentis immittas, ac diu coqui sinas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen non pulverulento, nam non relucens vituperatur, & sic lapidescet, vt in vitri duritiem transeat.* Si *autem coloratum reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire sinas, si topazion, aqua croco in ea dissoluto, si pyropum, brasilis rasura: sic alios tingito.* At *si vitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderosos immisceto colores. vti cinnabarim, argenti viui vbertate non leuem, sic vitri pondus imitabimur, non tamen duricie tam robustissima, vt scalpturis pertinaciter resistat, nec radi abnuat lima.*

Quomodò diuersis modis Gemmæ adulterentur. CAP. XVII.

*A*NTE *quàm sua cuique assignetur gemmarum compositio, quædam eorum placuit apponere experimenta, vt hinc quisque assequi liceat, quidquid ad eas fucandas, & adulterandas attinet: ex vnoquoque enim horum alia componendi datur methodus, vt vnius exemplo in omnibus vtantur, & periculum naturæ sumant.* Q*uarum prima se offert*

Hyacinthus,

nec à vero multum aberrabit, & huiuſmodi ſemper meminiſſe oportebit: Fictili olla & dura, plumbum immittatur, ac vitrariorum fornacis igne accommodetur, immoritur'que per menſem, & dimidium, ſic vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur naturalem, multum'que gloriaberis, nec factitia dignoſcitur, loco'que inter has habetur principe. Si autem

Carbunculus,

vel, quem vocant, rubinum, placuerit, ſic mentieris ludi gratia: friabiles enim ſunt, multum'que cædunt, & in particulas diſſiliunt: Tritum auripigmentum in rotundam immittes phialam, & igni accommodato, eius'que vaſis collo reperies optimos, & colore flagrantiſſimos, multum'que ſuffunduntur cocci rubore, rutilos emittentes ex ſeſe radios. Sic verò

Succinum

imitaberis, ſi maſtichen in olla liquidam per colum traieceris, vt ſordibus expurgetur, & lucidior interniteat, parum deinde radicis curcumæ dictæ, cum ea remiſceto, & imagines efformato. Sic ſi in cryſtallum liquefactum tartarum viui albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito, per naturalem diem igni detineatur. Sic quoque fiunt omnes

Gemmæ fictitiæ,

primo cryſtallum, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigant, lateribus æqualiter quadris, vel quam

quæ=

quærunt inducunt formam, inde tincturam parant, smaragdum ærugine, carbunculum cinnabari et brasile, saphyrum cyano, chrysolitum auro intermixto auripigmento: ne tamen perspicuitatem arceant, ijs mastiches lachrymam, vel gummi tingunt, & gemmam hinc inde diuisam lento igni super laminam accõmodant, tali'que inficiunt, & ceu glutinum quoddã vnit, & sic tenaciter adcorporantur, vt dimoueri non possint: quòd si meracius rubent, aquam, si dilutius colorem addunt, & ad decorem proficit, subtus autem bractearum quadrulas accommodant, cum'que anulo insignita est, & in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum subolent: vario'que huius colore mirè variatur gemmæ color. At si placeat

Saphyrum in adamantem vertere:

saphyrum eum inuenito dilutioris coloris, vt ferè albedinem retineat, in ferri elimata scobe, fusorio in vase obruito, ac validissimo igne vbi excanduerit, ne tamen colliquetur, visere ne parcas, ne plus, quàm deceat igni detineatur, vbi perfectum recepisse colorem, ac de adamante multùm fuerit mutuatus, detrahe, & in vsum transferto. Albus autem

Sardonix,

quem alij Cameum vocant, si cordi fuerit, imitari'que eum vis, cape modum: Conchas terito multas, paruas illas quibus mulieres facies fucant, & expoliunt ornamenti

*namenti caussa, & limonum purgato succo, impones,
ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam oui al=
bore prophyrite teres, & quam vis imaginem effingi=
to, & resiccari curato, eam quoque anulo insignire po=
teris, vti libuerit.*

Gemmarum compositiones aliquæ.

CAP. XVIII.

GEMMARVM *compositiones aliquas apponemus,
quales plerisque locis factitantur, si earum aliquando
egens fueris. Nunc primò quomodò fingatur*

Adamas,

*docere lubet: primum optimum parabis crystallum,
ac olla vitrariorum fornaci per noctem inditur, in a-
quam restingue, tum minutissimè commolito, & teri=
to, & cum tartari sale remisceto, & ex aqua pilulas
digerito, per noctem feruentissimo immorentur igni
candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in
aliud contumacius igni vas dimittantur, binis'que im-
morentur diebus, & optimum habebis.* Nec *minus*

Smaragdus

effingitur: si tali eum parabis opere: Aes *optimum for=
naci tres dies comburitur, detrahe, & pila contunda=
tur, & succernitur, vase oleo iterum fornaci imponi-
tur: igni verò imbecilliori, per quatuor immoretur dies
cum duplo arenæ, ex qua vitrum conficitur, duro va
se remissiori igni detineatur per diei medietatem, &
crassius virentem reperies, visu iucundissimum, vt
suaui=*

suauitate oculos alliciat. Fiat nec dissimili industria

Saphyrus,

facilisque talis est tinctura: Si vitri puluis cũ cærulea terra illa, quã figuli zapharũ vocant, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo requiescere pateris vase forti, perficitur. At carbunculi speciẽ, quæ Græcis

Pyropus,

nobis Rubinus dicitur, & magis fusci, quæ granatæ dicuntur, sic efficimus, & vt purpuream emicet alacritatem, aut miraciore suffunditur cocceo rubore per omnem intimam sui partem, & si puram feceris, inoffensam admitti, perspicuitatem: Crystallum fusorio in vase forti, ad colliquefaciẽdum fornaci imponimus, cui miniĳ parum addimus, & per diem immorari sinimus, postera die detrahe, & refrigerari sinito, tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quàm minimum in calcem redacti æri addimus, igni iterum imponimus, & in colliquatum huius pulueris parum addimus. Igni fusum stannum triduo detineatur, & croceum, quod pessum ierit, ne amplius eluuies illa innatet, remisceto, & per naturalem diem ferro versato, & nunquam cessa, quin verses, quousque refrixerit, sic languidiùs, & liuidiùs omnes rutilabunt, vti libuerit. Ipse tamen

Topazion

si vis componere: Arenam sumito, quam diximus, & cum sui quadruplo combustum immisceas stannum, &

testaceo duro vase lento fornacium igni adhibe, & per diem igni detineatur indesinenter : valde enim arena fusibilis est. At

Chrysolitus

sic fiet : In colliquatum crystallum sexcuplum ferri ster coris, vel recrementi permisceas, & pertinacior igni vas triduo crutietur. Sic quoque

Prasius

mentitur : Crystallus colliquetur, cui duodecima im= misceturferri, & æris in calcem bis redacti pars, per artificialem diem igni ferrea rudicula permisceto sine intermissione, & smaragdo eueniet similis, si dilutio- ris peroptas coloris, sextum immisceas plumbo calcis & stanni: pòst versato, & igni per naturalem diem relin. quito, mox ab igne amotum vas, vbi refrixerit, pra- sium dabit. Sic

Calcedonius

eueniet : Cùm igni ad colliquefaciendum crystallum immittes, argenti calcis parum remisceto, per diem for= naci immorari sinito, sic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. Lapis autem

Cyanus

si effingi velit : In liquefactum crystallum terræ il- lius pusillum immittas, quam in Saphyro diximus, ritè ferrea rudicula permiscendo, dum combibat, & per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remisceto, per consimile tempus ig= ni de=

ni detinendo. Si vis lapidem, quem vocant vulgò Smaltum, & album, sic fiat: Plumbi cinis cum crystallini pulueris duplo permisceatur, in pilulas conglobato, et per noctem lento imponas igni, præcaue tamen, ne res inhæreat vasi, ferrei spatha permisceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. SI hinc interniteat, hinc verò albescat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vase liquetur, rude aliquando ferrea permiscēdo, sic translucidæ partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehenduntur. SI vis autem viride, quo solent parietes incrustari, vbi album effeceris, cum terræ cæruleæ illius pusillo misceas, & colliquetur. rude ferrea versato per noctem, & fiet. Horum exemplo reliquos tuo marte effingere poteris, vt si iaspidem, antiqui lateris puluere, si lacteo colore, calce, & gypso. Omnes hæ tamē gemmæ si languidiùs micant, vel nube aliqua circunfunduntur, angulis atterantur pluribus, vt nubilus color angulorum repercussu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorem. Hæc de chymicis, & de adulteratione gemmarum visa sunt: superest de speculis, & de gemmarum inscalpturis, quod proximo libro faciendum erit.

FINIS TERTII LIBRI.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI, MAGIAE NATVRALIS LIBER IIII.

PROOEMIVM.

NIVERSVM tunc hoc negotiũ me abſoluiſſe reor, quum experimenta Catoptrica quædam, quæ ſuperſunt, enarrauero: ſatis enim, vt cenſeo, attigimus Chymica, vt eorũ aliqua rudibus innoteſcere poſſint principia, nũc ea docere ſatis pręſens exigebat locus. Eſt enim quedã Geometriæ pars, quæ ὀπτικὴ, id eſt perſpectiua appellatur, ad oculos pertinẽs: multa enim huiuſmodi demirãda facit experimẽta, vt imaginẽ nunc extra porrigat, nunc nihil imaginet, nunc aliorſum tranſlata imagines faciat. Item quoque rectius ſpeculũ inſpectando pedes ſurſum, caput deorſum vidẽtur, & cętera: vti latiùs in ſequẽtibus perſpiciuntur: id tamen ſcito, quòd ſi diuerſitatẽ aliquam es effecturus, à plano recedas, & ſemper à vero diuerſum ſpectabis. Reddere tamen eorum cauſſas, alienũ puto, cùm diſciplina ea affatim ſatisfaciat, multi'que eas reddide-

rint:

rint:quas qui pręoptarit, conſulat Archimedẽ Syracuſanũ, Euclidis Opticã, & Catoptricam, Ptolomęũ, Vitellionẽ, & reliquos, quorũ multa deſumemꝰ, multaque denuò excogitata adijciemus, vt hinc quiſque poſſit in infinitũ ea propagare: vt in omnibus euenit experientijs. Poſtremò, quomodò ipſa formẽtur ſpecula, ac poliãtur, vti cõmodè à nobis fieri poterit, pertractabimus. Poſt autem ſpeculares apparitiones, ne quid omiſiſſe videatur, vel aliquid noſtris hiſtorijs deſiderari poſſit, de phyſicis ligaturis vel colli ſuſpenſionibus, de gẽmis, deque figuris eis inſculpendis, & earum virtutibus exponemus: ne autẽ legẽtium animos nimia ſermonis prolixitate diutiùs immoremur, conſultius fuerit ad eorum operationes accedere.

Quomodò interdiu aſtra contueri liceat.

CAP. I.

OMNIBVS *iam eſt planum, exiguum lumen potiori, viuidiori'que propinquum euaneſcere. Si facem vel flamam aliquam luculento appoſueris ſoli, diſſipatur lumen, & marceſcit, deliteſcunt interdiu ſtellæ Solis fulgore nimio, cùm aquæ diu noctu'que ſplendeant: eas igitur intuituri remedio non fuerint deſtituti. Die magno Solis defectu, cùm lumine orbatur, & profunda tegitur cali-*

gine terra, nec oculi offenduntur luce, ſideribus cælum diſſeminatum conſpicitur: quod ſuis accidiſſe temporibus Thucidides memoriæ mãdauit, noſtro'que ſæpe patuit æuo, nec oculi ſolùm vehementi caligant luce, ſed offenduntur, vti de Xenophontis militibus legitur, & de Dionyſio Siciliæ tyrãno, qui ſplendidiſſima luce, carceribus tetris obductos occæcabat: cùm enim oculorum acies obſiſtere Soli nequeat, nec ferat, hebetatur illicò, qui'que fuerint aliqua conſpecturi, ad cilia manus obtendunt, vel propugnaculum aliud. Hinc auſpicamur: qui ea conſpicere affectabit, vti è Galeno & Philopono docetur, in prælatum deſcendat puteum, vel huiuſmodi ſimile, vt per tenebras multum'que interuallum cælum contueatur, ſerenum, vtique nec obtectum nebulis, inconniuentibus oculis, & ſine nictatione clara intueatur aſtra & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebræ (noctis inſtar) viſum congregant, nec à lumine ſuperfuſo diſſipari ſinunt. non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & ſi profundiùs deſcendes, clariùs conſpicies, & celeriùs: ſin minus, obſcuriùs & tardiùs. Sic profundo cæco'que aliquis demerſus antro, in Sole candelam ardeſcere conſpiciet, quod tamen ſplendidiſſimæ lucis occurſu repentino non euenit: quia à maiori Solis vetatur lumine. Sic quàm plurimos haud minimè authoritatis viros hallucinatos reperi, vti ſæpe legiſſe & audiuiſſe memini, ſi diu aſtra conſpectari nequeunt, ta

li ea contemplari aggrediuntur artificio: Speculo aquæ immerſo, in meridie cælo ſtellas ſe contueri fixas credunt, oſtendunt'que. Perpendiculares enim Solis radij in aquæ ſuperficiem incidentes, ſpeculum obliquè feriunt, & ex cuiuſmet ſuperficie ad ſpectantis oculos bene locatos intorquentur, Solis'que repreſentant figuram, at radij obliquè aquam percutientes, inde refracti ſpeculum & viſum feriunt, videbitur eiuſdem figuræ & minor, propter denſioris medij refractionem, aſtrum'que videre putabis, Solis corpus inſequens, quod patet in Opticis. Ideò Stilbon illud putāt multi, cùm parùm à Solis corpore recedat, eum'que ſemper conſequi conſpiciunt: Canicula aliqui ſidus, & æſtiuis ideò diebus viſere properant: quod ſi minus demonſtrationi fidem adhibes, ſed experientiæ ſenſui'que magis credis: verum illius in æquinoctiali requirito interuallum, nec eandem ſemper reperies diſtantiam, vt nunc remotiora, nunc verò propinquiora ſidera videantur: quod ſpeculo eandem ſemper diſtantiam monſtrat, ſi æquè appoſueris: non tamen inficior tali ope non modò Orientem, Occidentem'ue Solem, ſed Meridianum occupantem liberiùs nos poſſe contueri, præterea luminarium defectus: cùm enim oculi imbecilli, cominus ſolem conſpicere non ſuſtineāt nimio lucis ſplendore, ſit clara luce, robore nullo, ac diſci cernes ſimilitudine, nec minus nigro panno, vel papyro, paruo foramine peruio.

Quomodò in tenebris ea cõſpicias, quę foris à Sole illuſtrantur, & cum ſuis coloribus.

CAP. II.

SI quis id videre affectarit, feneſtras omnes claudat oportet, proderit'que ſi ſpiramenta quoque obturentur, ne lumen aliquod intrò irrumpens, omne deſtruat: vnam tantùm terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis forman habeat. cuius baſis Solem, conus verò cubiculum aſpiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tecto oppones. Sic à Sole illuſtrata omnia, & deambulantes per plateas (vti antipodes) ſpectabis, quæ'que dextra, ſiniſtra, commutata'que omnia videbuntur, & quò longiùs à foramine diſtabunt, tantò maiorem ſibi adſciſcunt formam, & ſi papyrum, vel tabulam appropinquabis, ea viſuntur minora. Aliquantiſper tamen immorando, non enim illicò ſimulacra apparebunt: Quia ſimile validum maximũ cum ſenſu non nunquam efficit ſenſationem, talem'que inuehit affectionem, vt non ſolùm cùm ſenſus agunt, ſenſorijs inſint, ea'que laceſſant, ſed etiam cùm ex operibus diſceſſère, diutiùs immorentur: quod liquidè poteſt perſpici. nam per Solem deambulantes, ſi ad tenebras conuertimur, comitatur nos affectio ea, vt nil vel ægerrimè cernamus, cùm adhuc in oculis ſeruetur affectio ipſa à lumine facta, inde paullatim euaneſcente, clarè in tenebris aſpicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc ſemper tacui, & tacendum putaui. vti

Omnia

Omnia cum ſuis coloribus

videre ſi quæritur: E regione ſpeculum apponito, non quod diſgregando diſſipet, ſed colligendo vniat, tam accedendo remouendo'que, quouſque ad ſuam veræ imaginis quantitatem cognoueris, debita centri appropinquatione, & ſi attẽtiùs perpẽderis inſpectator, vultus, geſtus, motus, hominũ'que cognoſces veſtes, cælũ nubibus diſperſum, cyaneo colore, & volãtes volucres: quòd ſi ad verum perueneris, non parùm lætaberis, mirũ'que cognoſces, obuerſa omnia, quia cẽtro ſpeculi vicina ſũt: ſi enim extra centrũ elongabis, maiora erecta, vti ſunt, cõſpicies. Vt clarius appareat, feriat Sol vultus: ſin minùs, ſpeculũ dirigendo ſolis reflexione eiaculetur, vt inſigni fulgore illuſtretur, debita tamen diſtãtia, tandiu ſitum variando, dum verũ te aſſecutum eſſe cognoſces. Hinc philoſophis & medicis patet, quo fiat in oculis viſus loco, ac intromittendi dirimitur quæſtio ſic agitata, nec alio præſtantius vtrunque artificio demonſtrari poterat: intromittitur enim idolum per pupillam feneſtræ inſtar, vicem'que obtinet ſpeculi parua magnæ ſphæræ portio, vltimo locata oculi: quòd ſi quis diſtantiam mẽſurauerit, centri loco fiet viſus, quod ſcio ingenioſis maximè placiturum. Hinc euenit, vt

Quiſque picturæ ignarus, rei alicuius effigiem ſtylo deſcribere poſſit,

dummodò ſolùm colores aſſimilare diſcat: hoc in ſubiectam tabulam, vel ſolidiuſculam papyrum imagine reper-

repercussa, erit enim perito facillimum: si Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraque alia eueniunt, & cognosces, quàm vt enarrare possimus, præcipuè, si diligens inspector pertractauerit. ET huic rei conscio quispiam occultè narrandi auspicari poterit principia, & quæ voluerit, & remotè carceribus occluso, nec leues poterunt imaginari technæ, distantiam speculi emendabis magnitudine. sat habes: qui se id fecisse iactarunt, non nisi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inuentum putarim.

Iris quomodò videri possit.

CAP. III.

MVLTIS *id euenire poterit modis, commodiùs tamen è crystallo paretur, vel ex* Iride *quoque gemma, sexangulo crystalli simili, quam sic maiores appellauere, cum* Solis *subdita radiis, summa tecti laquearia subiectum'que planum tremula verberet vmbra, iridi'que colores similes ostendat. Sic enim nascitur hexagona: sin minùs, arte paretur trigona, longitudine dodrantali, latitudine duorum digitorum, inde rota expoliatur, & cõcinnetur. Cùm ergo iridem videre quæsieris, crystallinum, vel vitreum prisma manibus sumes, & in longitudine oculis accommodabis, si per infernam superficiem intueberis, omnia diuersè colorata puniceo, viridi, xantho, & cæruleo: item si ad supernam superficiem oculos flexeris, permutatur colorum situs, cùm permutentur perpendiculares, & hoc clarius*

Solis luce, nec contemnendum rei ſpecimen erit, ſi hortos inſpexeris vndique tapetis ſparſos, floribus & coronis ornatos, & ambulantes homines, vti angeli viſuntur, veſtiũ fimbria iiſdem coloribus redimita: ſi ſecundùm latitudinẽ oculis accõmodabitur, in latum colores videbis: ſi ſupra, vel ſub oculos inuertes, inuerſa & erecta abſque coloribus vides, ſpectans verò quaternis inſpicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum conuexitatẽ, aliquam inde cera ſuperficiem opacando, & ſæpe per oculos reſoluendo ea videt, quæ potiùs ſunt faſtidientis, quàm voluptuoſæ narrationis pertractare. IDEM *quoque ſic videre poſſumus: Si in peluim aquæ plenam ſpeculum immergatur, diligens intuitor in parietum marginibus, iridis colores generatos reperiet, & pulcriores.* ALITER *vitreum vas, vel pellucidum aliquod rotundũ, foris aqua perfuſum Soli oppones: radiis enim Solis ictum, rutilo aëris repercuſſu in ſubiecto plano cæleſtis arcus ſpeciẽ imitabitur per varias Solis inflexiones.* SIC *Soli aquam obiiciendo ſtillatim, è regione nigra in ſuperficie diſſultans Iris ſpectabitur, vt ſæpe remigrantibus euenit, aquarũ motu: idẽ quoque euenire conſpicitur circa lucernas Auſtro flãte, et maximè humidos oculos habẽtibus.*

Quomodò res multiplicata videri poſſit.

CAP. IIII.

INTER *ludos qui circunferuntur, non parum iucunditatis eſt ſpecillum inſtrumentum vitreũ illud, quod*

oculis apponimus, vt cõmodius aliquid intueamur, neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quàm in medio (eo enim permutato, permutantur omnia) illud ergo è solidiori vitro maiori'que crassitie paretur, vt aptiùs in facies rota verti possit, in plures ergo facies & angulos accõmodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorũ tamẽ medio anguli metam habeant, & oculorũ congruat aciei, vt disgregetur visus, ne verum conspicere possit. è pluribus ergo superficiebus iam paratis, oculis apponi, & si alicuius faciem viciniùs intuebimur, Argum *vel oculatum totum, si nasum, non nisi nasum: sic manus digitos, & brachia, vt non hominem, sed poëtis fictum* Briareum, *si nummum videre contigerit, multos non vnum conspicies, vt nec manibus tangi valeat, sed tangẽtem sæpe ludat: melius'que fuerit cum eo dare, quàm accipere: si in trireme longius intuearis, armata videbitur classis. si ambulantẽ militem, exercitus agmine facto incedens: fit'que vt res geminari videatur, & duplices cernas hominum facies, bina'que corpora: & hinc fiunt diuersi conspiciendi modi, vt res vna alia videatur, quæ omnia quærentibus & explorantibus patefiunt.*

Speculis planis, vt caput deorsum, pedes sursum videantur. CAP. V.

S I *quis planis speculis, sursum pedes, caput verè deorsum spectare conspiciat (quãquam id repræsentãdi proprium cõcauis speculis sit) planis tamẽ sic efficere conabimur:*

bimur: Specula plana bina ſecũdùm eorum lõgitudinẽ collocabis, vt ſimul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoueri poſſint, rectũ'que efficiant angulũ: vbi ritè paratũ fuerit, ſecũdum longitudinis cohærẽtiam faciei opponatur, vt in vno media, in alio reliqua videatur facies, tunc ſpeculo læuo, vel dextro inclinabis latere rectiùs inſpectãdo, & caput intorqueri videbitur, cùm ſecundùm eorũ latitudinem faciẽ diſſecabũt, fiet imago huiuſmodi, vt caput infrà, pedes verò ſuprà locati videantur: quod ſi amplum fuerit, totus ſpectabitur inuerſus homo. id autẽ mutua, & multiplici euenit reflexione: ex vno enim in aliud reſidit, vt obtortum videatur.

Speculum è planis, in quo vnius rei imagines plures appareant. CAP. VI.

SPECVLVM *autem è planis compactum, cui ſi vna res demonſtrabitur, plura illius det ſimulacra, prudens inuenit vetuſtas, vt è* Ptolemæi *ſcriptis percipitur. cuius talis eſt compoſitio: Plana tabula vel loco, quo tale erectum quæris, hemicyclus diſponatur, & hanc ſecundùm imaginum numerum æquè diuidas punctis, ijs chordas ſubtendas, & abſides abſcindantur: inde ſimilis latitudinis paralelogramma erigas plana ſpecula, & altitudinis eiuſdem, firmiter glutinentur, & accommodentur, ne conuelli poſſint, ſecundùm longitudinem adiuncta, & ſuper planam ſuperficiem erecta. poſtremò ſpectantis oculus circuli locetur centro, vt vniformem ad omnia viſum habeat, ſingulis ſingu-*

las

las ſpectabis facies, & in circulum diſpoſitas, vti in choreis ſepe viſitur, vel theatrali ſpectaculo: Ideò ab *eis* Theatricum, *vel* Theatrale *dicitur: è centro enim faceſſentes lineæ perpendiculares omnes, ſuper eorum ſuperficiem incidunt, in ſe ipſas ergo reflectuntur, ſic oculo imagines afferunt, depromens vnaquæque ſuam, ſic deuoluendo diuerſæ'que ſitum euariando, varios & diuerſos monſtrat ſimulachrorum ſitus.*

Speculum multiuidum conſtruere.

CAP. VII.

SPECVLVM *conſtruitur, quod polythaton, id eſt, multorum viſibilium dicitur: illud enim aperiendo & claudendo ſolius digiti viginti, & plura demonſtrat ſimulachra, ſic igitur id parabis:* Aerea *duo ſpecula, vel criſtallina rectangula ſuper baſim eandem erigantur, ſint'que in hemiola proportione vel alia, & ſecundùm multitudinis latus vnum ſimul colligentur, vt libri inſtar aptè claudi & aperiri poſſint, & anguli diuerſentur, qualia* Venetiis *factitare ſolent: faciem enim vnam obiiciens, in vtroque plura cernes ora, & hoc quanto arctius clauſeris, minori'que fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtuſiori cernes angulo, pauciora cōſpicientur numero.*Sic *digitum oſtendens, non niſi digitos cernes, dextra inſuper dextra, & ſiniſtra ſiniſtra conuiſuntur, quod ſpeculis contrarium eſt, mutua'que id accidit reflectione, & pulſatione, vnde imaginum viciſſitudo eſt.*

Specu-

Speculū è planis cōponere, in quo imago vna veniēs, in altero recedēs conſpiciatur. CAP. VIII.

At ſpeculum, in quo imago vna veniens, in altero recedens conſpiciatur, è planis componere ſic facilè poteris: Plana duo ſumes ſpecula, quorum longitudo latitudini dupla, vel ſeſquialtera erit, & id commoditatis gratia: nil enim eorum refert proportio: ſint tamen longitudinis eiuſdem & paria, & ſuper ſtyllum inuicem inclinata vniantur, erigantur'que ſuper planum aliquod perpendiculariter, vnde ſuper mobile latus fixa moueantur ſpecula, non dubium ſanè eſt, quin & in vno accedi, & regredi in altero inſpicias: & quanto hæc appropinquabitur, elongabitur illa tantò, vt ſimul in hoc veniens, in altero diſcedens videatur.

Speculis planis, vt ea cernantur, quæ longè & alienis in locis geruntur. CAP. IX.

Sic ſanè poterit quis occultè, & ſine ſuſpicione ea intueri, quæ longè & alienis in locis tutò geruntur: quod aliter fieri non poſſet: ſedulus tamē eſto in ſpeculorum ſitu: Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid ſpectare libeat, & è feneſtra vel foraminis regione ſpeculum accommodetur, quod faciem ſpectet tuam, & bene erectum, ſi fuerit opus, vel parietibus figatur, vndique mouendo, & inclinando, quouſque quæſitum imaginet locum, quod oculis admouēdo, & accedendo aſſequeris: & ſi arduum fuerit, Dioptra vel alio

instrumento minimè falles, & super lineam perpendiculariter erigatur, angulũ secantẽ, & reflexionis et incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. Sic & in diuersis eueniet locis. HINC euenit, quòd si vno minus fuerit commodum speculo, idem pluribus spectare poteris: vel si distãtia nimia visile deperdatur, vel parietibus & montibus interiectũ dirimatur: Speculũ super accõmodabis, ex alterius regione super lineã erectam, quæ angulũ diuidat rectũ: sin aliter, neutiquam id eueniet, & locum conspicies optatum: vnum enim in aliud, imaginem remittens, per decem, & multis elisa imago oculo euolat, ea'que cernes, quæ primùm offenderint: dum imago per rectas profertur lineas, nec locorum, vel parietum anfractu cohibetur visile: facilis'que fuerit constructio. Sic sæpe simulacra trãsferre cõsueuit. At si ALITER fastigiosum aliquod, vel erectum spectare quæsieris, quod neutiquã visus cernere possit: secundùm longitudinem bina adiunges specula, vti diximus, & ligno, vel parietis culmine firmetur alterum, vt promineat, & rem habeat obiectam: reliquum verò funi, vt aptè dimoueri possit, quando libuerit, & cùm primò nunc obtusum, nunc acutum causet angulum, vti visus expostularit, dum visæ rei linea secundi speculi medio visus refringatur, & incidentiæ & reflexionis pares sint anguli, & si alta videre quæris, erige: si infirma, deprime, donec refringatur visui. tum demum spectabitur, si

mani=

manibus alterũ habebis, inspecto illo faciliùs eueniet.

Speculum quomodò constituatur, vt nil imaginet, nisi quę volueris CAP. X.

CONSTITVITVR *sic quoque speculum, vt eo inspecto aliquis imagine non visa sua, alienam videat rei speciem, nec vndique circumspectam:* Planum *speculum in pariete firmabis, super planum perpediculariter erectum, & sub notam anguli portionem capite inclinetur, è regione cuius parietem scindas, sub certam picturæ vel idoli alicuius quãtitatem: eam'que ei apponas secundùm portionis quantitatem, ac operias, vt spectantem lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere possit. Speculum constituto loco imaginem refringet, vt visu & visibili per speculum ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quem locum reperies, vt superiùs docui.* I*ncedens ergo inspector, nec sui imaginem, nec quicquam cernet vnquã, cùm ei opporitur, & ad statutũ peruenerit locũ, picturæ vel alterius rei simulacrum cernet, quod nec alibi spectare valet.*

Speculũ è planis quomodò cõstituatur, quo imaginẽ in aëre volitãtẽ aspicias. CAP. XI.

N E C *erit minoris constructionis, & voluptatis speculum illud è planis compositum, quod humi iacens homines volitantes ostendit, nec sine miraculo intueberis. Si quis id assequi velit, facilis sic erit constructio: Bina iungãtur ligna, vt gnomonis figurã imitentur, & fixa vndequaque constituant angulum, vt orthogonij*

trianguli, & iſocelis figuram habeant, firmetur: inde in vnoquoque pede ſpeculũ magnum vnum æquè ſibi è regione aduerſans, & æquè ab angulo diſtans, proſternatur corũ alterum, iaceat'que, quorum medio locetur ſpectator è terra eleuatus aliquãtulum, vt faciliùs calcanei formã accedẽdo, et recedendo cernat, illicò enim cernes, ſi in recta linea te cõſtitues angulũ illũ ſecãte, ſit'que orizõti æquidiſtãs. Sic imaginãs ſpeculũ illud in aliud trãſuerberat, quod ſpectat, intuitor: manus et pedes agitet et iactet, vt volãtes plumigeræ ſolẽt: ſic videbit ſuã imaginẽ in altero volitantẽ, vt ſemper moueatur, dũmodo è reflexionis loco nõ faceſſat, nã vetaretur.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei pẽſilem imaginẽ in aëre videat.

CAP. XII.

HABET & columnare ſpeculum conuexũ, vel eius hemycylindrum (quod parum referre arbitror) talem ſitum in domicilio, vel loco alio conſtitutum, vt claræ rei ſimulacrum in aëre non ſine miraculo pendulum imaginet. quod ſi videre affectabis, ſic parabis: Cylindricum ſegmentum, media domo ſupra tabulam, vel tripodem erectum firmetur, vt perpendiculariter ſolum feriat, inde è foramine aliquo vel rimula, à ſpeculo aliquantulum diſtanti oculus collocetur, & ſit fixus, ne hinc inde moueri poſſit: è ſpeculi deinde regione rumpatur paries, ac feneſtræ inſtar accommodetur, pyramidis formam habeat, intus conus, foris verò

baſis

basis existat, vti fieri solet, vbi pictura vel imago aliqua collocetur, vt oculo spectari possit, sed à superficie columnaris speculi reflectatur: vt pictura illa extrà collocata, quæ ex oculi foramine videri non potest, in aëre pensilis videatur, quod nõ sine admiratione intuebitur: efficit id quoque speculũ pyramidale conuexum, si sic accommodabis, vt eandem referat imaginem. Fit *quoque eo modo, quem inferiùs explorabimus.*

Sphærico concauo vt pensilis quoque imago videri posśit. CAP. XIII.

POTEST *& faciliùs eiusdem rei imago reflexa in aëre videri, quàm conuexo cylindrico, & clariùs concauo eueniet speculo sphærali, mirabiliùs tamen in eius segmento, à speculo enim longè videbitur, cùm in sphæræ centro appareat:* Illud *obscuro aliquo constitues loco, & vbi aliquantulum ab eo distabis, inuersum cernes caput, tu fixis oculis, & inconuenientibus centrum aspicias, donec ad tuas deuenerit acies vltra speculum in aëre reflexa species, semota penitus, dummodò oculares radij per speculi centrum acti, spectrum simulacrum'que in speculo quoque videas, inde vicinius visum appropinquando maior fit, vt manibus tangi videatur.* Quod *si magna fuerit speculi portio, non est, qui non miretur: nam si propius accedet, ab imagine terretur, & videbitur nasus naso obuiare, & disrumpi: si quis verò stricto mucrone inuaserit, videbitur ab altero inuadi, manus perfodi, vt retro manus agat,*

& ſi quis dum aliquis inſpexerit, pugnum retro demonſtrauerit, videbitur & inſpector colapho affici, vt timeat, faciem retorqueat & inclinet. Vt tandem faciliùs centrum noſcas, hac vtere norma, ne ad Mathematica diuertaris: Pagina, vel cera portionis arcum capias, vt vtrinque chordam inducas, et perpēdiculariter bifariàm ſecato, & in concurſantibus lineis, vel ſemidiametris neceſſariò centrum reperies, quod in concauis omnibus cognoſci poteſt. Sunt & cōcauorum experientiæ multæ, quas in ſequentibus trademus.

Speculi cōcaui imaginationes & operationes. CAP. XIIII.

CENTRO concaui hemicycli iam inuento, diuerſitates omnes cognoſcere facilè erit, cùm ex eo omnia regulentur & noſcantur. Si vis ergo inuerſum ſpectare caput extra ſpeculi centrum, caput habeto, & inuerſum ſtatim inſpicies, & pedes ſurſum. Si perfectum non fuerit hemiſpherium, ſed eius ſegmentum, intra caput facilius accommodare poteris, & ingentes conſpicies facies immanis Bacchi, & digitum brachij craſſitudine reddet. Talia fecit concaua ſpecula, Aoſtius, vt refert Seneca, vt redderent maiorem iuſto imaginem, qui quadra fuit libidinis magna, ſic ſpecula diſponens, vt dum drauciū pateretur, ſui admiſſarij motus omnes auerſus videret, talique falſa membri craſſitie ſeipſum fallēs oblectaretur. Sed ijs omiſſis, dextra ſiniſtra videbuntur: et paullatim caput elongādo, maior efficitur facies,

cies,

cies, cùm centro vicinum fuerit, facies binas, & quaternos cernet oculos, qui in latius ſpeculũ mouẽdo videbuntur, vel caput: ſpeculi enim paruitate ſimul videri non poſſunt. Cùm oculus in centro fuerit, non niſi ſeipſum cernet, eo tranſacto & duplicatas facies, et inuerſa bina cernet capita, dũmodò linea per cẽtrũ acta oculorũ intercapedinẽ feriat: omnia tamẽ in cõtrariam partem moueri videbũtur, inſpector forti cernat intuitu per oculares duos axes, vt geminata videat omnia, quẽadmodum ſæpe et ratione accidit, vt res vna plurimis modis duplicari videatur. Sic quoque ſpeculũ in terra, vel tabula aliqua iaceat, et æquè ab eo diſtẽt, et inuicem intueãtur: os ſtrictũ et lõgum, & deformis compreſſa multũ apparebit facies. Hoc tamen optimi inter cetera tale retinet ſpeculũ, quod eminus ignẽ iaculatur, nec cõbuſtionem cauſſatur paruã. qui verò periculũ facere cõcupierit, ſplendẽtis Solis radijs ſpeculum opponat, & fomitem, vel accendibilem rem centri loco collocet, quod accedendo, & remouendo inuenies, lucisque conus oſtendit, & inducit illicò flamam. quòd ſi diu perſeuerarit, plumbum vel ſtannum colliquefacere poteſt: quanquam aurum, et argẽtum radios colliquaſſe me legiſſe memini. Si verò maioris ſphæræ fuerit ſegmentum, per maiorem accendit diſtantiam.

De Parabolæ ſegmento, & de ſpeculis alijs vſtorijs. CAP. XV.

QVOD ſpeculum valde perurat, ſæpiùs retulimus,

nunc verò quod maximum, & eminus ignem iaculetur, ſpeculum conſtruere fuerit oportunum, poſtquàm horum meminimus, quale Galeni & multorum teſtimonio Archimedem conſtruxiſſe legimus, & hoſtium triremes incendiſſe. Scito Paraboleam ſectionem inter ceteras maximè perurere, radios enim violentiùs congregat, & in vnum coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Vt verè cupientibus pateat fabrica, ſpeculum tale conficiendi cape normam: Sit diſtantia nota, ad quam radios emittere & cõburere quæris, eam dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur: ſed commoditatis gratia è cera vel creta fiat, inde plana ſuperficie axi æquidiſtans pyramidis abſcindatur portio, & parabolica dicetur: ſi verſus faſtigiũ in amblygonio hyperbolẽ: verſus baſim in oxigonio ellipſim habebis, nos parabolen quærimus: Sit tamen portio minor, vt faciliùs excauetur ſpeculum, et mirabilior res videatur: abſciſſæ portionis ſuperficiem, plana tabula, vel ferri lamina (vt inferiùs docebitur) figurã imitaberis, inde per faſtigium et baſis medium axẽ inducito fixũ, & materiã aliquã excauabis chalybeã vel ferreã, vel (ſi mauis) mixturã aliquã, qua pabaris archetypũ: tale ſic efformatũ ſpeculũ parabola dicitur, et ſecũdum datã diſtantiam violenter Soli appoſitum, vt ipſius axis ſit contra Solem, cõburet: incidentes enim radij ſpeculo, & perpendiculariter ferientes, ſimul in vnũ reflectuntur et coincidunt, vt omnes vnius

radij

radij vicem gerãt cõburentis multum: ideò nulla eſt inter ſectiones alia, quæ longiùs & valentiùs ignem immittat, quàm parabola. ALITER, *quæ accẽdũt, multa ſpecula parantur, nec ſine ignitione forti, vti ex planis multis ſimul coordinatis: ex vno enim hoc fieri non poſſet, vt conſtat geometricæ rationis examine.* Sic *tamen è planis vſtorium fabricabis ſpeculũ:* Sphæricũ *aliquod concauum materie paretur qualibet, & ſimul in caua ſuperficie ordinentur, vt ſe inuicẽ tangãt, nec vacuũ relinquãt, ſint'que ſpeculi ſegmẽta hexagona, quadrangula, vel trigona; & fuerit præſtantius, vt multarum ſuperficium numero radij numerentur, ſic Soli oppoſitum, circa centrum accẽdit ignem. Referebat* Atenius *ex ſeptem hexagonis ſpeculis in vnum colligatis ignem accẽdi, nec experientia ſuccedit, niſi aliquantulum inclinetur, & ex omniũ reflexione ignis accendatur.* Nec ALITER *ex pluribus quoque globoſis tumẽtibus ſpeculis ignẽ accẽdi poſſe inficior, vt multorũ numero fiat in vnoquoque radiorũ congreſſus: ex vno tamẽ impoſſibile, nec ſine labore huiuſmodi taliũ compoſitio fieret.* Poteſt *quoque* IDEM *fieri, multorum ſpeculorum concauorũ compoſitione & interſecatione, nec ſine laborioſa operãtis induſtria, ſed opus efficacius expedirent, nec minus interſectione multorum ſpeculorum pyramidalium.* Nec *iniucundi erit viſus*

Ignem accendere phiala aquæ plena

ſoli oppoſita, rotunda, & vitrea: cùm enim directè So-

li opponitur, retrò in linea vitreã amphorã pertrãſeunte per centrũ, cõbuſtibile aliquod ignis amicũ cõſtituatur, vbi pertrãſeuntes radij coïncidant, quod luminoſo quodã noſcitur, illicò ignẽ inducit nõ ſine ſpectãtiũ miraculo, cùm ex aqua ignem excitari videant. Sic

Ignis cryſtallo rotundo quoque

accẽditur, vel ſphærula perfectè rotũda, vel ſi planum vitrũ paretur, vti ſpecillũ, & aliquãtulum Soli oppoſitũ retro partẽ in aduerſam radios vniẽs, vſtulat: tandiu enim materiã illã igniũ cõceptricẽ remouebis, et appropinquabis, dũ radiorũ reflexorũ conũ inueneris, inde paullulũ immorãdo ignis emicat inde. et præcipuè mirabimur, ſi parua magnæ extet ſphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore vrenda ſunt: non vtilius poſſe, quàm cryſtallina pila aduerſus Solis radios oppoſita.

Speculum conſtruere, quo multæ imaginũ diuerſitates videantur. CAP. XVI.

NVNC ſpeculum conſtruere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginum diuerſitates: & ſi tale difficilis fuerit conſtructionis, imaginum tamen diuerſitate, & occurrentia rependet, vt ad eius fabricam accedatur: Circulum capies arctæ vel eximiæ capacitatis, qua ſpeculum volueris, & hinc inde abſidis portiones abſcindas duas, ex pentagoni quantitate vna, altera ex hexagono, quo patuit modo in mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadam, vel ferro intus excauetur, vt ſuo gremio perfectè recipiat,

vt ex

vt ex ea reſecatus videatur, cōtrariæ autem diſpoſitionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas conuexa excipiatur tabula, vt inſtar illius arcus promineat, inde cerea vel plumbea accipiatur bractea conuenientis ſoliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine vtroſque ſuperans, ſic deinde incuruetur lamella, vt ritè in excauato inſideat ligno, ne intercapedo vel rimula relinquatur vlla, et conuexa ſuperficies ſeruata prominens, tunc intrinſecus applicetur ſecundùm eius latitudinem, ne concauitatis forma aduerſetur conuexitati : ſed lamella eadem vtraſque ſine impedimento recipiat portiones: ſic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura ſpeculum conſtruatur, vti docebimus, & per politum multas oſtendet imaginum diuerſitates. Primò dextra dextra videbuntur, & ſiniſtra ſiniſtra, cùm planorum omnium ſpeculorum paſſio ſit, vt oculus qui fuerit dexter, hic læuus: et è læuo mutuò fiat dexter. Si verò retrò gradus tuleris, commenſuratum videbitur idolum, & imago anteriùs prominebit: ſi conuexæ magis accedes ſuperficiei, turpis fiet imago, & quantò magis hæret, eò fiet deformior, & equino capiti magis aſſimilare videberis, quòd ſi ſpeculum inclinabis, inclinabitur & ipſa & variando ſitum & ſpeculum, variationes conſpicies diuerſas, nūc caput deorſum, et pedes ſurſum, & multa conſpicies, quæ in præſentia recenſere opus eſſe non cenſui: nam ſuper volubilem ſedem locatum, vt vtraſque poſſit facies oſtendere,

antè

antè et retrò per ſe omnia intuitor, cernet. SPECVLVM quoque ex omnibus dictis cõponimus, vt eo ſolo imagines omnes videãtur, quæ in omnibus, plura ora, nunc maiora, nũc minora, nunc dextra, nunc ſiniſtra, hæc propriùs, illa remotiùs, et æqualia: ſi loco vno ſinuoſum, alio cõcauum, in medio planũ locetur, magna imaginũ diuerſitas ſpectabitur. SPECVLO cylindrico cõuexo ore oppoſito, quãtò longitudine deformis, eò gracilitate turpis videbitur, ſi eius longitudo faciẽ trãſuerſam ſecet, humilẽ vultũ & cõpreſſum, vti rana, demõſtrat, vt non niſi dẽtes ſpectẽtur, eodẽ fermè pacto, qui in enſe ſpectabitur, vel ferro alio polito & longo, ſi illud inclinabis antè, frons maxima, mentum verò paruum, et gracile equi effigie. CONTRA verò retro, ſi in cauo intus inſpicies, plures vnius rei cõſpiciuntur idóli vicem gerẽtes prælati ſpeculi. Si cẽtro oculum appoſueris, tota cernes eũ ſpeculi latitudine, ſic frõtem os, et reliqua: ſi tale inuertes ſpeculũ, vt latè facie ſecet, inuerſum caput cernes illicò, et cetera quæ in cõcauo retulimus. SI cõuexũ pyramidale inſpicies, acuta frons, largum verò mentũ: ſi cõtrà, larga frons, longiſſimus verò naſus. MVLTA autem concauo inſpicies ora, ſi ſecũdùm cauum illud plures planorũ ſpeculorum portiones accõmodaueris: intuens enim aliquis, ſecundùm ſpeculorum numerum numerabit ea, eiuſdẽque motus omnia, & tãdem qualecunque fuerit ſpeculum, vtpotè non planum, ſemper diuerſum ab idólo ſpectabitur.

In

In ſpeculum excauatum idolum quomodò foras emineat. CAP. XVII.

RECENTIORVM quoque induſtria nactum eſt, vt ſpeculo in eodẽ plura cernãtur ora, vel vnius rei ſimulacra, ſine primi impedimento: retrò enim excauãt ſpeculum, & cõcauum paruum effingunt, vnde foliolo inducto, vti docebimus, et ritè cõcinnato, alterius vicẽ foras exhibebit. Hinc optimè inuẽtũ prouenit, vt ſpeculo quis intuẽs, alterius rei imaginẽ erectã cernat, vt nõ ſine ſpectãtis admiratione, manibus corripiẽs, nil niſi äerem tãgat: ſæpe vidiſſe memini, et ſic res ſe habet. E cryſtallo in ſpeculum paratum, ſed meliùs ex iride gemma, vti ſemper vidi, retro idólũ vel imaginem excauant, qua potuerint diligẽtia, folium inde accõmodant ſuprà, & in ſede locant, quantum enim profunditatis habebit, tantum extra ſuperficiem eminebit, nec tibi ſatisfacies, niſi manibus tetigeris, an verè promineat, ſic litteræ ritè leguntur, vt argẽto fictæ videantur, nec tanta erit viſus acies, quin reſpiciendo hallucinetur.

Speculis bracteola quomodò inducatur, & vitrea terminẽtur. CAP. XVIII.

IAM apparitiones omnes in ſpeculis, quas nouimus narraſſe viſus ſum: nunc autem reſtat, vt pauca & non prætereunda dicam, vt perfectam tradam eorum ſcientiam. Primò ſpeculorum terminatio, quæ è cryſtallo & vitro parantur, inde aliorum mixturas & polituras, vt ſciẽns artifex & noſcere & componere ſciat:

nam

nam quanquam inter multa, quæ rerum referunt imaginem, velut aqua, gemmæ quædam, politum'que metallum, nil æquè perſpicuè reddit ſimulacra, quàm plumbum vitro ſublitum. Perſpicua ſpecula, aut cryſtallo, aut vitro parãtur, cryſtallinis planis folia quædã retrò inducuntur: cauis verò, & conuexis vitreis mixtura quædam inducitur, qua tota perlinuntur. Cryſtallina ſpecula vbi plana & adæquata ſunt, quantitatis eiuſdem artifex ſtãneam efficiat bracteam planam & tenuem, qua poterit diligentia. ſi enim cryſtallum vel vitrum non ſublineretur plumbo, ob ſui vigorem, naturæ'que denſitatem, non ſiſteret impreſſam imaginem, ſed dilabi ſineret, quia vitrum rarum & pellucidum, ob ſui pellucentiam non contineret, vnde euaneſceret in eo ſimulacrum, vt in Sole lumen: inde ſupra hanc bracteam viuum argentum digitis extricabis, vt ea totum combibat, & vbi in ſuperficie cernes hærere, & argentea videbitur, tu hãc manibus capies, & ſpeculi à parte aliqua inducere incipies, paullatim totum occupato, & circumplectito lamina ea, diligentia non ſine parua, ne aërem intro concipiens, irritum faciat laborem, nec eijci amplius poſſit. vbi hoc accommodaueris, ſuper planum aliquod locato, ac ſupra pondus inducito, & per diẽ ſic requieſcat. Hinc natura rerum omnium parens, oculum ſpeculi inſtar compoſuit, quippe à tergo pellucentibus partibus, nigrorem quendam appoſuit, quo ſublato, et tolleretur vidẽdi facultas.

ALI-

ALITER poſſumus conuexa ſpecula terminare ſic: Ingẽs formato vas è vitro rotũdum pilæ inſtar, vti vitrariorũ fornacibus fieri ſolent, et igne candẽs in ventre perforetur, vel apto inſtrumẽto, vel aliter, colliquato iam vitro vas tangat, & inflator ſuo fungatur munere, in locũ illum rũpitur inflatum, foramine'que illo proijcitur mixtura, quã priùs parabis. et colliquatum in vas aliud cõmodum transferas, paribus ponderibus ſcilicet ſtibij et ſtanni contuſi et elimati, vndique operator per ſpaciolum reuoluat, permouens opus, vbi circumlitum fuerit concauum omne, eodem foramine ſuperfluum emanet, & frigeſcat, inde bina vel plura ſecabis ſpecula, quod rectè perficies ſmiri lapide: talem enim ſortitur naturam, vt vitrum tactu et cryſtallum ſecet, perlucida & terminata habebis ſpecula.

Specula quomodò cõflẽtur, & ſpeculorum mixtura & politura. CAP. XIX.

SI concauum, conuexum, diuerſe'que efformatum ſpeculum formare quæſieris, & parabolam ſectionem, quam anteà retulimus, cera archetypum parabis: aptiùs enim manibus accommodatur, in diuerſam reducitur formam, & aptius erit operi, vbi quæſita ſpeculi figura cereum archetypum habes, ſequenti terra ritè præparata, tenui penicillo illinas, dum aliquam habuerit craſſitiem, inde ſupra craſſiùs tritum aliud manibus accommodabis, talis'que ſoliditatis, vt fuſum ſubſtentet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes

tes plures dissiliat, paruo tamen foramine relicto: quo cera detrahatur, & metallum immittas, Soli resiccandum committas: nam igni inferuescens fluitat cera, sic in calidum cauum illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari sinito, & quæsitam speculi habes formã. TERRAE enim, quibus vti poterimus multæ sunt, vti smiri, tripoli vocato, pumice, lapillis, sæpiæ testibus, antiqui lateris puluere, dum mutuo perfricãtur, hirci combustis ossibus, ferri rubigine, & multis. hæc ritè tundantur, tenui'que succernantur incerniculo, sic denuò in pilam repetantur, & tritentur, igni deinde vase incandescere sinunt, & porphyreo læuigant marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuissimum vertatur puluerem, vt ferè tactum effugiat, & in auras euolare possit, inde aquæ, vel cerio subtiliorem efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menstruum vocant. viuis carbonibus ollam sale plenam exaggerant: vbi sal crepitare desierit, in aquam dissoluunt. Si tu ardenti aqua madefacies, in frigidam adhuc terram proÿcere metallum poteris: id enim maximè refert, vt terra colliquatum recipiat metallum, vti tripoli vocatũ aurũ substinet, lapilli plumbum & argentum, æs molarum puluere, ÿs non solùm in speculis vti poteris, sed in alÿs. MIXTVRA, qua in speculorum efformatione vtimur, ita ferè communiter ab omnibus efficitur: Aes cum stanni triplo, tartari paullulum, & arsenicum, vt fluat & in simul adcor-

poren-

porentur: alij cum ſtanno æris triplum, et ſtibij tantillum argentum, vel pyriten album adiungunt, alij ex plũbo cum argenti duplo, alijs'que efficitur metallis: ſed vbi in teſtaceum vas, igni cõtumax fuerit fuſum, in typos immittunt, ſic et aliter ſpecula temporãtur, ſed horum meminiſſe ſufficiat. IAM ſpeculorum cõſtructiones retulimus, nunc polituras ſupereſſe video, vt poſtquam cõflata et conſtructa fuerint, læuigẽtur, et præpoliantur, vt ex eo reſiliens radius ſimulacrum redũdet, fluat, & imaginet ſpeculum, multũ'que leuor, & partiũ concinnitas refert. Si verò leue minimè fuerit, ſcinditur ſimulacrum, & vt hinc maior, minor appareat figura, & diuerſa. Rude autem poſtquam fuerit ſpeculum, rotæ accommodetur, vbi arma expoliuntur, et ad partium lenitatem, & æqualitatẽ reducatur, omnium: ſi concauum, vel conuexum polies, ne rotæ motus ſpeculum frangat, lignum dolabis, ea ad ſpeculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde ſmiri ſubtiliter infracto panno, vel corio valde perfricabis, inde pumice in pollinem redacta (facilè enim puluerafcit) ritè pumicabis vt accommodetur, & leuorem inducas, vel vbi fixum adhæreat tabulæ, ſtanni calx tripoli immittatur, & extricetur: in extrema autem politura tartaro, fuligine, ſalicis vel iuniperi cineribus vti poteris, & maximè prænitebit. Smiris autem ſic præparatur, optimus quæratur, & conteres, & per pannum incernes, aqua madeat. Hæc autem

de speculis eorum'que operationibus dicta sufficiant.

De Physicis ligaturis. CAP. XX.

INTER naturalia quoque versantur experimenta Physicæ ligaturæ, vel vt malint aliqui, colli suspensiones: debent enim vel collo suspendi, vel alijs locis ferri, vt insitam gerentibus elargiantur virtutem, hæc enim ex Indorum, Græcorum scriptis, præcipuè Hermetis, Costabenlucæ, ceterorum'que transferre placuit: naturaliter enim operantur, & quam retinent vim operationem'que, vel à virtute habent, quam vocat Zeno vniuersalem, vel ab ipso cælo, nec operationes illas alicui perspiciendi dabitur facultas, nisi vt Plato, & Socrates ait, conuenientibus membris, & locis adligentur, & deferantur, aiunt'que prodesse multum posse (vti omnes vno fatentur ore) & animæ cogitationem, certam'que effectus fidem. Inquit enim Plato, si humana mens aliquam rem non iuuantem sibi prodesse pro certo habet, ex sola mentis intentione sibi prodesse potest: ex timore enim & lætitia non solùm incolume mutatur corpus, sed in ventris solutionem, & in diuturnas maximè passiones incidere potest; & si hæc iuuant, per naturalem solùm caussam iuuant: aliæ enim vitæ incolumitati, quædam robori, sapientiæ, hæ hilares, tristes, infelices, & infortunatos faciunt, pigros, vel timidos. Vnde si quis viperam serpentem collo suspenderit, eam'que præfoces lineo filo, & maximè marinæ purpuræ donec moriatur, valet filum colli suffocationi,

tioni, & fauciũ apostematibus, si collo cuipiam aduincias. Sic si torquem viridis iaspidis collo suspenderis, vt stomachi os attingat, ventriculi os non leuiter confirmare Galenus prodidit. Canini dentes, cùm hominem momorderint, in frustulis eorum ligati, armo'que suspensi, à canis rabidi morsibus suspendẽtem defendunt. Peoniæ radix collo suspensa pueris sanat comitialẽ morbum. Sic quoque dissectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in ventre eorum lapillos offendes, è quibus duos, vnũ colore albũ, alterũ colore variũ eximes: ij priùs, quã terrã attigerint, in iuuencæ corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adligati comitialibus prosunt, & sæpe prorsus recreantur, vt ait Dioscorides. Auricularis digitus abortiui, si mulieris collo suspendatur, illa non concipit, dum in collo habuerit: idem'que adalligata asparacis radix facit. Est & aranei genus, quod candidam, tenuem, densam'que telam orditur, in aluta ligatum, & lacerto appensum quartanis circuitibus medetur. Corallus rubeus stomachum confirmat, & ad cordis passionem valet, si supra illud ligetur. Aëtites lapis sinistro brachio alligatus grauidis continet partus, cùm lubricæ sunt vuluæ, parum'que tenaces. Sed parturientibus si femoribus alligetur, facit vt sine dolore pariant, sed è brachio amoueatur. Onix collo suspensus auget tristitias in somno, vt diximus, & hominem ad ægritudinem conuertit. Saphirus ardorem interiorem refrigerat: nam

in febribus incensiuis refrigerium præbet, si iuxta cordis venas pulsatiles suspendatur. Smaragdus collo suspensus fugat hemitritæum, & defendit ab epilepsia, vnde nobilibus mandatur filiorum collis illum suspendendum, vt ab eis defendat. Amethystus è collo dependens ad ventriculi os, ab ebrietate liberat. Hyacinthi genus quodcunque si à collo pendet, vel digito geratur, pestiferæ regionis noxas non senties, sit'que illius viginti granorũ pōdo. Et pes Testudinis dexter ligatus super dextrum podagrici pedẽ dolorẽ sedat, & sinistrũ sinister iuuabit, nec obesse poterit manus manui. Lupi stercus ossa comedentis, quod in terram non deciderit, si vinculo suspenditur, non quolibet, sed lanæ laniatæ ouis à Lupo, quòd si ea non adesset lorum, tum quòd cingeret inguina, tum alterum quo stercus contineretur, parari præcipiunt, prodest multum coliacis: Sed efficaciores perhibent sapientes hos lapidum effectus, si lapides habueris Phœbeos, vel Lunares, hos argenteo filo, illos aureo collo suspenderis, semper aiunt Solis vel Lunæ radijs vegetari. Solenitis enim nō modò Lunæ figuram imitatur, sed motum, quia cùm ea circuit, collo gestatus lunarem efficit spiritum, Lunæ'que virtutes influit. Sic Helioselinon nominatus, qui luminarium amborum coniunctionem præse fert, gestatus vtriusque virtutis compotem facit, id in ceteris obseruato. Hæc sunt, quæ ex antiquorum libris decerpsimus, quibus sæpe indigentes vsi sumus, vti in toto conspicitur opere.

De gemmarum viribus, & earundem imaginibus. CAP. XXI.

CVM alterius sit negotij de imaginibus, gemmis insculptis, & earundem virtutibus transcribere, aliò transferre decreuerim, vti non purè naturaliter operantibus, quò tamen vberiori doctrina occultarũ operationum præauidis satisfaciam, hîc apposuimus. cùm quoque conspicerem, quos demonstrant effectus, naturali euenire virtute, horis, configurationibus & cælestibus characteribus adiutæ, corroboratæ'que cum lapidum virtuti conformibus, signis describantur. Iam et ab antiquis multæ prosperitati relictæ sunt, & prætermissæ, nec minimùm in monstris interpretandis, earum'que virtutibus intelligẽdis recentior insudat ætas, sed antè quàm quæ dicendæ sunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint, memoria repeto. Ptolemæus *affert, huius seculi facies cælestibus vultibus subiectas esse, quibus mira sapientes operabãtur, imagines construẽtes & describentes: &* Haly Aben Rhodam *Sapientem quendam* Aegyptium *scorpionis sigillo thure impresso sanasse, qui scorpionis morsu afflictaretur, ille annulo scorpionis imaginem deferebat, & insculpi iusserat cæli medium, vel ortus cardinem occupante, & cum* Luna *iuncto, quod & à* Serapione *simile narratur.* Vtilem *quoque aduersus serpentes imaginem effici posse* Porphyrius *autumat, cùm* Luna *cælestem intrat serpentem, vel cùm feliciter aspicit, &*

multa, quæ breuitati parcentes omittimus. Hîc breuiter recensebimus operationes, configurationes'que debitas. Vt rem igitur exordiamur, multiplici de caussa ab antiquis scriptas reperimus, vti nostra se extendi potuit cognitio. Primò anulis claudebãtur, vt tali litteræ clauderentur sigillo, atque ex eo, qui litteras dabat, facies agnosceretur. quod Suetonius Tranquillus de Augusto protulit, qui in diplomatibus, libellis'que & epistolis signandis vsus est sphynge, mox magni Alexandri imagine, nouissimè sua, Dioscoridis manu sculpta, qua signare insequuti quoque principes perseuerauerãt. idem Ouidius quoque retulit in Tristibus: Et sæpe, quæ apud nos reperiũtur, & in manus incidũt, diuersis hominũ faciebus scriptæ visuntur, atque è sardonichę potissimùm fieri consueuerunt, quòd solus ceram non conuellat. Reperiuntur quoque contra diuersa accidentĩa scriptæ, & lapidũ virtuti decẽtibus figurationibus corroboratæ, vt potior viuidior'que existat lapidis operatio: inter cetera enim, quæ cælestes influxus recipere possent, idoneæ sunt gẽmæ, nam quanquam cælestibus muneribus capiendis duriores videantur, vbi tamen accipiunt, tenaciùs & diutiùs retinent, quod Iamblico quoque placitum video. Sic sæpe anulis, quibus insigniuntur & decorantur, obuersas inuenimus gemmas, intiùs enim quod nudam tangebat digiti carnem, inscriptæ imagines, characteres, & diuersarum litterarum notæ verba'que conspiciuntur, statis horis, oportu-

nis'que

nis'que temporibus conscripta, quorum figurandi & scribēdi modum latè in sequētibus intelliges. Nunc autem lapidū virtutes, nostro operi idoneas breuiter perscribemus, vt res exemplis meridiana luce clarior fiat.

De lapidum virtutibus. CAP. XXII.

NVNC lapidum virtutes recensebimus, non tamen omnium virtutes omnes me referre putes, laboris potius, quàm ingenij & subtilitatis esset: sed eas tantùm quæ frequētiùs reperiuntur, & experientia probauimus, earum'que figuræ lapidum proprietati correspondent, & ad nostrum opus necessariæ videntur. facilè tamen eis plena multa reperies volumina, vt nil aliud tractent. Et primò Achates, qui Achatis fluminis ripis reperitur, niger est, albis interlitus zonis, et aliquando intermicantibus guttis illuitur: contra scorpionum serpentum'que morsus valet, facundum facit hominem, gratum, & Regum amicitiam conciliat. Ideò Ismeniam Choraulen multis & fulgentibus vti consueuisse legimus, & in Persia eorum suffitu tempestates auertuntur, & flumina sistuntur, argumentum eius esse, si in feruentes cortinas fuerint proiecti, eas frigefaciunt, sic autem irritæ tales sunt vires. Alectorius è galli ventre extrahitur, qui quatuor spado annis vixerit, nos autem è gallinæ ventriculo veteris extraximus: Is ore detentus sitim extinguit, huius gerulus inuictus erit, ille etiam honores acquirere facit, & facundum reddit, vxorem marito gratam facit, sic

extrahitur à grue geranites, à dracone draconites, ſiue drachetias, à buffone borax: qui à veneno liberat, ſic chelidonius è diſſectis hirundinum ventribus, ſed niſi viuentibus abſciſſus ſit, nunquam gemmaſcit: nam ſi obeat priùs ſerpens, vel animal, ſimul euaneſcit et ipſe, ſic extractis lapidibus adhuc & viuentibus ipſis retinẽt lapides eoſdem effectus, quos et ſtellæ, quibus ſubijciuntur: Alectorius enim poteſtatem ſolarem habet, vnde geſtantes inuictos reddit. ſic chelidonius ex hirundinibus erutus curat melancholiam, & amabilem facit, cùm Iouialis ſit, & in ceteris idem obſeruabis. Aëtites lapis quaſſatus, ſonat in eius ventre lapillus: Confert prægnantibus ne abortiantur, ſedat & caducorum paſſiones. Amethyſtus purpurei, & violacei eſt fulguris. dictus quaſi nõ ebrius, ebrietati reſiſtit in cõpotationibus, ex ebrio prudentem reddit & litteris operam daturum iuuat, quia ſculpi facilè poteſt, multæ in eo ſcriptæ figuræ reperiuntur, vti dicetur: hominẽ facit vigilem, bonũ que ferenti præbet intellectum. Corallus in multis prodeſt, ideò corallorum geſtamine amoliẽdis periculis & faſcinationibus maximè vtuntur omnes, ideò è corallo ſurculi pueris adligantur, pectore. Confert Calcedonius gerenti, vt cauſſas vincat, corporis virtutes vegetet, contra dæmonum illuſiones, et phantaſticas cogitationes ex melãcholia exortas valet. Corneolus animorum callẽtium mollit impetus, & tumentes iras mitigat, ſanguinis compeſcit fluorem, &

præci-

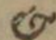
præcipuè mulierũ menstruis laborãtium. Heliotropius quòd deiectus in vas aquæ Solis radios accedentes percussu sanguineo mutet maximè dictus, Solem eclypset, & obscurum reddat, quod nobis adhuc inexpertũ, vel quod imbres excitet. Gestatus bonam famam acquirere facit, sanguinem sistit profluẽtem, venena pellit, nec gestantem sinit falli, incolumen seruans. Hyacinthus venena fugat & pestilentes tractus: & tradunt Punici eũ, qui Hyacinthũ gestat, esse à fulgure tutũ. Iapsis castũ reddit, sanguinem sistit, & menstruũ fluens, prodest, quibus aqua intercus inest, & quos febris adurit, victoriosum, & potentem contra inimicos facit, stomachũ roborat, si collo rudis suspensus, os stomachi tangat, is tamen qui viridis: sunt et alij degeneres, nominis tantùm auctoritate gaudentes. Iris in sexangulum mucronem vtrinque leuiter turbinatus desinit, sub tecto si Solis radijs opponitur, & pars vmbra detineatur, cælestis arcus similitudinem parietibus ostendit, quod forma euenit, ne ex se id aliqui putent euenire, hic auxiliatur parturienti. Lapis cyanus contra melancholiam, quartanã, & sincopin valet. Saphyrus, cui aureus puluis inesse videtur aureis'que punctis pellucet, vegeta conseruat membra, inuidos superare facit, nec timore afficietur gerulus, febres refrigerat, inflammationẽ, anthraces, & frigida tactu sanat apostemata: vim contra venenũ habet, sanguinẽ reprimit naso fluentem, si tẽporibus opponatur, Smaragdus viridi colore insignis

oculorũ viſus viriditate refocillat, vnde hãc oculis ſpectaſſe prodeſt, præcipuè quos alterius gẽmæ fulgor retuderit, rarò ſculptus reperitur, nec temerè ſic placuit, ne offenſum decus imaginũ lacunis corrũperetur, cùm difficiliter incidatur, oportet caſtè ferri, nã coitũ nõ ſuſtinet, vt ſcribit Albertus *de* Vngariæ Rege, *cui in cõgreſſus hora cũ vxore in partes diſſiluit, et fractus eſt.* Proditur Nerone *in ſmaragdo gladiatorũ pugnas ſpectaſſe, ipſe opes auget, et verba perſuaſoria. Topazius lunaticam ſanat paſſionem, auget diuitias, ſanguinis eo fluor ſtringitur, et geſtatus gratiã acquirere facit, et ſi concauus, vt ceteri obiectum idólum conuerſum oſtendit.*

De cæli & Planetarum imaginibus.

CAP. XXIII.

HAEC *ſunt planetarum cæli'que imaginum figuræ, quas ſæpe intuens lapidum virtuti conformes inſcriptas reperies, vti* Mercurium *gracilem iuuenem, caduceum ferentem, capite pedibuſ'ue talaria.* Martem *autem loricatum, militẽ bellicoſum, vexillum, haſtam vel ſcutum ſecum ferentem.* Venerem *autẽ nudam mulierem, ſpeculum & ſecum* Cupidinem *puerũ habentem, laſciuo actu: ſic* Iouem *ſolio ſedentem, virga imperantem: falciferum ſenem* Saturnum*: radijs inſignitum* Solem. *Nec minus octauæ ſphæræ configurationes crebrius in lapidibus ijs perſpicere licet, ſimiæ, vrſæ, coronæ, cygni, aquilæ, alati equi, ſerpẽtarij, reliquarũ'que. Sic ſigna omnia, arietes, tauros geminos, cãcros, leones,*

& cetera, & ex stellarū naturis planetis conformibus operationes eliciunt. Sunt et aliæ imaginū cōfigurationes, quibus lapides veteres effigiabāt, iuxta Indorum, Aegyptiorū, Magorū, et aliorū astrologorū sentētias, nō tā visibiles quā imaginabiles, vt in prima Arietis facie, hominē aiūt adscēdere nigrū, corporis ingētis, rubeos habēs oculos, pānoq́ue præcinctus albo, ascēdit in secunda mulier chlamyde cooperta lintea, viridibus pannis cincta, vnū retinēs pedem. In tertia verò ascēdit homo rubeis indutus vestibus, armillam habens manibus aureā, cupiens et bonū facere, nec potest: sic in ceteris alijs sunt ascriptæ, quas qui quæsierit, eorum quærat libros, longum enim et nimis fastidientis esset lectionis eorum opiniones recēsere, quæ et inter se diuersantur, ideò diuersis et varijs insculptæ imaginibus reperiūtur. Sunt & alij aliter operantes, rem enim hominibus et gestibus exprimunt, vt, si (gratia exempli) amorem inducere cupiunt, dulces complexus, gestus, & loquelas exprimunt, et osculantes. at si odium vel iracundiam, terga obuersantes, se in simul fugiētes, et abhorrentes, sic animi passiones omnes quas inducere exoptant, figuris exprimunt, sed lapidum virtuti conformibus, aptis quoque insculpunt figurationibus, quæ quomodò aptari, et reperiri debeant, in sequentibus aperiuntur.

Quibus imaginibus effigiari debeant lapides, vel gemmæ. CAP. XXIIII.

LAPIDVM *virtutum iam meminimus, & quæ*

sint

ſint configurationes inſcribendæ, ad cæleſtem fauorem aucupãdum, reliquum eſt doceamus, ipſis aptari quomodò debeant, ac oportunum tẽpus eligendi normam. Amethyſto ſæpe inſculptus iuuenis reperitur caducifer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquando ſiniſtra gallum tenens, quem Mercurium eſſe norunt omnes, nec à lapidis virtute diſcordat, vnde ſapientiam & intellectum geſtantibus pollicetur, & multa, cùm verſatilis ſit eius natura. Achati ſcripti ſcorpiones reperiũtur, aranei, ſerpẽtes, animalia cetera venenoſa, nunc hominẽ ſerpentibus inſidentem, quem ſerpentarium cæleſtem Aeſculapium eſſe noſcunt, vnde veneno, & ſcorpionum morſibus medetur, & Siculo naſcitur Achate flumine, vbi maximi gignuntur ſcorpiones, & per eos ſcorpionum eius prouinciæ peſtis extincta eſt, horum'que virtute natura defectum repẽdit. Inſcribitur & angifer in hæmatite: legi enim Magos Perſarum Regi ſuo conſuluiſſe, vt hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, vt Haly ſcribit. Iaſpidi ſæpe leones, galli, aquilæ, trophæa, loricæ, nunc Martem, nunc armatum militem ſerpentes pedibus conculcantem, & in collo ſcutum inſculpunt, & lapidis duritiei, & virtuti reſpondentem hominem, ſæpe victorem, belligerum, & inuictum reddunt. Nechepſos autem Rex ad ſtomachi remedium, huius enim virtute vegetatur, draconem radios emittẽtem inſcribi iuſſit. In Magnete ſæpe cynoſuræ figura viſitur, cùm

maxi=

maximè illius sideris amore detineri videant, contactu enim ferrum ad illam vergit, ac compotem virũ illius virtutis efficit, vtpotè Saturnalis. In Selenite lapide semper Lunæ imago reperitur, & qui argenteo filo circundatam tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animalium figuræ vt eorum morsus sanet. Hyacintho fulgura, vt ab eius flagore gerentes reddat tutos. Corneolo variæ diuersæ'que ob variam et diuersam eius virtutem & operationem, qui lapis facilis est sculpturæ & inuentionis, vnde filos Israël in deserto horum multitudinem sculpsisse fertur. Iam exempla retulimus, quomodò aptis lapidum operationibus, aptæ cælorum configurationes scribi debeant. Sunt quoque qui anulos, quibus clauduntur lapides, è metallis effingant, addictis planetæ illi, vt faciliorem contrahant operandi facultatem: vti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ ex argento, vt saturnius gerens, solaris vel lunaris euadat, quod non nisi profuturum existimo.

Electiones inscribendis lapidibus necessariæ. CAP. XXV.

SED maiorem è cælo virtutem suscipere, & præripere dicunt, si statis temporibus & oportunis inscribantur, sic enim animantur magis'que ijs influunt sidere configurationes: & hoc fundamentum & radicem statuunt omnium: nam si amorem excitare cupis, aptis & beneuolis aspectibus: si odium accendere, iniquis & destruentibus vtere, affectu'que

cogni=

cognito tempus præparatur: nam si Veneris vel Saturni imagines facere constituunt, hanc Taurum, Libram, alterum Aquarium vel Capricornũ subire exspectãt, &, vt veritas pateat, in eorum sculpturis in Leone Solem, in Cancro Lunam, in Gemino & Virgine Mercurium reperimus. Sic in Leonis vel Cancri figuram inscribere volunt, in eis Solem & Lunam vagari cernunt, & illicò inscribunt, præcipuè id tamen cauent, vt Luna immunis, & ab omni sit impedimento libera, vtpotè Martis, Saturni'que, sic Solis combustionis. Prætereà mentem adhibent, ne cursu vacua, sed crescens, et velox, nec in signi calce reperiatur (sæpè enim infortunarum termini sunt) in felici sede, conspiciant eam fortunæ trigono, vel hexagono ascendens, in ortus cardine, vel cæli culmine, non in cadentibus: nõ sit declinans, dolet enim tunc planeta & torpet, ascendentia signa diurna in die, noctu verò nocturna, vt facilius repotiatur, nec impedimentum afferre possit. Contrà præposterè procedas, si odium vel infirmitatem inducere molieris, cùm signorum figuram inscribere quærunt, nõ minus per triplicitates sequentes inuenies: nã ex Ariete, Leone, & Sagittario prima constat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Iupiter, in crepusculis autem frigorificum Saturnis sidus: & talibus signis, & sculpturis frigidis medebantur ægritudinibus, hydropisi, & paralysi, sic secundùm reliquas triplicitates reliqua inscribunt signa, aliys medẽtia in-

firmita-

firmitatibus. Id tamen non omittam, quod teſtantur omnes ſæculorum turbæ, eorum virtutem elangueſcere, & extingui. Ideò quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorſus & vana conſpiciuntur.

Iam PHILIPPE *Rex optime* Naturalis Magiæ *pēſum abſoluimus, vti noſtra valuit infirmitas, & ab hoc genere poſthac feriabimur, in quibus non tam mira, quàm vera ſcribere viſum eſt. Si quid intentatum remanet, vel inconcinnè dictum, & negotij difficultati, & temporis breuitati aſſcribatur. Hec enim ſunt dicendorum præludia, ſublimiora enim & ſecretiora con ſcripturi ſumus, ſi diuina fauerint.*

FINIS.

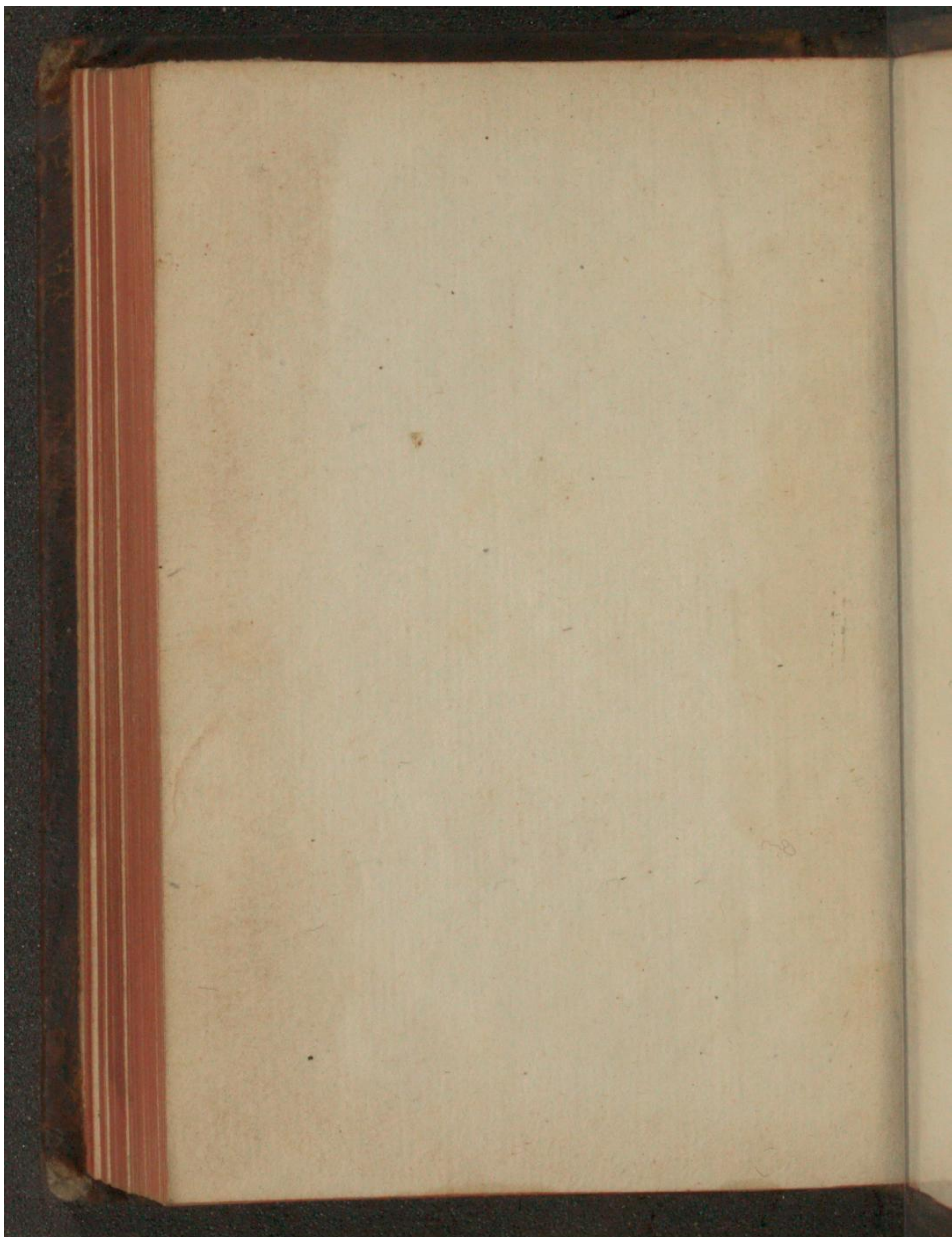
Scito ſtatim reualeſcere ebrium, atque ſanari (etiamſi caput adeò doleat, vt ſenſus titubent) ſi teſtes in aquã ponat frigidam, vel aceto diluat.

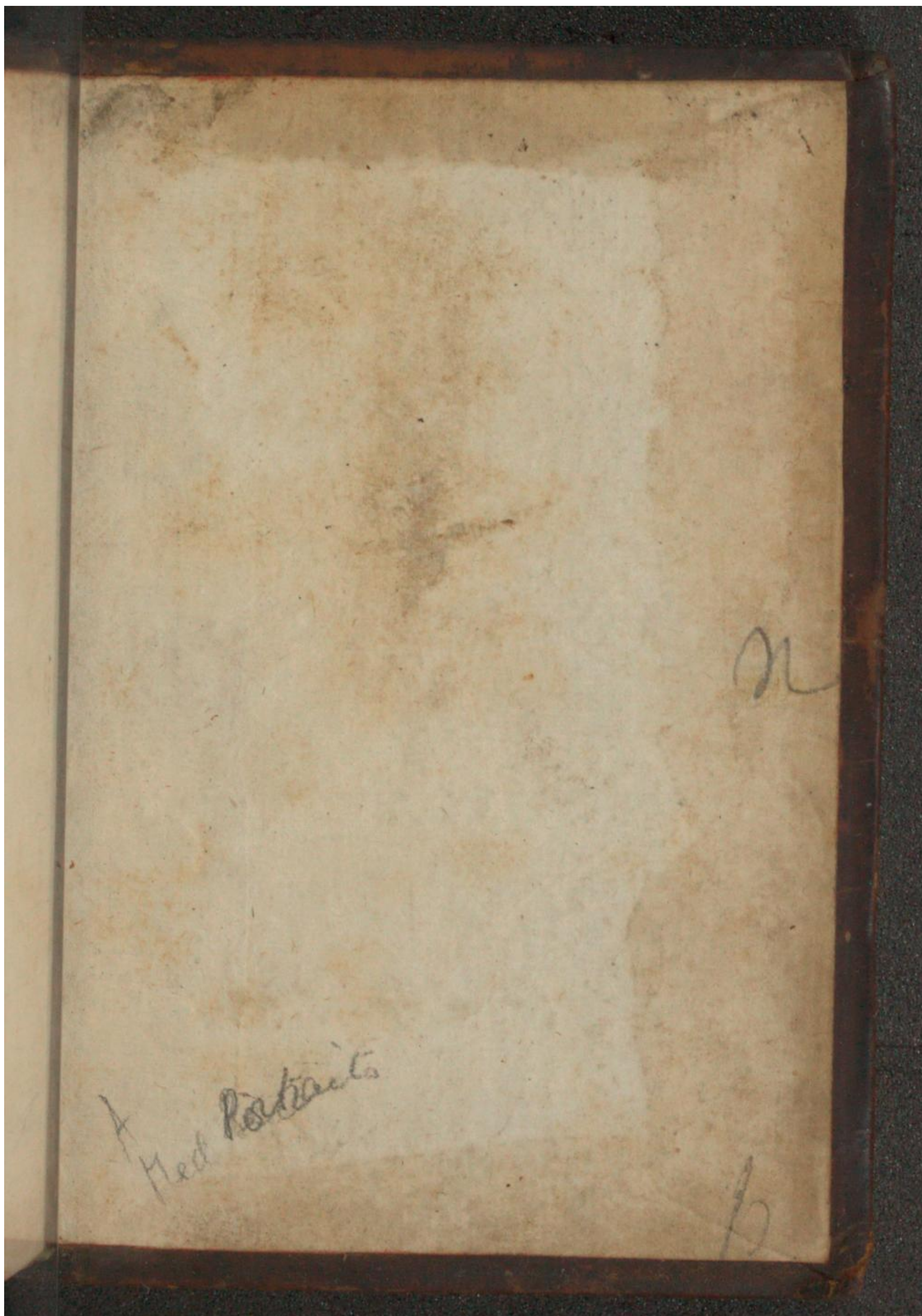
Vinum fœtidum emendatur, ſi pro vaſis magnitudine iuſtam proportionem tritici mundi per ſacculum in vinum ſuſpendas: quidquid enim fœtoris in vino eſt, attrahit, & mirè clarificat.

Vinum ſublimatũ, in quo modicũ ſalis immiſcueris, ſi accendatur in patina, extinctis alijs luminibus, mirum quàm perterritos reddat homines: rubeſcit etiam cancer viuus hoc vino, etiam ſale non oppoſito.

Si coagulo modicum de muſtellæ addatur cerebro, fit vt caſeus non putreſcat, etiam trimeſtris: neque mures talem arrodant.

Si ſitulæ aquæ fiſtularis immergantur ſalis nitri libræ duæ, illicò frigebit aqua.

Med Portraits